3 1761 06977711 8

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/uniailispojenl00hurb

UNIA,

čili

spojení Lutheránů s Kalvíny v Uhrách,

vysvětlená

od

M. J. Hurbana,

Církve Evanj. podle Augšp. Vyznání Kněze a Faráře ve Hlubokém.

Fedor Bálent v Prívrží
1896

W Budíně, 1846.

Tiskem J. Gyuriána a M. Bagó.

— — — Weiter sey es nicht rathsam, hier der Einigkeit zu Gute, eine Mittelmeinung zu stellen, die schon an sich unwahr wäre, weil sie Gegensätze vereinigen sollte, die gar zu tief lägen, und einmal angenommen, nur die Gewissen verwirren würde, so dass sie am Ende gar nichts glaubeten. Für uns streiten nicht nur der helle Text des Evangelii, und viele Sprüche der Väter, die man schwer missdeuten könne, weil die Art der Sprache so stark mit dem Text klinget, sondern vornähmlich der Umstand, das es höchst gefährlich sein würde zu schliessen, dass die Kirche so viel hundert Jahre durch die ganze Christenheit den wahren Verstand vom Sakrament nicht gehabt habe, weil wir doch alle dass bekennen, dass die Sakramente und das Wort, wiewohl sie mit mancherlei Greuel bedeckt, dennoch blieben sind.

Dr. Martin Luther.
(Jeho díla XVII. str 2486—2487.)

BR
817
H8 H83

Ve jménu Boha Otce, Syna i ducha svatého, Amen.

1. O spojení dvau rozdílných Vyznání, Augšpurského totiž a Helvetského, anebo Lutheránů a Kalvínů v Uhrách se v těchto posledních časích velmi mnoho mluví, jedná, rokuje a spisuje. A když pohledneš do protokolů církevních konventů seniorálních, distriktualních, generalních, do zápisů výborů unistických, do provolání a programmů, do brošúr a novin maďarských, do řečí a debatt každodenních: tedy se ti nebude jinak zdáti, než jakoby se již církev naše evanjelická podle Augšpurského vyznání, aneboli krátce Lutheránská naskrze staré své víry byla odřekla! Jedněmi usty volají k nám téměř všickni dozorcové světští zborů našich, téměř všickni professoři Lutheránští a mnozí i z kněžů evanjelických: — „není rozdílu mezi námi a Kalviny! Již my a církev naše to nevěříme co Luther uvěřil, již sme dospěli ke Kalvinismu, již nás nedělí nic od Kalvínů, leda některé malichernosti, jako komže, chléb při stolu Páně a. t. d., ale to všecko pohodlně zanechati můžeme! Nuže tedy spojujme se s Kalvíny!“ Conventy naše seniorální skoro všechy ve svých uzavřeních se za Uniu prohlásili, některých církví kněží ochotně komže poshazovali, kázně o víře podle Aug. Vyzn umlkly, večeře Páně způsobem sice ještě Lutherovým ale ve smyslu Zvinglovém se přisluhuje, řeči takové držejí, místy právě již i na svatau Trojici ruce se vztahují a z kancle proti této podstatě křesťanstva se bojuje.

Na první tedy pohled, v němž všecko toto na věřící tiché srdce celau bauří se řítí, zestrašený stojí každý věrný Lutherán, mysle, že již církev jeho do propasti letí, a vzdychát on: I co toto bude!

I nade mnau tyto hlasy zahřměli, a to právě u vchodu mého do auřadu, na veřejích osudných, které dělily život študenský od účinkování veřejného, a musím vyznati, že mne hrůzau, pochybau, téměř zaufalstvím zaualy. Posvěcený k auřadu knězskému, povolaný ke kázaní evanjelium Kristova podle Augšpurského vyznání, plný ohně svatého, vůle a předsevzetí, slyším tato slova od mužů auřady církve naší zastávajících! Mladá hlava i mladé srdce mé byly hadem pochyby uštknuty! Tak že ještě nyní, po uplynutých čtyrech létech, když sem se již, chvála buď za to Duchu svatému, sebral sám v sobě a naleznul v prostředku víry živé, s hrůzau myslím na ten stav duše mé.

První tedy má snaha byla, abych se sám o všem tom přesvědčil; i přidal sem se žalostnau myslí k dílu, mysle, že pracuji k tomu, abych se přesvědčil, že církev naše Lutheránská od 300 roků blaudila. Ale buď jak buď, myslil jsem, nech se jen prohrabu k pravdě a bezpečnému poznání, ať mne to již co státi bude. Byl sem zajistě ze škol donesl hojnau zásobu živlů těch, které podhrabávají víru a církev Lutheránskau. Sám ten, s nímž se i v těchto listech na poli víry naší potkám, dávno již k oslabení mého Lutheranismu pracoval.

Svaté bylo tedy pohnutí duše mé, chtíti přijít k poznání podstaty církve mé, v které sem byl postaven za kněze slova a svátostí pána Ježíše. I zpytoval sem hlauběji a četl písma, a obzvláště skaumal i srdce mé i skutky těch, jenž tak razem vytáhli proti učení církve evanjelické. A čím dál sem šel, tím širší se duchu mému otvíralo pole, tím krásnější kojili duši mau výstupy, tím slibnější mi kynuli užitkové, tím slavnější blýskala

v ustřety odměna práce mé. Rozumí se, že sem nezanedbal o těchto věcech víry a církve mé rozmluvy, shovorky, dopisy s přátely mými vésti; ano i cestování mé, na němž sem jak s Důstojnými P. P. Superattendenty, obzvláště Patriarchy Slovenska a Doktory v Bohosloví evanjelickém P. P. Jozefym a Seberínim, tak i jinými Staršími a kněžími lidu evanjelického o těchto důležitostech štěstí měl mluviti, — nemálo dopomohlo k objasnění ducha mého v této stránce podstaty církve naší. A to všecko sem vkládal do duše a paměti, srdce i mysli, nezapomenuv svěřiti i papíru ty klenoty víry mé.

Praud maudrosti světské ale jednauc odtočený valil se pořád a pořád, až přišlo již na to, že se odvážlivost lidská hotuje v skutku sáhnaut neumytau rukau po jmění našem, po klenotech víry církve naší. Já sem dlauho čekal, že nalezne církev naše mužů, kteří se cvičnějšího péra uchopí, aby ostrým mečem víry v čelo věřících se postavíce zaháněli hnusnau lhostejnost náboženskau a potupné na svaté věci církve naší doráženi. A v skutku čekání mé nebylo marné, nebo slovem i pérem se mužné ozvalo slovo víry staré — Lutheránské. Páni Superattendenti Jozefy a Seberíni obšírně a důkladně protestovali proti každému sebevolnému s učením církve naší zacházeni; Páni Hodža, Cochius, Matůška a mnozí jiní v Konventech pozdvihli slovo k obraně církve své, Pán Kollár slovem i pérem bez ohledů zemských zahřměl proti syncretismu tomu nechválnému.

Toto však všecko bylo více jen na poli tom, kde nemá víra, svátost, církevní učení, kněz hlasu rozhodujícího, kde hlasy (to jest křik) osob světských ustanovení církevná píší. Ba právě se to vše dálo na poli tom, na kterém lid věrný, jehož pastýři duchovními my jsme, lid víře své čistě odevzdaný žádného podílu nemá. Proto směle mohu říci, že církev naše, to jest společnost těch, jenž věří živě v evanjelium Kristovo podle pravidla Aug-

spurského Vyznání o celém tom unistickém tříbení ničeho nevědí. Žáden ještě nepodvrátil základ církve naší, abychom měli potřebu základu jiného; žáden ještě ani slova nepromluvil k lidu našemu, abychom se báti mohli, že všecky ty křiky a výskání v skutku něco jistého a skutečného znamenají. Předce však není dost na tom; naše jest povinnost, abychom církev svau zpravili o všem světa tohoto jednání. Já tedy zprávu chci předně dáti, kterak sem se k tomuto přítomnému spisku odhodlal.

2. Z toho osobného mého tužení po poznání jednak podstaty církve naší, jednak zásady unistiké povstala hojnost i namyšlených myšlének i napsaných náhledů i nabytých známostí. A poněvadž sem viděl, že protivníci církve naší pérem i slovem, brošúrami i novinami táhnau proti Lutherovi a dogmatům křesťanským: povstala i ve mně ta myšlénka, abych jmění — svému srdci nadobudnuté sdělil i se světem, jmenovitě pak, abych namyšlené věcí a nadobyté známosti o církvi a bojech víry naší i tiskem vydal. A to byla spravedlivá tužba, nebo kdože poučí našich domácích víry slovenského jazyka v těchto časích, v nichž po slovensky psáti naskrze neneseo přízeň lidskau a odměny časné, jestli ne my, kteříž smo se zjevně přiznali k němu, jako k tělu, z něhož i naše tělo jest? *) Tímto cílem sem u prostřed svých prací a štúdií vždy hojnější a hojnější nacházel věcí poznamenání hodné. A s tím rostlo i předsevzetí spisek o Unii vydati. Ale prosím, proč bychom my nemluvili, nepsali, nehorlili, když již každý bídný študentík, každý od ví-

*) Však ť i sám Pán Šimko, kterému by předce bylo jako slovenského kněze synovi, a slovenských církví knězovi, i slovenských theologů professorovi slušelo slovensky o Unii psáti a církev svau o těch věcech poučovati — psal po maďarsky! Voněl bez pochyby, žeby slovenčinau tolik chvály nebyl dosáhl. Nebo by ho byli Slováci rozuměli.

ry evanjelické odpadlý rozumověrec, každý konečně hololobrádek a ve věcech theologických nedorostlec se opovažuje kmásat, štibrat, natahovat vyznání těch velikých XVIho století hrdinů víry a církevnosti! Já sem tedy v skutku již před půltřetím rokem ruku přiložil k dílu tomuto. Ale hned přišly v to jiné práce, hned neodkladná učinkování hamuvala toto předsevzetí; ba i sám v tomto studium sem rostl, rozkládal se; náhledy se plodili a množili, s předmětem tím srostnuté vědy zabavovali a odváděly ducha; ano sama církev naše z ohledu svého zevnitrného položení se mi na této cestě dokonaleji než jindy objevovati počala, tak že dílo o Unii nejen vždy své hranice rozšiřovalo, ale právě těmi přívěsky tak tvárnost svau proměnilo, že tak, jak jest nyní, ač ještě velmi neúplné, spíše jméno o církví evanjelické, než o Unii nésti může. Tak hle dílko z počátku jen osobnau tauhau k ukojení srdce a ducha vlastního předsevzaté, potom ale sotva na několik archů vypočítané, zrostlo pod pérem v knihu větší, těžší, obsažnější. Tu sem tedy opět od cíle svého se oddálil. Nebo mi nešlo tak o jiné na ten čas, než jen o to, abych evanjelických Slováků o tříbení a honění unistickém poučil. Obšírnější pak rozebírání žalostného stavu nynějšího církve naší by spíše zkormautilo mysl, než ve víře utvrdilo. A náš lid ve své opuštěnosti ničeho tak nepotřebuje nyní jako mocné stovo víry a daufání v Boha! Cože sem tedy měl učiniti, chtěje předce potěšiti věřících? Čas utíká, odvážlivost se množí, lhostejnost k náboženství všude zasahuje a Sion kvílí přežalostně.

Proto nechal sem dílo započaté, aby tím dokonaleji dozrálo, rozhojnilo se, rozrostlo; a nové tyto aphorismy v řečí naší církevní česko-slovenské sepsal jsem. Jsau ony jakoby výtah z díla zpomenutého; ale již nyní po změněném plánu, nechať slauží za úvod a přípravu k tomu samému, dáli Bůh, časem svým vyjí-

ti mohaucímu spisu. Co zde podstatného dovedeno bude, nechať slauží k známosti pro porozumění toho budaucího; co pak zde vynecháno — tam své zadostučinění naleznе. Tak obě dílka se budau doplnovati sice, ale i každé pro sebe celek působiti. Že sem pak k tomuto přítomnému použil řečí československé, a ne čisté slovenské, v tom mne ospravedlní stav nynější náš, v němž ještě čistá slovenčina u těch, k nimž dílko obráceno jest, u prostého totiž lidu evanjelického udomácněna není, *) a pak že obsah jeho, ač jináče objektivný, církevno — křesťanský, předce ale hlavně částečný, jen církve naší se týkající jest. Onno budaucí jako jest počaté, tak bude i dokonané, v řeči totiž naší čisté slovenské.

Ale dost již o těchto věcech. Jen ještě to doložiti mušim předkem, že nepatřím ani mezi těch, co nosejí v ustech „kor szellem“, ducha času a osvětu, ani mezi těch, co těmito slovy a výrazy bez obsahu ve víře své se másti dají! Uznávám za obmezenau tu hlavu, které osvěta jest nevěra, a která neví srozuměti duchu času bez zahodění víry. V tomto duchu a smyslu budu mluviti o podstatě věčné, na ducha času, který jest duch světa neuvázané, o podstatě věčně stejné církve Kristovy. A raději chci býti před posměvači náboženského života sprostým, nežli před církví neznabohem, nevěřícím.

3. „Cože jest to ta Unia?“ Zeptával se mne jeden Evanjelík. A tato otázka jest v ustech celého Evanjelictva. Výmínky jsau velmi řídké. O té Unii, co by byla vlastně, se mne tázal právě jeden více církví ev. Dozorce, dokládaje krátce, jestli to má být proměnění dogmů, jest to nekřesťanské, jestli ale jen spojení zevnitrné, jest to marné a bez prospěchu, ať nedím pro nás Luthe-

*) Aspoň ne v nižších stranách Slovenska, v Trenčanské, Nitranské, Prešporské a jiných stolicech. Tato ale řeč Evanjelikům všem přístupna jest. Jde nám sice o věci i slova; ale na tomto místě předce více o věc.

ránů velice škodné. Já tedy odpovídám, že Unia jest snažení některých světských pánů, sem a tam i zesvětštělých kněžů, chtíti Lutheránů ke Kalvínům přiblížit.

Než ale chtíti ze dvau jednu církev učinit, má v sobě ty dva živly obsažené, z kterých církev pozůstává. Církev ještě není všecko při takovýchto tahoch. Církev totiž jest zevnitrná společnost, která má svůj obsah; spojiti dvě církve tedy znamená, čtvero rozličných živlů na dva sraziti. Obsah církve jest víra, dogma, učení, duch. Tento obsah se musí rozlíti do vnitřku v učení a přisluhování svátostí a oslavování Boha zevnitrném; na venek pak musí tvořiti církev, totiž zprávu, řád, řízení, zevnítrní hlavu a všecko, co jest potřebné každé společnosti k stávání a bytu na světě. Dvě tedy církve na jednu změniti může ten, kdo je v stavu moc svau na světě i v srdcích lidských utvrditi. Jakové že tedy má býti spojení Lutheránů s Kalvíny? Jakové má býti to proměnění? Tyto otázky se nám rázem na mysl hrnau.

4. Unia Uherská, na kolik můžeme ze spisů od kalvinizujících Lutheranů vydaných, anebo i z plánu toho, který sepsali někteří maďarští kněži z politiky, vyrozuměti, má ten cíl, aby obě víry k sobě vespolek přiblížila. Poznamenati však musíme, že všecky ty plány a programmy a spisy velmi nezřetedlně o tom podstatném mluvějí. Všeobecné výrazy, jako duch času, obecné dobré, blaho vlasti, není rozdílu, něco Kalvíni něco Lutheráni upustí, a. t. d, přeplňují ty návrhy. Kde však přichází mluviti o tom, co kdo upauštěti má, tu se hrnau počty jen na kůži lutheránskau. Jen my máme upauštěti od komží, od ceremonií, ano i od samých katechysmů našich. V onom plánu pak nám zrovna proukázat chtějí, že již žáden v to, co podstatný rozdíl činí mezi námi a Kalvíny, více nevěří. A tak tedy kněží i lid že se vespolek jen klamau. V tom však se zase jinde dávají slyšo-

ti co Kalvíni upustí z praedestinacie. Slovem o této části vnitrné, neyautlejší ale spolu i neypodstatnější se nikde s důvodností a zřetedlnau upřímností nemluví. Slibuje se však nové vyznání víry; my tedy až do toho času poshovíme s bezpečným udáním. Kterak pan Šimko ve své knížečce prostředek navrhuje, jakoby se měli i v jednotlivých rodinách všecky znaky náboženského rozdílu setříti, o tom níže bude řeč. Jde ale o tolik zřetedlněji řeč na spojení zevnitrné, abychom totiž viseli od konventů obecných. Bylo slyšeti, že pán Gróf Zay chtěl již i togatských kaputů dáti narobit pro našich Theologů. Nevíme, co je ve věci, dost je na tom, že o nic tak horlivě nepečují jistí páni, jako aby sme pod zprávu takovau obecnau Kalvínsko- Lutheránskau přišli. Při zprávě takové by sme my vždy v menšině a to sice v patrné zůstávali; chodili by sme si tedy na konventy pro rozkazy, abychom je pěkně krásně plnili. Nechť by nás jen jedenkrát pod takovauto svau zprávu dostali, mohlibychom se potom ohlédati po pomoci. Proto můžeme do celé této Unie to daufání míti, že za ní nic jiného netrčí než proselitism Kalvinský. A jakože se můžeme ubrániti této myšlénce, když vidíme, že nás nasilu od Lutheránismu odtrhují a ke Kalvinismu přitahují? Když i sám pan Šimko se — snad i mimo svau vůli — prozrazuje, kategoricky téměř určuje, co my upauštěti a zavrhovati máme pěkně poníženě prose Kalvíny, aby tak laskaví býti ráčili, a našich mladíků ke svým beneficiam školským připustili!

Otázku tedy, jaké by to spojení býti mělo, nemůžeme úplně zodpověděti, to však postačí zvěděti, že nás chtějí přesvědčiti o tom, že rozdílu mezi naší a Kalvins. vírau není, a že to, v čem se v zevnitrních obřadech různíme, my upustit máme, pak že zevnitrně se ovšem jedné zprávě obecné podříditi musíme. Toto hle tedy jest ta budaucně se stvořit mající, nyní od hraběte Zayho a

jemu oddaných některých knězů tak mocně připravovaná Unia, čili spojení Lutheránů s Kalvíny.

5. My prvé, nežli o Unii zásad tak rozdílných jako jest náboženská zásada Lutherova a Zvingliho s Kalvínem promluvíme, o samém náboženství, na kterého poli Unia taková jedině vyrostati má, některé myšlénky s laskavým čtenářem sdělíme.

Náboženství jest nevyvyšší saudce i rádce člověka na zemi, jeho útěcha, ozdoba, život, spasení. V něm jest celý jeho duch zavinutý, jako v kolébce upokojený, oblahoslavený. Náboženství jest nevlastnější vlast ducha, v které on vytržen ze zemských péčí, z pomíjejících starostí, zaměsknává se u věčném pití rozkoší duchovních s nevyvyššími věcmi, nebo koná tu spasení duše své. Svět mu přichází z této vysokosti jako otevřená, daleká, pod nohamí se vinaucí krajina. Nechává půvaby její, aby se u věčném ligotu slávy boží páslo na nadějech věčnosti oko ducha jeho. Náboženstvím svým se člověk povynáší do poměru s Bohem, s nevyvyšší bytností sebau poznanau; jest to tedy jednání ducha konečného s nekonečným, ducha zemského s duchem nebeským. V tomto citu horaucím, v této myšlénce pronikavé leží zapomenutí na sebe, na svět, na milé, na neysladší radosti zemské; jest tu pramen všech těch velikých světa tohoto výjevů, jest tu tok živý životné síly pro smrtedlníky. Ach kdoby nedlel v tomto svatém tažení, a kdo nehledal pokoje tohoto, jakového nám svět dáti nemůže! ono — ono jediné, náboženství jest ten svátek, ta neděle věčná prací a bojem sklíčeného pozemšťana. Ale oceniti se nemůže náboženství jiným, leč sebau samým; a kdo jde k přemyšlování anebo psání o náboženství jakovémkoli bez toho horaucího citu, bez té do nebe hledné myšlénky o něm, ten sauditi bude bez zřenie o barvách, bez sluchu o hlasu, bez čivu o makání. Na rozum se odvolávají chaulostivci a lhostejníci náboženští; ale jsau

myšlénky v říši ducha, které cit chtějí a mysl chtějí pružnau, nad viděné, makané, lapané věci povýšenau sílu ducha požadují. Jsau lidé zdraví, čerství, živí, kteří předce neznají říci co jest vůně; jsau oči jasné, bystré, krásné, jenž neznají co jest rozkoš barev rozmanitých: ach a jsau i lidé, kteří mají rozum a vtip, ano i známostí komoru bohatau, a předce neznají co jest moc nebeská náboženstva, co jest síla víry, co jest blahoslavenstvo daufanlivosti! Těm lidem jest rozum jejich kladivo v ruce barbara, tlukaucího do soch a nádob stříbrných aby vydobili poklad k rozpuštění žádostí svých. Oni též v náboženstva pokladech surovau rukau rozumu svého se přebírají, aby roztlaukli základní zlaté podstaty víry, k rozpuštění svého hříšného rozumu, k rozuzdění svých prostopašností, k utišení svědomí auhonaui raněného. Proto nevidí v náboženstvě nic, leč obmezení sebe, a jmenují to nálezky lidskými, a podhrabávají to, aby nic nebylo na odpor svevoli jejich. Těchto lidí náboženství jest — nemítí náboženstva; proto, co krok učiní, to dokazují, že náboženství jim slauží jen k zemských věcí dosahování. Mají náboženství jen jako peníze, aby za ně tovary zemské dostati mohli.

Ale toto není náboženství ducha; ono se mění s povíváním losů vrtkavých, s úsvítem štěstí i mrákotau trápení. Jen ono živé náboženství, které nás vyvádí na výsluní blahoslavenějších života nadějí, trvá u prostřed netrvanlivosti, stojí u prostřed pádů, kvete v baučech, ovoce nese v krupobití a přívalech světa a náruživostí lidských. Ono není zmenšené bídau a není proměněné slávau; jako moře tiché, jasné, prozračité, sobě rovné, na sebe spoléhající přijímá lodě životů lidských, aby je převodilo k břehům věčnosti.

Tauto tajnau silau hnaný stavěl Egyptčan pyramídy tajemné, prorážel do ledví země labyrinthy ducho-teskliré; tímto ohněm kauzedlným bájil Řek o životu vyš-

ších bytností a stavěl pomníky krásy a umění; tauto rosau věčného nebe ovlažená byla duše lidu izraelského v zajetí babylonském i službě Egyptské upějícího, tauto jiskrau rozžatá byla duše Dávidova, aby plamenem žalmů svých toužila po Bohu a žalovala nekonečnau bolest z odpadnutí od něho se roníci; tímto anjelem nebeským sprovázený byl Mojžíš, když vedl lid izraelský přes pouště dlauhé, nekonečné do země věčně zaslíbené! Ono, ono jediné náboženství jest země cti a slávy a skutků velikých slávu boží zvěstujících. A kde jest onna moc, kde jest to náboženství? Rozum jej hledá v tom jiném kautě světa, a když najde něco, o čem myslí, že to jest náboženství, pátrá surovým hlaubáním do zjevů venkovských, do znaků pomíjejících, a chce odškřípit bytnost jeho. Ale každé takovéto rozumověrství rozpadlo se na věčně pevné podstati náboženstva toho, které všude jest, kde víra jest, ve vyšší bytnost, ve bytnost tu, která neviděná bytuje, nemakaná tvoří, neslyšená hřímá hlasem věčným do duší lidských.

6. Ale tu sme již na rozdílu Náboženství. Z toho co sme řekli patrné jest, jak se má ctít náboženství, nechťby ono v jakovékoli bylo způsobě, když jen možná víra ve vyšší bytnost jeho základem jest. A jakovau má cenu rozumověrství šklubající na povrchu těch svatých věcí, kterých ledví a hlubiny jemu vypátrati nelze, též snadně se z předešlého zavříti dá.

O způsobech náboženství zde obšírně mluviti místo nedovoluje, budiž dost na tom upomenutí, že nevětší rozdíl v náboženstvích působí povaha lidí, míra darů a schopností duchovních. Hranice neyobyčejnější těchto rozdílů jsau nízkost vyvinuté lidskosti a vysokost znemravněnosti spojené se zevnitřnau jakausi vycvičeností. Popatříme na východ a nalezneme tam ty neyhrubší a neysmyslnější představy o věcech vyšších, o Bohu a spasení; ano i sama náboženstva vyšších letů a mocí duchovních, jako řecké,

židovské, slovansko-pohanské uvozují nám na mysl, jak ještě těžko bylo mysli lidské propracovat se k čistému poznání Božství věčného. Toto jest jedna hranice. Druhau shlédneme, když připatříme na západ, kde vycvičenost světská popaušti uzdu rozumu osobnému. Tu jest již k rozdvojení přišlo srdce s rozumem, a hrubší vytvořil rozum nevěry lidské bludy o božstvu, než Indian aneb Chínenčan. Tu jest jako doma nevěra a pochybnost, a proto i za šlepějí její kráčí nepokoj duše a zaufání, rozpadávání se společností lidské a hynutí. Cit víry jest zatopen v rozkoši těla a otupen v hovoru a blauznění; a rozum ducha zbavený neví se prolomit do hlubin opravdového náboženství, do toho tajného ale věřícím a živě nábožentvím vykrmeným dobře povědomého i cítěného společenství a spojování se s Neyvyšším. Tak se ty hranice na jednom konci nesmírně rozcházející na druhém spojují; nebo o kolik světská vycvičenost rozumu výše vyletěla od smyslného Indiána v náboženstvě, o tolik nížeji padá následkem nevěry Tomášovské, (chtějící holé ruce rozumu svého do holých ran Kristových vkládat), jelikož nevěra ta do hroznějších upadá bludů u potomků, než jest ctění slunce, měsíce.

Tyto tahy má život náboženský. Neyvyšší krásy, pravdy, povědomosti a duchovnosti došla ta síla, kterauž v člověku hnutím nábožným, nadšením a t. d. jmenujeme v náboženství křesťanském.

7. Křesťanské náboženství ukončilo pauť dlauhau ducha, hledajícího smíření, toužícího po bezpečném poznání. Nebo tu dosáhnul duch povědomosti dokonalé jak svého původu, tak podstaty boží, tu se stalo smíření, vykaupení, spasení. V Trojici křesťanské jsau dovršena všecka náboženstva, v ní slaví duch vítězství dosažené po tisícletích tmy a úzkosti nad sebau i světem, tělem i peklem, nade vším, což na zemi i pod zemí jest. Tento základ křesťanstva jest to centrum světa, kde Bůh se člověkem do

opravdového spojení přichází Bůh vstanpil na zem tělem, člověkem učiněný, aby povýšil přirození naše padlé k moci a vlastnosti ducha, k právům velikým království božího. Jiným národům se zjevovala myšlénka o Bohu tělesně, hmotně, proto i náboženstva jejich jsau nižší stupně života duchovního; teprv v křesťanstvě zapáleno jest jasné světlo ducha člověku, moci kterého víme, že když Bůh sobě toho za hanbu nepoložil vzíti na sebe přirození naše lidské, již nic není pro nás tak vysokého, svatého, nebeského, po čem bychom zataužiti, k čemu pracovati nemohli. Bůh ten, od věků trvající, bez minulosti a budaucnosti jsaucí duch, původ a pramen všeho, ta přítomnost živá věčná, stala se v synu otcem, a ve vzkříšeném světa Spasiteli navrátila se k sobě samé, což Kristus se svau církví stvořením, vykaupením, posvěcením jmenuje, a to, po čem tisícletí taužila, upěla, člověcenstvu jeho vyslovené povědomí ducha o Bohu a o sobě dává. V tomto nerozlučitedlném spojení a smíření se ducha lidského s duchem božím jest zjevení se Boha člověku. Tu poznává duch sebe v sobě a Boha v Bohu samém. A toto žití božího ducha v člověku, anebo jako nesměle praví jiní, tato jiskra božstva v člověku tlející, slovem tato síla vyšší duchovná, nadzemská jest náboženství, které na oněch nižších stupních v té bezprostřednosti postavené možnost, v zjevení však, v křesťanstvě totiž již skutečnost poznání Boha obsahuje. Tu jest k své pravdě přišla onna myšlénka svatého Pavla Apostola: „Zdali nevíte, že chrám boží jste a duch boží ve vás přebývá? Jestliže kdo chrámu božího poškvrňuje, tohoť zatratí Bůh: nebo chrám boží svatý jest, jenž ste Vy.“

Společenství toto a obecenství s Bohem skrze Jezu Krista jest ten tvrdý ořech, do kterého zahryzli rozumy lidské a jestě do dnes zahryzovat nepřestávají. Ale k poznání a uvědomění tohoto processu nepostačují smyslové, ba ani ten rozvrhující a rozdělující roz-um. Smyslnými

představami a schematisujícím rozumem chtějí lidé poznat společení se a obecenství duchů, ducha totiž božího, svatého, věčného s duchem lidským, časným, konečným. Ale takovýto způsob hledání vědy a dokonalé známosti toho, co jest duch a věčné království jeho, podobá se jen onné veverce, která v drátovém kolečku se točí, běhá neunaveně, a předce jen vždy na jednom místě zůstává. K poznání ducha božího v jeho pravdě jest potřebí opět ducha; kdo rozdělujícím rozumem pojat chce jednotu duchovnau, ten chce z drátové svítící se kletky vyskočiti na duby a buky. Tu se praví: qui bene distinguit, bene docet; ale já bych raději řekl, qui bene conjungit, bene docet. Rozum bez ducha jest zakrpatělý pidimužík, který umí porozřezovat kůži, ale nedostatečný jest k sešití ji v boty. Kdo by toto za nepravé měl, nechať pohlédne na ten system, jenž se osobovačně rationalismem pojmenoval, spatříť snadně, že v něm všecko jest rozvázáno, rozřezáno, rozkauskováno: ale nic sešito, nic spojeno, nic v jednotu svazků vyšších svázáno. Pravý, skutečný, živý, zjevený, trojjediný Bůh nemůže poznán býti od takovéhoto zakrpatělého rozůmku lidského, nebo on zbaven jsa víry nedorostl ani k poznání. Duch jest ta jednota věčná pochopu a idei neviděné, s její bytnosti a stávajíčností viděnau; onen svatý hlas, který se z onné druhé strany zdejšího světa, z té říše čisté pravdy a ideálu k nám po vlnách zjevů časných přenáší. Kdo tomuto duchu rozumí, znaje čítati skrze litery duchů časných knihu ducha božího, kdo se umí vzdělat v pravý chrám ducha božího skrze víru anebo theologii: ten jediný má právo, možnost a způsobnost k poznání toho pravého zjevného a zjeveného Boha. — Boží duch s duchem lidským spojený jest duch Kristův. Toto jest tak zřetedlné věřícímu i filozofovi, že nic nad to jasnějšího; jen zakrpatělému, rozřezujícímu podstatu života a světa rozůmku, této veverce z kolečka drátového na

buk vylézt chtějící jest to těžké a nesrozumitedlné. Točí se i on jako veverka dokola, až umdletý vykřikuje bohorauhavé resultaty svého jednotvárného se točení; ducha Kristova jen jako lidského, ducha božího jen jako odtaženého, neskutečného, nezjeveného považuje, tím samým ani Boha jako ducha, ani sebe v Bohu nepoznává blaudě po místech suchých lidského kolotání, domněnek nestejných, mámení oklamávajících a rozervrán tratí se po skalách málomocenství duchovného. Bez ducha Kristova nelze dokonale poznat ani ducha božího ani ducha lidského.

V podstatném se vyvinování člověčenstva vidí se zjevení boží. Ne sice jakoby zjevení se boží byly ty zláštní lidské dobré skutky, ale tyto jsau, anebo jako předcházející a dílo zjevení se Boha připravovavší, (t. j. před Kristem) anebo následující jako květ a ovoce již samého díla zjevení se božího v Kristu Ježisí (t. j. v časích po Kristu). Centrum spasení světa jest příchod Kristův na svět, do něho jest všecko kolotání, po něm jest i samé onno kolotání ustáleno a přiměřeně v stavbu stvoření duchovného vpleteno. Kristus tedy jest pravý Stvořitel tím, že jest Spasitelem. Tomáš arci chtěl vložiti dlaň svau do holých ran Kristových, a teprvé když to učiniti mohl řekl: Pán můj a Bůh můj. (Jan. 20. 28) Ale ty pozdější a i nynější Tomášové nemohauce to činiti aniž volají k Ježíši Pán náš a Bůh náš, ale toliko: ai člověk, volajíce! Zato jim se ani nemůže za podíl dostati toho blahoslavenství, které zaslíbil Kristus řka: blahoslavení, kteříž neviděli a uvěřili!

Kdo se okem duchovným, tau mocí všecky rozmanitosti zjednocující dívá na všecken ten běh historie člověčenstva, a to od časů oněch mocných Imperatorů římských, jenž svau moc ohromnau právě toho času zakládali, když se křesťanství v říši jejich šířiti počínalo

až do samého pentarchyckého se zřízeni evropejské polityky, kteréžto všecky běhy a vývíny pod vlivem křesťanstva se dáli a dějí: ten se přesvědčí, že možné jest a skutečné vtělení se Boha v Kristu. Kdo však nevidí, že i novější polityka Evropy jest veskrz a naskrze i na základu křesťanském i duchem křesťanským zřízena a vystavena: ten nebude ani dřevnější skutky dějinné za ovoce na pni živém křesťanstva vyrostlé uznávati. Ale takovému chybuje onno oko, kterým jedině tyto věci vidíny býti mohau, proto Filistrovi tomu i naskrze odepíráme competentnost saudu o těchto věcech svatých.

Před kterého okem se rozprostře ta řada dlauhých století a kdo zhlédá kterak se všecko stvoření ducha i těla jen okolo křesťanstva točí, a kterak i do neyzatvrdilejší svevole z něho se vytočit a vykrautit nemůže, tomu se na sílu vtlačí ta myšlénka, že Kristus jest alpha i omega, počátek i konec. Dost bylo zapíravých rozumů Kristovo božství by možné bylo bývalo zničiti chtějících: ale nade všemi zvítězilo křesťanství. Toto poznává ten, jehož oko duchovné není bělmem zataženo a lidstva vývíny spatřuje v lepším poněkud světle než jest mhla, a který není tvrdošíjný tak, že poznání i vyznat se nezpečuje, a konečně ten, který nezatupil ducha svého zpotvořenými rozumu svého caricatúrami, tak že svobodu ducha nezakládá v svevoli reflectujícího sprostáctva, ale mocen jest znésti viděti dialektyku ducha.

Filistři ve vědě theologické, kterých jest nevětší počet, proto že náboženstvo svau moc i na toho neypodlejšího proletára, arci že přečasto jen negativně prostírá, Filistři pravím ve vědě theologické a filozofické mnoho mají frázů o „osudu“ o „injuria temporum“ o „setétség éjszaka“ o „náhodách a lidské tvrdošíjností,“ o „kor szelleme“ o zkaženosti lidské, a t. d. Tímto vším vyplňují díry děravého svého rozumu, jakové v něm uteklý z něho duch zanechal. Jim je už Bůh a duch jen

figurant a historia člověčenstva jen marionetná komedia, kde onen pimprlíka doplňujícího hru hraje, toto ale mi není jiného jako křik, hněv a sebevolnost rytířů a králů. Tak nám vystavují historii, tak pojímají řád a zprávu světa a s takovauto marionetní búdau táhnau po trhoch a jarmarkoch světa. Kamto až zníženo bývá křesťanství u takovýchto proletarů, o tom již i mluviti nesluší. Oni nepotřebují mnoho mysliti, aby z náboženstva a Boha caricaturu učinili, jejich takovéto filosofování se pohodlně při jednom skvostném obědě vyváží, zlášť jestli tokajčina a spiritus líhových a přepalovaných nápojů místo ducha svatého zaujímá. Krista za trochu lepšího člověka, než jsau sami, někdy pak právě, podle toho jak crampampula chutnala i o ňekolik stupňů níže sebe postavíce, člověčenstvo za agregat, Boha za chimairu vyhlásíce, a rozůmek svůj za uhelní kámen všeho stvoření položíce, činí konec celému logickému progressu myšlénky, pochopu, ducha, Boha! Ale na skelet ten svého líhového jargona přivěsí jestě několik scholastyckých česnekových, cibulových a naháčových kvítků, jako jsau onny výše dotčené frázy, a „sensim pedetentimque“ se rozšiřující ducha času osvětu, která všecko předešlé hltá jako korunu a conclusiu na toho svého Galimathiasa kladauce. A hotové jest bojů ducha na marionetných figur škrek a kladivkami býti proměnění a přečarování. A já bych o tomto divadle marionetném dlauhá — dlauhá pojednání psáti mohl; jen že zde nemohu laskavého čtenáře takovými referaty omrzeti. Denník můj a rozličná notata by byly hluboký pramen na takové data.

A však i v běhu těchto úvah našich s nejednau takovau marionetní búdau se stretneme: nechať jen laskavý čtenář sobě vždy uvede v paměť základní myšlénky zde o křesťanstvě vyjevené, a sám bude moci potom sententiam moralem a saud připojiti. Náboženství tedy, abychom se vrátili k předmětu svému, jest bytnost

ducha božího v duchu lidském přebývající, tak že bytnost ta není nějaková mrtvá, zahraničná, z tamté strany světa a života přebývající, ale živá, zdejší, z této strany zjevův časných, tu na světě, zde v člověku mocně účinkující, spolu jest ona ale také vědomost, známost, věda, slovem hluboké ducha lidského ji obsahování. Proto se náboženství toto jmenuje a je zjevným a zjeveným, zjevným proto že jest zjeveno, zjeveným proto, že jest duchovné, ducha a pro ducha a v ducha konané. Těm, kteříž nejsau živi pauhým chlebem smyslů a pauhým chlebem roz-umujícího rozumu, ale živi jsau každým slovem ducha svatého, skrze usta boží pocházejícího: těm všem dáno jest znáti tajemství královstvi božího. A vědomost tato jest trojičná, tak že dogma o blahoslavené a nerozdílné Trojici svaté jest opravdu ta neyvyšší, neyupovědoměnější filosofia. Dokonánoť jest tedy neyvyšší dílo člověka v myšlénce, duch dále nemůže přijíti v náboženstvě, nebo má náboženství dokonalé, v kterém sám on s Bohem vstaupil do spojení, a Bůh jej vyvolil stvořeného k obrazu svému, a ke konání skutků dokonalosti. A již nyní nic nepozůstává člověčenstvu, jako celau tuto svatau a velebnau Trojici poznat, křesťanstva myšlénku vyslovenau proniknaut, a pak život celý podle ní zřídit. Co tam potom z onné strany uskutečněného křesťanstva spočívá a na ducha čeká? o tom mluvit není naší povinností a nestojí v naší možnosti i naděje nám jest Kristem zanechaná, že on přijde ještě jednau k nám. Nyní tedy dílo křesťanstva jest poznání dokonalé všeho, což jest v něm založeno k našemu spasení a uskutečnění všeho na světě. Již nejsme více cizí v hospodářství božím, stalo se smíření, spojení, spřátělení s Neyvyšším a brány jsau nám otevřiny království božího. V této povědomosti se utvořila církev křesťanská. A losy, které lidi potkaly v tomto processí, vypočituje a ukazuje historia: slova však Kristova stojí nepohnutá.

Duch mnoho snesl a přetrpěl na této cestě, na níž přicházel k poznávání toho, co Kristus za tři léta namluvil. Hrozné bludy s velikými vítězstvími, pochyby s jasnau povědomostí, zaufání s bezpečnau nadějí, pády a klesání s obnovenějším povstáváním a sesilováním se střídaly se na divadle světa pod praporcem jediným kříže Kristova; Tu byly strany, rozumy, duchy, národy, světy, věky proti sobě postavené — a předce jednym bleskem kříže, ran, slov a vzkříšení Kristova ozářené. Blesky však ty rozmanitě se odráželi od duchů na poznání křesťanstva pracujících, odkudž boje povstávali. Večně svaté, mocné, pochybností rozumu nepodvratitedlné náboženství toto slaví ze dne na den více triumfy své a nyní počitujíce již 1845tý rok stojíme na tom stupni, na kterém nejen srdcem věříme, nýbrž i duchem svým poznáváme pravdu slov Kristových, že nebe a země pominau, ale slova jeho nepominau.

8. Proto však musí se dobře rozdělit a rozeznat toto samé, samorostlé, v sobě samém jsaucí náboženství od historie jednotlivých jeho učení i od toho částečného života jistých oddílů, sekt, frakcií, církví. Náboženství křesťanské jest onen svazek mocný, kterým svázány jsau rozdílnosti, onen svazek pochybností a nekřesťanským učením nezměnšené víry Kristovy. Kde se vychází ven z víry, tam není křesťanství. Jsau sice lidé, kteří míchají a matau pochopy, miscent quadrata rotundis, a hned za křesťanské náboženství vydávají ty osudy, s kterými se ono potkalo, ty strany, kterým oni náležejí, ty domněnky, které vtip lidský nasnoval; hned jim je náboženstvím křesťanským to, co jeden věk, jeden čas, jedni lidé za takové měli; hned opět jen sobě připisují pravdu náboženstva tohoto; a konečně jsau i lidé, kteří převrátili již všecka písma a vystavili své vlastní učení, kterým popravují Krista, Evanjelistů, Apoštolů a Proroků. A toto všecko prý má býti náboženství kře-

sťanské. My však samé toto odporné učení vpletáme do osnovy celého křesťanstva, a v chrámě Kristovu ukládáme to vše na místo příslušné.

Historia zajistě církve Kristovy jest jedna jediná, dlauhá, nepřetržená nit, okolo níž se otáčí vývin ducha lidského k poznání sebe i Boha za vůdcem Kristem pokračujícího. Při tom jest jeho zjevování se lidské, náruživosti, klamy a mamy tak, jako i tau částkau v něm vzněšenější zprovázené, a všecko to visí na niti onné hned k sestrašení před bludy, hned k povzbuzení ku vyššímu letu ducha člověku zpytujícímu se jevící. Poznávání sebe, pronikání poměru, v jakovém k Bohu stojí člověk, konání tak svého spasení, a jiné ještě s tímto spřízněné ohledy jsau faktory života člověčenstva. Kristus tu stojí na bráně věků nových, v centrum života minulého a budaucího, ten věčně přítomný syn člověka a syn Boha jediný. On učil pronikati ty poměry naše s Bohem, poznávati cestu smíření a spojení se s Bohem, abychom tam, kdež on jest i my byli. On naučil nás, kterak tomu rozuměti máme. A kterak jemu rozuměti má svět i kterak věřiti v něho, jenž jest pravda i cesta i život, tomu učí církev jeho, to jest společnost svatých věřících, k vyznávání jej před světem povolaných. Jest tedy církev křesťanská společnost věřících v Krista jednak k utvrzení svých v té víře, jednak k rozšíření křesťanství na světě zřízená, pod praporcem kříže Kristova rytěřující.

Ona přijala símě k rozsívání, poklad k rozdávání, evanjelium Kristovo k hlásání jej světa národům. Historia ukazuje, kterak to símě rozsíváno, ten poklad rozdělován, to evanjelium kázáno bylo, vystavujíc jednu jedinau skutečnau myšlénku života křesťanského. Její jest úlohau odkrýt, kdy hůře, kdy lépe, kdy bezbožněji, kdy věrněji, kdy mdlo, kdy vítězně člověk v službě náboženstva tohoto stál a se choval. A ten, kdo čistým

duchem křesťanským listy historie církevní převrácí a na ty rozložené před okem jeho obrazy, výjevy, skutky, osoby, věky a národy s nábožnau myslí patří, vidí v popředí sice jen lidi a náruživosti jejich, ale v pozadí se mu vždy zaskvívá pohled do nebe, daufání v Krista, myšlénka jasná, plná, bohatá, živá víry křesťanské, od které když zpátkem obrátí zraku duchovného vidí, že ty výstupy všecky často kalné a krvavé byly jen lidský způsob k přicházení ku pravdám nebeským velebného křesťanství. A když zraky jeho padnau na cestu již přešlau, kde se mu velebné ukazují pomníky síly, slávy, pobožnosti, víry lidské, kladauc ruku na srdce věří, že z Boha byl ten, z jehož učení takovéto mohly vykvětnauti pomníky věčnosti na světě. Kamení úrazu, trosky pochybnosti, směti nevěry dávno vítr časů odmetl od těch úkazů zjevů a znaků pozůstalých, tak že se zrakům potomka již jen ta sama čistota víry a nábožnosti je stvořivší objevuje.

9. Náboženství Kristovo se v odporech vyvinulo, v bauři zrostlo, v hukotu hromů, v hřmotu střel, v sikotu blesků i sebe zmocnilo i na světa panství povýšilo. Na obě strany, z vnitřku totiž i ze zevnitrnosti nacházelo protiveň. V něm byly nevěra, pochybnost, rozumověřství moci zjevení božího se protivící; venku pohanstvo, svět, knížata, moc temnosti. O všem mluví historia. mezi těmi, co sami do matky své dýky naostřené bodali, byli i takoví, kteří se usilovali rozumu lidskému dokázat, že náboženství křesťanské není původní, samo v sobě stojící, dostatečné k spasení světa, odvozujíce je od jiných pohanských, přirozených, kauzedlných a. t. d. Oni však se mohau připodobniti k těm, jenž jdauce do hory obejdau hned na kraji stojící buky, duby a sosny, a na vysokosti v pozadí organického života kosodřevinau se spokoji. Všickni ti podrývači křesťanství chodili v nevěře své vůkol stromů Kristem štěpovaných, a ne-

viděli co viděti mohli, až se za bludičkau a světlonošem rozumu svého octnuli na polích cizích, v pozadí duchovního života, za pásmem sebevědomosti člověčenstva. Nálezá se arci mnohá šlepěj a analogická příchylka v křesťanstvě, kterau rozum schytit a připodobnit může k dobám a způsobům těm předpotopným, to jest předkřesťanským: však i kosodřeviny určitelnosti ve vynutém plném dubu se nalezají. Kdo ale předce připodobní kosodřevinu k dubu? Příroda tak jako i duch jest postup nižších dob a způsobů, schodů a stupňů k vyšším, tak že onny v těchto jsau přeroděné a zopětované. I křesťanské náboženství nese v sobě váhu, sílu, špik a výtok všech náboženství, ale již tak přetvořený, že nezaujímá v něm jiného místa, než zaujíma v podstatě člověka to, co strovil k potřebě své. Kdo tedy řekne, že je člověk jen zmíšenina zelin, masa, chleba, vody? A předce našli se lidé, kteří řekli, že i náboženství křesťanské jest jen zmíšenina z bludů pohanských, židovských, řeckých, indianských a pán P. řekl nedávno, že i chynenských.

V křesťanství jediném jest hlubokost mysli, vysokost ducha a nepřebraný pramen skutečného k vyšším vyšinutého života člověčenstva. Proto nemůže křesťan dosti vysoko smýšleti o tomto svém náboženství, nemůže dosti radovati se z těch triumfů, jakové vidí slaviti v něm ducha božího i lidského. Má též opravdu každý s hlubokau pokorau a obdivováním neméně než se vznešenau sebevědomostí a hrdostí o těchto věcech rozmyšlovati: tu má i rozum široké pole k bádání svému, i duch vysoká prostranství k letům svým i srdce otevřené luhy a háje krás a spanilostí věčně kvétaucích a živaucích ke kochání svému.

Podlost jest a necitelnost trhati zemi luk a zahrad květnatých, aby byli pod pluh rolníka připravené; nebo jsau země na nichž rýti může oráč. A podlost jest též, břichem proti duchu svatému, jenž nemá býti ani zde ani

ve věčnosti odpustěn jmenováná, trhati surovým rozumověrstvím ty základy, na nichž vyrostl život křesťanstva, víry, učení, svátostí, zjevení božích. — Není, ach není náboženství šata, kterau dnes obléci, zítra odhoditi můžeme; jest ústav rukau boží položený, v němž zraje k věčnosti lidské pokolení.

10. Než mluví se o mnohých křesťanských náboženstvích; a to jest zlý mluvení způsob. Pravda sice jest, že se zdá, jakoby některé církve ku křestanství se zevnitrně přiznávající naskrze nechtěli uveřiti v podstatné články učení křesťanského. Do pochybnosti se zdají bráti n. př. Sv. Trojici, svátost křestu a večeře Páně, naději života věčného, vykaupení od hříchů a. t. d. Ale toto jako v skutku sice jest, tak předce zůstává víra tato majetností jen jednotlivých lidí. Jestli pak by v skutku se celá církev některá na takovýchto nevěrách zakládala, ta náleží k těm na světě ještě ve velikém počtu se nalezajícím, k nimž teprvé má přijíti moc a duch náboženství křesťanského. Proto o nich se ani říci ani mysliti nesmí, žeby měli náboženství křesťanské. Toto jest jen jedno jediné, neklamné, čisté, žijící v písmích svatých, ve vyznání na nich založeném, ve víře srdce lidského ve vše to, což jest napsáno k naučení našemu a v životě z víry této živém. Jedno od druhého se ani nemá, ani nemůže trhati. Ovšem ale se nachází více církví, to jest společností zevnitrných časem a osudy rozdělených a od sebe se vespolek lišících. Tak máme hlavně církev římsko — katolickau, evanjelickau a kalvínskau. O jiných nebudu připomínat ničeho, poněvadž ani v běhu tohoto rozjímání o nich mluviti nám nepřijde. A u nás evanjeliků povstává nyní, jak sme již připomenuli žádost, abychom ty dvě církve evanjelickau a kalvínskau v jednu slili, čili tak zvaná Unia mezi námi a nimi. Co ona jest již sme v krátkosti udali. O této tedy věci předůležité několik dobře uvážených myšlének,

rad, napomenutí, objasnění a poučení církve naší milovníkům uděliti bude má svědomitá péče a snaha.

11. Prvé, nežli se může mluviti o spojení, musí se jíti k pramenům a příčinám rozdvojení, aby se vidělo, které věci rozdvojily, a nalezlo, které spojovať v stavě budau. Nebo ta lehkomyslnost plitká a povrchná s jakovau všickni přátelé Unie tyto věci berau, jest potupy hodná. Žáden zajisté z nich ani sám horlivý Unitár p. Šimko neodekryli oponu časů minulých, aby ukázána byla dráma ta světohistorická reformácie a před oči církve naší (která má nyní upauštěti od svého vyznání) ty postavy ohromné, za nimiž ona od 300 roků kráčela, jichž se držela, s nimiž věřila. Jako netopýři světla, tak oni se zdají báti hřmivých slov bojovníka víry Luthera; a jako zlého svědomí člověk, tak zakrývají to, co proti víře církve křesťanské blauzněno bylo od rozumověrců. Toliko s nadutými slovy kydají potupu na 16té století jako temné, slepé, bludné; toliko s duchem času šermují a ducha víry vždy stejného zapuzovat chtějí. Ale tím vším ani cíl Unie nenapomáhají, ani věřících v staré víře neutvrzují, ale toliko co jim lahodí, neyvíc chválu novinářskau pro sebe dosahují. My nechceme po této cestě kráčet, ale smělým čelem a čistým svědomím půjdeme nasléchati na divadlo to, kde se stalo rozdvojení. Nebo se nepřiznáváme k těm osvíceným, co se domnívají, že reformacia zbořila to, co křesťanská církev za 15. století nastavěla; a že rozumověrství manichejské od reformácie vždy více a více se plazící zase podežralo to, co Luther vyslovil; aniž sem toho domnění, že duch času jest v stavu podstatu náboženstva křesťanského proměniti, anebo právě zrušiti. Na tomto osvědčení našem ať mají dost novomanichejští Unitáři naši.

12. Náboženství Kristovo, myšlénka o spasení světa a saudech i uloženích věčných božích se přeneslo do církve Kristovy, z které a kterau rozšiřováno bylo po svě-

tě. Po Palestyně, Sírii v Ásii, po celém světovládném panství římském od východu po západ zvěstováno bylo s velikými svědectvími ducha a víry evanjelium Kristovo od učedlníků a Apoštolů jeho a od učedlníků a Apoštolů učedlnických a Apoštolských. Toto náboženství ale, jako v lidských srdcích a rukách omdlévalo časem anebo lépe, lidé omdlévali v službě jeho — a v běhu století. Potom jakž se ono bylo vymohlo až na trůn římských císařů, a rozšířilo se panství dalekém Římanů, přicházeli kněži a biskupové k větší vždy a větší moci. A tu zapomínali na stav předešlý církve své. Známo zajisté jest, že právě v tom čase, když se církev Kristova šířiti počala, panství římských Imperátorů založeno jest. Římský pak stát svau ohromností a tíží, tak byl spořádaný, že jednotlivce a rodinu naskrze nešetřil; náboženství pak jen jako mašina bez vnitrného saucitu a srozuměni se státem považováno bylo. Když pak kvas křesťanství do toho těla ohromného přišel, tu počalo sé pronásledování a krveprolití. Ale však Kristus přemohl svět, a tak římské mocnářství brzo bylo jemu podmaněno, tak že se stala církev křesťanská církví státní aneboli krajinskau. Stát římský však tak byl dokonale, důsledně a přísně zřízený, že jeho mechanismus netrpěl žádné nezřízenosti, neuspořádanosti v sobě, pro kterau příčinu i církev dost skoro byla přinucena sebe samu zřizovat, zdokonalovat, určovat a v jeden celek z částek dobře k sobě přiléhajících uvádět. K dokonání pak takového díla bylo potřebí obecné porady. Tak povstaly všeobecné sněmy církevní, anebo oecumenická Concília, která vláda římská obstarávala, a na které biskupové ze všech provincií povoláváni byli. Tím se ale stalo, že pro vzdálení míst centrálných ne všickni pro chudobu přijíti, jiní pak jen skrovně se dostaviti mohli, odkudž plynulo, že místní biskupové a kněží jakovausi přednost nad jiné vzdálenější sobě osobovali, častokráte pak i prospěch

oněch požadoval, aby se po vůli těchto řídili. „Biskupů zajisté onněch“ praví Spittler“ nesmíme sobě představovati tak, jako našich. Větší díl jich nebyl naskrze jinakší, než jsau nynější dědinští faráři.“ Pomali tedy i Concilia tato zpravovaná byla centrálnými hlavnými biskupy. Stát maje potřebu jednotlivých lidí k zpravování zemí potvrzoval Concilia taková, kteráž velikau měla moc na vzdálené i blízké provincie, a později i o pomoc těchto biskupů se ucházel, a nazpět je k sobě mocí, bohatstvím, vážností jím udělovanau přitahoval. Tím pak i sama církev vážnosti, moci, síly a pevnoty docházela. A poněvadž v Římě bylo centrum vlády, stalo se tam i centrum církve a biskup římský brzo se stál i representantem celého křesťanství na dvoře císárů římských. A tak rostla moc knězů a církve spolu, že opravdu v těchto smutných časech lidské bytnosti, síly a tělesnosti viděti můžeme v tom prostředek ducha k udržení a skrocení panstva těla a žádostí jeho. Ale i tu se brzo ukázal rozum lidský, jak slabý jest, k udržení povolání božského. Vidíme zajisté jak toto povýšení církve služebníků její ponížilo. Stalo se totiž, že brzo zapomenuli oni na své povolání a zesvětštili se se světem jim poddaným a lahodícím. Skrze své položení vážné stali se totiž ve společnosti lidské tak mocnými, že veliké poklady sobě i církvi nashromažďovali. Poněvadž však lenní zřízení toho času panující na statky jisté povinnosti nakládalo, stávalo se, že kněží a biskupové podrobení byli i takovým povinnostem a obohaceni takovými právy, které se naskrze s jejich auřady nesrovnávaly. A jelikož na vyšší auřady kněžské jen téměř sami šlechticové přicházeli, kterých vychování bylo naskrze a veskrze světské, jejichž zaměsknání světem páchnaucí, jemu lahodící bylo, i samé tyto hodnosti cenu tratily. K tomu přistaupila ta okolnost, že přišlo do užitku, aby s hodností biskupskau i vyšší auřady světské (Fürsten-Amt) spoje-

ny byli, které král uděloval. Každý tedy nástupce biskupův, abasův, prelatův musil se o to u krále ucházet, což on podáním prstenu a palice konal. Komu však neudělil toho, anebo jak se pravilo neinvestiroval, ten nebyl za takového uznán. Tyto zřízenosti ale tak se převrátily, že již naposledy ti nejničemnější nejzkaženější lidé, kterým král a jeho dvůr peníze dlužen byl, anebo kteří takové k darování jemu měli, na auřady biskupů, abasů, prelátů přicházeli. Tak se stávalo, že řád svatý naskrze byl zesvětštělý, a církev u světa do nejhlubšího ponížení přicházela. Nebo lichváři bohatí, kteří za veliké summy vyšší hodnosti kupovali, aby peníze své zase zpátkem dostali, zase fary a jiné nižší církevní auřady prodávali. Konec a vrch této převrácenosti byl s koncem desátého až do polovice 11ho století. Kněžstvo se naskrze bylo vyzleklo z povolání svého, a světští nebyli již vázáni ničím, divokost, chlipnost, bludy, hrubé smyslnosti byli každodenní. Na svátosti a služby boží kněží zapomínali, ba vypravují někteří spisovatelé, že právě sami bohorauhavé posměchy ze svatostí a obřadů chrámových činili. Na dvoře králů německých bylo kněžství i církev v nejhlubším ponížení a v největším posměchu. K tomuto všemu přistaupili o tom času vzniklé hlady a nemoce, tak že veřejně na rynecích maso lidské prodáváno bylo. Lidé zaufali, jedni se oddali zmnohonásobněné rozkoši a hýření, jiní utékali na pauště darovavše klášterům své jmění, a v pokání život trávili, jiní se o život připravovali. Větší však díl v hroznem smyslů převrácení život zemský trávil. Z této ale hrůzy procítilo svědomí křesťanstva a pověst o posledním saudném dni po celé Europě se rozletěvší k ustrnutí duše přivázela.

Jakový duch panoval na dvoře králů německých v těchto časích, dostatečně se můžeme přesvědčit z nestranných historiků; já zde jen jeden příklad dovedu o

Jindrichovi IVtém, kterého někteří spisovatelé tak náramně litují, že musil pokání činit v Kanosse, a myslím že postačí i ten k zhrození se nad nepravostí tau. On chytil vlastní svau sestru, která mniškau byla a jeho bezbožný život kárala a v rukau svých ji držev připravit ji dal o poctivost. *)

13. Na tomto místě kde laskavý čtenář má před očima stav smutný jak církve Kristovy tak i světa, nebude od cíle, pakli několika nákresy a tahy promluvíme o tom velikém muži, který mocným duchem svým odvážil se k pozdvižení církve a padlého hluboko světa. A to tím více, čím obyčejnější a každodennější jest ten blud a ta nesvědomitá námítka o Gregorovi VII, jako nevyvětším nepříteli světa a křesťanstva. Aspoň tak rozšířili mezi evanjeliky některé krátkozrací spisovatelé pověst, o tomto bez odporu nevyvětším Geniusovi v středověku. Malichernost jistých kramářů historických neví v své komárové hlavě umístit spravedlivé myšlénky o muži nadobyčejném. Jako s každým velikým mužem, tak i s tímto se stalo, že za stvoření velikých skutků, za obnovu světa dostávají potupu úzkoprsých a širokohubých tlachačů. Muž tento, o němž právě mluvím, zasáhnul mocnau rukau do zmatků světa, zavčasu sám sebe osvobodiv od jeho zkaženosti. Byl on synem jednoho kováče ze Saony v Toskánsku. Vzdělal se v Římě, kde měl příležitost dost včasně poznati hluboké ponížení církve křesťanské, pád

*) Srov. Bruno apud Freher. I. str. 176: „Hoc tantum hic ultimum locum teneat, quod in eo justus judex inultum non relinquat, ignominia videlicet, quam sorori suae fecit, quod eam manibus suis depressam tenuit, donec alius et ipsius jussu coactus fratre praesente cum ea concubuit, cui non profuit, quod imperatoris filia, quod ipsius utraque parente soror unica, quod sacro capitis velamine Christo fuerat destinata.“ Leo pak dodává: „Auch der Piderastrie war er ergeben etc.

kněžstva a zanedbané náboženství. Tu zajistě v středišti křesťanstva bylo nejvíce patrno, jak hluboko ono upadlo ve svých služebnících. A toto porazilo mladého ducha, tak že se oddal životu klášternímu. Později se však zase vrátil do Říma, kde Gregor VI., třetí v jednom čase panující pápež jej k sobě učenosti svau připautal. Potom pak, jakž tentýž vyhnán byl, jej i do Němec zprovázel. A tu na dvoře královském viděl všecku ničemnost, s kterau záležítosti církevní odbavovány byly. Tak zahořel muž pobožný nekonečnau tauhau po pomožení církvi Kristové z jejího ponížení. Dost jest na tom, že od toho času, co on v Německu nepravosti ty spatřil, nepřestal činným býti, tak že od Lea IXho až po samé vyvolení jej za pápeže vidíme v smyslu a s poradau jeho kroky k pozdvížení církve činěné. On po svém vyvolení za pápeže, kterau hodnost dlauho přijati váhal, věda dobře, které boje mu nastávají, byl s velikým zápalem pozdraven od té stránky, která taužebně napravení čekala, se stavem zlým kněží, církve a celého pořádku se nespokojujíc. Kněží a biskupové, kláštery a prelátové, z většího dílu se protivili jemu, a prosili krále německého, aby jej nepotvrdil; znaliť jej oni již jako Cardinála Hildebranda, co přísného cnostného, nábožného. On tedy hned své střely obrátil do kněží a biskupů. Zapověděl nábožné povinnosti všem kněžím, kteří by skrze zakupování na hodnosti kněžské dosedali, ano samu investituru královskau zničil, a právě i některých dvořanů královských pro pokračování jejich v starých hříších z církve vyobcoval. Jindřich IVtý, onen zpomenutý již pokaženec byl slabý, výstupky tělesnými na žebráka obrátěný král německý, který hned Gregorovi popauštěl, když totiž svých nepřátel v Německu pokořiti chtěl, hned jeho církevním proti simonii a investitúře, jako zkáze kněžů a církve obrátěným nařízením se zpíral, když totiž opět svých nepřátel byl udobřil. Až ale natolik se zapletl Jindřich do

bojů s tímto velikánem, že o své království připraven byl. A tu jest i ten kámen urážky mnohých lidí, když vidějí, kterak Jindrich IVtý 1077. roku v neytužší zimě přes Alpy, (ač obyčejné cesty mu byly knížaty jinými zamezené) do Vlach pro rozhřešení jíti a tam v Kanosse tři dni v kajícím oděvu, bez blesku královského, v nuzném oděvu, bosky na pokynutí a milost kněžskau čekati musí. A tu vylévají slzy nad králem stojícím před knězem. *)

Ale mně, jako každému, který hledí na věci tak, jak ony jsau, plesá srdce nad tím když vidím, že Gregor, pošlý z té třídy lidu, která opovržená žádného místa cti ve světě neměla sám silau svého ducha tak se povznesl, že mohl církev Kristovu poníženau **) pozdvihnautí, a tak se osměliti ke kroku mužnému, že před jeho hlasem strpal člověk podlý, hnusný, který všecko svaté pošlápal, lid a království sobě zanechané zhumploval, rodíny o čest, panny knížecí i hraběcí o poctivost, společnost lidskau o bezpečnost připravil, svazky zemské i nebeské mezi lidmi a rodinami, mezí knížaty a krajinami, mezi církví a kněžími potrhal, plesá mi pravím srdce, když vidím, že Gregor, ten hrdina ducha, víry, církve, náboženstva slaví triumf nad bídnau creaturau Jindrichem IVtým. „In der That" volá Leo k německým vlastencům, „man muss selbst überaus roh und geistig untergeordnet sein, wenn man die natürliche Beziehung der Nationalität so hoch anschlägt, um sich durch sie hindern zu las-

*) „Ante suam faciem concessit Papa venire
Regem cum plantis nudis, a frigore captis;
In cruce se jactans papae, saepissime damans:
Parce beate Pater, pie parce mihi peto plane" etc.
Donizo; viz Leos Gesch. d. Ital. Staat. I. str. 458.

**) Jak hrozně církev znesvěcena byla, jak se posměchy se svatými věcmi tropili, může se čítat v Sígbertovi Gemblac. ad a. 1074, kde mezi jiným rozpráví, že se ušní mastí poslední pomazání udělovalo.

sen jubelnd in den Triumph einzustimmen, den zu Kanossa ein edler Mann über einen unwürdigen Schwächling feierte!“

Gregor sám neměl chvíle pokojné, tak že v skutku musili bychom jej nazvati nešťastným, kdyby takoví géniové nebyli tak nad štěstí jak nad neštěstí povýšení. On skrocoval nepravosti svého řádu i světského a mužnau pravicí bil do vystavených domů a jatek lidských chlipností a náruživostí. Proto zbaučil proti sobě své století, to století, které tuším neyčernější barvau jest zaznamenáno v historii církevní i světské. Pronásledován byl do posledního dechnutí, kterým vyslovil ta pamatná, pravý saud o jeho životě obsahující slova: dilexi justitiam, et odi iniquitatem, propterea morior in exilio' Což se stalo 1085. roku.

Kydají potupu na muže tohoto někteří historikové, a u nás skoro všickni kathedroví hrdinové, že on byl zakladatelem hierarchie, které jeho nástupcové potom zle užívali. Ale na to se snadně odpovídá, předně to, že kněžovládu on nezaložil, ta jest v církvi a pro církev od Krista založena, ale toliko ji padlau zesvětštělau, zbezbožněnau duchem cnosti, víry a svobody mravně pozdvihl. Cože prospělo kdy náboženstvu a církvi to světské jí řízení? ten Galimathias zesvětštělých knězů a do kněžských věcí se pletaucích světáků? A kdo proto hromží na Gregora, že to, co on učinil k dobrému církvi, jiní nadužívali, — ten toho samého barbarstva se dopauští, jako onen, který proto Lutherovi zlořečí, že mnozí jeho následovníkové stali se sebevolnými rozumověrci, výrobořiči, náboženstva posměvačí, studení k náboženstvu a hotoví k proměňování víry, jako k proměňování kabátu.

Po Gregorovi velikém dlauho bylo ticho na stolici Petrové. Nástupcové nedostihli ducha Velikého Předchůdce. Do času se šlo na dráze ním započaté, ale potom již moc duchovná opět se počala spokojovati s věcmi a

ohledy zemskými, a to byla nová na svět a církev valiti se počínající zkáza. Trne duše Křesťana vidauc jak těžko se vymáhala církev jeho ze stran těchto zemských kališť a lidských zlostí, teskno je duchu nevidaucímu v běhu svatých důležitostí člověčenstva chvíle, pokoje a štěstí.

14. Gregor zatřásl mocně zlostmi a převrácenostmi, ale vysvobodit tovaryšstvo lidské z tak hlubokých poklesků, z těch poblauzení a poškvrnění, do jakových upadlo v stoletích minulých strhnuvší se sebau i samau církev křesťanskau — to nemohl ani síly Gregorovské člověk učiniti. On jen zatřásl, ale očištění mělo po jiných cestách přijíti. Čekalť na společnost Evropejskau očistec jeden, o němž též rozličné křižují se myšlénky mezi lidmi. Počaly se totiž vojny a tahy křižácké r. 1096. Byly to tahy a výpravy západního Křesťanstva proti Moslemínům, držitelům a pánům Palestýny, té země žádaucí, po níž kráčela noha Spasitele světa. Tuto svatau zemi ponechat v moci nevěřícího Turka, nezdálo se být náležité a hodné Křesťanům. Dlauhé umlknutí života duchovného, v kterém tím více živo bylo tělo náruživostem svým, počínalo být přetrhované probuzovaným se svědomím v církvi Kristově. Poznal člověk blud svůj, a počalo jej hnésti svědomí nuhonami raněné. „Milosti boží potřebujeme“ ozvalo se z jednoho konce Evropy na druhý, a když se ozval hlas, aby se šla vytrhnaut z rukau pohanských země svatá, po níž kráčel ten nevyšší dárce milosti: tedy se hrnuli stotisíce k pomoci ubohých, Turkem sevřených Křesťanů, a k vybojování hrobu Kristova. Peter z Amiensu vypravoval zástupům, kterak Turci sužují věřících, ke hrobu Spasitele putujících, anebo i tam osedlých Křesťanů, a v krátkém čase sebral veliké množství lidu hotového jíti kam by povelel. Celé křižácké tahy jsau vystavené na té potřebě, zjednati duši a svědomí pokoje a uspokojení, jakového v dlauhých stoletích bludů a tělesného života dosáhnauti lze nebylo. A-

le hledání toto samo nebylo takové, aby bylo mohlo získati duší spokojnost, proto, že bylo obráceno na zevnitřek, kde darmo se hledá smíření se sebau duchovné. Přijdauce Křesťané po mnohých nešťastných bitkách a odpornostech na místo vyžádané, nalezli toliko místa obyčejná, časná, zemská a ne to co hledali. Hledaliť oni uspokojení duše, odpuštění hříchů, milost boží, nebo tělesné bylo představování sobě Krista. „Tam chodil on, kterémuž dána byla všecká moc na nebi i na zemi, tam musíme i my naleznauti blahoslavenství," toto byla myšlénka jejich vedaucí je přes země i moře, bauře i nebezpečenství. Proto když přišli na vrch nad Jeruzalemem rozprostřený, odkudž se jim otevřel pohled na město svaté, v hlubokém žalosti a pokání citu padli všickni na tváře své a líbali zem milau a ronili slzy nábožného upění a vzdychání. Ale brzo se přesvědčili, že místa zemská nejsau místa přebývání Kristova, a proto že není na nich také k hledání smíření se s Bohem, dosažení milosti jeho. Tu se jim po uplynutém jednom tisícletí ohlásila postava, od nábožných žen jdaucích ku hrobu Kristovu viděná: „Ježíše hledáte — Nazaretského, toho ukřižovaného? Vstalť jest, neníť ho tuto! Ay místo — kdež jej byli položili!" Byliť odkázáni tedy věřící tito a litující pádů svých na srdce vlastní na vnitrnost nekonečnau, v které bydlí Kristus a zjednává člověku pokoj, jakový mu svět dáti nemůže. Velikých výsledků pro život náboženský byla tato pohnutí, toto rozvlnění se národů, toto rozšíření se myslí a srdcí. Na těchto výpravách měli podíl mnozí králové, knížata, pánové, rytíři a baroni; a s mnohými se tu střetáme opravdu šlechetnými srdcemi, krásnými postavami a duchy vynikajícími. Vlastní však cíl vydobytí země svaté jen na málo se byl uskutečnil; Gottfried z Bouillonů stal se ochrancem hrobu svatého, nebo jméno krále přijati nechtěl. Království však toto Jeruzalemské krátkého a mdlého bylo trvání jsauc

proti postavené mocným Moslemínům. Sama horlivost knížat dlouhostí časů náramně upaušťela, tak že ji ani horlivost a péče pápežů více rozníti a povzbuditi nevládala. V hrozném klamu se býti vidělo člověčenstvo; klamem však tímto otevřena byla brána nových věků.

15. Roku 1291. se skončily křižácké tahy. Po dvě sta rokoch a po utracení nepočetného množství lidu dosáhlo teprv Evropejské křesťanstvo pokoj. Pokoj ten, že se hydře zlobivé bujné tělesnosti a nezuzděného rytířstva hlava uťala, a pokojnější nastali časy-pro řemeslníka, měšťana, kupce, a pokoj onen, že se obrátila mysl hledající Krista po časných stranách na sebe samu a na toho Krista ukřižovaného. Pomimo zajisté všech těch pobočných užitků, jako bylo pokoření zpupných rytířů a nevázané zběrby lidu, která vyrojíc se více se nenavrátila, nadobudnutí známostí a poznání se národů prvé sobě neznámých, vidění a skušení východních zvyků, mravů a způsobů, krajin a řízení, rozšíření se handlů a kupectví, pomimo všeho tohoto získalo povědomí lidské toho velikého poučení, že vnitrnost jest vlastní půda a zem pro náboženství, v ní že má hledati člověk pokoje a smíření věčného. Tu dostal duch lidský obrat nový. Sotva že se uložily vlny rozbauřené, ay hle hned vystupovali na všech koncích Evropy hvězdy blesků vidinnějších a skvělejších, než byli meče a hroty, zástavy a brnění rytířská. Od tohoto času obrácel se duch více na sebe a tu říši vnitrnau. Proto již se může říci a důvodmi potvrditi, že křižácké tahy byly opravdový očistec Křesťanstva, v kterém špina tělesná i duchovná se zmývala. Co nemohli jednotlivci dokonat — to dokonali věky. Hned se zdvihali učení lidé, kteří neznámau pochodni umění, filosofii, klassiků a obzláště theologie obleskovať počínali ducha lidského.

16. Veliké služby lidstvu proukazovali a přinášeli v tomto věku řády mnichů. Zkaženost, jaková se z křižá-

ckých vojen do společnosti lidské dostala, byla nesmírná. Bohatí rytíři, páni, barónové, jenž zůstali v dalekých krajinách, poručili své statky klášterům, biskupům, církvi: odkudž nová hrozila záhuba církvi. Ale poučen byl již člověk, kam vede to světské panství, církev a všecko to, což jemu svaté jest. Vzbuzeni jsau tedy duchem víry zláštní horliví mužové, kteří zřizovali jisté spolky a řády u prostřed života světa, v církvi totiž a mezi kněžy, jimiž se mělo bojovati proti zasahující vůkol zkáze a pokaženosti mravů. Z východu se byl jmenovitě přenesl náramný luxus i do západních stran, skvostnost, skvělost, nádhera, rozkošnost, a toto se již i do církve vtíralo. Povstal tedy proti tomu František z Assissi, a zřídil řád právě té vyhýralosti proti postavený, řád chudoby pobožnosti, zřeknutí se světa. Jeho mniši živi z almužen, když svět v rozkoši míry neznal; krotil žádosti těla, když jim svět uzdu popaušťel; toužil po zmocnění víry své, když svět i kněži málo počali zase dbáti o věci svaté. Sám František byl muž veliké čistoty, skrovnosti, cnosti a pobožnosti; ale plný hněvu proti světa běhu. Hned za řádem tímto povstal řád Dominikánský, kterého prací bylo kázati čistotu evanjelium světu proti kacířským bludům, jakové se do církvi vtrusovati a v ní rozšiřovati počínali. Znám jest v historii, a my zmínku o něm učiníme, Manicheismus, Albigenismus a jiné sekty do pochyby tahající základné učení Kristovo, o trojici o životu věčném, o osobě Kristově, o milosti boží a t. d. Nebo světáctvo se toho času rozšiřující velice bylo klopotné po takovém učení, které jej i od Boha i od svátostí i od víry osvobozovalo. Řády tyto stály více na poli ducha a umění, k nim však přistaupili i řády hrdinsko — rytířské. Ducha tohoto hrdinského vidíme u Johanitů, Templářů a Řádu německého. Tito všickni rozpadli se tím soběckým ziskovným feudalismem, a byli rozšiřovatelé čistější lásky k obecnému

dobrému, hledání toho, netoliko svých věcí, ale i těch které jsau bližního. Brzo byla celá Europa zaplavená těmito a takovýmito řády; a za šlepějmi jejími kráčelo patrné proměnění se stavu a mravu světa. Byli oni mocný odpor všemu nadužívání, jmenovitě i sám pápež zacítil moc převahy jejich mravné, kolikrátkoli sebevolně panovati počínal. Praví se, že i to pravidlo proti pápežské moci čelící, „sněm církevní jest i nad pápežem“ od Františkánů pošlo. Jedni z těchto mnichů vývodili v říši mínění, umění, pravdy, jiní na světě skutečném skrze meč a dodávání váhy slovům a učením. Tauto mocí ducha, zařeknutí se a sebe zapření, posvěcení obecnému dobrému, musil arci přemožen býti svět; a v skutku volali tyto řády do světa pověděním Kristovým: nebojte se, já sem přemohl svět. Skoro se to stalo, že již každý taužil býti audem řádů takových. Nebo všecko, co činí člověka šťastného bylo své utočiště vzalo do klášterů a řádů zpomenutých. Tu bylo jediné umění a známosti vyšší, tu jedině byla mravnost a pobožnost, a tu byli také duchové silní, před jejich kroky ustupoval svět. J sama mamona byla magnetem ducha na tyto ústavy přitáhnutá.

Než jako všecko lidské nařízení odkvětá a upádá odrodujíc se sobě samému: tak i řády mnišské a rytířské zapletli se v osídla světa tohoto. Stali se oni, obzláště tyto poslední jakoby zaopatrovací ustavy zemanských a vyšších rodin. A tu přišla pohodlnost, v bohatstvích změkčilá nedbalost, zapomenutí svatých řeholí, stupení hesla vyvoleného. Onnino pak první upadli v surovau hrubost, slepotu a netečnost. Tak je to s lidskými spolkami, jako s pomarančem. Když donesl šťávu k požitku člověka, odvržená bývá ta jeho kůra, kteráž prvé vábila oko lidské. Že potom zeschne — kdo jí to bude za zlé mít? Anebo, že musí zeschnauti, kdo bude zapírati? Řády zpomenuté připravili cestu dennici, která v jasněj-

šim blesku vyjíti měla po hroznych stoletích na oblozo člověčenstva. A srdci křesťanskému dost jest na tom, když vidí srdce se sebau vírau spřátelená rozšiřovati se v minulosti a pomáhati k rozsití i ujímání se semene náboženstva Kristova. To je nermautí, že i onna srdce uvadla; však ví, že i samo jednau zvadne: nechť jen donese struk zrno, z tohoto již povstanau noví strukové k pokračovaní života člověčenstva. Tak přicházíme vždy blíže a blíže k těm věcem, jenž připravovaly veliký příchod nového věku, reformacie církve Kristovy. Co sme v krátkosti připomenuli, to bylo všecko předchodné reformování církve. Neyvlastnější však byly přípravy ty, které se konaly na poli duchovním, na cestě učení církve, škol, filosofie, študií theologických a klassických, jmenovitě upozornění se ducha na plody literárné řecké a latinské, učení svatých otců a písma svatého.

17. Již onno vstupování do zláštných spolků, kde se vyhledávalo, zapření se osoby a podřízení jednotlivé vůle vůli celku, bylo předoznámení jistých vyšších dob duchovného života. Tím se stal počátek překroku z osobnivosti do obecnosti, které potom na poli vědy, filozofie a umění v plnější slávě a důstojnosti se zjevilo. Povstali hned učená zpytování, hádky mudrcké, slovem počalo se dílo pracováni ducha k povědomosti. Nyní již se vynesl duch ke Kristovu učení, aby je i poznal, jako řekl Anselm řka: „Když sme již přišli k víře byla by to nedbalost, nechtít se i skrze myšlení přesvědčit o obsahu jejím.“ Povstávali pročež nové tážení křižácké, ne sice tělesné do Palestyny, ale duchovné k učení tomu, jenž z Palestyny svůj počátek vzalo naměřené. Byly to hádky a disputacie učené hlavně ve Francauzku, odkudž i tažení křižácká se rojit počala — svau vlast mající. Tu se učení církevní k jasnému povědomí přivozovalo, od přívěsků lidských osvobozovalo, a tak vždy více k jasné povědomosti přibližovalo. Toto však se nyní jen v auplno-

sti své na svět ukázalo, mezi tím, když přípravy k tomu dávno již od mužů učených a nábožných způsobené byly. Abychom tedy i z tohoto ohledu nic nepřeskočili, pousilujeme se — odskočíce zpátkem od tohoto času na málo — nadpřásti tu nit, která za námi zůstala vývinů duchovných církevního učení.

18. Již Claudius z Turinu, (Claudius Taurenensis) okolo roku 820. učením svým se stal předchůdcem reformácie. Povstaltě on silným hlasem proti mnohým naduživáním kněžstva a pápežů. A spisy jeho *) obsahují v sobě mnoho prvků, které auplně od Reformacie vyslovené a vystavené byly. On byl na kolik se vystopovat mohlo beze vší pochyby první, jenž doléhal na přísné se přidržení písma svatého, ba právě i duchovné vysvětlování jeho, kteréby bylo mocnau zdí proti těm falešným prorokům, jenž již i toho času, podstatu církve, víru a písma svatá podhrabovat se nestyděli. On se až s nemírnau horlivostí uchopil boje proti ctění obrazů, jako biskup Turinský dal rázem všecky obrazy z kostelů vymetat. **) Ale v horlivosti své neustal ani proti základu moci pápežské brojit a bojovat, vystavuje s velikau výmluvností učení své o církvi a Apostolství. „Čtveraké jest, praví on, Apostolství, a sice první jest, které ani lidmi ani skrze nich, ale skrze Boha a Ježíše Krista, jako onno Proroků a Apoštolů Kristových, jest ustanovené, druhé pak jest onno, jenž sice od Boha ale skrze lidí pochází, jako Jozuovo, třetí jest, které ne od Boha ale z lidí jde, a jakového nyní množství vidíme při těch, jenž ne z vůle boží ale skrze kaupenau přízeň lidí na kněžství se dostávají, a konečně čtvrté Apoštolství jestiť on-

*) Viz: „Claudii Taurinensis inedítorum operum specimina,“ vydané od Superattendenta Dra. A. G. Rudelbacha. 1824.; kde písma jeho podána jsau.

**) Viz: Jonas Aurelianensis de cultu imaginum. (Biblioth. max. Patrum T. XVI. str. 171.)

no, které ani od Boha ani od lidí nepochází, totiž apoštolství falešných proroků a Apoštolů, kteří z vůle vlastní přicházejí a sebe samých posílají.“ *) I moc pápežovu, jen jako moc časnau (paschalis ecclesiae episcopus) a jako takovau jen na zevnitrné potřeby církve obmezenau míti žádá. Že apoštolským se stane pápež teprvé potom, když úřad svůj apoštolský dokonale vyplní, o všech jiných prý, nechťby se oni jakkoli svým apoštolstvím vychlubovali, platí to povědění Páně: „Na stolici Mojžíšově posadili se Zákonníci a Faryzeové: protož všecko, cožbykoli rozkázali vám zachovávati, zachovávejte a čiňte, ale podle skutků jejich nečiňte: neboť praví ale nečiní.“ **) On byl sice překřičen hlukem a křikem divým; hlasy jeho pobožné utonuli ve víru hřmivém náruživostí a moci.

19. Tu nám však mysl mimovolně utíká na jednu okolnost, která byla snad neyznačnější mezi všemi prvky novau dennicí velikého probuzení se člověčenstva předcházejícími; a poněvadž se právě nás Slováků blíže dotýče, tím ochotněji, ač jen velmi obmezeně a krátce ji připomeneme. Rozumím zde liturgii slovanskau, která okolo roku 855—862 v řeckém i bulharském Slovanstvě se šířiti počala a později i na Slovensku, v Čechách a na Moravě vysokého stupně dokonalosti došla. S řečí mateřskau ve věcech a konáních náboženstva bylo spojené vyšší hnutí ducha a nahlédání samostatnější mysli, zláště když i písmo svaté lidu se učinilo srozumitedlnějším. Otcem písma slovanského byl Cyrill, jináče Konstantyn jmenovaný, a tentýž s bratrem svým Methodem i mno-

*) Claudii Commentatio in epist. ad Galatas (l. c. T. XIV. str. 142.)

**) O tomto mužovi důkladně pojednává v celé jemn obětované kapitole Neander ve své; Allg. Geschichte der christlichen Religion und Kirche 4. díl; str. 325—345.

hé evanjelia, žalmy a jiné knihy písma svatého z původných jazyků do slovanského přeložili. Řeč tato až na naše časy ve své plnosti dochovaná, patrně svědčí, jak vysoko musilo státi vzdělání lidu našeho v těch časích. Litugie tato slovanská měla však své nepřátely na latinských kněžích, ano i na pápežích římských. Mnozí sice dovolovali odbavovati služby boží v mateřinské reči; jiní však opět silné zákazy proti ní z Říma vysílali. Překažená byla sice naposledy liturgia slovanská, zláště an Svatopluk více světskými péčemi o své veliké království zanešený kněží slovenských před tajnými ale o tolik hroznějšími úklady a osídlami brániti a ochraňovati zanedbával, a Methoda již více okolo 885 roku na živě nebylo; předce však semeno čistějšího rozumění náboženství Kristova rozsité, udušeno býti nemohlo. Přišla bauře od východu — a Slováci sestaupili z divadla samostatných národů. V Uhřích byla zvolená za řeč krajinskau latinčina; proto že rozličné národy neylépe se dají řídit v řeči, která všem za svazek společný bez ukřivdění jedněch druhými slaužiti může. A tím ještě i ty slabé pozůstatky, ba až i sama památka liturgie slovanské setřína byla. V Čechách se neydéle udržela řeč mateřská při službách; známoť jest že sám Karel IVtý, Otec Česka, zakladatel vysokých škol pražských, původce nesčíslných dobrých a pro Čechy blahočinných ústavů a nařízení, roku 1347 dal schválně vystaviti klášter Emaus anebo Slovany jmenovaný pauze pro slovenské kněze. I zde však s časem liturgie tato latinskau vytlačena byla. Nemohlo ale býti bez následků to, co svobodné myšlení a zřetedlné ctění Boha jednau v myslech lidských povzbudilo, ten život nový, svobodnější, to vzkříšení ducha z mrtvoty litery zabíjející. *)

*) Viz: Slovanské Starožitnosti našeho slavného krajana p. P. J. Šafařika.

20. Takovým však učením jako bylo Claudia Turinského, a takovým povýšením se ducha, jako byly překlady písem svatých do řeči mateřinské u Slovanů byla aspoň přiložená sekera ke stromu mnohých nadužívání v církvi rozšířených a napořád se šířících. Čím blíže přistupujeme k věkům následným, tím častěji nám v ústřety znějí hlasové podobní, vždy více a více s celau v 16tém století vystaupivší reformacií se spřízňující. Na konci 11ho a z počátku 12ho století vidíme vystupovati jasný meteor, na obloze duchovního života, hrdinu udatného pod praporcem víry a učení Kristova. Byl to mnich benediktynský v Bourg - Dieu Herveus. Tento povstal proti nálezkům lidským v církvi, proti přívěskům světským, v učení a zřízení Kristovu, které tak přirostaly na kmen čistý Krista, že se již téměř nerozeznávalo zrno jeho od plevy lidské! a vedl boj víry dobrý pod heslem kříže Spasitelova. „Jest-li“ praví on proti těm, jenž na sebe a rozum svůj všecko daufání vzkládali, „přirozená vůle člověka dostatečná k dosažení pravé známosti boží, a dostatečný vůdce k pobožnému a spasitedlnému životu, jako maudrost světská učí, tedy marně jest za nás umřel Kristus a kříž jeho bez užitku pro padlé pokolení lidské. Ale nemožné jest, aby kříž jeho byl bez užitku, nebo jen skrze kříž Krista mohlo se spasení lidstvu připravit. Bláznovství tedy jest maudrost světská, která tuto pravdu nezná. Kdo chce bez víry dobře činit, ten jest v skutku bezbožný. Nechať věří v toho, který bezbožného ospravedlňuje, aby z něho učinil syna božího... A žádný z věřících nemůže zrůstat v dobrém, ležby připojen byl k hlavě Kristovi, právě jako se i při těle lidském děje, když jeden aud oddělí se od hlavy, neroste více, ale usýchá.“ *) A o církví právě to mluví, co po něm reformacia vyslovila. „Církev mu jest město

*) Viz: Herveus in Epp. ad Ephes. Corinth etc.

boží záležející z obrátěných hříšníků; nyní u prostřed tolika pohoršení a nepravostí nemůžeme ji slavnau jmenovati. Potom bude slavná, když osvobodíc sebe od všeho zlého ve věčné radosti dobrého s Kristem účastná se stane, ano potom bude panovati v ní svatost tak, že nebude míti poškvrny ani vrásky.“

21. Více ještě ale, než tento zasáhnul na život církve veliký onen Anselm z Canterbury († 1109). Tento s opravdovým zápalem povstal v službě všeho toho, což napsáno jest k naučení našemu v písmích svatých. On byl vykojen slovy prorockými a Apoštolskými. Jeho písma jsau plná důkazů hluboké učenosti bohoslovecké. On povstal proti vtírajícímu se do života nevěrnictví a školskému pochybování o věcech víry. Praví se o něm, žeby byl zakladatelem prvých prvků scholastické filozofie. Narozen byl v Aostě v Piemontsku okolo 1034; stal se potom mnichem, pak roku 1093 na arcibiskupstvo Canterburské povýšen jest. *)

Jeho myšlénka o potahu víry k rozumování, již výše běžně a mimochodem nadřečená jest následující: „Víra naše se má proti nevěřícím a neznabohům s rozumem brániti a zastávati, ale ne naproti těm, kteří se jménem Křesťanů honosí: nebo od těchto právem žádáme, aby povinnost svau, ku které skrze křest svatý přišli také i neporušeně zachovali. Oněm ale se má dokázati rozumem jak nerozumně proti nám bojují. Křesťan má skrze víru k rozumu pokračovati a ne z rozumu k víře přistupovati; tím ale méně má, když není v stavu pochopiti, od víry odstupuvati.“ A ve svém pojednání „Cur Deus homo? I. 2.“ s filozofickau spekulací rozjímá: „Zdá se mi lenivostí a nedbalostí býti, nechtíti nyní, když sme k víře přišli, i myšlením obsah víry naší poznávati.“ A o-

*) Viz: Wilh. Gottl. Tennemans Geschichte der Philosophie. Leipz. 1798—1819. Tom VIII, 115.

pět na jiném místě, „nevěřící hledají důvody proto, že nevěří, my proto, poněvadž věříme.“ Anselm se stal skutečně velikým zakladatelem theologie scholastické. Tuto však není místa k obšírnějšímu mluvení o něm; na jiném místě dáli Bůh jakž toho zasluhuje o něm promluvíme.

Tak hle hluboko se položili základy křesťanské vědy, pauštějíce své kořeny do půdy kypré evanjelium Kristova a církve jeho svaté. Ale na Anselmovi měl dostati pokrok tento jistý obrat, a jakovési zvrtnutí se, které závratem stočeno bylo od cesty pravé.

22. Dost skoro se rozumování lidské odvrátilo od toho, čemu písmo svaté učilo svět; Anselm učil zbraně potřebovati a svět naučený je obrátil právě proti tomu, k čehož bránění mu dány byly. Byl to jakoby odpor satanův proti dobrému kvasu, Anselmem do církve a na svět uvedenému. Počínalitě noví proroci křesťanství skutečné, objectivné sestavovat z osobného rozůmku svého. Víra a svědectví ducha svatého se mělo jen za hrubau massu, hrubé tělo, a neživotné mumie; proti tomu ale domněnce lidské, blesku, vtipu a rozumu připisovala se všecka moc na nebi i na zemi. Abälard, při kterémž jméně přislo již do zvyku oznamovat jeho lásku k Heloisii, což se líbí romantickým mazňákům, tento tedy milenec Heloisie byl vůdcem této protikřesťanské maudrosti. I sama scholastická filozofia znížila se na posledy za službu této světské marnosti, proti níž vraucný Anselm vytasil byl meč víry, a okryl hlavy lebkau spasení. Bůh však církev svau neopustil, a seslal jí hrdinu, jehož moci nemohli odolat útoky světské.

23. Byl to Bernhard z Clairveaux, který mocně vystaupil jednak proti vládobažnosti pápežské a té převeliké zesvětštělosti kněžstva, jednak ale i proti scholasticismu na podstatě církve křesťanské vrtajícímu. On byl z jistého ohledu střed reformátorského od 9—16

století se hotujícího snažení. Zato všickni s ním spříznění duchové ctili jej a študovali dlauho, jmenovitě sám Luther vysoce sobě vážil a pilně študoval jeho spisy. *) Pamětná jsau jeho poslední slova, **) která psal jednomu z přátel svých před samau smrtí, svědčící o tom, jak dokonalý byl na cestách života bohumilého křesťanského, a spolu jak hluboce proniknul zlý stav tehdejší církve. „Curate munire vobis calcaneum nudum meritis, ut is, qui insidiatur, invenire non possit, unde figat dentem et vulnus infligat.“

Pozdvihl on mocného hlasu svého proti té tak zvané svobodné vůli, která ode všeho se praví býti osvobozenau, od Boha i svědomí, od pravdy i spasení, od víry i náboženství, a učil spojovati v člověku svobodu s nutností a nevyhnutedlností. Jest prý, učí on, vůle lidská v zjevování se svém svobodná, ale hříchem jatý člověk mění ji v nutnost a služebnictvo, tak že nemůže vůle ani nutnost ospravedlnit, poněvadž předce z vlastního chtění pošla zlost, ani ji, proto že mámení toho následek jest, vytevříti. Vůle svobodná sama se činí otrockau. Nechť se tedy žáden nedomnívá, že svobodná vůle proto se tak jmenuje, poněvadž tu moc má vyvoliti mezi dobrým a zlým jedno nebo druhé. Ona může sama sebau sice padnauti; ale pozdvihauti se může jenom skrze moc boží.

Bernhard byl, který předešel i to, co se v samé Augšpurské Confessii opětuje, žádání totiž takového všeobecného sněmu církevního, na kterém by se ne lidské nálezky anebo tvrdošijně zastávali, anebo bludně udržovali, ale kde by se pilně a svědomitě hledalo, která by byla vůle boží dobrá a líbezná. A kdo může čítati v Apo-

*) Viz: Rudelbachovu: Reformation, Lutherthum etc. Leipz. 1839.

**) Vita S. Bernardi lib. V. (opp. S. Bernardi — str. 2045).

logii, Augsp. Conf. boj onen horlivý proti pochopu o zásluhách vlastních, aby mu hnedle i slova Bernhardova o tom samém předmětu v paměti se neozývala, slova ta, kteráž i on proti postavil oněm, jenžto nic o milosti boží věděti nechtíce toliko svým zásluhám život i spasení připisovali. Všecka ta plnost slova i výrazu, všecken ten vzhled k nebesům pronikavý, to hnutí mysli pružné, ta živá víra, jenž nám na Lutherovi se líbí, jde nám v ustřety i v Bernhardových řečech a kázněch. „Nashromažďuj zásluh svých a vyvýš pot svůj jak vysoko chceš — lepšíť jest milost Pána, než všecken život," volá ve své vraucnosti Bohu oddané.

Na kolik jeho učení na život zasahovalo, pro nedostatek zpráv a svědectví z toho věku udati se nemůže; a však že nezůstaly tyto svaté blesky ve zdech klášterních, jisto jest. Nezadlauho po jeho smrti, vidíme v poledním Francauzsku vystupuvati nové a silné pohnutí duchovní, které jak se zdálo nic nebylo jiného, jako uskutečňování všeho toho, co leželo v hlubinách duše a slova Bernharda svatého.

24. Jsme tedy ve věku Valdenských. Otcem této nové v poledním Francauzku se zdvihající strany byl Peter Valdus, kupec lionský, který rozdav své bohatství chudým a veden jsa vnitrním vnuknutím a popudem k tomu, aby sdělil i jiným známost svau o náboženstvě křesťanském, a tak vůdcem se stál lidu jistého zláštní horlivostí a známostí křesťanskau vyznačeného. On přeložil některá písma svatých otců i mnohé knihy písem svatých, rozšířiv je mezi lid; což poněvadž bylo v řeči mateřinské — francauzské — tím snadnějšího nalezlo průchodu do srdcí lidských, ale i sám Peter Valdus učil a kázal. Tu sobě ale v pamět musíme uvésti to, co sme výše o zkaženosti častokrát už nesnesitedlné kněžstva promluvili, a nalezneme, že Valdovo učinkování musilo naleznauti odpor, a to o tolik větší, o kolik mocněji se

on i hříchů a převrácenosti kněžských dotýkal. Naposledy vyobcovaný a z vlasti vyhnaný utekl do Pikardie, kde podobně následovníky nalezl, ale i zde neměl místa zůstávajícího, až odebrav se do Čech, tam dny života svého dokonal. Následovníků jeho vyznačovali prosté, čisté, nenucené a pobožné mravy a zláště veliká zběhlost v písmích svatých. Při nich vidíme, že slovanský příklad, čtení písma svatého a vybavování pocty boží aneb liturgie srozumitedlným jazykem mocně působil na svět; nebo i Valdenští byli se stali neunavenými vzdělavateli litaratury svaté. Jejich život byl od světa a hluku jeho odtáhlý a vzdálený, ne však tak, aby se byl stal otupělým k pokrokům, jako později utáhlost mnišská od světa oddělená to učinila. Oni byli obživovatelem z ohledu vnitrného stavu církve svau víau čistau, příkladnau horlivostí v učení křesťanském, z ohledu pak zevnitrného, svým nepřátelstvím proti výstupkům, neřádům u nadužíváním kněžským a pápežským čistotu a přesnost církve vždy více a více znešvařujícím. I samí nepřátelé jejich píší o nich nad míru krásně. Kterak jejich snažení opravdu reformátorské bylo, svědčí i Rainer Sacchoni, *) říkaje o nich: „Bene omnia de Deo credunt et omnes articulos, qui in Symbolo continentur, solam Ecclesiam Romanam blasphemant et oderunt.“ Ovšem tato Ecclesia Romana nebyla církev Kristova, aspoň ne ve smyslu Valdenských, ale toliko nadužívání, nepravosti, výstupky a zesvětštělost kněží římských. Ale právě v tom jest jedině duch reformátorský, že se zachová víra bez auhony, a tak tedy podstata, bytnost a idea církve křesťanské, a jen proti neřádům v zevnitrné církvi povstává. Toto sobě dobře zapamatujme, abychom bludy rozumářské, Krista a Evanjelistů a Apoštolskau církev napra-

*) Raineri Sacchoni Summa contra Valdenses (apud Flacium in Cat. testium verit. T. 11, 543.

voval a novau víru trořit chtějící, hned k reformátorům nepřipočitovali. Nebo tak by sme musili každého neznaboha reformátorem pojmenovati. Valdenští se vyznamenávali tedy čistotau víry a známosti křesťanské. Tentýž připomenutý Sacchoni píše; „Vidi et audivi rusticum idiotam, qui Job recitavit de verbo ad verbum et plures alios, qui Novum Testamentum totum sciverunt perfecte! To jest, že viděl a slyšel, kterak prostý rolník Jóba od slova do slova vyříkal, a jiných, kteří celý nový zákon dokonále zpaměti znali. Naproti té veliké zkaženosti stojí tedy tato síla křesťanská! Na rozvalinách kněžství auřadu svatému odroděného povstává čistější kněžství neošemetného vyznání i života. Věcně pamatnými v historii světa zůstanau tyto krásné přípravy k budaucímu novuzrození se života křesťanského.

25. Valdenští tito se rozšířili ještě i dále a stvořili učením svým i v Anglii předchůdce a připravovatele reformátorského. Byl to Ján Viklef professor a kněz v Anglii († 1387), který rovněž předchůdcův svých na čtění písma svatého naléhal, proti nadužíváním pápežským horlil, na zkažené již toho času řády mnišské žehral s nevěrau i pověrau statně se potýkaje: od nepřátel svých nebyl přemožen; následovníků a spolupracovníků na vinnici Páně mnohých získal, — ač ne ve všem též pravdivě kráčel a v horlivosti své proti pápežům a kněžům míru překračuje často na věc samau, o niž bojoval víru a učení Kristovo ruce vztahoval. To jest zajisté ta nidloba lidského snažení, že zapomíná člověk často původného svého cíle, a nedělí osoby od věci. Tato chyba se jevila obzvláště u té strany, která na čistější naléhala učení a mravy; nebo pro osoby pápežské a kněžské neřádné, zapomínali mnozí na ten dobrý základ, na kterém zlí stáli a se zlými i dobrý základ bořit se snažili.

26. Snaha tato reformátorská o moc čistěji se zjevila u nás Slovanů, jmenovitě u nás Čechů, Slováků a

Moravanů, kteří sme byli i mnohém křesťanštěji připraveni k tomu, i mnohém nábožněji k dílu náboženstva se týkajícímu přistupovali, než kdekoli jinde. Prvé však nežli přistaupíme k tomu velikému 15ho století Reformátorovi, připomeneme některá zláštní zjevení se na poli tomto mužů čistotau víry vynikajících. Mlčením pomineme těch bojův, které Češi pro svau liturgii slovanskau, potom pro kněžů ženících se, pro svátosti večeře Páně pod obojím způsobem užívání a t. d. znášeti a vésti musili, a připomenem toliko běžně některé zláštní muže horlivě nábožné. Jan Milič, kanovník pražský z rodu vzácného posvětil se kazatelstvu ve chrámě zámeckém, kde nesčíslné zástupy jej poslauchali. Tu on k častému požívání večeře Páně, podle nařízení Kristového, pod obojím způsobem ponúkal a napomínal, na zlé mravy kněžů naříkal, pád církve oplakával, auhony trestal. Pomocníkem jeho byl Konrád Stěkna. Milič byl tak horlivý, že až do Říma šel, aby tam pápeži a kardinálům domlauval, potom byl skrze bullu pápežskau Rehoře XIho vydán Arcibiskupovi k prokletí. Tentýž jej do žaláře vsadil, ale i hrzo pro strach r. 1366. vypustil. Přežil i pomocníka svého Stěknu, a zemřel 1374 roku. Jeho místo zastaupil Matěj Janovský, císaře a krále Karla IVho zpovídatel. Tento přivedl k tomu Karla, aby žádal pápeže o napravení církve, o svolání všeobecného církevného sněmu a byl směllší všech svých předchůdců v kázání evanjelium a napomínání k požívání svátosti več. Páně pod obojím způsobem. Psal o křesťanském životě, o pokrytství, o Antykristu, o častém užívání svátosti těla a krvě Páně, a t. d. Naposledy byl Karel pápežskými hrozbami tak zmámen, že jej ač velice milovaného a váženého z krajiny vypověděl. Navrátil se sice potom, ale jen saukromně život svůj dokonal v Praze. Takový byl i Matěj Krakovský, Slovan pomořanský, kněz v Praze, potom Rektor vysokých škol pražských až i bis-

kup Vormsky, který cestu klestil, po níž potom skoro Jan Hus na mučedlnickau hranici kráčel k oslávení církve pravé na zemi.

27. Při jméně Jana Husa vznáší se duch člověka k Bohu slavíc jej, že dal do člověka takovau moc ducha víry a života. Je to plastycká postava dokonalá, převyšující ze strany mysli neohrožené i samého Luthera. Mezi tím když Luther dal se zestrašiti sněmu Vormskému, a na otázku, zdaž chce odvolati svá učení, nevěděl rázem odpovídati, ale si vyprošoval čas k rozmyšlení: Hus v Kostnici sněmu ještě hroznějšímu zahřměl na místě, že neodvolá, nebo co psal, že jest evanjelium Kristovo. Ta smělost, ta důvěra v Boha, ten zápal hotovosti vydati svědectví pravdě bez pohledu na slávu, bez ohledu na život, ta jistota své pravdy nás k úžasu nutí nad takovauto ohromností charakteru člověka. — Roku 1392 vystavil jeden pražský měšťan kaplnku, kterau Betlehemskau pojmenoval, a Vysokým školám pražským darem nábožným přinesl. V této kapli kázával Mistr Jan, jsa netoliko professorem akademie pražské ale spolu knězem, měl tedy otevřené pole účinkování svého z Kathedry učitelské, z níž učené ke Kristu přiváděl, a z kancle kazatelské, z které zástupům lidu učení své přednášel. Odtud se stalo, že záhy se jméno jeho po celých Čechách rozneslo. On se sice ve svých kázněch obrátil neyprv proti světským a káral jejich nevěru, neznabožství, chlipnost, nespravedlnost a tisíce těch výstupkův, jakovými obtížen byl svět tehdejší. Od krále až do neymenšího služebníka obce, neznal žádného hřích okrášlit, žádného výstupek ušanovat. A tu byl pravým prorokem u celého řádu duchovného, oslavovali a zvelebovali jméno jeho po všech stranách. Ale tím se pánové a rytíři popudili proti němu, a někteří z nich vedli stížnost proti němu u krále Václava IVho a dotírali na odstranění jej z auřadu kazatelského. Václav se do toho plésti nechtěl, ale

naložil Arcibiskupovi Volbramovi, aby to zabránil činit Husovi. Avšak Arcibiskup se u krále vymluvil tím, že Hus na to přisahal, aby pravdu bez přijímání osob rožširoval, kázal a obraňoval. Hus však se obrátil i na řád svůj, na pápeže, Arcibiskupy, biskupy, prelaty a kněze a o tolik ostřeji doléhal na jejich výstupky a zlosti, o kolik více oní jsau a mají býti světlo světa. A tu byl Volbram první, který u krále na něho žalobu vedl, a o potrestání Husa milost královskau prosil. Ale Václav mu dal tu samu odpověd, které se byl naučil od něho, ujav se Husa proti zlosti Arcibiskupské. Husovo celé usilování ta směrovalo, aby pozdvihl lid z pohanských jeho žádostí k životu křesťanskému, církev osvobodil od nájemníků poškvrňujících věci a ustanovení svatých, a aby obživil víru, která již tak byla tu školským mudrlantstvím, tu pověrau surovau, tu přílepky vybujnělého kněžstva zatarasená, že nevěděl ji člověk rozeznat, proto tím snadněji byla nevěrau podvracována. Že Hus nepatřil k těm, jenž krátkým svým zrakem a nedostatečnau vzdělaností srdce s pápežstvem a kněžstvem i víru a učení církve zavrhovali, dokážeme jeho vlastními řečmi. Píše on z Kostnice jednomu knězi mezi jinými napomenutími: „Bratře milý, příčiň pilnost v práci Evanjelium, čiň skutek oddaných k Evanjelium, službu svau vyplňuj, pracuj jako dobrý rytíř Kristův. Nejprvé čiň dobré, potom uč, příklad dobrý vydej v skutku, aby nebyl pohaněn v řeči, hříchy tresci, cnosti zvelebuj, hroz kteříž zle jsau živí mukami věčnými, slibuj dobrým radosti věčné, káž ustavičně krátce a spasitedlně, rozšafně rozumněj písmům a t. d. Přikazuj zpověd častau aspoň z větších hříchův a přijímej těla a krve Páně aspoň v větší svátky, a kteří světu neslaužĺ, aspoň aby častěji v nedělní dni přistupovali k stolu Pána Ježíše Krista: do krčem nechoď, ani s hostmi nebývej obecný lidem a t. d. A cožkoli činíš, pána Boha se boj a přikázání jeho zachovávej,

tak úpřimě půjdeš a nezahyneš, tělo skrotíš, svět potupíš, ďábla porazíš, v Boha se oblečeš, život najdeš, jiné upevníš, sebe korunovati budeš korunau slávy, kterauž dá spravedlivý saudce, Amen.“

A v třetím listu svém z Kostnice psaném do Čech vzdychá: „O by bylo lze popsati ty zlosti, aby věrní boží se jí vystříhali, rád bych, ale daufam Bohu, že dá po mně jiné statečnější, a že jsau nyní, jenž lépe oznámí zlost antykristovu a nasadí svých životův k smrti pro pravdu Pána Ježíše.“ *) Z čehož vidno, jak směle i sám smrt čekal, i za nevyhnutedlné to měl, aby životův svých nasazovali lidé za to, co jim jest svatého. Byltě Hus horlivým vyznavačem a oslavovatelem všeho toho, což církev křesťanská věří a vyznává, beze všeho mudrlantství školského držel se toho, což napsáno jest k naučení našemu. Mezi tím když jiní reformátory být nasilu chtějící do pochybnosti tahali všecko učení křesťanské církve, on mluvil s velikau výřečností na svých kázáních o trojici: „Svatá Trojice, v níž věříme, není ani žena ani panna, ani neděle, jako blázni mní; **) ale jest tři osoby věčné, Otec, Syn, Svatý Duch, jeden Buoh, jenž jest svrchované dobré, nad něž nemuož lepší pomyšleno býti. A tak otíželi sprostný tebe, co jest Trojice svatá, v níž věříš? Rci: Buoh otec, Syn i Duch Svatý. Otíželi, co jest Otec, rci: Buoh věčný, jenž má syna věčného. Otíželi co jest Syn, rci: Buoh od otce Boha urozený. Otíželi, co jest Duch Svatý, rci: Buoh, jenž od Otce Boha, od Syna Boha pochodí, rci i věz, že ty tři osoby jsau, ne tři Bohové, ale jeden pravý Buoh at. d.“

---

*) Viz: Sedm Epištol od Mistra Jana Husy v Žaláři složených a k Čechom poslaných (v postylle, Mistra Jana Husy z Husince).

**) Viz: Postylly jeho druhau stranu, list 141ý. Naráží na bohorauhavá mudrlanstva světských bludařů a neznabohů.

Takovýmto ohněm lásky ku Kristovu učení a církvi jeho, vyznávající Trojici blahoslavenau ukazoval věřícím i jiné články víry křesťanské; aby rozmítil víru v duších a z víry vyvedl skutky bohumilé. Tak důvěrau v Boha a vírau v něho proniknul svým učením horlivým dost skoro všecky stavy v krajině české, tak že se jméno jeho rozneslo i po všech okolných krajinách a zemích. U noh jeho sedali tisícové, a na ústech jeho viseli zástupové nesčíslní. Pro své toto učení by arci nebyli povstali proti němu jiní, než plazící se v církvi neznabohové, semeno Albigenských a Manichejských bludů, které ale silné slovo víry poráželo v okamžení. Než praktická, životná strana víry jeho, požadování totiž skutků, a dorážení obzláště na řád knězský všemu zlému odevzdaný a víru živau v Kristu příkladem svým podhrabávající. On byl zajisté i v tom předchůdcem a příkladem Luthera, že povstal proti svatokrádežným prodavačům odpustků, a vyloživ články k hádání udeřil mocným slovem svým o krámy bezbožné. Pověstné články Lutherovi proti Teczelovi vyvěšené, které se mají za počátek Reformacie, byli jen odtisk a následování Hussa. Tento bojovník zmužilý zasahoval i na život akademický. On prvý povstal proti jistým právům Němcům při Akademii uděleným a Čechům škodícím. Byl totiž Karel IVtý při zakládání těchto škol r. 1348. pro nedostatek domácích učených muzů Němcům tři hlasy udělil, a Čechům jen jeden, proto zpráva celé této University, volení Rektorů, Dekanů, professorů a t. d. v rukau německých byla. Toto Husa a prátely jeho tím více mrzelo, čím více Němci pápežstvu oddaní byli a v jejích vlasti nad nimi moc a převahu měli. On tedy s pověstným Jeronymem Pražským to výkonali u krále Václava IVho, že se naopak stalo, a Čechům jako pánům Akademie, domácím a majetníkům slavného tohoto poručenstva Karlova tři hlasy, Němcům pak, jako cizozemcům jeden hlas anebo

votum udělil. Nato i hned Hus byl zvolen za Rektora Akademie pražské. Ale Němci popuzeni i se svými professory opustili Prahu a pozakladali University v Erfurtě, Lipsku a jinde.

Po takovýchto nadobyčejných, různých a silně v život zasahujících výstupech našeho Mistra Jana, se o něm pověst po celé Europě hlučně roznesla; a doletěl a rozumí se i na samau stolici pápežskau. Bylo to potěšení pro sklíčená srdce, pro duše těšící se v Pánu na příchod svobodnější dennice křesťanského smýšlení; ale zármutek zaujal srdce lenivých a nezaslauženě poklady ducha, církve a učením Kristovým vládnaucích. Nebo oni viděli povstávati ducha, který jim vzíti měl moc, aby ní lépe než oni hospodařil a vládnul k oslavení Krista. Proto i použili tu moc, kterau vládli proti moci té, kterau působila víra pravá v bezauhonných vyznavačích Kristových. Roku 1413. byl Hus skrze pápeže Jana 23. do Říma obeslán (citován), ale na radu Akademie a stavů českých se nedostavil, věda dobře, že dávno již přestali pápežové sauditi vyznávačů víry vyznáním víry, ale provozovali moc časnau nad světem. Potom však citován poznovu na sněm církevní do Kostnice, jsa ubezpečen císařským průvodním bezpečnosti listem, dostavil se. A kterak tam s ním nakládáno bylo, kterak jej do mokrých temnic, mezi žížaly žaby a chrobáky vsadili, v nuzném oděvu bez dostatečného pokrmu a nápoje tam trýznili, sestrašovali, tupili, kterak jej tak zbědovaného před skvělá zasednutí pápežská, biskupská, Královská, panská a císařská dováděli a postavovali, aby jej kodvolání učení jeho všemi prostředky donutili, o tomto všem mluviti před srdcem citlivým je nemožno. S hrůzau stojíme nad takovýmto divadlem, že mohli lidé s neypobožnejším kněžem tak nakládati: ale anjel utěšení usmívá se nám z černých těchto situací světa, ukazujíc na svědka pravdy, kterak vším tím víra jeho nemohla býti zlomená.

Sněm Kostnický jej mohl dne 6. Července r. 1415 upáliti; ale zrušiti nemohl pravdy jím zastávané. Šel potupený, obrazy špatnými poobkládaný k hranici, a zpíval na slaupě řetězi přivázaný žalm onen pronikavý: „V tebeť jsem, Bože, daufal!“

28. Pomocník Hussův neystatnější byl Jeronym Pražský, který v Anglii se vzdělal a roku 1400 navrátiv se do vlasti své, tu knihy Viklefovy v známost uvozoval, půjčoval a rozšiřoval. Stana se pak professorem na Akademii, výborně Husovi po boku stál, a možná, že se nemýlíme, když jej tak k Husovi přirovnáme, jakové zaujímal položení k Lutherovi Melanchton. Na tomto však mnoho nezáleží, a zde nám postačí toliko připomenauti, že Jeroným ve všem sdílel los s Husem, a to až na samé upálení jej, které se v rok po Husové smrti t. j. r. 1416, dne 30. Máje též v Kostnici stalo. Na tyto smrtě — nastaupila bauře Hussitská. Hned zajisté po smrti Jeronymově, a sice dne 2ho Září tohože roku sešli se všickni páni a Stavové Čeští v Praze, a pod vlastními pečetěmi a s vlastními podpisy opatřený list poslali Conciliu Kostnickému, v němž přísně domlauvají Otcům shromážděným pro smrt Husovu, zeptávajíce se. „proč tak nespravedlivě jejích duší pastýře, muže nevinného, pobožného, svatého, učitele pravdy boží věrného potupili?“ Ale nejen že odpovědě nedostali, nýbrž byli i s celau svau krajinau skrze Martina Vho od sněmu kostnického za pápeže zvoleného do klatby dáni skrze bullu ve Florencii roku 1420 vydanau. A tu se spolu knížata, králové, císař Žigmund a jiní mocnářové proti Čechům strubovali a svolávali. Císař Žigmund v skutku také vtrhl do země české a vojny husitské se započaly. Aeneas Silvius o této vojně napsal, že se jí potomkové více budau diviti, nežli věřiti. Proto že v ní žádného neměli štěstí pápežští haufové, ale Žižka vůdce Český, a jeho potomci vždycky vítězili. Co svátost živá, v slově prostém Kri-

stova evanjelium obsažená může, a která v ní síla přebývá, to připomínáme při této příležitostí, abychom si času a místa ušetřili s bádáním se s nevěrníky, kteří této svátostí, totiž stolu Páně pauhé znaky připisují, a jí toliko za suchau zevnitrnau ceremonyi mají. Malé zástupky nezřízených Českých bojovníků hrnuli se v tisíce a stotísíce císařských cvičených, dobře ozbrojených vojaků a po malém čase vítězové se stali. Kde se jim zablesknul kalich anebo znamení jeho, tam již bylo vítězství na jejich straně. Po bitvách a sečech krvavých k slávě a radosti před nimi k posile duchovné po tisícech a tisícech požívalí těla a krvě Páně. A skutkem vítězného života psali na strany a listy knihy náboženstva Kristova důvod věčný toho, že věřícím v Krista opravdově, něco více jest večeře jeho svatá, než holé znamení, než pauhá památka, že jest život, síla a skutečnost přítomnosti Krista živého. O losech však těchto bojův velikých, nemůžeme zde pojednávati, dost jest na tom, že výstupy tyto slovanské na poli církve Kristovy byly otevírání bran do chrámu opravdového napravení církve křesťanské. V nich vzešla na obloze života evropejského dennice nových svobodnějších věků, zaobalená však ještě v dýmu a kúravách krvavých bojů a hroznych náružívostí. Nastupoval tedy věk velikého přechodu, a ten byl, onno jedno století mezi hranicí na níž hořel Hus a hranicí, na níž hořeli práva pápežské Lutherem zapálené, ležící.

29. Jestli tedy dobře rozeznáme věčné věci od časných, od kterých jednak nesmírně rozdílné, s nimiž ale jednak i tuho spojené jsau, jestli rozdělíme samé onno čisté náboženství od těch zevnitrných církev i osoby potkávajících losův a osudův: naskrze jiný bude saud náš o náboženstvě i reformácii, církvi i sektách, než jest saud každodenní těch zpotvořílých touristův literárných, kteří miscentes quadrata rotundis bez rozdílu hned domněnky za náboženstvo, sektýřstvo za církev, kacířstva

křesťanstvu a dogmám odporná za reformaciu vyhlašují, ba jedni právě pravdivost učení Kristova jen od Reformacie, jako opět jiní takovau jen mimo ní určují a kladau. Duchem pravdy vedení, stopujíce šlepeje učení Kristova do světa uvozovaného, nalezneme, že nepřišlo nikdy a nikde učení Kristovo do odporu se sebau, a že neutrpělo změny na světě. Když ale spatřujeme strany silně proti sobě postavené na sebe vrážet, neustupně až do samého setření a zničení sebe na svém setrvávati, pomněme, že jest to boj o pravdu, ne na jedné straně ani na té neydokonalejší, ale ve všech trůnící a přebývající, boj věčný víry proti nevěře, světla proti tmě, nebe proti peklu. Náboženství působilo ve všech a na všech stranách; ale jako slunko jinák působí pod zemí než na zemí, jinák tvoří květ a jinák vyvozuje život jedle a sosny, tak i náboženstva moc jinák na jedněch stranách lidského ducha než na druhých zjevená byla. Vždy ale zůstalo jedině to, co bylo podstata náboženstva, a zapadlo to, co bylo jen nosičem jeho. Toto pravidlo je resultát všech náboženství a neyjasnější důvod v Křesťanstvě, kde více než u jiných, poněvadž jest neyduchovnější povstávalo živlů odporných — nesaucích pravdu křesťanstva výše k povědomí lidskému. Tak nesmí se trhati reformácia od Křesťanstva, a to co se při reformácii ba před ní a po ní vmísilo nekřesťanského, to jest onny vyššími býti chtějící intuície než bylo nahlédání Kristovo do tajemství království božího, ty tak zvané opravy slov Kristových a dogmatů církve křesťanské, toto všecko nemá býti mýleno a mateno s opravau církve zkažené, té společností, která byla a jest viditedlná mající vrásky na sobě. Těm maudrostěm světa my nezávidíme slávu vtipu jejich, ale sobě i vyprosíme, aby oni nosili jméno toho, kterémuž neuvěřili, aniž dopaušťíce, aby to bylo reformácií jmenováno, co jest deformácie dogmatů čili učení ustáleného křesťanského o Bo-

hu a svátostech, o vykaupení a životě věčném o milosti boží a všem tom, co my všickni veříme.

Všecky ty předcházející doby na poli církve, učení života křesťanského, které sme z částky k objasnění předmětu našeho uvedli a připomenuli, byly nižší stupně, po nichž kráčel duch světa k vyvinutějšímu již poznání Křesťanstva. Nebo jedna nit úkazů ducha plná táhne se po sklepení církve Kristovy, tak že není nikde přeskoku a přetrhliny; a ten, kdo každý věk jen z hlediště svého věku považuje, nastaví nám nesmírný počet pravd, náboženství, ideí, Bohů, až zaufati musíme nad ním — jestliby nás nechytil genius vyšší i nad sebau i nad Bohem. My tedy věříme, že poněvadž jeden jest život z minulosti v přítomnost a z této na budaucnost se prostírající, i život církve Kristovy, věříme, že reformácie byla všech těch květů ducha na pni víry Kristové vykvétlých ovoce, a tak ne něco nového, ale dávno již — jak sme to i zde aspoň z částky vidělí — připravovaného.

Reformácie bývá obyčejně považovaná, jako následek zkaženosti církve, a tu se dovádí nadužívání moci, zkaženost mravů a t. d.; ale dobře, to má vše své místo, jen prosím opět o dobré rozdělení a věci samé proniknutí. Jiné jest doby tyto považovat při jedněch osobách, a jiné při takovém ústavu člověčenstva, jako jest církev, a zláště církev křesťanská. Já bych zkaženost církve zevnitrnau připočetl jen za případnost, při níž mělo příležitost zjeviti se světu cosi vyššího nového, velikého. Jeví se mně Reformacia jako povstalá obnova ze dvau živlů, a sice toho původného, vnitrného hnutí, v jakovém žila církev křesťanská, přijavši od Krista ducha svatého, a pak z onněch případných a podstatných zevnitrných okolostojičností, jimiž se vyrážela onna síla duchovná, jako podzemní nějaková bytnost přes kůru a škrupinu země. Dobré, jakovékoli, bývá pohybováno

zlým; vývin síly duchovné má odpor, kterým dozrává, sesilujé se a článkuje. Toto pravidlo je patrné při každé obnově, v každém zjevení se ducha a zásady nové. A bylo i při Reformácii. Reformácii tedy připravoval sám duch církve, když budil mužů a duchů ku bdění nad tím, co jest základ Křesťanstva, co sme i viděli; než které byly ty odporné, zapíravé, zlé doby, ten Mephisto připravující svau zlobau reformacii.? Snad řekne někdo, že nadužívání, zkaženost kněží a t. d. Ovšem, ale není na tom dost: vždyť se to samo sebau rozumí, a my sme též viděli, kterak tato nadužívání moci a svátosti povzbudila geniů ke kárání ji. Této zkaženosti proti postavená byla síla cnosti, zapření, boj, vytrvání, posvěcenost, jakovau sme viděli na řádech, rytířech, Gregoroch a t. d. Tu musíme jíti na toho samého Mephistu, který zrovna proti postaven byl těm, jenž učili víře, horlivosti, křesťanstvu, slovem všemu tomu co učil Kristus a církev slovem vyznávala. Kterak povstal tento Mephisto? U Goetheho Fausta vyskočil z poza pece, kde byl púdl dříve vlezl, a zjevil se jako putující Scholasticus. Mnoho určitelnosti i z toho Mephistu, který se proti stavěl církvi Kristově! Vizme tedy jako povstal.

Již víme, že hned od prvopočátku měla to neštěstí církev Kristova, že se její kněžové pro sesvětštělost svau od ní odvráceli, a povolání svému zpronevěrovali. Moc ale a vážnost její, a tak i těch, jenž ji řídili, rostla, a to víme, že když je mocný Boha, víry, náboženstva zbavený, zlost jeho všecky zlosti převyšuje: toto arci se zjevovalo a nevystalo ani na poli té zevnitrné církve. Tato povaha stala se — sit venia verbo — bahnem, kde se rozpelešilo, žížalstvo, jašteřy, štúry, hadi basiliškové. To jest neřádnost, zkaženost, zesvětštělost kněžskau a pápežskau vyvolila sobě nevěra, bludy, rozumověrství, antikřesťanství, pochybovačnost, osvěta pohanská, Faryzeové, křižovatelé Krista, víroborci a jak-

bychom pojmenovať mohli těch, jenž Kristovým slovům nevěříce rozůmek svůj nad zjevení boží povyšovali, tato peleš pravím vyvolila sobě zkaženost připomenutau kněžstva za plášť, pod kterým táhla proti víře a církvi křesťanské. Povstávala totiž nová učení, nové křesťanství zvěstující, obnovau církve se chlubící, za důvod svých bludů zkaženost lidskau při církvi boží sice slaužící, ale vnitrně ji nepředstavující berauc a ní ustavičně šermujíc. Slovem, povstávala kacířská učení, která spravedlivý boj sice vedla, když se proti zlosti obrácela, ale zatratitelná byla, na kolik těch zkaženosti jen za prostředek k tomu, aby křesťanství podvrátila, užívala. Oni povstávali proti pápežům, často i těm opravdu Apoštolským, aby mohli tím vzteklejším zubem zahryznauti do samého Křesťanstva. A tu sme tedy přešli od těch pravých, z ducha víry Kristovy zroděných připravovatelů reformácie, k onněm falešným, z ducha Antikrista, to jest nepřítele Kristova a učení povstalým, k tomu zapíravému přípravovateli Reformácie, jenž dí sam o sobě, že jest:

Ein Theil von jener Kraft,
Die stets das Böse will, und stets das Gute schafft.

30. Takovíto tedy zapíraví připravovatelé reformacie byly jisté sekty, kterých falešné učení na podvrácení a celostné zničení samého pravého Kristova nařízení a Evanjelíum naměřené bylo. Tito se uchopili první té příležitosti, kterau jim podávala zkaženost kněžstva, a kde jen mohli tam krom toho mdlau vážnost knězů podrývali lstivě a chytře své bludy vtrušujíce. A tu rozumí se velikého prospěchu a cíle svého snadně docházeli, když-to člověk více jest k nevěře a pověře nežli k víře silné naklonitedlný. Na kněžech měla víra slabau podporu, když oni se světem blaudili, a jak sme to už nastínili, duchovné moci nadužívajice i samého lidu víru oslabili. V tajných, ukrytých a před okem církve i světa zahalených svazcích a spojeních šířily se sekty ty z kraje do kraje,

z krajiny do krajiny, ze země do země. Učení jejich neslo na sobě barvu všeliké dokonalosti a sprovázené bylo, lákadlami mámidlami, svobodau, osvětau, duchem jmenovanými. Církev ale ne aby byla vyšla proti ním stejnau zbraní ducha, víry posvěcenosti, meče toho na obě dvě strany ostrého slova božího; ale pohodlněji se jí to býti vidělo vystaupit proti ním katmi, mučírnami, hranicemi, příkazy a zákazy. Však vidíme, kterakého průvodce dala i oněm ke kázání a osvěcování lidu zvoleným mnichům Dominikánským, za patami jim kráčeli kati, kde se usadili tam první stavení byly mučírny. Tak hle to jde tam, kde se nechce duchu uchopit zbraně ducha, ale maje moc zevnitrnau, domnívá se, že ní udusí kvas duchovný. Historia ducha lidského nás dostatečně učí, že ani ta neynepatrnější myšlénka v lidech mocně se ujavší, žádnau zbraní a mocí světskau nemůže byť vykořeněná. Potěcha to jediná pro hrdiny víry, ducha, nábožnosti, tím větší, čím pravdivější, mocnější, neodolatelnější jest myšlénka náboženstva a to hnutí ducha spravedlivé. Že církev byla hluboce upadla, dá se zavířat nejen z toho, co sme již předeslali, ale i z tohoto samého teď připomenutého skutku, který patrně jeví, že ona naskrze byla utratila ducha víry a důvěry v slovo boží, když proti těm kacírským sektám ne slovo boží, ne učení víry, ale meče, katy, mučírny, hranice a sprosté zákazy stavěla. Onino nevěrcové kráčeli všade s vyučováním, s roztrušováním svých pochybností, s přemlauváním, s rozumováním, spisků rozhazováním; církev s tím, co již připomenuto. Sám ale lid byla ta ryba, o kterau šlo církvi i Antikristům. Poněvadž však tentýž lid neslyšel ničeho od svých knězů, co by bylo potřebě ducha jeho zadost činilo, čím by byl mohl obživit srdce své, a neviděl v nich jiné, než na starých právách, bohatstvích, statcích a přednostech vykrmené mnichy, kněze, biskupy, prelaty, Arcibiskupy, pápeže: považoval těch

nových proroků za pravých nosičů duchovnosti, osvěty, čistějšího náboženství a života. A kterák i neměl to činiti, když tát jest hlavní doba ducha, aby žížnil po obnově a okřátí sebe, jakové obnovy a jakového okřátí v světě sevnitrném nedochází? A poněvadž za křesťanské náboženství měl to, co viděl; těch zesvětštilých, polovkami, rytířstvem, dvořenínstvem, tanci, rozkošemi, hrami a t. d. zanesených kněžů, nebyv vyučován o víře své; tedy přirozený a nevyhnutedlný následek toho byl, že pro osoby i samé náboženství sobě zošklivil a sektám těm v objetí padnul. Tím ale více, že způsob zacházení s těmi odpadlými církev zlý zvolila, a zápal mučedlnický se i u těch, co neyméně byli hodní křesťany slauti se zmáhal. Jsau věky v historii, v níž neyvětší hlaupostí lidské ke Kristu se povýšiti snažily a ústa oplzlá chválu mučedlnickau sami sobě prozpěvovali.

Takto tedy stály sekty a církev k sobě vespolek. A poměr tento jest též důvod veliký reformácie. Musí se nám reformácia tedy zjevit jako ta rosa nebeská, která donesla církvi posílu, aby mohla státi nejen mocně proti světu ale i prospěšně a s důrazem proti falešným prorokům a zajeděným na těle jejim červům nevěry a světáckého rozumárstva. Proto musíme v krátkosti snažení těchto odekrýti a k duchu jejího vyznávání víry přihlédnauti.

31. Sekty ty vlekly se od samých prvých počátků církve Kristovy a plazily na světě pod těmi neyrozličnějšími jmeny a larvami; kterých vypočitování se na tomto místě ani žádat ani přát nemůže. Je to pásmo neysměšnějších fantasií, k jakovým jen kdy mysl lidská přijíti mohla. Ostatně velice bohaté jest to pole pro zpytování dušeslovné, básnířské reflexíe a nahlédání do vývinů života a ponětí náboženského. Jsau i tyto bludářstva doby pracujícího ducha. My zde prohodíme slovo o těch sektách, jenž se vyjevovaly v pozdnějších stoletích na ob-

zoru procítujícího člověčenstva, v celém středověku, a jenž se výborně dají zahrnauti pod jméno Manichejsko — Albigenských. Spravedliví Antikrista synové a kacířstva všelikého vyznavačové, rozsévači a roztrubovačové po světě! O Manichejských nám sice zde nepřijde mluviti, leč bychom chtěli psáti historii kacířstva. A tu bychom musili zpátkem až k roku 277., kdy Manes čili Manicheus, Peršan, od krále perského, proto že se zpronevěřil perskému náboženství zamordován byl. Ale dost nám na tomto místě bude zvěděti toliko to, že Manicheus křesťanství chtěl obnoviti perskými fantasiami. Učil o dvauch královstvích, a sice o království světla, jako dobrém, a o království tmy, jako zlém; v onom že jest pánem Bůh, v tomto ďábel. Učil dále, že ďábel vzal pod svau moc částku duší z království světla, které že když se s tmau a zlým smíšali, Adama a všech ostatných lidí zplodili. Tito lidé že mají dvě duše, jednu od Boha, druhau od ďábla. A aby tedy pořádek uveden byl, že poslal Bůh obyvatele jednoho ze slunce, a ten že byl Kristus, který měl lidí k poslušenství k Bohu přivésti, a tak dále! Tento Manicheus stál se otcem mnohých bludů jiných pod rozličnými barvami i larvami v církvi křesťanské se plazivších.

Nemile napadá oko zpytujícího na Manichejsko — Albigenské sekty v poledních stranách se udržovavší, přešlé do Bulhar, Dalmatska, posléze přes Uhry do Vlach, Švejcarska, Francauzska a jinam. Jména, pod jakovými známy byly, jsau téměř nesčíslná, nebo nemajíce základu toho mocného Krista a jeho evanjelium i zevnitrně nespojeni zůstávali, jmenujíce se hned od hlavního svého některého vůdce, hned jménem osady do které přišli, tak že historia těch věků přeplněná jest jmény všelikými. My aspoň připomeneme některé. Pauliciani a Bogomilové zůstali v Thracii, ve vlasti mnohých těchto sekt; Katarenští pak, (od města Dalmatského Kataro tak zvaní)

a Albigenští zaplavili západní kraje. I tu dostávali nová jména, v Milansku k. př. je jmenovali Patareny, ve Francauzsku bons hommes, passagers a t. d. Jakým způsobem působili na svět, o tom sme se již zmínili. Nyní tedy musíme vydat počet z toho, že sme tyto sekty odsaudili, zláště když se zdá, že někteří z našich evanjelíků více ceny připisují a větší váhu kladau na některé z těchto sekt, než oni toho hodny jsau. Na tomto místě nám hlavně o to musí jíti, abychom se přesvědčili, patříli učení jejich k učení křesťanskému anebo jest nové ven z koleje církve křesťanské pošinuté. Vešlo sice to již jakosi do obyčeje u mnohých spisovatelů, nebráti zřetel na čistotu, pravdivost a přesnost učení křesťanského, a rozprávěti s jakausi radostnau chlaubau o jistých sektách bludařských, které všecko zapíraly, co nám Evanjelistové a Apoštolové napsali, jako o takových, jenž dávno již vyslovili to, co ony ve své nevěře nyní za pravé teď mají. My však zde nechceme za míru bráti saud světa a lidí těch, jimž se líbí, když se o nevěře rozpráví; spísatel těchto řádků volí býti ráději nejen knězem, ale i spisovatelem křesťanským, nežli jakkoli oslaveným před světem chvalořečníkem pohanské nedověry a maudrost Kristovu mistrujícím. Mámť i já za to, že všecko což napsáno jest, k našemu naučení a spasení napsáno jest: když chtějí psáti lidé o nových náboženstvích, a jako Manicheus s perským křesťanské náboženství spojovati, když chtějí prorokovati o nových proroctvích rozumu svého, a předzvěstují to náboženství, které přiměřené bude duchu času a vzdělanosti vysoké; dobře, ať sobě to činí, my jim toho nadkřesťanského náboženství nezávidíme. Předce však tolik smíme požadovati od křesťanského pro křesťany píšícího spisovatele, aby aspoň zřetedlně vyznal, že jest on prorokem vyšším Krista a Evanjelistem nového, Spasitele napravujícího, anebo aspoň tak jako Kristus vysvětlil zákon Mojžíšů vy-

světlovatelem Kristovým, aby nebyl mámen věřící, domýšleje se že čte křesťanského spisovatele.

Učili tyto sekty, že ne Bůh ani syn boží, ale jakovýsi anjel Satanael (viz o Manicheusovi připomenutí) stvořil svět; proto že nemůže z této materie nic dokonalého pojíti; ale proti tomu že duch posvěcuje i samé žádosti těla. Zapírali Svatau Trojici. Samé ale zjevení se na světě skutečného Krista, syna člověka, Spasitele světa, jeho život, utrpení i smrt potupovali; a proto znamení kříže, žeby věc byla neužitečná ano zlořečená učili, a boření jich velikau zásluhu připisovali. Učení křesťanské o svátosti křestu svatého vysmívali, a žeby tato svátost nepomáhala k očistění se z hříchu, a proto že to ani žádná milost boží není nehanebně rozhlašovali. Křest svatý jim nebyl nic jiného, nežli okaupání těla a obmytí špíny tělesné; křestění pak malých dítek právě darebností jmenovali, rozumujíce při tom do omrzení. Těch důvodů jejich my zde dováděti nemůžeme, nemajíce v úmyslu následovníků jejich o křesťanském učení přesvědčovati. O večeři Páně blauznili proti zjevnému učení Evanjelistů a Apoštolů, že ona jest věc daremná v tom způsobě, jako ji církev křesťanská požívá, ba právě obětí ďáblovau ji jmenují. O způsobě však svém jakoby ona přisluhována býti měla následující dávají naučení, a sice: nemají se prý živly k ní přislauchající posvěcovati, ale má se jen modlitba vyříkati. Nebo že večeře Páně v tom záležela, když představený vzal chléb a víno a pomodlil se. A to se každý den konalo. K dokázání tohoto svého mudrování pauštějí se zas do rozumování, a „zdravý rozum“ jejich, na který se i nyní každý lump, když chce svau bezbožnost ukrýti odvolává, jim nesmírně mnoho řeči klade na jazyk. Nemohau sobě vysvětliti, kterak by Kristus skutečně býti mohl přítomen při večeři jeho svaté, od věřících požívané. To jim arci „zdravý jejich rozum“ lépe

vysvětlí, když radí, aby se pomodlili a chleba najedli a vína napili. Takauto svátost musili oni velice často přijímati; snad i z vína tyto fantazie svůj počátek vzaly. Když Kristus sám učil o této své večeři u Jana 6. od 53—63. tedy nalezli se takoví, jenž řekli: „Tvrdát jest řeč tato: kdo ji může slyšeti.“ I což se tedy budeme diviti těm, kteří slýchali řeč otce Manichea, když tvrdá ta řeč byla pravě těm, jenž ji slyšeli od samého Krista? Kristus řekl, že tělo nic neprospívá ale slova, kteráž on mluvil, že duch jsau a život jsau: ale Manichejští tak jako Farízeové nechápali těch věcí, kteréž byly ducha božího. Učili též žeby ten jednorozený syn boží byl každý dobrý člověk. Všecko zjevení zavrhovali, říkajíce; že tak ústami Athenských a římských mudrců mluvil Bůh, jako skrze proroků, Krista a Apoštolů a t. d. *). Z tohoto všeho vidno, kam cílilo toto učení; že pak v něm nic není křesťanského, o tom ani mluviti není potřebí. Přirozený Pantheism, důvod toho, jak způsobný jest rozum osobný k splétání všelikých osnov a spletenin. Nechci zde přesvědčovati těch, jenž toto učení trochu proměněné, k časům přistřihnuté, výrazy mírnějšími přeodité přejali a přijali jak ono jest bludné: toliko za učení Spasitele našeho je přijati nemohau.

Albigenští tito byli tak aulisní, že k samým řečem z písma svatého vzatým a vytrženým útočiště své brali, chtějíce tím jistěji kráčeti na cestě rozšiřováni svého ukrytého Manichejstva. **) A tu se dálo to, co sem již

*) Srovnej: Joh. von Müllers Geschichte der Schweiz.

**) Viz: Lucas Tudensis de altera vita fideique controversiis adversus Albigensium errores etc. „Ex his et aliis erroribus multis profanas condunt scripturas easdem philosophorum quibusdam floribus decorantes, uti est ille liber, qui perpendiculum scientiarum dicitur, quatenus propter ornatum philosophicum et etiam propter quasdam sententias Sanctarum interpositas scripturarum in cordibus legentium haeresis reperiat locum.“

nadřeknul, že totiž srdce lidská zaujímali nemajíce dostatečného duchovného odporu pro zesvětštělost kněžskau. Že se církev tomu spírala, byla ta neyspravedlivější věc a její neysvětější povinnost, jen kdyby také jiné prostředky byla zvolila. Pro to své chvastání se z písma svatého vytahovanými řečmi, arci jen některými, an celé kapitoly a knihy z biblí Páně vyhazovali — bývali ne nečasto s Valdenskými mateni, ano i nyní nalezneme mnoho spisů, kde spisovatelé tato jména jako nějaká poetická epitheta anebo synonyma spolu kladau, jen aby více napočítali živlů reformácii připravovavších. Ale oni jsau od sebe tak rozdílní a vzdálení, jako víra od nevěry, jako nebe od pekla vzdálené. Albigenští zajisté žádným jiným cílem neužívali písma svatého, než aby je samé u lidí podkopati mohli, a na jeho místo své rozumověrství položili. Starý zákon, jmenovitě Mojžísův ďáblovi připisovali, páchnaucí i zde Manicheismus.

V Švajcarsku se toto učení hluboko ujalo a šířilo se až do samé reformacie. Více méně s Manichejstvem se srovnávajíce, následovníkové jeho bauřili vždy více a více proti všemu církevno — křesťanskému životu. O večeři Páně se i tu nedrželo nic. Brueys se vadil proti podstatě svátosti večeře Páně, zapíraje přítomnost Kristovu při požívání jí; Hanrich šel dále a učil o této svátosti, že jest jen pauhé rozpomenutí se. Oba zavrhovali křest dítek, a Hanrich křičel i proti zpěvu církevnímu. Na obau mezuje, ač s nimí ve všem v jedno nesplývá Arnold z Brescie, žák Abälardův. On vystaupil v Curichu roku 1140, a učil všecko to, co dlauho potom po něm opětovali Zvingel a Kalvín. Nesčíslné množství stran a sekt se zde natvořilo, které všecky ač ne v jiném, předce aspoň v tom byly zjednoteny, že pod heslem vytýkání auhon kněžstvu a pápežům, i proti samému učení základnému náboženství křesťanského se vztěkali, aby i tím potvrzeno bylo, že co se jednau sta-

lo při Kristu a s Kristem, věčně se stává v církvi jeho: on tedy živ jest i křižován bývá povždy.

32. Když dobře srovnáme všecko, co sme dosud o těch přípravách reformácie řekli, a prohlédneme to okem skaumavým, tedy nám, byťbychom ničeho nebyli četli a slyšeli o reformácii, nevyhnutně ta myšlénka se nahodí, že i samý čin reformácie z těchto dvau živlů sestaven býti musil. A v skutku tak bylo, všickni hlasové toho věku volají: reformácie, ale jedným smyslem jdau přání k nebesům. Církev křesťanská byla na počátku 16ho století více již obtížena břemenem všelikých nepravostí, nálezků, zkažeností, nadužívání, než aby to již bylo mohlo tak obstáti. Proto na všech stranách a končinách dautnal oheň všelijak pozapalovaný; srdce tichá, pobožná, bohumilá, cnosti milovná volala k nebi o obnovu církve, jak se pravilo „in capite et membris;“ rozumy však s vírau Kristovau se nespokojující křičeli k Bohu svému o obnovu náboženství, anebo lépe mísili se křikem náruživým mezi kněžstvo svěcené vírau čistau Kristovau a pravili se jedno býti s ními a chtíti to samé co oni chtějí, obnovení totiž církve. Pohledněme tedy nazad, a ayhle jedna retěz vystupuje před námi mužů bojujících pod praporcem víry Kristovy od Apoštolských časů prostředkem věků prvých církve této, časů Klaudia Turinského, Herveusa z Bourg — Dieu, Bernarda, Husa, Valdenských a t. d., můžeme říci předkem až po Luthera. Pohledněme na druhau stranu, a spatříme, že rovněž jedna řetěz ale nových proroků, rozumem svým zastíniti a převýšiti chtějících Evanjelium Kristovo se táhne počínajíc od bludů Manichejských, a jdauc prostředkem Albigenských, Bogomilů, Patarenských, Katarenských, Paulicianů, Fratricellů, okolo Amalricha (podle něhož výše dotčené učení Albigenských podotknuto), Henricha, Brueysa, až na samém Zvinglovi a Kalvínovi svého representanta nachází.

Jestli však již menší styknutí se těchto dvau naměření vyvozovali boje a hrozná udeření: o kolik silnější musilo býti hřímání ducha, když se tyto oblaky nabrané v jedno srazili! Byl to boj silný, veliký, mohautný; nebo šlo duši a srdci lidskému o víru, když hřměl a lomcoval rozum osoblivý o panování své nad nebem i zemí. V pozadí bojů těchto stál duch, který nedopustil rozhodnauti v okamžení nad tím, na čem pracovala století dlauhá. Nám pak zbývá ještě i tyto výjevy víry a nevěry, i těchto bojův zjevení ohlédnauti.

33. Úvod k reformácii je určení jejího ponětí. Nebo mluviti o reformácii prvé, než se zřetedlně určí co ona jest, přichází nám špatné. Již se sice vyrozuměti může z toho, co sem dosud řekl, že nemám to za reformácii, když se pozdvihuje osobný rozum člověka proti tomu svě tu, který stvořen jest skrze mnohá století učením Kristovým, třebas by se jináče takovéto pokusy jak tvrdě reformátorskými jmenovali. Reformacie mi jest přinavrácení se církve Kristovy ke Kristu, od něhož ji byly dlauhé časy a všeliké lidské mdlohy odvedly; nemůže tedy zde býti řeč o obnovování smyslu učení Kristova v církvi jeho vyvinutého. Reformacie měla nadužívání odstraniti a víru živější povzbuditi, církev se sebau samau smířiti. Když svět byl obrátěn na Jndii, Amerikú, na poklady světské, a pohodlnost knězská zdála se zapomínati na poklady víry živé zhrnujíc všecko pod hmotnau tělesnost, ukazujíc Boha okem zemským, majíc jej v rukách kostnatých; tu povstal Luther, který smířil duchovné s tělesným, s lidským božské. V tomto je obsah reformácie té vnitrné: věčný ten syn boží, smírce a duch, pomocí jehož se spasení stalo světu, není nám přítomným svau tělesností, ani skutečným pro církev skrzení, ale jest obojím ve smíření se člověka s Bohem skrze požívání a víru. Centrum tedy jest svátost večeře Páně, v němž živým a přítomným i skutečným jest nám Kri-

stus. Tu se vyslovilo to staré, apoštolské, v církvi věrně chované, ačkoli v časech lethargie kněžské a smyslnosti celého světa i poněkud ukřivené povědomí, že při zpomenuté svátosti není onen živel zemský, zevnitrný sám Bůh, jakož že není ani pauhý, holý, suchý znak, který by nebyl skutečnost, ale že jest zde skutečnost ta věčná, syn boží, Kristus jako ne smyselný, tělesný, a předce pravý, skutečný, živý. Proto se k dokonalosti této svátostí požaduje víra, jako živel duchovní, věčný, a požívání jako živel časný. Z tohoto se rozvinul potom všecken ten boj 16ho století, až na naše časy přenešený. Luther jest ten obr na bráně nových věků stojící.

Zvingel dlauho nebyl viděný třebas jináče jeho účinkování dávno bylo proti církvi naměřeno. Stal se patrným teprvé 1525 roku, když povstal byl proti Lutherovi. Švajcarská však církev dlauho se klátila v nejistotě neznajíc se na ničem ustanoviti. Semeno Albigenské sice hnalo ji k zřetedlnému vystaupení proti křesťanským dogmám, ale reminiscentia jakási, zpomínání totiž mimovolné na to, že byla vštípena ve pni živém těch svátostných učení křesťanských, s nimiž nyní razem rozpadnauti se jí nastávalo, toto probuzení svědomí křesťanského hamovalo kroky její. Víme z historie, že mnohokráte obzláště ale po onné schůzce theologů s Lutherem spojených a Zvingliho učením napojených ve Wittenbergu, kde formula Concordie ve smyslu Lutherovu sepsaná byla, i v Švajcarsku se našli mnohé církve, obce i jednotlivcové, jenž víru tu, které Luther z písem učil přijímali. O tom však níže ji. Proti tomu učení Lutherovo zavčasu se článkovalo a směle určovalo stojíc totiž na tom základu, nad nějž žáden člověk lepšího postaviti nemůže, proti kterému i sami rozumověrci jen tajně a skrytě se všelikými kunšty vystupovali.

Církev Křesťansko — Lutheranská položila svůj základ jako církev na to samé, na čem ji postavil Kri-

stus, na slově čistém evanjelium svého. Poněvadz zevnitrné okolnosti tak byly nepříznivé, že se obnova církve in capite et membris v mezech samé církve římsko — katholické ku konci přivésti nemohla: stalo se to ven z ní. A tu jest se zřídila církev nová, které ale duch i povolání tentýž jest, zachovati víru Kristovu a pomoci víry této, vzdělávati se v chrám ducha božího, spolu však i bojovati proti každé vtírající se do lůna církve této nevěře. Na tomto základě stál Luther, na tomto základě stojí církev evanjelická, od tohoto základu ustaupiti nesmíme, lečbychom chtěli vyraziti se ven z církve křesťanské do otevřeného pole osobliv ých lidských domněnek a náhledů. Víceť stojí i ten neynedokonalejší pohled do nebe, do výsostí, do říše duchů dokonalejších, než hledění do suchých míst a propastí. kde nestejnost, pochyba, prázdnota přebývá, kde se hemží v hlíně a šlamovitosti zemské tisíc červů, z nichž každý jinák vrtčí a vrtá. Tutoť pusto a teskno je srdci: v onnom ale pohledu slaví se neděle života.

34. O Lutherovi nebudeme zde proto mnoho mluviti, že jest život a duch a velikost jeho nejen v naší církvi dobře známa, ale ve vážností i ujiných dobře zachována. Sami pánové světského stavu u nás mají před ním velikau uctu, jako před geniem velikým. I sama církev římsko — katholická, jestli jináče hlas její není vyslovován skrze neumělé lidi, Lutherovi zásluh o sebe samau odepříti nemůže, aniž maudří odpírají.

Celá bytnost tohoto kněze křesťanského proniknuta jest daufanlivostí v Boha a spoléháním se na milost jeho. Slovo boží, vůle jeho svatá, hlas Krista i Apoštolů, saud věčnosti, život věčný, ospravedlnění skrze víru, přítomnost Kristova a t. d.: toto jsau jeho anjelové ztrážcové, kteříž jej neopaušťějí v žádném čase ani okamžení, stojíce při něm, když co činiti, žijíce v něm, když co mysliti počíná. Tato víra jeho živá činila jej tak mocné-

ho, neustupného, nesklátitelného ve všech bouřech a pokušeních, v každém odporu i zkormoucení, v omluvě i utrhání. Když se jemu nespravedlivě připisovalo, žeby byl Tecelové články spálil, pravil tento do vůle boží oddaný hrdina víry; „Nechej lidí mluviti, slyšeti, věřiti o mně cokoli se jim líbí; já budu činiti co mi Bůh poví, a chci z milosti boží, jednak beze strachu, jednak bez všetečnosti jednati. Vím sice že Kristus mé práce a služby nepotřebuje; všakť on i beze mně církvi své to, co dobrého jest, zjeví. Já sem toliko sebe vydal za oběť ve jménu Páně; staň se vůle jeho. Kdož jej prosil o to, aby mne učinil učitelem? A když mne on k tomu povolal, nechť sobě učinil podle vůle své. A jestli toho lituje, ať zboří všecko co ja stavím na něm! — — Mně již jen o to jediné jde, aby Bůh své milosti udělil k tomu, co ve jménu jeho činím.“ *)

Víra v Krista a ospravedlnění skrze ní bylo duchovné slunce života jeho, byl štít jeho bojův, bylo světlo celé reformácie. Na této postati vyrostl Luther k té vysokosti, na které se stal světlárnau celého století; po ní se ohlédáno, podle ní řízená loď vzbuzujícího se obživenějšího ducha křesťanského. Neohrožený, daufanlivý, bíd a neřestí snášelivý mluvil k jednomu nešťastnému mnichovi Luther: „Věz, že poněvadž si se stal lilií a růží Kristovau, musíš v prostřed trní setrvávati.“

Samý boj jeho proti auhonám kněží a nepravostem těch, jenž jméno služebníkův Kristových nehodně nosili, byl plný svatého nadšení, jevíc dostatečně, že se neraduje z pádu tak hrozného lidí, v kterém jest snížení i same církve Kristovy. Mezi tím, když jiní z příležitosti, pokaženosti kněžské a nadužívání pápežských, s velikau hotovostí vtipu na samu církev se osupovali, berauce so-

*) Luth. list na Spalatína ode dne 14. ledna 1520. Vydání Spisů Luth. De – Wetteho.

bě dovolení v posměch uváděti i samé učení: Luther vždy svatostí svého povolání proniknut bral přísný zřetel na to, že za osobami myšlénky a pravdy věčné stávají. Proto o jednom dialogu Erasmovém, v kterém na smích se vystavují kněží, píše k Špalatínovi (1517). „Dialogum proposueram mihi nulli unquam me communicaturum. Non alia ratione utor, quam quod tam jucunde, tam erudite, tam denique in geniose (id est omnino Erasmice) textus est, ut ridere cogat et nugari in vitiis et miseriis Ecclesie Christi, que tamen summis gemitibus omni Christiano Deo sunt quaerendce.“ Tak, ano mnohem přísněji se o spisku „Epistolae obscurorum virorum“ a jiných těmto podobných fraškách vyjádřil Luther, nazývaje původců „histriones.“ Muž boží všude hledá jen to, co jest věci boží, proto pád lidský mu neslauží za křemen, o nějž svůj vtip bije, aby se svítil, ale za pohnautku, aby lidí z něho pozdvihnul. A toto ale jest neyvyšší požadování při bojech a nápravách duchovných. I tu nám svítí Luther, jako opravdové světlo reformácie církevní.

Všecku svau sílu ducha rozumu a vtipu znal Luther výborně a uměle obráceti proti tělesnému, jak je sám jmenoval vysvětlování, a proti nestydatému písma svatého natahování, proti nevěře, a sebevolnému, pod plášť reformácie se ukrývajícímu Manichejsko — Albigenskému pochybovačství. Tu neznala mezí a hranic jeho výmluvnosti síla, jeho víry podstata, jeho spasení naděje. Jako muže božího, který tasil meč slova a bral lebku spasení proti ďáblu i světu. „Kristus, Pán můj nech saudí, zdali věc ta, kterau ja vedu a řidím má jest, anebo tomu náleží, bez jehož vůle a pokynutí ani pápežův jazyk se hnauti nemůže, v jehož ruce jest i srdce královo. Nebo jej očekávám za saudce a t. d.“

35. V duchu takovémto, o němž obšírněji ještě promluviti by se dalo, což však na jiný čas sobě ponecháváme, vystaupil Luther i proti bauření Karlstadtovu.

Uslyšev totiž Luther, když na svém Pathmos pro bezpečnost osoby své v skrytosti dlel, jsa totiž na Wartburgu schovaný, že Karlstadt do chrámů vtrhuje, kříže láme, obrazy vyhazuje, kněží od oltářů rve: utekl z Wartburgu bez volencovy vědomosti, a hroznym hřmivým svým hlasem, víry a lásky plným voláním povstal ve chrámích proti takovémuto bohorauhavému počínání. A tu vyvinul i svau myšlénku o tom, kterak by měla reformácia před sebe jíti. Poraučel on ohlédati se na příklad Apostolů, a hřímal přísnými slovy do duší těch ztřeštěných svobodomyslníků, aby pomněli, že svoboda křesťanská nesmí býti proti lásce, ale se má k vůli bližního i spautati dovoliti, upauštějíc raději od svého, než aby měla býti slabšímu k mrzutosti a úrazu. Ona mluví s Paulem: „Všecko mi sluší, ale ne všecko prospívá! Všecko mi sluší, ale já žádné z těch věcí nebudu podmaněn.“ Slovo boží kázati čistě a neporušeně tak, jakž nám jest čistě v písmích zachováno, držeti se víry té mocné, kterauž od nás žádá sám Spasitel, to byla Lutherova snaha reformatorská. „Slovo stvořilo zem i nebe“ praví on, *) to samé slovo musí i zde (v reformácii) pracovati a ne my ubozí, hříšní lidé. Slovem zaujme Bůh srdce, a ty si zýskal člověka. My hlásáme slovo víry, a Bůh jej zpravuje a ukládá. Ono jest všemohaucí a pauťá srdce lidská. Summa summarum: kázati chci, mluviti chci, psáti chci: ale síliti a hnáti nechci nikoho, nebo víra musí býti přijímána dobrovolně a bez násilenství.“ Tak se obořil Luther i na Tomáša Münzera, a zběř ním vedenau všemu pořádku se protivící, zákony šlapající, pána ni krále neuznávající, udávaje příčiny, proč se prý tak velké zástupy hrnau za tím vraždoproro-

*) Luthers Acht Sermone, die er wider Dr. Carlstadt Neuerungen zu Wittenbeg in der Fasten gepredigt. ad 1522. (Walchovo vydání jeho spisů XX. 22. sq.)

kem. „Takových žádá svět kazatelů, mluvil, kteří by jej odvozovali ne od ďábla ale od krále a císaře, ne ze jha hříchů ale od daně a cla.“

Karlštadt ohromený Lutherovým zápalem a ohněm, sbíral na novo proti Lutherově moci střely. Roku 1524 vystaupil na novo, a sice se spisem proti učení o večeři Páně, který pojmenoval: „O nekřesťanském nadužívání chleba a kalicha Páně!“ Tu blauzní proti celému učení o večeři Páně, a nazývá to kauzedlnickau vírau, falešné světlo, a nerozumné poznání. Pokoj svědomí a odpuštění hříchů odepírá této svátosti, posvěcení živlů při večeři Páně vysmívá a klamem kněžským nazývá, dapaustěje se při tom bohorauhavých řecí. (Viz co sme o Albigenských dovedli.) V jiném pak spisu bludy Manichejsko — Albigenské o slovích: vezmete a jezte a t. d. roztrušuje, jiný smysl jim podkládaje, ku kterému cíli i interpunkcii mění a překladá. Jakové černokněžnické pak kausky s tím provází, to zde na příklad přivedeme. Po „vezmete a jezte“ hlade punkt, tak že slova „totoť jest tělo mé“ celkem beze smyslu zůstávají. Tento člověk, který takto překrucuje písma, jmenuje Luthera, tohoto věrného bojovníka víry Kristovy slepým, němým, hluchým modlo - patronem, rozeným Antikrista přítelem, těch pak, jenž spolu s ním učení církve křesťanské hájili a zastávali polopápeženci a Antikristmi nazývá. Po této cestě se tedy vtrausil tento Manicheismus Albigenských rozumověrců do pásma reformácie, ale tak jen, že pravá reformácie jej nikdy za aud ze svého těla neuznávala, než tak bojovala proti němu, jako proti pověře, nadužíváním a zkaženosti kněžské. Onnomu natahováni písma, tomu surovému rozumu, hryzaucímu na velebném paláci církve Kristovy nikdy nepopaušťěla uzdu bedlivost a péče křesťansko - reformatorská. Cítila hlubocе tu pravdu, že ještě dalece nedospěla k tomu, aby mohla palici saudu svého zlomit nad tím, co 15. století

života křesťanského vystavělo, na základu Evanjelium Kristova. Luther také dostatečný byl k potvrzené této pravdy proti Karlštadtovi, ba tak šlehal plamenem svých slov víry vůkol sebe, že nejen Karlštadtovým bludům a zpupnostem po celé německé krajině cestu zamezoval, ale i jej samého tak zúžil a stlačil, že již sám o svém učení pochyboval, proto všelijak krautil vysvětloval napravoval své spisy, dodával k nim, slovem zapálenau stodolu nevěry všelijak sám hasiti se usiloval. V Německu pokud stál nepohnutedlný Luther, tento orel vysokých letů, málo bylo látky nevěrau zapalitedlné; tím ale hojněji se snítil plamen tam, kde dávno již Manichejstvo Albigenské své kořeny k zapálení i ledví země bylo rozložilo, v Švajcarsku, vlasti té vyznání Kalvínského. Zde nalezl Karlštadt své obecenstvo, které ze svátostí večeře Páně, při níž se živí věřící křesťané skutečným, živým, tím opravdovým Kristem — učinilo, suché zpomenutí, holé znaký mrtvý zvyk a neprospěšnau ceremonyi. Samé pak ty jedinké dvě svátosti, totiž onna připomenuta večeře Páně a křest svatý spadly a těchto nových, ví se dobře od koho poslaných proroků na pauhé „dvě církevní ceremonie a znamení.“ a tyto nálezy rozumu přesčárového se již i z kanclí a chrámů rozšiřovati a rozkřikovati počinali. Než vizmež i blíže celé toto rozumárstvo — neznající se povýšit k duchu a rozumu božímu v písmích svatých zjevenému.

36. Mezi tím co Luther písmem svatým a čtením pobožných spisovatelů Augustýna, Bernharda a j. vykrmený a na základě Kristovu vzdělaný, v Boha a moc slova jeho svatého daufal, a jen z tohoto pramene proměnění se zlého stavu církve nábožně očekával: počali tak zle jmenovaní reformátoři Švajcarští svau reformácii beze všech těchto živlů. Tu byl jen rozum, na který tolik kladli ceny, že jej nad křesťanstvo povyšovali, jen vyrátanost a vypočtovanost v práci a díle; všecken prospěch

díla svého vystavovali na světských plánech a dobře rozvrhnutých svých silách. Lutherovo učení o mocí slova božího se zde od Zvingla a jeho staupenců jen za novořekosti, bláznovstva a básnířské fantazie považovalo, a jako takové do povahy nebralo. Hned na samém počátku těchto rozumových proti Jeruzalemu tahů se vystavilo učení, že vrchnost světská se služebníky církve může všecko zrušiti, co svědomí slabých uráží, ba ovšem, že může i násilí užívati. *) Jako v skutku roku 1523 a 1524 vrchnost světská straně římsko — katolické zapověděla bránění svého učení, disputacie a t. d. Kdo pak se tomuto sprotivit opovážil, byl vyhlášen za povstalce, rebellanta, protivícího se vrchnosti. A tu již bylo na tapetě písmo svaté: kdo se vrchnosti protiví, božímu zřízení se protiví a t. d. a dokazováno, proč nosí meč vrchnost a t. d. Hle co rozum ví vyvést z písem svatých! Šturmem a hurtem zapovídali se od razu ceremonie v církvi obyčejné, zastovovali processie, vyhazovali z chrámů kříže, obrazy, organy, oltáře, kassirovali zvonění i průvody pohřební, zpověd domácí, přísahu při sobáši, a kdo by všecky rozumu lidského nápady tam slavně se pod ochranau vrchnosti světské a služebníků církve zjevivši vypočítati mohl.

Roku Páně 1524 všel Zvingel s dvanácti Senatory do chrámů a povylamovavše dvéře, pobrali obrazy, slaupení chrámová a t. d. a popálili. Tak i Kalvín, aby svoje pokračování proti Servetovi okrášlil a ospravedlnil, napsal knihu, kde dokazuje, že meč a vražda jest potřebný prostředek k rozšiřování náboženstva jejich. Kdo by však myslil z našich novějších Manicheo — Albigenistů, že já zde věc přeháním, ačkoli to jináče literárným mužům dobře známo jest, ten nech přečte Kalvínovu

*) Srovnej toto počínání rozumu na vypočítanosti založené, s tím počínáním Lutherovým, na víře v Boha a v daufání v něho zakotvené. Jakový rozdíl!

knižku: „Fidelis expositio errorum Mich. Serveti et brevis eorundem refutatio, ubi docetur jure gladii coercendos esse haereticos. 1554. Jestli je haeresis, čili kacířstvo to učení, které naskrze proti křesťanskému čelí, víru podvrácí, a to co Kristus byl a učil, tak jak nám to zjeveno jest skrze Evanjelistů a Apoštolů zapírá: tedy psal Kalvín na sebe a svých staupenců krvežížnivý saud.

Luther volal učme, pišme, zvěstujme Evanjelium a daufejme v Boha; Zvingli se smál z této daufanlivosti řka, „Či ti dobří lidé považili, že se těžká nemoc lehkými prostředky odstraniti nedá?“ A tu pošli i skutky z víry jejich, nebo v St. Gallen, v Šafhausnu, v Báselu a na jiných místech, bylo to samé činěno, co sme již výše nadřekli. Všecko bylo v krátkém čase čím horu tím dolu popřevracovano. Tak že, jestli reformácia záleží v boření a rúcání všech zevnitrných znamení náboženstva, taková reformácia brzo byla dokonána ve Švajcarsku. Ale co jest to za rozdíl — mezi reformácii Lutherovau a tímto bořením všech křesťanských ctihodných ustanovení, okras a zevnitrných prostředků k napomožení vnitrných hnutí duše, o tom nechať saudí ten, který duši svau vykrmil nábožnějšími a křesťanštějšími myšlénkami, než jest indiferentismus náboženský a odtud plynaucí theoria syncretismu.

37. Že pak tento náramný rozdíl v učení byl hned patrným i v životě, nebude se diviti žáden, leč onnino snad, kteří celé rozdělení se Lutheranismu od Kalvino — Zvinglianismu těmto jednotlivým mužům připisují. U nás již nyní skoro každý študentík s plnau hubau hřeší a zlořečí na Luthera, že prý byl tvrdošijný a obecné dobré církve protestantické před očima nemající; jako slyší tak blauzní holobrádek zpozdilý. Proto ne on, ale ti Manichei novomodní odpovídati budau na saudu syna člověka. Jakoby Luther byl chtěl něčo takového stvořiti, co oni protestantismem jmenují! Ó dalecí ste od po-

chopení Luthera — vůdcové i školáři novomodní, Manichejští a Albigenští bludaři! On, ten veliký Luther, chtěl i vás osvítiti světlem živé víry a daufanlívosti v Boha a toho, kteréhož on poslal Ježíše Krista: ale jako Albigenských nemohlo, tak ani vás nemůže pohnauti živé slovo víry Kristovy.

Toto kladení tak velikého díla, jako byla obnova církve křesťanské na vůli osobnau dvau neb tří mužů, jest vyzlečeno docela z víry v Boha. Všecko, prý, mohlo býti už Evanjelictem, kdyby Luther byl upustil; toto není nic jiného jako přejinačená představa ta, že tenkrát pán Bůh spal, a dovolil blázniti se mnichům. — Pláče a naříkání jest až příliš mnoho nad tím, že se obnovená církev roztrhla na dvoje. Povrchně věc tuto berauce, ovšem litovati musíme, ne že se Albigenstvo s křesťanstvem rozpadlo, ale že se ta slova Karla Vho kterými povolával sněm do Augšpurku nevyplnila. A sice psal on; „Abychom, jakož sme a bojujeme pod jedným Spasitelem Kristem; tak i v jedné křesťanské církvi svorně živi býti mohli.“ *) Ale nemožnost obojího tohoto podkladku leží na bíledni tomu, kdo tyto věci vidí v jejich nutném stání a nevyhnutelnosti té, s jakovau se praudili na svět zjevení tato.

Jako mohla mlčet zdvíhající se novau vírau obživená církev křesťanská na ta blauznění nekřesťanská!? Proto zajisté že spolu s ní křičeli Albigenští proti výstupkům a nadužívání kněží římských, proto samé nebyli oni ještě ti, k jejichž přátelstva vůli by byla církev Lutherem vzbuzovaná mohla zatajiti své vyznání, a připojiti se ke kacířstvám Albigenským. Jako neměl křičet Luther drže v ruce zřetedlné slovo boží, když šlo o svátosti svaté a velebné, když šlo o čest, o božství, o úřad Krista Ježíše, jemuž on i s celau církví křesťanskau uve-

*) Srov. Aug. Conf. (ed. Rechenb.) předml. str. 5.

řil? Pravda, že ti, jenž, když se jich zeptáváš, zdali věří v podstatné články víry křesťanské rameny krčí, klausule dodávají, neupřímně odpovídají, a všeliké rozdíle kladau prve než se odhodlají slovo prořeknaut, pravda pravím, že ti nevědí sobě to vysvětliti, kterak Luther tak stálý mohl setrvávati. Oni jsau v stavě za lepší výhledy časné, víru svau a církevnost proměnit; ale Luther nebyl jim roven. On cítil vážnost a svatost povolání svého a viděl, že i po něm budau osvícení Evanjelikové, kteří sobě nepoloží za hanbu, vyznávati s celau církví Kristovau: Věřím v Boha otce všemohaucího a t. d. Pán Šimko se ve své knižce Egyházi Unio mocně podpíra o „Ország Nagyai," kteří prý Uniu, to jest setření té ryzosti bohověrné Lutheránské napomáhají a jistotně — povídá — i k cíli dovedau. Ale na poli tom, na kterém stojíme my s Lutherem zjevuje se vyšší moc, moc víry Kristové, kterau sobě nejen nedáme vzít, ale kterau i nevěřících a lehko smýšlejících obrátiti nám Bůh pomůže. Ostatně že takové spoléhání na moc světskau při věcech víry též není z ducha Lutherova — o tom viz to, co sme již výše psali.

Luther nemohl lhostejným býti při tak nesmírném rozdílu, jakový byl mezi jeho vírau a vírau Zvinglovau. Vímeť o něm, že podstata jeho byla křesťanství zachovalé a neujaté a nezmenšené žádnau nedověrau, jemuž život byl veřiti v Boha a Ježíše Krista a zachovati víru svau až do svého skonání. „To jest neklamná pravda, že žáden není spravedlivý, leč ten kdo veří v Boha, a a spravedlivý z víry živ bude!" Tento Luther, jenž tato slova věčně v srdci i ústech měl, kterému slovo boží a slovo víry jest moc všecko přemáhající, nemohl býti jedno s tím člověkem, který obratným jazykem a osobovačným rozumem mnoho znal proti tajným mocem slova, víry, svátosti rozumovat a mudrovat. S tím rozumem, který mudroval: „Slovo to, kteréž slyšíme, není slovo

skrze které věříme; nebo kdyby čítané anebo slyšané slovo činilo věřícího, tak by sme byli všickní veřící.“ *) S Zvinglim nemohl býti jedno Luther. Co má zajisté i z toho dotčeného rozumování srdce lidské?

Aby sme se však ještě zřetedlněji a dokonaleji mohli přesvědčit o rozdílu učení Lutherova a Zvinglova, musíme se blíže k ním připatřiti, a raději něco třebas již i nadřečeného zopětovati, nežli dopustiti, aby stálo to novějších renommistů unistických a indifferentystů Lutheranských učení, kterým chtějí nás oslepiti k věření, že není rozdílu mezi námi a Kalvíny. My budeme hledět jedným spravedlivým okem na obě strany, držíce se arci toho, co naše církev ode 300 roků vyznávala i věřila. A tu předkem děkujeme pánu Šimkovi za ty jeho budaucí katechysmy, kterými chce tajně zaplaviti naše školy a vytisknauti z rukau našich i tu symbolickau knihu, ku které zachovávání i sám jistotně při nastupování úřadu svého v Moravě slib a slovo dal, totiž katechysmus Lutherů.

38. O slovu božím. „Ne samým chlebem živ bude člověk ale každým slovem vychazejícím skrze ústa boží,“ řekl Kristus. A Luther tomu věřil; proto o slovu božím, jak sme již i z částky podotkli, bylo jeho smýšlení veliké. A opravdu nemohu sobě já nic důstojnějšího, nic velebnějšího a malebnějšího představiti, než bylo smýšlení Lutherovo o slovu božím. Život a síla a naděje a neykrásnější skutečnost zdejšího i budaucího věku a života

*) Toto tak zní, jako následující povědění, kteréhož jeden též horlivý unistický Professor Lutheránský a sice dne 10. Dubna 1845, použil, a sice; „Si cultura cresceret, ergo omnes essemus Philosophi majores Aristotele, Platone, etc.“ Co již na takovéto logomachie odbovědět se má, nevím, je to stojatost bařinatá, bezbožnost, atheismus praktycký. To je nynější „kor szelleme.“

leží mu v něm. On všecko sebral v duši svau, cokoli v písmích o této moci slova božího psáno stojí, a tak plamenem duše své vypravil to světu. On stál a chtěl, aby i celá církev stála na mocném tvořícím a svět přeporoďujícím slovu božím. Ono jest víry podstata, ono základ mocný církve. Člověk bývá tímto slovem z novu zrozený. Nebo jako podstatné to slovo boží, syn jeho, tělem učiněno bylo, tak jest opět slovo z úst jeho pocházející původ a nosič celého dochovného stvoření. Nebo jak o tomto, tak i o onom stvoření zní žalm 53, 6. a 9. „Slovem Hospodinovým nebesa učiněna jsau, a duchem úst jeho všecko vojsko jejich. Nebo on řekl a stalo, on rozkázal a postavilo se.“

Toto slovo boží Kristem nám dané posvěcuje nás a všecko dílo náboženstva nové smlauvy; ním přicházíme k majetnosti toho, co zůstává k životu věčnému. A tuto moc má slovo boží, kolikrátkoli je na rozkaz Kristův opětujeme, dávajíc nám chléb života, kterýž z nebe přišel. A proto v tom záleží posvěcení živlů při večeři Páně, že nám slovo boží, pod zemskými živly dává pokrm nebeský a nápoj nesmrtelnosti. Nebo věčné slovo, tělem učiněné a přebývavší mezi námi zřídilo to slovo na nás skrze písma Evanjelium svatého přenešené, aby neznamenalo jen tolik, co slovo lidské, ale aby dávalo věřícím všecko to, což jim zaslíbeno jest. A zřídil šafářů tajemství slova tohoto, kteří by bděli nad tím a krmili věřící v každém času příhodném. Toto slovo zdržuje církev, jím stávají se věřící účastní všech zaslíbení. Nebo dí Spasitel: „Zůstaneteliž ve mně, a slova má zůstanauliť ve vás, cožbyste koli chtěli, proste a staneť se Vám!“ Proto volali onnino hrdinové víry se svým mistrem, jejichž myšlénky sme stěsnali tuto, volali s Apoštolem k Spasiteli světa: „Pane, ke komu půjdeme? Ty slova věčného života máš. A my sme uvěřili a poznali, že jsi Ty Kristus syn Boha živého!“

V tomto křesťanstvě žádnau pochybností nezmenšeném, v této víře pověrau ni nevěrau nedotklé, nemohli oni s Albigenským rozumem domáhati se na způsob, jak se to děje. „Ty slova života máš“ znělo jim svatým hlasem. Proto i počínali reformácii s tauto důvěrau v slovo boží. „U nás, praví Luther, (v. Gegen die Himmlische Propheten a Instrukc. G. Chaselovi dané) víra a slovo není bez věci, v kterauž daufáme.“ A jinde opět: „Všecka slova boží jsau divové. Za slovem jde sama věc, kterau slovo znamená. Já jsem ta cesta pravda i život, pravil Kristus, ai zdaž nebylo v těch slovech vše, což oni znamenají?“ (Schwäbisches Syngramma). „Chceteli znáti“ praví Brentz ve svém listě Karlstadtovým bludarstvím zmámenému toho času Bucerovi psaném, „v čem blaudí ti, kteří v těch slovech: totoť jest tělo mé, jen květnatý výraz hledají: chcí Vám to pochopitelněji říci. Oni právě tak činí, jako kdyby jiný při těch slovech Kristových: já jsem světlo světa, z toho nějakovau figuru světla učinil, anebo když Spasitel praví: já jsem vzkříšení, on figuru vzkříšení z toho vyvésti se usiloval. Nebo jako skrze slova: Já jsem světlo světa těm, kteříž ve víře čisté toto slovo přijímají světlo křesťanstva vzchází a je osvěcuje, tak i skrze slovo to: totoť jest tělo mé, tělo Páně k nám přichází. Že se my nesrovnáváme s pápežem, to odtud pochází, že on evanjelium skrze lidské mámení a sny poškvrňuje. A že se s Vámi nesrovnáváme, to odtud jde, že Vy slovu Páně nasilí činíte, a že nám to odnímati chcete, co nám slovo boží dává; čehož my žádným způsobem trpěti nemůžeme! a t. d.“

Tak jsau jasná tak zřejmě z úst samých Apoštolů a Evanjelistů vytažená tato slova, že opravdu za zbytečnau věc pokladáme byť jen slovo přidati k těm zlatým i našeho vyznání slovům.

39. Vizmež ale, kterak se ten tak zvaný zdravý (?) rozum Manichejsko — Albigenských rozumověrcŭ k těmto věcem víry křesťanské choval. Oecolampád praví: „Kristus nedal svým slovům té moci, aby oni měli jeho tělo a donášeli jej k nám; slova jeho jsau jen proto, aby nesli smysl věci!“ U těchto tedy lidí slova Kristova nic nejsau rozdílnější od slov třebas jakého Žida, Číňana, Pohana. „Nech se tedy vysvětlují, praví tentýž *) ta slova Kristova jak chtějí, oni předce nic nejsau více, jako vysvětlení ceremonie“ opět tedy důkaz, že tato strana ani nemá ani nevěří svátosti. S posměchem dí dále: „oni myslí, že v těch slovech duch jest; a kdyby to bylo, nebyloby žádné učení zmařené u lidí.“ A předce Kristus zřetedlně dí, nechtby to Oecolampad, Zvingel a Kalvín jak chtěli krautili: „slova, kteráž já mluvím vám, duch jsau a život jsau.“

Sám ale Zvingel v ničem není lepší od Oecolampáda; praví zajisté ve své knize: Commentarius de vera et falsa religione (str. 138.): „Církev se nemá zakládat na tom slově božím, které bylo mluveno, a které napsáno jest, ale na tom, které vnitr v srdci svítí.“

Ale kdože vidí to světlo? a zdaž nesvítí ono v každém člověku svým způsobem? a či se může jen pomysliti naň prvé, nežby zapáleno bylo těmi slovy, kteráž napsána jsau k našemu naučení, abychom skrze potěšení písem naději měli? ale moc tato slova božího byla jim neznáma, ano pohoršením, nazývána od nich kauzedlnictvím a babilonským bosorstvím. Proto večeře Páně jest u těchto rozumkářŭ ovšem ceremonie. A poněvadž nám na sílu cpau rovnost do očí Unitáři, tedy jim sama slova Zvingla uvozujeme. Na str. 231. jeho Commentarius etc dí: sunt sacramenta signa vel ceremoniae, to jest

*) Joh. Oecolampads Antwort auf das Schwäbisch. Syngramma XCC.

po slovensky: svátosti jsau znamení čili ceremonie! a jakože může těm, kterým slovo boží nic není rozdílné od lidského, svátost býti něco vyššího, než ceremonia? Ty věci jsau spojené.

Kdo nevidí tedy rozdílu mezi učením o slovu božím Lutherovým a učením Zvinglovým a strany jeho? Kdo studeně k těmto věcem přihledne, musí to spatřiti, a tak i Unistové zpívající nám o rovnosti těchto učení mohau to viděti: o kolik více vidí to ale ten, který svau víru a své náboženství jako zřenic očí svých ostříhá, aby o ně připraven nebyl! Kdo má dost smělosti ještě říci, že Luther, nechtěje zraditi svau hlubokau přesvědčenost a víru i víru církve Kristovy, mohl ustaupiti? Kdo bude tvrditi, že mohl s Zvinglím se spojiti? a kdo by ovšem řekl, tedy dopauštíme mu, ale jen na tolik, nakolik k. p. nemravný i o mravném říci může: že může dědinu podpáliti.

Nevěřili potomkové Albigenských ale ani na samé zjevení; dělilit zajisté, Zvingel a jeho následovníci ustavičně ducha od těla. Tak hned při slovu božím, jak sme viděli, činili rozdíle, mezi slovem božím psaným v písmích svatých a tím pravým v srdci planaucím. Dost na tom, nevěříce v zjevení, nemohli ani pochopiti, kterak proniká a projímá to slovo boží pověděné Kristem, napsané Evanjelisty a Apoštoly a vložené v srdce od člověka. Kterak Bůh se zjevil v těle lidském, kterak syn boží mohl se státi člověkem, to jejich rozumy mátlo, a poněvadž nemohli to proniknauti: neuvěřili ani těm slovům: „Amen, Amen pravím tobě, nenarodíli se kdo z vody a ducha, nemůže vjíti do království božího!“ Neznajíce takto spojiti časnost s věčností, ducha s tělem, Boha se synem člověka, vždy dělili tyto věci od sebe rozumem svým, a proto ani nikdy přijíti nemohli k pokoji se sebau a k smíření se s Bohem a Pánem našim, Ježíšem Kristem. Vždy se odvolávali na to cosi, co není v

zevnitrných věcech vyslovené; měliť oni pro ducha jakovési jiné litery, než Kristus a Apoštolé a církev křesťanská, jen že jim sami nerozuměli. Tak k. p. Kristus od lidí viděný řekl: já o otec jedno jsme: ale Kalvíni a celá sekta Albigenských v to nevěřila, hledajíc v těch slovích cosi jiného, než bylo to, co ona vyznamenávala. Duch jim bylo cosi za hranicemi ducha toho, kterého zjevování zde poznáváme; proto i Bůh jim nebyl zjevený jako trojjediný, pravý, skutečný. Jejich duch ven z těla, jejich Bůh ven z člověka a světa přebýval. Že při večeři Páně tento nedostatek jejich se zjevuje připomenuli sme již; ale to samo jest i se svátostí křestu svatého od ních učiněno. Hledali ducha ven z těchto věcí viděných, u prostřed nichž sám Bůh se zjevil. Při křestu tedy dělili ducha od vody, a ne aby byli tak činili, jako Kristus poručil, řka: nenarodíli se kdo z vody a z ducha a t. d. To, samé tedy bylo i s večeří Páně, při níž duchovnost celau této svátostí kladli do pauhého rozpomínání, ale tak, že i to samé pauhé rozpomínání měli oddělené od požívání. Pravili zajistě, že živly slovem božím svěcené nic nejsau. Luther víme, co pravil; on učil, že oboje spolu, víra a požívání činí nám Krista skutečného. Vždy pletli onnino o tom, že tělo nic neprospívá, že zevnitrnost nic nepůsobí: odtud také pošlo, že boření zevnitrných věcí nemělo u nich konce kraje. Všecko co jen pomysliti můžeme duchovného, jaknáhle k naší vědomosti přijde, již jest smíšané s tělesností, zevnitrností, konečností. Nevíme tedy, když nemohli oni poznati to spojení obojího, kde jim ta vykřičená jejich duchovnost přebývala? Věk jejich jim ji pojmenoval falešnau duchovností, a takovau i skutečně byla, nemajíc praničeho z pravé jmenovitě pak křesťanské duchovnosti. Věřící v Krista věří v zjevení se Boha na světě, tedy ducha v těle, proto též silně věříme, že všude jeho moc panuje, ale neyživější jest tam, kde slovo boží pře-

bývá. Na tomto základu věčně pravém stojíc církev křesťanská odporovala té falešné duchovnosti v každém věku, až i v samých časích svého hlubokého ponížení. Hned s povědomostí hned nutně jakosi povstávajíc proti těm, kteříž jí tento základ štípali a ryli.

„Co Bůh tedy spojil člověk nerozlučuj“ volal Luther i při těchto věcech a hádkách. Bůh sám to věčné slovo, otce, tělem učiněno bylo, a dílo jeho k spasení světa změřující, nebylo pauhé vnitrní nadšení. Když on slova života mluvil, měl před sebau nejen věřící srdce, ale i slyšící uši, kdo má uši k slyšení, slyš, a když činil skutky otce svého, bylo též tělesné s duchovním mocně spojeno, tak že když volali slepí za ním „smiluj se nad nami synu Dávidů“ on odpovídal dotkna se očí jejich, řka: „podle víry vaší staň se vám!“ Tentýž Spasitel nasítiv lačné na paušti, volal k nim, péčujte ne o pokrm, kterýž hyne, ale o ten pokrm, kterýž zůstává k životu věčnému!“ A takto hle jest celé království ducha, pravdy, víry, náboženstva, skrze zevnitrné věci, tělo, znaky, slova, skutky, litery, písma, lidí a t. d. sprostředkováno. Tak že kdo dělí ducha od těla, Boha od světa, Krista od křestu a večeře jeho svaté, ten blaudí v kraji pustém, nadvětrném, v sedmi sklenných kauzedlných zámkoch, odkud zpátkem na svět potrefiti nemůže. Nikde zajisté nevidíme ducha v jeho čistotě, všude musí býti otělený, máli se totiž i nám zjeviti a pro nás býti. Tátoš ducha jest tento zevnitrný svět, svět zjevení a úkazů, na něm on jezdí a jiným se zjevuje. My tedy lidé mdlí, slabostem, baurem, náruživostem, věkům a časům podrobení, kde budeme míti ten základ pevný nezvratný, jestli ne právě v tom zjevenému pověděném, napsaném slovu a svátostech? Tu jest náš dům, tu naše vlast, tu ten hrad přepevný církevnosti Kristovy. Ale samé zjevení se Boha na světě, v těle, v časnosti,

v materii, jest nám dostatečným rukojemstvím toho, že duch od těla nesmí býti oddělován, slovo od toho, co vyznamenává různěno, ano, že ducha nemůžeme viděti prvé leč by byl zjeven v částce této zemské, v těle, slovu, zvuku, hlasu, písmě a t. d. Co kdy tedy Zvingel a Kalvín o duchu a duchovnosti mluvil, vše to nebylo jinde založeno, nežli v povrchnosti formalného rozumu, který myšlénkau k podstatě věci nepronikal, ducha nechápal, maje srdce i mysl otrovenau Manichejsko-Albigenskými nevěrami, tak že k onnomu vyššímu nahlédání přijíti nemohl, jelikož ještě ani vírau křesťanskau srdce své nebyl posvětil a k vyšším intuiciem uspůsobnil. Duch bez zjevení se není nic. Ačkoli tedy jest mdlé tělo naše a poddáno nedokonalostem, tak že vyznati musíme, že ono nic neprospívá: předce jest i tělo nesmírně povýšeno tím, že syn boží jej na sebe vzal. Již nyní zvláštní prácí ducha svatého jest, ne jen duchy naše, ale i těla naše činiti chrámy ducha svatého! (1. Kor. 6, 19—20.)

40. Jakové násilí činila ta odporná strana písmu svatému, jest paměti hodno slyšeti. Jim žádné místo nebylo tak svaté, aby je, pakli jim se zdálo příhodným být k ztvrzení domněnky jejího rozumu, byli ušanovali, a tak, jakž napsáno bylo Evanjelistem aneb Apoštolem nechali. Zde některé jejich černé kunšty. Zvingel k. p. překládá spojku *εστι*, v slovích „totoť jest tělo mé“ na „znamená,“ tedy: toto znamená tělo mé! Oecolampád pak slovo „tělo“ proměnuje na „podoba těla.“ Čeho pak se Zvingel dopustil s těmi Apoštolskými slovy „kalich dorořečení, kterémuž dobrořečíme, zdaliž není společnost krve Kristovy?“ to jest již právě bohorauhání, nebo ta slova mnohem zřetedlnější jsau, než abychom jej z neumělosti a nevědomosti kárati mohli. On je takto podává: „Kalich díkůčinění, kterým děkujeme, což je jiného, jako my sami, to jest ten lid, kterýž jest skrze

krev Kristovu obmytý *).“ Budemeli se tedy diviti, když původcové Švábského Syngrammu takovéto převrácené vysvětlování, ba natahování písma svatého ne slovem Schriftauslegung ale slovem trefným Schriftzerrerei pojmenovali a Luther obyčejným svým ohněm proti tomu se postavil říkaje, že se nepřítel nyní tím zanáší, jakoby, nemoha jim sílau vyrvati písmo, lstivým jednáním je zhumplovati a zohaviti mohl.

Jakoby se písmo písmem samým vysvětlovati mělo, o tom píše Luther, obyčejnau svau horlivostí a důkladností v spisu svém: Dass die Worte Christi: Das ist mein Leib noch fest stehen. Zde však o tom obšírnější mluviti ani místo ani čas nedopauští, a ani snad potřeba nepožaduje. Ti zajisté, jenž mají oko pro sílu Lutherovu, a viděli zrakem ducha svého, kam už proniká pravda slova jeho; ti budau moci sobě představiti a poněkud i z dosud řečeného zavírati, jakovým duchem i slovem sobě zde počínal muž boží. A ty po suchých a pustých místech chodící rozumy našich podrývačů náboženstva oslabovačů víry, těch velebných vyznávačů synkretysmu, jenž jest faryzejstvo a nihilismus, ty se kromě toho ušklebují i na jiné zde přivedené řeči. Těch přesvědčovati mi nenapadá: ano, kdybych měl Lutherův výraz v slově tak, jako mám živau víru a lásku jeho v srdci svém, hřímal bych do nich, až bych je rozehnal, jako onen zběrbu Münzerovskau, luzu nevěry plnau, podrývače pokoje božího.

Lutherovo pravidlo hermeneutické, aby sme aspoň ňeco podotkli z letu jeho dialektyky, jest: „Co poručí písmo svaté věřiti, tam nesmíme od slov, tak jako ona znějí odstupovati, ani pořádek, v němž psána stojí, leč by to jiný výslovný článek víry dopaustěl, opaušté-

*) Zwingli: Antwort auf Jo: Bugenhagens Schreiben, Luthers Werke, Walchs Ausg. XX, 660. sq.

ti a slova ta jinak spořadovati.“ Lutherovi jest víra křesťanská a základ její písmo svaté jako hrad mocný na skále věčné vybudovaný, do něhož se duše jeho z bauře světa utíká, jest mu světlárna na břehách života, k níž loď svau vlnami světa zmítanau řídí a napravuje. — Co jest to za pružnost celé této veliké bytnosti, co jest to jen za ohromnau ohebnost, valnau útlost, co jest to jen za život — v tomto Obrovi křesťanské víry!!

Kdo jej postaveného při Zvinglovi a jeho příchylnících vidí, a nevidí ještě toho ohromného rozdílu, který jest mezi nimi: tomu schází to oko duchovné rozeznávající, velikost víry ceniti znající! Zde však musíme připomenauti a poznamenati, že cokoli píšeme k ukázání rozdílů mezi námi a Kalvíny, nemá slaužiti ani ku převracování Kalvínů na víru naši, ani ke škádlení jich! Píšeme pro Evanjelické křesťany, kteří v své církvi vyznávají tu samau víru, kterau vyznával Luther před Bokem i před světem, stoje na podstatě všeho toho, což napsáno jest k našemu naučení, a co od počátku až do dnes vyznává církev celá křesťanská. A píšeme toto pro ně tím horlivěji, čím více se počínají vkrádati do ovčinců našich falešní proroci, volající svodnými řečmi: „však není rozdílu mezi námi a Kalvíny, jen se spojme, to jest setřime Lutheránství a spišme nové katechysmy a nové vyznání víry! Dávno sme spojeni — rozdílu není: a to sme ani my ani Vy nevěděli! Nyní jest čas příhodný, nyní dnové protestantyckého spasení! Nebo již vidíme, že Luther byl tvrdošijný a nechtěl k dobrému protestantismu ustaupiti od svého: ale duch času našeho už všecky překážky oddálil — a t. d.“ My dáme pokoj Kalvínům, nezávidějíce jim jejich rozum, a ať zůstávají v něm až by časem i je víra osvítila: ale proti falešným prorokům, chtějícím zmámiti církev naši, že i ona v tom Albigenském rozumověrství zůstává, proto že oni v něm stojí, proti těmto ona sama a my s ní až do po-

sledního dechnutí pod praporcem víry Kristové bojovati budeme!

41. Sestavíme ještě jednau zde tyto dvě církve spolu, k dobrému a svědomitému uvážení všech, věřících sice k utvrzení ve víře jejích, falešných proroků ale k ohromení, aby nám již jednau přestali hausti tu škřipící notu o rovnosti a nerozdílnosti Lutheránské a Kalvinské církve. Laskavý čtenář odpustí pak, jestli se některé data a věci již snad dříve poznačené tuto opětuji; to je vír, který točí člověka z hory dolů, a z dole na horu vždy ve slaupech učení Kristova. A tu kde bojuje víra s nevěrau jest chumelice sem a tam se prášících myšlének a hořkostí. A to jen i my chceme představiti. Oecolampád mluví o křestu: „křest jest druhé ceremonyalní znamení“ a Zvingel: „při křestu se nic neděje jiného, jako poznačení toho, který se k církvi připočituje: skrze křest se naskrze nedochází odpuštění hříchů.“ *) Luther s písmem odpovídal: kdož uvěří a pokřestí se, spasen bude. Mluví dale Zvingel o křestu, že křest Kristův jest tolik jako Janův, ale Janův že nic nepůsobil, a tak tedy ani Kristův! **) A k dokázání tohoto nekřesťanství, rozumí se, citovali i samé písmo svaté i církevných Otců, a svým již i nám dobře známým způsobem vysvětlovali místa sobě příznivá, až rozum tento na tolik ve své ztřeštěnosti pokročil, že jeho representant Zvingel se říci opovážil: „že všichni učitelé církve počna od Apoštolských časů blaudili v učení o křestu, když to připisovali vodě tu vlastnost, kterau ona nemá.“ Jakoby, ať s Lutherem díme, v učení o svátosti křestu svatého řeč byla o vodě, a ne o tom slovu, kteréž při vodě a s vodau jest, a potom víře, kteráž takovému slovu božímu vodě přida-

*) Zvinglii Epistolar. lib. I. str. 6. (Basil. 1536.)

**) Zving. Comment. de vera et falsa relig: „Nihil efficiebat Johannis tinctio, nihil efficit Christi tinctio. etc.

němu věří. Což spolu činí křest tu spasitedlnau vodu života ten kaupel nového zrození v duchu svatém. (viz číslo 39.)

O večeři Páně ale se smýšlení Zvinglovo opravdu jako v rukavicech jeví. Luther tu učil jako moc maje, a Zvingel jako Faryzeové. Tu však i musil neyhoraucejší boj duchů býti zveden. Večeře Páně jest živé oslávení na světě toho, co Bůh v sobě od věčnosti byl uložil, smíření se jeho s člověkem. Moc slova jeho jest zde v celé své kráse a spanilosti, důstojnosti a velebě zpředmětněná a člověku zpřítomněná; tu jest neyhlasnější živý onen hlas, jimž se nám stalo zaslíbení druhého příchodu živého Krista. Smýšlení Zvinglovců z částky již víme, z částky níže připomeneme. Tu tedy při tomto centrum živém celého křestanstva musela zvedena býti krvavá půtka a bitka; Antykrist sáhal na toto srdce, a Kristus je ostříhal věrnými svými. Rozum a víra, to jest rozum bez víry a rozum s vírau potkali se tu, onen zapíráním svým, tento svau jistotau věcí božích, svatých, duchovních bojujíce. Byl to boj hrozný, veliký, nezměřený; ale církev naše vyšedši z něho bez úrazu zachovala neporušenau víru v slovo boží a svátosti.

Celá strana Zvinglovských rozumů nevěděla z prvopočátku, jak se má odevzdati do tohoto neypodstatnějšího článku víry křesťanské, aby jej podvrátiti mohla. Proto neydřív jen vyhnauti chtěla podstatě věci samé skrze všeliké klyky, háky a baky! Hned obcházeli slova zjevná Kristova, hned je jinými řečmi písma přežùvanými v rozumě svém zatírali, barvili a dusili, ze všeho ale, jak Luther praví „vyhledal toliko hněv a ošklivost přirozeného rozumu, který tohoto článku nechce a jemu se protiví.“ Ale musil had z kříčka, třebas se v něm dlauho tajil, vymrštiti se na Krista, při večeři své vždy s námi živého. A Zvingel počal z hluboka: „Kdo prý na Krista spoléhá, ten jest vnitrně již občerstvený skrze jeho tělo a krev; a kdo nedůvěřuje Kristu, což mu i ve-

čeře Páně spomůže? Nacpá toliko tělo jeho. Požívané tělo Kristovo, nemůže nic jiného tvořiti, leč zas tělo!“ — Tu vidíme následky toho jednostranného považování ducha a těla! Kdo jen vždy s tělem obchází, a nevidí v něm i ducha, nevěří v spojení se ducha s tělem, nevěří v smíření se s Bohem, a nevidí vítězství slova božího ve všem a všude; ten ani k špekulácii ani k víře nedorostl. Pojímání večeře Páně a víra v bezprostřední slova Kristova, tak jsau zde tuho spojeny, že plesati můžeme již jednau nad tím pokrokem, mocí kterého spojeno jest vědění s věřením, a přestává býti rozdíl mezi učenými a sprostými ve víře. Jen ještě pozůstává nám zmésti směti suchorozumárské, které chrám víry špatí, a do kostela ducha božího vjíti nemohau. Oecolampád hledaje hmotných užitků i při večeři Páně odvolává se na Jzaiáše, kterýž dí, že nás učí Bůh užitečným věcem a praví o večeři Páně proti Lutherovi, že ani on, ani jeho přátelé neproukáží z písma sv. užitek večeře Páně, nebo — povídá — z víry máme to všecko, co potřebujeme; a tak tedy že není potřebí zevnitrného užívání! Neřádnost je to prý, když z tak podivného díla žadný užitek nepřichazí a t. d.“ Na takovéto však rozumnosti Albigenské, odpověděl Luther a s ním celá církev: „Není to způsob víry, tázati se k čemu a k jakovému užitku jest to, co Bůh poraučí; máť se slovu jeho beze všeho rozumování důvěrovati, a jemu, který ovšem nejlépe ví, co nám prospěti může, následky zanechati! Nuže tedy, volá dále, byibychom i nevěděli ukázati nač a k jakovému užitku by bylo jest to, že Kristovo tělo a krev v posvěceném chlebě a kalichu přítomny jsau, zdaž proto jest nepravé slovo boží? A zdaž proto se má dle našeho marného zdání a rozumu ono překrucovati? Pobožné a bohabojné srdce táže se neydříve, zdaž slovo boží jest, a když to jest, tedy hledí nohama i rukama tu otázku, k čemu a k jakému užitku ono jest — potlačiti, a mlu-

ví v pokoře: Bože můj, já věřím a daufám v tebe, že ty neylépe víš podle své dobroty a maudrosti, čeho mi jest zapotřebí, já na tebe zpolehám!“ Ale abychom se obsažněji vyslovili o tom, jako žila v Lutherovi myšlénka o vykaupení lidském a kterak ji on pojal při svátosti večeře Páně, ponechajíce jeho nám kromě toho známé obšírnější vyslovení; podotkneme tu místo jedno, opravdu krásné a vznešené z dialektyky tohoto velikána.

„Popatři,“ praví on „jak krásná, veliká, velebná, jak svátostná věc jest celé toto spojení! Hlavní jsau slova, nebo beze slov by chléb a kalich nic nebyli. Dále bez chleba a kalicha by nebylo těla a krve Kristovy. Bez těla a krve by nebylo nového zákona. Bez nového zákona by nebylo odpuštění hříchů. Bez odpuštění hříchů by nebylo života a spasení. Tak hle pozdvihují slova ta předně chléb a kalich k svátosti, chléb ale a kalich obsahují tělo a krev Kristovu, a tyto obsahují nový zákon. Nový zákon obsahuje odpuštění hříchů, a odpuštění hříchů život věčný a blahoslavenství. Eyhle popatři, to všecko nám podávají slova večeře Páně, a my to pochopujeme vírau: zdaž tedy ďábel nemá býti nepřítelem takovéto svátosti? Zdaž nemá buditi proti ní třeštěnců?“ *)

Toto hle tedy byl Luther; proti němu se zpíralo rozumování, záležející hlavně v odpírání všemu tomu, což církev křesťanská vyznávala, v rušení svátostí, v snižování zevnitrných ceremonií a t. d. Jejich považování bylo tělesné, a jejich rozum chtěl být duchovný, odkudž následovalo válení křížů a chrámů, křižování Spasitele, syna člověka, toho tělesného, živého, lidského, zanevírání na zjevení, svátosti, slovem na spojení věčností s časností, Boha s člověkem, ducha s tělem. A kdyby církev naše tomuto miasmu horaucému, zapálenému nebyla učinila hráz a příkoří a překážku: tedy by po-

*) Lutherova díla XX. str. 1344—45.

hanská, ba horší než pohanská slepota, divokost a ničemnost byla zaplavila církev. Nebo když jedenkrát bylo podřízeno náboženství osoblivému a osobovačnému rozumu lidskému, když se osoba konečná s bludným svým rozůmkem povýšila nad zjevení, nad dogmy, nad učení Kristovo a církev 15 století trvalau; tedy nemohlo se předvídeti, kam associacie formální reflexie rozumové až zajde v běhu časů! a v skutku přišli časy u některých křesťanskými se býti pravících Theologů, jenž by ani samého Krista ani jen na neybídnější faru nebyli za kněze Evanjelium posvětili. Neyprv se s rozumem tím nesrovnává jedno, potom druhé, potom třetí, až reflexií svau vyjde na pusté hranice, na suchá místa nihilismu, tam kde odhoděné jsau sice na bok všecky věci zevnitrné, kde ale rozum takový i ducha utratil. Prvé jest, co falešné rozumování, ona falešná duchovnost do pochyby béře, ceremonia. Nač je, říkajíc ceremonia? Však Kristus velel Bohu se v duchu a pravdě modliti. Nač tělo? Vždyť Kristus pravil, že ono nic neprospívá. Nač požívání svátosti, vždyť Kristus umřel. Z tohoto se přechází na některá zvláštní zřízení zevnitrná Kristova, jako k. p. kněžský řád! Nač je kněz? Kristus dal všem svobodu náboženstva. Nač jisté oděvy kněžské? Nač bílý šat neb komža? A od tohoto jistotně není daleko i to: nač jsau kostely? Však Kristus předpověděl, že se všude budau lidé moci modliti. Nač jsau zvony? Však se můžeme kdykoliv modliti! Nač je křest a večeře Páně — nač poslauhání slova božího? To všecko nic není platné, však Kristus již vše učinil. Rcete mi pánové, kteří tolik adiaphorů při církvi a náboženstvě máte, kde vám potom zůstane duch Kristův, jeho víry, učení a náboženstva? Vážíce a vylévajíce vodu do bařiny vyvážíte i samau studnici. Oddělíce zevnitrnost, symbola, víru, slovem všecko to historické stání, v kterém vyvinováno bylo náboženství křesťanské, připodobnite se člověku vážícímu vo-

du sýtem. S odhoděním těch věci, v nichž ste přijali náboženství, odhodíte i samu víru a náboženstvo. Slyšíme, že kdesi již i Lutheranští kněži, nevěrní církvi svékrok učinili, k dokázání toho, že i oni mnoho adiaphoričnosti, na nichž nic nezáleží, mají, odházevše šat kněžský, symbol ten krásný čistoty, totiž komže. Advokáti přesvědčili knězů, že na tom nic nezáleží, kněží přesvědčovali lid, a ubohý lid dlauho svau nespokojnost jevíc, své svědomí hledí uspokojiti, a neví co se to děje s jeho církví. Ale pravdu mluvíce vyznati musíme, že takovémuto kroku církev naše Evanjelická nikdy svého schválení nepřidá. A Vy lehkověrní kněži, jenž dopaušťíte, aby každý osoblivý advokátský rozůmek podvracel, štibřal, opravoval, mustroval na věcech, které církev, již ste Vy věrnost přisahali za své, za svaté, za výrazy sevnitrné vnitrného svého života považuje a má, Vy kněží, jenž se takto prohřešujete proti církvi i své přísaze, pomněte, že vydávate sebe i církev hroznému mámení. Kdo bude odpovídati před Bohem i světem, jestli sebevole lidská, kterau Vy svau bezcharakterností ste krmili, jí bránu k zneuctění svatých věcí otvírali, svau nevěříčností nevěru její napájevše a sílivše, vztáhne neumyté své ruce i na samé náboženství? Vy budete první — bauře jistotně povstáti mající obětí, a zaslaužene, nebo od domu svého začne Bůh saud svůj neypřísnější.

Pomněte, a připusťte řeč bratra svého a věrného vyznavače církve své, že když Vás rozum světský znal přesvědčiti o tom, že komža jest nepotřebná, zbytečná, přesvědčí Vás i o tom, že to samé jest plášť, tablíčky, posvícka, kněžství, kostel, slovem všecko zevnitrné stání a bytí církevního a náboženského života. Můj jeden učitel ve vědách theologických se verejně vysmíval z komží, připodobňuje knězů v ních oblečených k lišajám a motýlům. To již byly praecedencie unitarské; ale hanba

dost hrozná, že takový člověk nepomní, že se dá i z nejsvětějších věcí posměšek učiniti, tím ale více z jistých bezcharakterných — a jinače vtipu a posměšku velmi dostupných lidí! Ipse vtip se! My tě vtipu ušetříme!

Církev naše se proti tomu nihilismu od prvopočátku svého mocně bránila; styknutí se pak Luthera a Zvingla dostatečně svědčí, že spojení nebylo možné; aby zajisté církev Apoštolská byla mohla přijati rozumování Manichejsko — Albigenských sekt, proti křesťanským dogmatům brojivších, to se nemohlo očekávati. A rozdvojení se nestalo v samé reformácii, ale donešeno bylo do ní, tak jako že i z ní vynešeno jest, vidíme. S jednocení tedy jedno je možné, které jest v Evanjelium Kristovu. My sme právě uvěřili, proto se i spokojujeme s vyznáním víry křesťanské, podle Augšpurské onné slavné, Karlovi Vtému podané Confessí! A kdo se domnívá, že již vyrostl z této víry, a má potřebí nové, jmenovitě rozumu kalvínského, ať ve jménu božím jde, však je nyní jíž kromě toho svobodno přecházeti každé chvíle z náboženství do náboženství, z vyznání do vyznání! My mu tedy překážeti ani nechceme ani nemůžeme; toliko připomínáme, že sobě církev a dogmata Evanjelicko — Lutheranská od těch, jenž jsau se od ních odrodili representovati nedáme. Pro sebe mohau mluvit i psať; ale ve jménu Evanjelické církve mohau jen to mluvit a psat, co ona skutečně vyznává. Nebo jak sme dokázali, mezi ní a Kalvinismem propast veliká utvrzená jest.

42. Někdo by snad myslil, že ty důvody, které se nyní za Unii s takovau parrhesií vyslovují a v novinách počnauc od Társalkodó až po Egyházi és Iskolai lap tak pomposně rozhlašují jsau něco nového, a že se u nás nyní to mluví, co nikdo před námi nevěděl. Marná sobělibost, pyšná nadutost rozůmku jmenuje Německo - jako oplývající na synů temnosti (setétség fiai); nebo zde dávno již ta Unia straší, ale na vzdor i královských úsi-

lí předce nikdy opravdu uvedená být nemohla! Co takoví lidé za světlo mají, leží na bílední, mají za světlo odpadlost od víry. Kteří i v Němcích kromě toho se klátící církev předce vyšším duchem nábožnosti obživují, ti jsau od naších osvícenců unistyckých a proti — Lutheranských za Mystyků, pietistů, Hegelianů, což tolik jest jako za synů tmy a bludů považováni a jmíni. Ti však kteří vyprázdnili kostely, kteří vyvedli pluhy do pole na svátky v křesťanské církvi neyvyšší, ti jsau jim synové světla. Toto jsau všecko data skutečné, které my klademe proti těm „synům světla," hrdinům a oslavovatelům „ducha času": oni nám stavějí naproti jen své boho — víro — Kristorauhavé rozumování, i se všemi následky. — Ale dost již toho úvodu k pokusům unistyckým v Germanii. Dávno, totiž hned při samém počátku reformácíe, když se ještě živly a osoby a učení dobře rozeznati nemohla, tak že stávalo naděje k spojení, tenkráte již povstávali mužové, kteří ty dvě rozdílné direkcie spojiti, v jedno slíti a v jedno tělo svázati se usilovali; ale že duše dvě byly — i těla se v jedno nestopila. O čemž obsažnau, summárnau, co možna krátičkau zprávu dat se pousilujeme.

43. Rozmluva Marburgská roku 1529. skrze Philipa Landgráfa Hesského na žádost některých ustanověna jest první ze značnějších těch pokusů Unie mezí stranami odpornými. Melanchton věděl na předek, co z takovéto zchůzky pojíti může, proto pracoval u Kurfiršta na tom, aby překazil předsevzetí zbytečnému. Sám ale Luther se o celém tomto předsevzetí vyslovil řka: „Toto jednání jest důležité a má veliké přichýlenství po Německu, z příčin, které já předobře znám; ale jim jedná věc schází, ta totiž, že nevědí ještě, jak těžce to jest před Bohem státi bez slova božího." Předce však přišlo k věci tak zvané Colloquium Marburgense. Předběžně byly ustanoveny smluvy a shovory mužů odporné ty strany

představujících. Luther byl saukromně s Oecolampádem na smluvě, Zvingel pak s Melanchtonem. Dne 2ho Oktobra přišla věc k veřejné smluvě. Podivu hodno jest, že celá disputácia pokojně se skončila, ačkoli jináče hřmivý Oecolampád častěji svau rozmrzenost vyjevoval, a Luther svau zápalnau nadšeností nad ohledy zemské se vynášel, jakž nám věrné opisy od sauvěkých a přítomných sdělené ukazují.

Luther se svými stáli na základě zjeveného učení, na článcích víry v písmě sv. obsažených; Zvingel, Oecolampád, Bucer, Hedio ale zapírali spojení věcí nebeských, božích, svátostných se zemskými zevnitrnými. Ve všem jen znamení hledali. „Vy máte jiného ducha nežli my“ odpovídal Luther, když mu onnino slibovali, pod jakovýmisi výminkami přijati učení církve, a od slova Kristova upustiti nechtěl. A když předce bratřími Jej a jeho stranu jmenovali Zvinglovci, mluvil „kterak nás bratry jmenovati můžete nyní, ješto slovu víry a božímu nevěříte, nás, jenž věříme modláry chlebového Boha nazývajíce?“ Praví se i to že v horlivosti své, když protivníci svátost večeře Páně zapírali, a předce jakovési spojení míti žádali, Luther vezma prudce křídu do ruky psal na ztůl: „Totoť jest tělo mé,“ a od toho ani na vlas nechtíti upustiti se osvědčoval. A s ním Melanchton, Creutziger, Brentius, Justus Jonas, Mykonius, Osiander, Agricola a jiní jedno smýšlejíce, k takovému spojení, jenž by i jich do podezření nevěry uvrhnauti mohlo přivoliti nemohli. Ze strany odporné byli zde i takoví, jenž jakoby prostředek drželi mezi Zvinglím a Lutherem, mezi jakových sám Bucer se svými Štrassburčany náležel, i tito nepřislauchajíce celkem Švajcarským vůdcům, Luthera vysoce ctili. „Ale právě tímto klátěním se stratili průbírský kamen ducha a míru víry,“ jakž výborně na některém místě Rudelbach — poznamenal.

Dost jest na tom, že nebyl Luther sám, který právo a moc slova božího, platnost a čistotu víry obhajoval a proto k spojení s těmi, jenž tomu všemu nevěřili, klopotný nebyl, jak nám plitkost a povrchnost některých novotářů víry by ráda dokázala. A byla by to v skutku hanba pro celau reformácii, kdyby v ní jediný Luther byl býval stálým ve víře církve křesťanské. Než podle našeho zdání to jest ta velikost Lutherova, že on mocným slovem to řekl, to bránil, to oslavoval, co bylo jměním millionů, všech totiž věřících písmům svatým a prorokům. Hesský Landhrabě Philipp byl překvapený, neboť nikdy nebyl on ještě viděl státi proti sobě víru s rozumem, Lutherova tvář se svítila, když víran svau hory na horu přenášel, v praudu valném svého přednášení; Oecolampád a Zvingel spírali se důvodmi rozumu svého, aby ukázali a vysvetlili to, co za tajnosti a svatosti jmíno bylo přes patnácte století v církvi. S nesmírnau pružností svého ducha a silné výmluvnosti k slzám dohánět přítomných Luther, a s Kristem porážel rozum faryzejský. Landhrabě zvolal sám naposledy s pobožností; že sám chce rádeji prostým slovům Kristovým věřiti, než sebe ostřejšímu vtipu lidskému! Všecko usilování Philippovo se posléze jen tím uspokojilo, že sobě odporné strany pokoj slíbily, a že jedna každá se zavázala přestáti od bauřlivých, odpornych, urážlivých spisů. Sepsalo se pak i několik článků, majících slaužiti za pravidlo oběma stranám.

Zvingel však byl první, který překročil mezi obecnau. V Confessii své r. 1530. v Augšpurgu podáné pořád ještě uči, že hřích dědičný není žáden hřích, že kdo v svátostech očištění hledá, ten že židem jest, že slovo boží zvěstované není kořen a základ víry a t. d. Ale nevhroznější od Křesťana pojíti mohaucí učení jest jeho rada a naděje přátelům udělená. Prorokuje on tu, že přijde čas, v němž se všecky pozůstatky papežstva, jako

on učení církevní o svátostech křestu a večeře Páně, o víře a t. d. pojmenoval, zboří a v nic obrátí. Potom — potom — řekl on — bude ten čas, v němž se všecko očistí. Mezi tím ale, že se musejí opatrně a mírně chovati při těch pochybných věcech, aby byla naděje, že se potom více uloví. *) Co ještě právě dráždilo stranu věřící bylo, že Zvinglovci sotva Marburg zanechali, již se chvastali vítězstvím.

44. Ze všech německých i jino-krajinských pokusů unistických neypamatnější jest Vittemberská Concordia. Zavdalo jí příčinu sice též takové mluvení strany Zvinglovské, jakovým se plní ústa nynějších našich Unistů; Luther však žil ještě, a ten znal zasáhnauti mečem slova svého do živého. Znali Zvinglovci Philippa Hesského svodnými svými řečmi obvésti, takže jim počal náklonným býti a věřiti „že není rozdílu mezi Lutherem a Zvinglem jiného, leč theologické maličkosti. Luther však byl pravým hospodářem, majícím sto očí, jimiž na vše strany hleděl, sto mečů slova, jimiž porážel nevěru. Neušlo ani to zrakům jeho, nepopustil ani toto nové pozdvihování se nebezpečné lhostejnosti k víře. Proto hned dne 30. Máje 1530. r. psal Philippovi; „že zde žádným způsobem nejde o něco malého, nebo že jde o starau víru, kterau Křesťanství od počátku až do nynějška vyznávalo a vyznává. Tuto víru svatau k vůli těm některým výpověděm a myšlénkám odporníků opustiti, že jest věc nebezpečná. Ano, že tu nejde o jeden neb druhý článek víry, ale o celau řetěz silně spolu spojených pravd, které všecky na mocném základu víry spočívají.“ (XVII str. 2381—2382). Když však na dotírá-

*) — — sed ut dixi mitius et cautius quaedam fuerunt proponenda et Evangelii rete prudenter jaciendum quo majorem praedam referatis Dabitur aliquando ad vivum resecandi omnia oportunitas. Zvinglů Ep. ad somium. Lib IX.

ní, obzláště těch měst, (Štrassburgu, Ulmu, Memmingu, Lindavy, Augsburgu a t. d. a t. d.) a jejich knězů a representantů, jenž nikdy z cela k Zvinglovi se nepřiznávali, ale vždy ne jinak, než jako k otci duchovnímu k Lutherovi se měli — nová schůzka odporných stran se ke konci přivedla: tu zase stál Luther jako Anjel všecko obživující, všemu ducha dodávající, všecko řídící. — Pro nedůživost Lutherovu se celá tato schůzka svolala do Vittenbergu. Ze strany odporné se dostavili Bucer, Capito, Martin Frecht, Bonifac Lycosthenes, Musculus, Jan Bernhardi a jiní; Luther, Melanchton, Justus Jonas, Bugenhagen, Creutziger, Menius, Mykonius a jiní byli ze strany naší aučastníci jednání.

Luther si zde počínal pravě Apoštolským duchem, a tí jenž nám o něm zprávy zachovali, neznají se dost naobdivovat jeho síly, jistoty, výmluvnosti, nekonečnosti jeho živých náhledů do prameně a povahy víry Kristovy. I sám následek s jakovým se toto sjednocování ke konci přivedlo, svědectvím jest toho všeho. Nebo přesvědčení jsau ti, jenž přítomní byli z pochybujících o všem, což Luther učil, mluvil, kázal. Dne 23. Máje 1536, jako v roku, v němž dokonána Concordia, po mnohých hádkách sešli se opět přítomní v příbytku Lutherovu, kde Bucer učinil vyznání víry, jimžto se přiznával k Augšpurské Confessii a Apologii její, a uznal ji za Apoštolskau s církví Kristovau pravau se srovnávající. Luther však nespokojoval se s tím, ale víckráte předkládal všem zřetedlně otázky na podstatu víry Křesťanské se vstahující, táže se jich všech, zdali jeden každý tomu všemu tak věří, jakž církev učí, a jakž to vyloženo jest ve vyznání Augšpurském? Všickni přisvědčili. Bucer a Kapito plakali upěnlivě vyznávajíce, že mnohému dosud nerozuměli a slibujíce od nynějška i veřejně se tak osvěčovati a své blaudění litovati, aby jiných též, jež dosud mámili, na pravau cestu víry Kristo-

vy uvésti mohli. Všickni pak prosili Luthera, aby je již nyní, poněvadž Augšpurskau císaří Karlovi Vtému podanau Confessii a jeji Apologii za pravau mají a uznávají, do společenství svého, do Concordie bratrské přijali. Ďálo se to všecko u prostřed slz a upění, tak že všickní pohledem k nebi obrácenym těšili se z jednoty mající tentýž jeden základ evanjelium a slova božího. Následujícího dne totiž 24. Máje jakožto právě na Vstaupení Páně bylo slavné přisluhování večeře Páně a mnohá kázání od Luthera i jiných držano. Bucer a Capito požívali způsobem Vittenbergským svátost večeře Páně. Luther kázal po polední z Marka 16, 14 násled. Myconius se ve své relácii takto zmínil o jeho kázni: „Často sem sice slyšel kázati Luthera, ale tenkrát se mi nic jinak nezdálo, než jakoby nebyl sám mluvíl, ale hřímal z nebe ve jménu Kristovu.“

Potom dne 25. byla podána skrze Melanchtona Formula Concordie, kde se srovnané články vyznání a víry křesťanské nachází; byla podepsaná od obau stran. *) V neděli na to kázal Bucer a veřejně odvolal své dosavádní bludné domnění, děkuje Bohu, že jej uvedl na cestu pravau. „Odpustiž mi Pane, psal Bucer později, a všem nám to, co sme z lidských bludů a náruživostí v boji o svátostech zlého myslili!“ A jinde: „Zde vidíš, jak sem já do toho boje zablaudil, jak se v něm choval a kterak z něho s pomocí Pána Boha vyniknul.“

*) Skrze tuto Vittenberskau Concordii srovnané články jsau následující. „Slyšeli sme, kterak pán Martin Bucer, svau a jiných spolu s ním z měst přišlých kazatelů domněnku o svátosti těla a krve Krystovy oznámil, a sice následovně:

Že oni vyznávají dle slov Irenäa při svátosti Večeře této dvě věci, jednu nebeskau druhau zemskau. Proto za to mají a učejí, že s chlebem a vínem skutečně a podstatně přítomno jest a dáváno i přijímá-

Celá Concordie Vittenberská za působením Bucera, Capita a jiných se po celých Němcích rozšířila, přijala, a žádané ovoce, dlauho donášeti slibovala. Ba i Zvinglovau církví hodně zatřásla tato Concordia „Mešťanosta Báselský“ píše Kapito Lutherovi „se tak potěšil Vaším listem, jako synové světa nad pokladem nalezeným; nebo on jej ne jinák považuje, než jako poklad!“ A v skutku také poslali Báselčané vyslance do Štrassburgu, aby

---

no bývá tělo a krev Kristova. A ačprávě transsubstantii nevěří, aniž zato mají, žeby tělo a krev Krista místně, totiž v chlebě zavříná aneb jináč k zůstávání s ním spojená byla, vyjma požívání svátostí, předce dopauštějí, že skrze svátostné sjednocení, (posvěcení) chléb jest tělo Kristovo: to jest, že oni uznávají, že v dávání chleba hned i tělo přítomné jest a skutečně dáváno bývá. Nebo zato mají, že chléb mimo požívání, když se totiž na stranu odloží a v nádobkách svatých schová, a nebo na processiách sem a tam nosí a ukazuje, jakož se to v pápežstvě děje, tělem Kristovým není.

Vyznávají po druhé, že svàtost tato Kristem ustanovená v Křesťanstvě mocně působí a není obmezená na hodnost aneb nehodnost služebníka ji přisluhujícího, anebo toho, jenž jí účastným se stává; proto jakož i Sv. Pavel učí, že i nehodní se aučastni stávají těla a krve Pána Ježíše, i oni vyznávají, že i nehodným se uděluje tělo a krev Krista, jestli se ustanovení a rozkaz Kristův zachovává. Ale takoví odsauzení sobě přijímají, jakož dí Sv. Pavel; nebo oni zle užívají velebné Svátosti, kdyžto ji bez víry a pravého pokání přijímají. Poněvadž tím cílem jest ustanovená aby svědectvím byla všem pokání činícím a víran v Krista se těšícím, že se jim zde milost a dobrota Kristova za podíl dostává a že se vtělují Kristu a bývají obmyti krví jeho. Poněvadž se nás ale na ten čas málo sešlo a tyto věci i jiným kazatelům a vrchnostem obau stran sdělené být musejí, nemohli sme Concordii auplně skončiti, prvé nežbychom i ostatných o všem byli zpravili. Poněvadž ale tito všickni vyznávají, že se článků vyznání a Apologie

se tam o Concordii s tamějšími smluvili. Ba právě k tomu přišlo, že se sedm předních měst Švajcarských ke Concordii připojilo; tak sice jen, že to co jest podstatného ani nepřijímali ale ani nezavrhovali, více negativně se k té částce chovajíce, která bludům jejich nepřístupná byla. Luther proto trochu spokojen prvním tím pokrokem k pravému v Kristu se sjednocení, řekl, „že tak ohromná nesvornost nemůže se tak snadně a lehce bez švů a

---

evanjelických knížat držet a podle ních učit chtějí, rádi bychom a na neyvýš přejeme, že by se Concordie uvedla, ano i daufáme, že jestli i ostatní z obau stran tento článek přijmau, stálá a trvalá založena bude Concordia.

O svatém křestu se vsickni, bez některých pochybností na tom srovnali, že křest dítek jest potřebný. Nebo poněvadž se i dítkám stalo zaslíbení života věčného, ne však těm, jenž jsau mimo lůna církve, potřebí jest, aby se jim to skrze církev oznámilo a přivlastnilo, a oni k ostatním audům církve přivtěleni byli. A poněvadž Pán Ježíš o takových dítkách, jenž v jeho církvi zůstávají, řekl, že vůle boží to jest, aby z nich žádné nezahynulo, věrná jest pravda, že se dítkám skrze křest svatý obmývá hřích dědičný a udílí dar ducha svatého, který i při ních podle míry jejich činný a působící jest. A proto zavrhují blud těch, jenž sami sobě snívají a vymýšlí, že se dítky Bohu líbí a blahoslavené budau bez zvláštního působení božího v ních; ješto předce Kristus zjevně praví u Jana 3, 5: nenarodíli se kdo z vody a z ducha, nemůž v jíti do království božího. Ačkoli pak se vlastně veděti nemůže kterakým způsobem a v jakové podobě moc boží v ních činná jest, předce jistá jest to pravda, že se v nich vzbuzují nová svatá hnutí a cvičení, jako i u Jána an ještě v životě matky byl. A ačkoli se nemůže mysliti, jakoby dítky to byli rozuměli, předce mohau ta hnutí a ty náklonnosti věřiti Pánu Ježiši a milovati Boha, z jistého ohledu připodobněná býti, k těm náklonnostem jimiž se vyznamenává víra a láska. Pod čímž i to rozuměno míti chtějí, když učí a praví, že dítky svau

hrbů zahojiti.“ On skládal veliké naděje do Bucera a Capitu, nebo zláště prvního velice sobě byl zamiloval; a pobožná láska Lutherova byla též jen láska člověka, pro kterau on mnohokráte mnoho viděti nemůže. Sklamalť se zajisté i Luther, nebo Bucer upadnul i s Capitem do starých kolejí i se Švajcary. Tu vidíme že třebas i staré bludy a kvasy Manichejsko — Albigenské nevěry ohněm silným veliké víry Lutherovy ohromeny byly a tak zmetány a do propasti poráženy: předce spojení bylo ne-

---

zvláštní víru mají. A to proto tak vyznávají, aby se pochopiti mohlo, že dítky nemohau býti svaté anebo blahoslavené bez zláštního působení božího v ních.

A poněvadž jest ten obyčej na některých místech panující, že se dítky v jistých k tomu zřízených dnech veřejně křestí, mají se lidé napomenauti všude, aby poněvadž se jest co obávati o dítky a jejích život, takové hned ke křestu nesli a kněží takové křestili.

O Rozhřešení. Zde žádají všickní, aby se saukromné rozhřešování v chrámích, ušní zpověď zadržela, nejen pro potěšení, jakové zde svědomí nalezá, ale i proto poněvadž kázní tauto, s niž spojeno jest osobné lidí přeslyšení a naučení sprostších mnohonásobný užítek na církve vyplývá. Potřebné ale jest to z každého ohledu surovým a nevzdělaným, aby se s nimi takto smlauvalo a oni otazováni byli. Předce ale starodávnau tu papežskau zpověď spolu i s vypravováním hříchů ani neuznáváme, aniž přijati chceme, ale ta taková přátelská smluva a porada má se pro rozhřešení a poučení zachovati.

O Společenstvu a jednotě církví se na tom srozuměli, že chtějí mužně a s nevětší vážností k jednotě církevní napomínat, a ovšem o to pečovat, aby skrze kázání a poslauchání slova božího skrze přisluhování velebných svátostí a modlitby obecnost táto zdržována byla. (Podepsali ji následující: Capito, Bucer, Frecht, Otther, Wollfahrt, Mäusslein, Schüler, Bernhardi, Germani, Alberus, Schradinus: a Luther, Jonas, Creutziger, Bugenhagen, Melanchton, Menius, Myconius.)

možné; když'to oni vždy jako zmáhající se háďata z rozumu vycházeli, až nenapravitelné srdce nevěrau zničili.

Jediná pravá Unia a spojení možné jest v říši té, v níž jedina jest spojenosti podstata, v říši totiž duchovné. Jen sobě musíme rozuměti. Víra má býti považována, ne jako majetnost jednotlivých rozumů, ale jako duch církve celé, jako základ stavení toho, v němž vychovaváno jest výše 18 století lidské pokolení. A tak s ní obcházel i Luther. Co jen možné bylo upustiti — upaušťel. Ale aby se byl mohl spojiti s těmi, kteří tak hrozně, bez ohledu na historický vývin dogmů, bez zřetele na ta neyzřetelnejší slova Kristova, bez přijímání i těch neyvyšších tajností zjevení božího do podstaty křesťanstva své rozůmky zatínali, to byla věc nemožná tak horaucímu, tak vírau proniklému srdci, jako byl Luther. Tam těm ale opět, jenž jako Tomáš klásti chtěli holé ruky do otevřených ran Kristových, nesnadné bylo bez osvícení ducha svatého připojiti se k tomu, co vyznávali věřící. Spojení tedy i při Concordii Vittenberské jen to jedíně bylo možné, aby, anebo Luther od víry, anebo direkcia Albigensko — Švajcarská od nevěry odstaupivše anebo onen v nevěru, anebo tito k víře byli přistaupili.

45. Kdyby sme měli v úmyslu psáti historii unistických snažení, tedy bychom mimo německých mnohých i na cizokrajské podobné pokusy zřetel svůj obrátiti musili, a knihy napsali přemnohé. Ze všeho však bychom jen o tom se přesvědčiti mohli, že Manichejsko — Albigenský rozum nemohaucí se povýšiti ke křesťanské víře, nikdy nemohl se smířiti s těmi, jenž držíce na apoštolské církví, a vykojeni jsauce těmi samými věcmi víry, kterými pobožní Augustýnové, Klaudiové, Hervéusové, Bernhardové, Hussové, Jeronymové, Lutherové od víry zděděné a Kristem na světě rozšířené upustiti nechtěli, nemohli, nesměli. My hlavnější ty pokusy leda ze jména podotknauce, přijdeme na reformacii do Uher přenešenau,

Roku 1570. se v Consensu Sendomírském v Polsku vyjevily tyto dva živly, a po prudkém bojí, v němž politické cíle k Únii, duch víry k zachování křesťanské víry pracovali — snesli se na tom, že se vespolek pronásledovat nebudau, ostatně při svém zůstávajíce z ohledu víry a náboženstva. *) Nepřipomínajíce prostřednictví saukromné Bucera, Melanchtona, samého Landhraběte Philippa a jiných, podotkneme některé čelnější veřejné smlauvy, synody, konventy cílem Unie držané. Roku 1534 v Kasselu; 1535 v Augšpurku; 1560 v Heidelbergu od samého Fridricha IIIho ustanovená schůzka; 1561 v Luneburgu; 1574. v Zvikavě; 1576 v Lichtenbergu byly ty pokusy opětované a obnovené. O sto roků pak později, totiž r. 1631. v Lipsku pod ochranau a řízením Saského a Brandenburského Volence byl sněm držán, kdo Lyser, Hoë, Hoepfner, Neuberger, a jiní rovněž jako jinde nic nepořídili. Kdo těmto věcem za příčinu klade Lutherovu tvrdošijnost, anebo časů blud a slepotu, a domnívá se, že u nás v Uhřích blud a slepota již přestala, víra stará křesťanská se vyvrátila, z Lutherova daufání v Boha a síly víry jeho v moc slova božího nic v srdcích lidských nezůstalo, takže sme již v stavu odstaupiti od své víry v Krista a přiznati se k rozumování Kalvinskému: ten se náramně mýlí. I u nás panuje blud a slepota ve víře, nebo „duch času“ zaujímá místo ducha svatého; ale i u nás setrvává duch víry, duch Lutherova daufání, láska k nábozenství v písmích obsaženému! My nevidíme možnosti, žeby se stará nevěra chytro námi lidmi oddálit dala, ale daufáme, že přijde časem duch svatý i na nevěřící, aby byli věřící, když totiž tělesné považování víry v Krista, jako onno To-

*) Viz: Jablonský historia Consensus Sendomirensis; Discurs. polit. de Caussis et remediis malorum Poloniae. a jiné.

mášovo zahanbeno bude mocí ducha svatého! A jestli onnino rozumkáři se domnívají, že nás anebo potomky naše víra opustí, tedy jim nadějem jejich předkem se směješme. Dříve zajisté nebe i země s rozumy nevěřícími pominau, nežli naše víra se podvrátí.

46. Reformácia Lutherova se vším tím což aneb zplodila, aneb proti čemu bojovala, aneb i jak sobě sama pomáhala, přenešena byla zavčasu do Uher. A jak by ne, když zde prvé již ty samé živly ji připravovali. Když o těchto věcech člověk myslí, tedy, chceli pak i něco povědĕti, odkud začíti neví; tak se hrnau osoby a věci, duch a historia na mysl zpytatele. Že živly Albigenské se sem dostali, to aspoň domnívati se budeme, dokud nám z tohoto hlediště historia jejich jistějších zpráv nepodá. Že se přez Uhry rojili Manichejsko — Albigenští protikřesťané, jest věc nad všecku pochybnost povýšena; že pak dolních stran obyvatelé, kudy rojení to se dálo, jmenovitě Maďaři, hned jako magnet se táhne k půlnoci, oni ne do Vittenberku ale do Genui se brali, jest svědectvím a důvodem toho, že tam měli duši svau, za níž se i tělem svým ponáhleli. Jiné reflexie, které se zde namanují člověku, ponechám na jiné místo; kromě toho, až příliš často přetrhujem běh samého vyvinování předmětu. Petimus veniam — a laskavý čtenář odpustí. Potravau tohoto Manichejstva byl zlý toho času stav krajiny Uherské i církve křesťanské v ní. Co sme o zkaženosti knězů na jiných místech mluvili, toho všeho svrchoviště hledati musíme v Uhrách. Světské stavy, jmenovitě zemanstvo, šlechta vyšší i nižší, tato pak i samé kněžské vyšší auřady zaujímající, neznali býti ničemu poddáni a podřízeni; králové byli více méně nástrojové jejich náruživostí. Víra a spasení, Kristus a církev, Bůh a cnost, slovem opuštěný byl celý Sion Křesťanský v Uhřích a pod nohy náruživostí lidských sešlapáni všickní pokladové nebeští. Zženštilost, chlipnost, prostopašnost,

sebevole, jedným krokem kráčely s nevěrau a pověrau! od víry odvodit pomáhalo semeno Albigenské! Výstupky kněží, biskupů a Arcibiskupův podpírali opět Albigenstvo. A církev podpory zbavená klátila se a pádu svému blízká byla. Na Moháči pak církev i krajina dostala napomenutí Hospodinovo. Luther ho i samé Marií, ovdovělé královné Uherské, obětovav jí žalmy vydané vyslovil. Píše zajisté mezi jinými, „— — — Donesla se i k mému uchu pověst, že Vaše Milost královská náklonná jest k Evanjelium, předce však od nepobožných biskupův, jenž prý velikau mocí jsau obdařeni v Uhřích, ano že větším dílem krajiny vládnau v napomáhání jej překážína bývá, Takže tito stali se již i původcové prolévání krve nevinné, bouříce a vztékajíce se proti pravdě slova božího!“ Potom pak, když jí připomenul smrt manžele jejího na Moháči a vítežství Turků nad Uhry — pokračuje, „Jestli by biskupové nebyli překazili pokrokům Evanjelium, plný svět by byl křiků, že ta neřest přišla pro kacírství Lutheranské. Jaková se tu bohorauhání měla ozývat. Ale nyní nechť vidějí sami, na koho příčina a vina uvalena bude.“ *)

Bylo to totiž r. 1526, když Turci vítězství Moháčské k slávě své připočetli, kde množství biskupů, kněží, Pánů a Magnášů ano i sám král Ludvík obětí se stali. S pádem Moháčským a příchodem Lutheranismu do Uher se starý věk končí a nový počíná v dějech Uhorska. Známoť jest totiž, že potom nastaupil rod slavný, slavně a šťastně do dnes nad námi panující z domu Habsburgského. A tu se též otvírá nový věk krásnějšího života: Bůh udržujž dlauho slavný dům, aby dílo tak slavně vedené a k štěstí všech nás směřující i dokonal.

---

*) Viz: Ad. Franc. Kollarii libellus singularis de originibus et usu perpetuo potestatis legislativae circa sacra Apostolicorum regum Ungarie. Cap. 12. §. 6.

Není tedy divu, když vidíme, že již okolo r. 1559. větší díl svých církví a údů utratila církev římsko — katolická. Byly zajisté v tom času dvě třetiny celého obyvatelstva Uhorského k Lutheranstvu přešly. Katolíci již jen třech Velmožů počitovali. Nebo vyznati musíme, že moc víry, působení a učínkování slova božího, ducha svatého, a té vyšší daufanlivosti duchovné mocnější jest než všecka zbraň a síla světská. Jakkoli tedy církev zevnítrně se bránila, poněvadž neměla vnitrného vůdce a posilnění, a pohledu ideálnějšího k výšem ducha nebeským, nic jí to neprospělo. Darmo Sakmári Arcibiskup Ostříhomský z kanclí zapovídati dal po celé krajině učení Lutherovo o náboženstvě, darmo hned r. 1523. článkem dietalným 54. nařízeno bylo „aby se všickní Lutherani z krajiny vyhnali, kteří pak nalezení budau světskými i duchovnými vrchnostmi zpálili, jmění jejich confiščovalo.“ a. t. d. Na vzdor všemu tomu vzbuzená Lutherem živá víra odváděla lidi od církve zesvětštilé a potravy dušem k spasení více neposkytující. Až do samého 1558. roku neví se v Uhřích o žádném Kalvinismu; Luther bylo heslo krajiny Uhorské k novému životu povzbuzené. Kterak se potom dálo, nížší spatříme. Zde se musíme pobaviti při těch předchodně — pomocných živlech, jenž stavu tomuto cestu dlapčili. — Hussítové v Čechách se rozpadli na mnohé strany, tak že těch hrdinů starých, jenž naplnili slávau svau svět, nemohl svět a národy a králové a vojska císarská přemoci prvé, až sami sebe přemohli. Rozpadnuvše se na Kališníků, Táborytů, Podobojích a. t. d. hroznym podrobeni byli pronásledováním. Svět celý neviděl tolik mučedlníků, co jich Česká země od času upálení Husa, hlavního mučedlníka světu ukázala. Rozprchli se věřící do všech končin a uhlů světa. Přešli Husítové tedy i na zem dědičnau do kolébky dávné pradědů Slovanských, do Tater tichých hluboko – vysokých, do úbočin živých, v nichž žila víra ve

věčnau moc boží, v nadsvětská a nadzemská obydlí duchů zrak svůj pozdvihující. A starodávných bydlitelů Slovenska potomkové objali v náručí bratrském české vystěhovance. Pokojné hradby Tater, v nichž v starém zvyku žilo pokolení slovenské, přijaly bauří časů zmítané svědky živé víry v pravdě slova božího obsažené. A oni usadivše se v pokoji rozkládali písma, a Slovák četl v řeči sobě známé příklady divů i mučedlnictva, důvody pravdy svatého Evangelium. Tuhá pobožnost Slováků pohřížila se do posvatného čtení, mezi tím, když jiné kraje v zpupnostech rytířských, v kráčení po žádostech náružívých čas a život mařili. Jan Jiskra, vůdce vojenský královny uherské Alžběty přišel s velikým množstvím celých rodin českých sem, aby ji pomáhal bojovati proti polskému králi Vladislavovi. Jiskra byl hrdina a svědek víry; on se stál skoro duší krajů slovenských. Od roku 1440 — 1453. vládnul slovenskými kraji od Prešporku až po Košice. V těchto časích se dostěhovalo množství veliké jiných krajanů jeho i se svými rodinami. A tu se po všech stranách Tatranska rozletěl jeden hlas živé víry v písma svatá, tu víra křesťanská, více zděděná, počala se obživovati živým napájením žížnící duše z pramenů vod živých, z písma svatého. Když se v celé krajině roztrušovala nevěra, vzbuděná jednak zlým učením a jednak zlým příkladem kněží: v Tatrách u lidu slovenského a německého obživovala se duše duchem živým víry a naděje. Tu se tedy dostala reformácie právě jako jiskra do hotové sírky plamen šlehnul a octnul se při suché hranici. Slovem: Luther byl hned při prvních svých výstupech jako svůj pozdraven od Slováků a Němců Tatranských. A těchto život duchovný vyšší zaujal celau krajinu. Proto utichli rázem nevěra i pověra: a Lutheranství, jak sme již řekli, zaujalo krajinu. Pravda jest sice, že přemnozí nepřijali je z vnitrného přesvědčení, ale dílem zachváceni byli tím vírem prudkým, jakovým se hnal život západních pochopů, dílem, že vi-

děla šlechta v tomto náboženstvě větší bránu pro svau svevoli. Tak vymohši se z vlády římských kněží i těchto za sebau strhla, kněžům svým moc svau hrozně znáti dávajíc. Potom tedy tím snadněji byla převedená buď ke Kalvinismu, aneť tam ani kněží nebylo, i všecky svátosti do rukau se bráti mohly, buď pak když povstal mocný v slovu Pázmán zpátkem do církve římsko katholické. Ale abychom nepředchytovali čas, musíme obrátit sve zření na samau reformácii Lutherovau do Uher přešlau.

47. Když takto již připravena byla společnost krajiny Uherské k přijatí obnoveného učení církevního: nalezlo se hned veliké množství mužů, kteří taužebností po živém slyšení Luthera zahořevše hned i skutečně do Vittenbergu na učení se vybrali. A tu ne snad jen mladí, než i dospělí šli do Němec, aby tam vykojili duši svau na slyšení Evanjelium z úst samého velikého Reformátora od r. 1522, v kterém čase, na kolik se dosud ví, první byl Martin Cyriak, jenž u noh Lutherových sedal a na rtech jeho visel, až do dnešní chvíle jest nesmírné množství mužů na německých Akademiech vzdělaných. Uhorská krajina byla od tohoto času prostřednictvím evanjelicko-slovenských mužů s německau vzdělaností spojená. Po Cyriakovi byli ve Vittenbergu Bartolom Bogner, Diviš Lyncius, Baltazar Gleba, Jan Uthman, Krystyan Láni, Jan Sygleŕ, Michaël Salay, Matěj Devaj a jiní mnozí. Zvláštní ochrany požívalo učeni Lutherovo od magnášů, pánů a mužů vůbec ve vysokých úřadech postavených, jejichž jména nám drahá jsau zapsána v historii i srdcích lidských. Jmenovitě čnějí z tohoto věku jako opravdoví velikánové Petr Periní, neyvyšší župan Abaujvárské stolice, strážce koruny, později i kanclér království a Sedmihradské kníže: jeho syn Gabriel, dědič hodný jména, statků, hodnosti i cnosti a víry otcovy, oba se vyznačili štědrostí při stavení škol a chrámů, při napomáhání učených a vycházejících do Němec mužů, a augšpurgského vyznání veliciá horliví

ctitelé a milovníci. Hrabě Kašpar Dragfi, Aleš Turzo, Baron František Révay Turčanský hlavní župan, Tomáš z Nádaždů nejvyšší pokladník královský i se synem svým Františkem a vnukem Pavlem veliké též služby prokázali Evanjelictvu. Tito poslední vládli velikými statky za Dunajem i zde před Dunajem. Jmenovitě poslední dva v Čachticech a Beckově evanjelium rozšiřovali, Tomáš pak s Melanchtonem sobě dopisuje o šopronkých Evanjelikû veliké sobě dobyl zásluhy. O horlivosti Révayho-svědčí i list Lutherem jemu psaný. Připomenutý A. Turzo v Levoči 10,000 zl. na udržení kněze daroval. Dragfi v obraňování církve se vyznamenal. K těmto jménům se aspoň připomenutím dodati musejí ještě i následující: Valentín Terek, Petrovič (Petr Wiči) Baron Balaša z Ďarmot, Jan Balaša, hlavní župan Hontský, jakož i toho jména více pověstných mužû Imrych Cobor, Mikuláš Zrinský, Štěpán Illéšházy, a mnoho jiných, kteří jsau všickni hvězdy na obloze krajiny Uherské církve naší příznivě svítící, a od roku 1526 — 1583 se vyjevivší. K těmto jménům ještě musíme připojit jména některých míst, kde hlavnější školy založené byly, abychom tak potom nepřetrženě mohli pokračovať u vypravení i vlastního živlu k našemu předmětu, unii totiž potřebného. Pominauce té okolnosti, že téměř při každém chrámě spolu i škola byla, a chrámu takových neščíslné množství se nacházelo, podotkneme jen hlavnějších semeníšť církve a umění literního, jako v Bánovcech, v Bardijově, v Levoči, v Rožnavě, v Kremnici, v Žilině, kde Jiří Bánovský 1550 se vyznačil v Prívizi, v Trenčíně, v Šťávníci, ve Fraštáku, v Libětově, kde rektor tamějších škol 1527 pro Lutheránské učení zpálen jest, v Nové-Sigeti, v Čepregu za Dunajem, v novém městě nad Kysucí, v Varíně v Ilavě a jiných menších nesčíslné množství. Z těchto škol větší díl mělo mužû, kteří vysokými známostmi obdařeni byli a obyčejně v Němcích své vzdělání doma započaté zakončili. Před tím pak, jakož i později s učenými muži

v Čechách společenství literární zachovávali. Tak se stalo, že síla takováto musila prohnat a sobě podmanit vše, co stávalo v životě uherských národů. Jen jedno chybovalo duchu, zřízenost zevnitrná, která by byla osvobodila se od okamžitého zápalu, od jednotlivců ji určujících, a zachovala ducha k jistotě a stálosti pro budaucnost. Ale nač že budeme všecko od jednoho věku požadovat? Ten věk plný víry více učinil, než století to, v němž se u nás indifferentism náboženský rozkořenil.

Neyobzláštněji se učení Lutherovo o Evanjelium rozšiřovalo v Uhřích po roce 1530, jakožto po slavném podání Augšpurské Confessí Císaři Karlovi V-tému. Matěj Devaj, který již roku 1522 Grynea a Vinfhayma v Budíně učení Lutherovo přednášejících slyšel r. 1531 se z Vittenberska domů navrátil, a mnoho přispěl k rozšíření Augšp. Vyznání. Ve Vittenbergu byl miláčkem Lutherovým rovněž i Hökel, okolo r. 1539. se vrátivši mocně šířili učení jeho. O Matěje Devaja byla hádka dlauho, byl-li Zvinglovi anebo Lutherovi oddaný. Oboje bylo při něm; my jej máme za svého, pokud víru šířil, potom ať pravda jest, že odstaupil od ní, nechť jej sobě mají Kalvíni. Přešovčanům, jenž se na něho stěžovali u Luthera, psal tento; „quae de Matthia Devaj scribitis, vehementer sum admiratus, cum et apud nos sit ipse adeo boni odoris, ut mihi ipsi sit difficile vobis dicere scribentibus. Sed utut sit, certe non a nobis habet sacramentariorum doctrinam. Nos hic constanter contra eam pugnamus publice et privatim, nec ulla suspicio, aut tenuis odor est apud nos, de ista abominatione. State ergo et nolite dubitare.“ etc. Časté podobné žaloby k Lutherovi a Melanchtonovi docházející vydávají svědectví o tom, že zde též počala strašit albigenská nevěra. Tito však slovem božím poráželi ty pokusy antikristovy. Tak že o pravdu nemůže v tomto ještě času řeč byt o církvi Kalvinský. To co se zdvíhalo nemělo ducha víry, a proto ani síly, bojovalať proti němu víra

a pomoc. Tomáš Nádašdy 1554 zvolený v Prešporku za Palatyna byl mocný šířitel Lutherova učení. Později se sám stát smířil s tímto učením, vidauc že jest křesťanské, a toliko na sacramentarů přísné zákony vydával. Okolo zpomenutého roku byl Synod v Ovári držán, na kterém se první Superattendent vyvolil. Byl v pravdě Lutheránský, ač jej sobě Kalvíni připisují. Že strašil i tam Kalvinism, zavíramo z článků proti němu tam vydaných, jako jsau: o nekvašeném chlebě při večeři Páně, o zpovědi saukromné a jiné podlé augšp. Confessí zřízené a ustanovené. Pro bázeň svau nemohli patrnějšími se stát síly posvěcení nemajíce. Před tímto ještě rokem a sice 1545 byl sněm církevní v Erdődě, v Sathmárské stolici držán ano i na jiných místech slavená shromaždění a synody. — V onnom Erdődském se rokovalo o článcích: o prostředníku, o víře, dobrých skutcích, odvoláváno se ve všem na Augšp. Conf.; onna Clausula: In reliquis articulis consentimus cum Ecclesia vera, sicut patet in Confessione fidei Augustana Carolo V-to exhibita, se zdá býtí též hráze proti Kalvinismu. I prešovský synod 1546. r. držaný, sobě Kalvíni přivlastňují. Ale proti historické pravdě. Zde byly se shromaždily všecky horní církve, které mocně odpíraly všem rozumováním proti-svátostným. Neyzjevněji potvrzují pravdu našeho povědění samé články toho Synodu: I. articuli Doctrinae Christianae retineri et doceri debent, hi, qui in Confessione Augustana et locis Communibus Philippi (Melanchton) propositi et editi sunt, eadem forma et ordine, quo ibi continentur. Ac si quis fratrum animadverterit quempiam aliter docere, hanc rem sine mora Domino Archi-Diacono significet. XIII. De coena Domini: De sacramento coenae Dominicae sequenda est sententia Ecclesiae Vittenbergensis.*) Zde se i to potvrzuje, že církev naše i od samých Ka-

*) Ribiniho Memorabilia T. I. str. 67.

tolikŭ nebyla za nekřesťanskau jmína, an se k Arci-Děkanovi odvolávají, který měl trestať těch, jenžby proti Augšp. Vyz. byli se opovážili učiti. V XVI století celém spatřujeme, že katoličtí kněží vícekrát a na rozličných místech pravau svornost s našimi udržovali. I práva kněží evanjelických sami arci-diakoni často bránívali, tak že právům jejich po boku stáli. I desátky dostávali, který duch dobrý dosavád své šlepeje zachoval v Malém-Hontě. V tomto věku měli Evanjelíci i své praepošty, o Bojnických Praepoštech Paulovi Vrankovi a Izákavi Abrahamidesovi víme, jakož i o Mikul. Micerovi, jenž 1573 a Jiřím Chotešiveckým, jenž 1582. a Michalovi Cabanovi a jiných, kteří v N. Městě nad Váhem hodností praepoštské zastávali. Tak pokračovala církev Lutheránská, jako dcera Římsko-Katholické šířící se často dále a šíře než sama matka, a obě donášely ovoce hojné víry. Ale svazek tento měl býti porušen, časy se změnili a nastala doba dvojení, snad aby jednau vykvětlo pravé spojení, onna budaucí blahoslavená Unia, kde všickni v Krista Ježíše věříce, a všecko což přikázal zachovávajíce i v zevnitrních věcech se spojíme. Tuto Uniu pozdravujme všickni v bázni boží a v dlauhočekání u víře bezauhonné!

Brzi totiž se v Uhřích po onnom duchovním paroxismu poražená šelma nevěry zdvíhať počala. Nejen Devaj se odrodil víře, ale neybauřlivější sacramentár, zjevný rauhač svátostí byl Matěj Lautervaldt, na něhož se Prešovčané hořce žalovali u Vittenberčanů, a o němž Melanchton piše: „Si Matthias non adsentiretur piorum judiciis, erit pietatis et gravitatis vestrae removere eum a ministerio evangelii a t. d.“ Toto však vše nepomáhalo dostatečně, Kalvíni, kteří dlauho trčali ukryti pod jménem evanjelíkŭ A. V. počínali pomálu hlavy své zdvíhat. První pokus výbuchu rozumárského proti svátostem a všemu s ním spojenému učení Křesťanskému vyskytnul se v Čengiru roku 1558. v sathmárské stolici na synodě tam držaném. Na

snémě Tarcalském 1563 r. se rozpadnutí celkem vyslovilo. Vojna se vypověděla svátostem, praedeštinácie hlásání se nařídilo, přísaha při sobáši zrušila a t. d.

V tom již upokojenějším stavu, v kterém se samo smíření s Církví Římsko-katolickau očekávalo, a kde již nebezpečí nehrozilo Evanjelikům, vybuchla osmělená nevěra. A proti této se na novo i naše i Římsko-katolická církev zbaufila, tato pak poslední i proti naší se zepřela. Byli totiž jak sme podotkli pánové světští větším dílem pro své pohodlí než z víry důvodů církev Římsko-katolickau opustili, jmenovitě pak; aby duchovním zprávcům poddani nebyli, ale v obci i církvi dle svého zdání panovali, k církvi evanjelické se přiznali. Že však zde se od nich též víra a poddanost pod zákon Kristův požadovala, mrzelo je to, až ubozí kněží pro zvěstování evanjelium od nich trápeni, potupováni, vysmíváni, ano i ukřivďováni byli, jakož ze žaloby Jana Pilece, kde se ztěžuje: „Opravdu moji zemané a patróni svého kočíše více ctějí a sobě vážejí, nežli mne pastýře duší a služebníka církve*)", dostatečně vysvitá. Mnohokráte útočiště u katolických kněží a obrany nacházeli. Když se tedy Kalvinism se svau otevřenau bránau nevěry a lehkovážností svátostí vyskytnul: co bylo přirozenějšího, jako že mu Malcontenti s vírau v náruč leteli? Tu shltili lidé dost skoro své náboženství, nemajíce nic podle svého domnění v co by věřiti měli, leč svůj rozum. Proto aní neznají oni proukázati posvěcenost za náboženství, kdyžto je k tomu nic vyššího nepautá. Tu tedy něco o duchu těchto stran, jak se ukázal v životě podotknu. Mezi tím co se Kalvíni jen ukrývali pod jménem naším, když nebezpečí hrozilo, nastavovali Lutherání prsů, jmen, jmění, sil a životů svých i za ních. Mají své mu-

*) Viz výborný v krásném duchu sepsaný, plný ducha a pravdy pohrobný spis našeho nezapomenutedlného B. P. Červenáka: Zrcadlo Slovenska — v Pešti r. 1844. 30. xr. stř.

čedlníky, jenž smrt podstupovali, jako hned z počátku onněch Lubjetovských Filipa Nikolaja kněze, a Gregoriho rektora, jenž 1527. spáleni byli, mají i Magnášů utrpení snáševších a předce setrvavších u víře až do smrti, mají mnohých vypovězenců, mají svých Krmanů a t. d. Odvolávali se jako Pavel před krále a císaře udávajíce upřímně obsah a smysl své víry a svého učení. Kdo chce aspoň ňejakové ponětí míti o síle, jakovau víra umí bojovat, nech srovná jejich sílu výrazu, jejich jistotu a neohroženost, s jakovau své vyznání před biskupy a arcibiskupy, před sněmy a krále podávali, s tau mdlobau, s tím klučkováním rozumování albigenských nevěr: a přesvědčí se co to jest za rozdíl mezi Lutheranismem a Kalvinismem. A v tomto vystupování bezpečném, v tomto daufání spasitedlném, v tomto taktu Křesťanském vyznamenávali se obzvláště zbory naše slovenské. Mezi jinými ať vezme laskavý čtenář do ruky vyznání onno, které roku 1558 v Kremnici od naších kněžů sepsané a následujícího v Štávnici uveřejněné, a potom králi Ferdinandovi, a silnému nepřítelí svému Arcibiskupovi Oláhovi podané bylo. Jakový to zde duch víry, síly, daufání, smělosti apoštolské! Heslo písma tohoto znělo: „Qui confidit in Domino, sicut mons Sion, in aeternum non commovebitur.“ Vyznávání Kalvínů byla vždy neupřímná; nebo ve svátósti s církví nevěřili, a předce bázeň jim nedopaušťela zrovna je zapírati. Rádi by byli zachovali svátosti bez víry, chtěli býti křesťany před světem, a nevěřili, co církev křesťanská vyznávala.

48. Od roku 1563. jakožto roku, v němž Tarcalský synod se držel až po 1610, jakožto rok, v kterém se držel synod v Žilině pod vedením památného Palatyna Uherské krajiny J. Turzu se vyvařily ty dvě církve rozstaupené, rozeznavše sebe od sebe. Mezi těmi připomenutými synody bylo veliké množství jiných držáno, z nichž pamatnější jsau. Kyscký. Debrecinský, Čengeský,

Čepregský, Presovský, Bardějovský, Levočský a jiné. Tu měli příležitost lidé ukázati svau víru; a tu potom již marné byly snahy lidské očištěné od povrchného klamu krypto-kalvinistického albigenství s Lutheránským Křesťanstvím v jedno slíti a spojiti. Praecedencie Albigenských k Zvinglovi, Praecedencie Hussitských k Lutherovi se přirazily a tak stojí až dosavád. A aby se nezdálo, že přeskakujeme, tedy musíme spojiti několika slovy květ církve obnovené, hojné, rozšířené, s tím splasknutím, v jakovém počet nynější Evanjelikû se nachází. Již bylo připomenuto, z jakových cílů mnozí přecházeli na evanjelickau víru. Že tedy bez základu duchovného předsevzetí duchovní jako jest víra a náboženství vykonáváno bylo: snadně když přišel hrdina duchovní své stánky opauštěli. Byl to pravý horlitel víry Pázmán, který svými spisy, svým účinkováním, svým horlením pro víru, sliby, prosbami a hrosbami zasáhnul do té zmatenice nevěry a nezřízenosti. On tedy přivedl množství veliké pánû, Zemanû, Magnášû ke katolickému náboženství. Nebo páni Lutheránští ponížili byli své kněze, Kalvínové pak ivětšinu z panstva byli přivábili k sobě tím, že dávali svaté věci pod nohy jejich, a tím je vnítrně u víře mdlými učinili: neměli tedy Evanjelíci na svých knězech podpory, Kalvínové pak ve svém vyznání síly. Nebylo tedy nesnadno z toho nihilismu vyvésti většinu tu, která se v církvich těchto nacházela, a tu se počet onen vyznavačû evangelických ztenčil. Páni přiváděli poddané své nezřídka i donucovali k přijatí katolického náboženství. Ale tu ještě sluší podotknauti té okolnosti, proč větší částka zûstala při Kalvinském než při našem víry vyznání? Krátce odpovídáme, že proto, poněvadž se panstvo více bylo přiznalo ke Kalvínûm nežli k Evanjelikûm, a pak že Slováci raději Katoky než Kalviny byli. To neštěstí potkalo lid, že se církev nezřídila, aby byla mohla na svých knězech míti obranců od světa neodvislých. Ale na cestě osobné přízně panské

ta samá pokaženost potkala církev evanjelickau, kterau sme viděli u církve římsko-katholické ve věkoch jejího ponížení; že pak vnitrně ponížená, když světští ji jen za lobdu své vůle měli zevnitrně pak žádné obrany a moci nemající, když světským o její blaho nešlo, a kněží již dávno vyzvlečeni byli do naha z moci, následovalo, že zlapána byla sítí duchem i tělem mocnější. Horlení Pázmánavo pronikalo ledví a neytenších záhybů srdce, které nemělo již více posily na otcích duchovních. Kdože se nalezl v onněch časích, jenžby byl tolik silných spisů vydal k zastání pravdy evanjelické jako napsal a vydal Pázmán k rozšíření církve římsko-katolické? Našli se někteří mužové, jenž proti tomuto se postavili, ale kdeže tu byla síla Lutherova věku? Kalvinism otrovil srdce lidská, udusil umění a vědy, znížil svátostné nadšení k mrtvému suchému rozumování. Eliáš Láni, Superintendent, horaucí duše a duch neohrožený stál jako nepodvratitedlná skála jednak proti bohorauhavosti a ztřeštěnosti Kalvínské, jednak proti okauzlujícímu slovu Pázmána. Ale věk jeho byl již otrovený Kalvinismem a politarchií, to jest světskau vládau církví. On, můžeme to říči nyni, však časem to i obšírněji dokážeme, i s některými ještě evanjelicko-slovenskými muži duchovného řádu zachovali to evanjelictvo, které nyní se nalezá vyznávající víru svau podle augšpurského Vyznání. Kdyby těchto nebylo bývalo, ještě smutnější to mělo vypadati u nás s církví evanjelickau! U Slováků tedy nemajících dostatečné obrany víry své podle augšp. Vyz. převládala ta samá víra, ale způsobem církve římsko-katolické vyznávaná a přisluhovaná. Slovák může býti jen Křesťanem! Když jej okolnosti sevrau přísnější, katolickým, když mu zaskvěje se vyšší svoboda a učení ideálnější, evanjelickým. Albigenské živly nevěry a rozumověrské fantazie jemu nejsau naskrze přístupné. Maďaři se i se svými pány udrželi v Kalvínstvě, nebo jejich povaha a vrozená mysl nenese se sebau onnu pružnost du-

chovnau mající potřebu pohybů. Oni ve své stojatosti, v té zedranosti všech křesťanských dogmů, onné vyvrácenosti nihilistické všeho positivného, zjeveného náboženstva, necítili potřebu obživení onnoho, které nastupuje u lidu pohyblivého po jistých dobách zmalatnění, oni netaužili po ztraceném ráji bezpěčnosti zjevení božích pravd silných, ustálených. Je to tah čudské přirozenosti. K tomu ani Pázmán a Katolických theologů direkcia na ně tak dorážeti přístupu neměli, ant pod Tureckým a Sedmihradských vývodů zprávau byli, kde stojatosti jejích nepohyblivé vítané místo odsauzeno bylo. Slovenská mysl vyvedená byla dialektykau učení Lutherova z bezprostřední víry své na výsluní velebné povědomosti a vyslovených hlubokých tažení po Bohu a Spasiteli svém; a tu se rozlil praud horaucí tohoto blesku učenosti oslavené víry po celé krajině! Ale církev tato nová nezřídila ani sebe ani nezpředmětnila, neztělesnila bohosloví své; nevrazila do silných slaupů a ohrad zemských, do forem ustálených ten praud ohnivý té samé víry živé, která dříve jakoby zežilnatělá zůstavavší potom na druhý pól do čisté totiž říše učení a duchovnosti přeletěla. Lid tedy na tomto výsluní aetherickém, v této ideálnosti nerozčlankovatělé, v tomto bohosloví nepolemickém vida se býti i od kněží opuštěna, a jen mdlau žáři jedněch spatřujíc, zataužil po pokoji ustálenosti. K tomu mu podal Pázmán ideál skvělý živé víry, k tomu jeho mocnář i Pán příkladem jej předcházel, k tomu se mu v zlatém a jakémsi vyšším blesku zjevila ta bohyně věčná nebes víra církve Kristovy; a tu obráceno bylo v malém okamžení Slovensko ku církvi římsko-katolické.*). Takto se zpytujícímu

*) Zde by mohla povstát otázka, proč ti evanjeličtí Slováci jenž dosud jsau zůstali se své víře, též to neučinili, aby se důslednost onnoho náhledu dokázala. Duch silně vyrazený v jednotlivcích má pro menší

mně tyto věci zjevily příčiny, pro které většina evanjelikû Slovenských se navrátila do lůna církve katolické, a proč jednak Kalvínû více, jednak tito právě u Maďarû se zachovali. Veniam damus petimusque vicissim! Proto se i spisovatel naděje, že náhledy jeho v této důležitosti s potřebnau k tak svatým věcem i přísností i vážností i nestranností uváženy budau. Že však při těchto pobočných na tomto místě věcech dělo sme se pobavili, přistaupíme již k bližšímu přehlednutí pokusûv unistyckých v Uhrách.

49. Nevíme, komu to P. Šimko zpíval tu slávu prvého vyslovení „egyesüljünk"; je to stará historia a melodia, jižto vždy počínala zachřiplá hrdla indifferentismu náboženského anebo proselitysmu Kalvínského. My sobě ty hlasy předvedeme. Snad chvála ta prvého vyslovovatele „egyesüljünk", jen že ne tím výrazem, náleží Němcovi, Davidovi Parei-mu, (jestli vyjmeme totiž ty sněmy a synody v Uhrách do r. 1616. slávené, na nichž se vlastně jen rozdvojovaly církve, každá k svému přistupujíc blíže), professorovi v Heidelberku, jenž svůj zřetel unistycký i na Uhry a Sedmihradsko obrátil. Jmenovitě Jrenika svého, knihu to, v níž svůj rozum v jeko celé plytkosti ne-

---

spolek sílu jistau zákona a positivnosti. Šlechetný Láni a mnoho jemu podobných jednotlivců tuto službu konalo a koná u Slovákû pozůstalých v církvi naší, a jen pokud takoví se nalezati budau, individuálnost církve naší obstojí. V tom dni, v kterém by se skalvínštiti měli, raději, jestliby síla přišla, anebo mříti, anebo zpátkem ke katolické církvi se vraceti budau.

Nikdy ještě neviděl svět skutečnějšího, životnějšího Křesťanstva, jako se ono vyvine u Slovákû. V nich jest víra se životem v jednom a to v tom neytužšim spojení, proto oni nevěry Kalvínské, která jim víry podstatu béře životní jsau nepřátelé. A vizme ty některé pozůstatky, přesvědčíme se, že tam celý život jinau vzal povahu, kde zevnitrním tlakem Kalvinism i srdce Slovákû otrovil.

dogmatycké otvírá a ukazuje i s listem poslal tentýž Parei Gabrielovi Bethlenovi Vývodovi Sedmihradskému, tím cílem, aby spojená tato církev s Uherským Evanjelictvem na Unii pracovala, a sám Bethlen, jako muž velikého vlivu a vážnosti tomu předsevzetí nápomocen byl. Ale ačkoli Bethlen nejen vlídně list i knihu přijal, anobrž také obsah její, jakž list svědčí, maudrý, (ejusdem Irenici sapientiam) pochválil: předce se žádným znamením následku nějakého v historii potkati se nemůžeme.

Jan Samareus, kalvínský kněz maďarský vydal r. 1628. v. Pápě pojednání ve své řeči, pod názvem: Magyar Harmonia, az az Augustána és Helvetica Confessio articulusinak egyező értelme, a t. d. v které hledí tento člověk přesvědčiti svět, že není rozdílu mezi naší vírau a Kalvínským vyznáním. Rozumí se, že supposicie jeho o nás jsau vždy v duchu jeho vyznání psané, nikde nemluví, že oni věří v skutečnau moc slova božího posvěcujícího živly zemské, aby v nich přijímal věřící skutečného tělem i krví svau přítomného Krista, ale vždy jen okolkuje, rozumuje, až i nám pauhost a zrzavost tělesného vysvětlování svátostí přilepuje. Kam ale takovéto attentaty na víru církve naší, takovéto mamy a klamy vedli, to dokazuje odpor, jakový vzbuzen byl. Nebo našel Samareus silného hrdinu víry, který se s ním vítězně potkal, byl to Štěpán Lethenyei, kněz evanjelický Kysecký. Tento vyvrátil od základu ty Istivo-svodné ledadůvody. Původce knížky „Commentatio brevis de unione Protestantium etc.“ ač jináče přítel unie takové, dodává: „Ita prioris, (tojest Samareovy) lucubrationis, si quis exspectari debuisset fructus, posteriori (to jest Letheneího) refutatione praeceptus erat.“ To bylo tedy předce znamení a svědectví ducha pravdy, že také proselitysmu Kalvínského příšery zahnány byly Lethenyeiho živau vírau.

Pán Šimko však ve své Egyházi Unio, a t. d. nejen že se s naším saudem nesrovnává, ale ani jen původce

onné „Commentatie“, z něhož ostatně mnohé své důvody a zprávy, bral nestranné lásky ku pravdě nemá. Nebo nevyznává, žeby Lethenyei byl „refutoval“, to jest učení v Samareovi obsažená vyvrátil, ale jen zrovna v slepé horlivosti na toho horlivého svědka víry se osupuje plnými ústami v slovích rozumem světským vypuchlých a nadutých volaje: „Těšme se nad blahoslavenými časy našimi, v kterých fakla rozumnosti (értelmesség fáklája) osvítila temnosti noční!“ Což tolik znamená, jako těšme se nad tím, že církev Lutheránská nemá již více tak horlivě víru její držících kněžů, jako byl Lethenyei. Ale darmo plesá Manichaejstvo, marné jeho nevěry naděje, slabá jeho výhledů nekřesťanských podstata! Má naše církev ještě mužů Lethenyeiho horlivostí nadšených, ano potencirovanau výmluvností viry k poražení nevěry albigenské na všecky strany ozbrojených! Ač má církev naše i své odpadlce, nevěrné Tomáše a zradné Jidáše pod rozličnými jmény a hodnostmi se tající: ale má i svých Paulů a Jánů, těch biskupů Lutheránských v Tisovci a Šťávnici, i svých Kollárů, Kuzmányých, Chalupků, Hodžů, Matúšků, Cochiusů, Lehockých! A načbych více jmény oslavoval církev naši, když každý věrný, i v té neymenší dědinské církvi slaužící kněz Lutheranský povolání svému, moci kterého výslovně jest zavázaný „ke kázání Evanjelium podle Augšp. Vyz.“ věrně a dostojně zadost čině chválné horlivosti ve víře podle A. V. Lethenyeimu se převýšiti nedá. A kdyby žáden nebyl, tak že by nám všem i církvím našim Satanael Manichaejský víru živau ze srdce vyrval: tedy povzbudil by Kristus mrtvé balvany Křivánské, aby hřměli po Tatransku do celého světa ta slova jeho věčná: Kdo jí mé tělo a pije mau krev, ve mně přebývá a já v něm. A máť život věčný; a jáť jej vzkřisím v neyposlednější den! Celý pokus Samarea teda rozplasknul se o moc víry Lethenyeiho.

Druhý takovýto pokus unistický je vyjádřený v knížce „Tentamen Unionis amore boni publici conscriptum, Ratisbonae 1784“ jejížto původce se usiluje dokázati rovnakost Evanjelíků s Kalvinisty, v čemž tedy pán Šimko za ním jde. Předkládá i prostředky, jenžby vésti měli k spojení pravému. Podivnoť, že jedným pérem dokazují tito lidé spojenost v podstatě, a navrhují prostředky k spojení. Blud a nedůslednost ta neysurovější! I tato knížečka s celým jejím pokaušením víry křesťansko-lutheránské se s cílem svým chybila.

Podobným cílem sepsaná jest knížečka již připomenutá „Commentatio brevis de Unione Protestantium in genere, praesertim in Hungaria 1791.“ Též bez jména původce, bez pohyby pro povědomí nekřesťanstva, jináče nevím, proč by se měl Lutherán báti, stoje na základě Evanjelium? ale chyba nevěry jest pochybnost a bázeň a strach vnitrný. Tato jest psána mírněji než onna předešlá, a než sama, na níž níže přijdeme Egyházi Unio! Větří však zlým duchem lhostejnosti k Lutherovo-augšpurskému vyznání; a tak k podstatě naší církve, na Evanjelium založené. Dodává ale věrně i odpory této chimaiře proti postavené, pravda že nad těmi, jenž právě na rozdílu samé víry se zakladající jsau lítostí a naříká, a zevnitrné časům a povahám světa a lidí připisuje. Mezi překážky klade i národnost, moci které Maďarští Kalvínové a Slovenští Evanjelíci i národními náruživostmi tuto Unii překážejí. Všecko pravda, ale to samé není nic jiného než příležitost nepatrná, při které se — sit venia verbo — uděří loktem bolavým o roh, a nasbíraná látka se pustí. Duch v náboženstvě zjevený nese i samu národnost na křídlách nebeských do světa, tak že kdyby sme jedno věřili s Kalvíny, tedy by sme i jedno s nimi viděli. My vidíme jiné v Kristu, slovo to věčné tělem učiněné; oni člověka narozeného a zemřelého a více na svět a do člověka nevstupujícího. A že je tento rozdíl víry právě mezi Slováky a Maďary, teda ná-

rodnost je ten roh, o který se vytlačuje rozdíl. Aniž my bojujeme proti Kalvinismu mečem národnosti, ačkoliv dobře víme, že Maďaři bojují mečem Kalvinistického proselitysmu proti živé národnosti naší. My nejsme miscentes sacra profanis — i samau národnost mocí víry naší Bohu na modlitbách svých poraučejíce!

V připomenuté knížce vypisuje původce s velikým bombastem chvály, saukromnau snahu Kazenských v unistické důležitosti na str 41 — 42, pod názvem „Conatus Kazenses.“ Tu hledí dokázati, kterak nadřečená církev dovolila, aby v Kalvínském kostele služby boží evanjelické vykonávány býti mohly. A to se stalo prý na žádost jakéhosi pána, který chudé ceremonye přítelem byl. Miškovčané ale Lutheranští, že to nedovolili proto, že se někteří zpírali. Bože můj! co to za plytkost! Tak ti lidé neznají nic považovati z nábožnosti. U Kazenských, kde někteří (jakož víme, jako to jde při takových věcech) dovolili míchat pochopy, nemajíce co ztratit, když již dávno odhodili víry i podstatu i okrasu, schvaluje se lehkost, u Miškovčanů, kde se hlásila víra proti sebevolnému s věcmi svatými nakládání se haní, a duch církevnosti jedněm toliko připisuje. V církvi naší co jeden poví slovo jediné v duchu jeho víry, to jest hlas silnější, mnohonásobnější, než když tisíce proti učení jejímu svého křiku pozdvihnau. Po takovém mlkvém a bezduchém o Kazenských mluvení přechází spisovatel na jisté punkty, které Kazenští k rozšíření svého indifferentismu unistickým zloduchem tušírovaného na církve byli poslali. O těchto neví se dost chval naprozpěvovat. Co to za punkty byli, poučíme čtenářstvo naše upominajíce je prvé, aby sobě připomnělo to, co sme o té adiaphoričnosti a o tom boření zevnitrných ceremonyí a věcí jinde promluvili. Jsau z nich tato hlavnější, a sice.

1. Ceremonye, jako adiaphora se obzláště v nových církvech bezpečně vynechat mohau;

2. Ceremonye nejen neprospívají náboženstvu, ale právě škodějí.

3. Že se nimi pocta boží špatí.

4. Že bez Ceremonií se snadněji připojíme ke Kalvínům, (to věřím, a bez víry v dogmy křesťanské ještě snadněji) a t. d. Ale nač máme o těch věcech mluviti, kdyžto v nich tolik jest hlaupé ztrešťěnosti, žeby i zde jen urážkau citu náboženského býtí musily. Na tyto ale hranaté ošklivosti mnohé hlasy v Superintendencii Baňské se ozvali, a strašáka zahnali od světěného chrámu víry evanjelické.

K těmto pokusům mají připočítať sjezdy a sněmy, konventy a synody, hádky a tajné pletichy, lest všeliká a nahánění, takže bylili kdy Evanjelíci Aug. Vyz. přehánění časem od Katolíků saudy a mučírnami, byli nyní přehánění všelikými podvody, rozumováním, přesvědčováním, a jinými bohorauhavostmi. Nebo kdo mi bude v stavě dokázati, žeby kdy Kalvínové byli jen neymenší znak dali, že se přiblížejí k učení křesťanskému o svátotech a vůbec o dogmách církve Kristovy? Vždy chtěli jen nasilu mocnau víru Lutheránskau podhrabati. Celé ty pokusy unistické jsau jen proselitysm Kalvínský a církev naše stála vždy obranně na veřejích chrámu velebného víry kresťanské. Ještě i ta darebná r. 1791 vyšlá maďarská motlanina: „A' protestans Vallás *) két ágának egygyesíthetése felőlvaló rövid jegyzékek," se ve své podlé nízkosti opo-

*) Již i tyto dvě slova jsau výraz nihilismu toho neymlkvějšího a neyprázdnějšího, jakoby evanjelická, na základu jak Evanjelium tak Apoštolů, tak celé církve křesťanské založená víra nic nebyla jiného, jako zapíravé vyznání. Zapírati, to jest jen povaha nihilismu, a vyznávati tuto povahu, je naskrze vyznávati neznabožstvo. U Slováků se toto slovo nezadržalo, nebo náboženstvo u nich jest vyšší ceny než pauha zapíravost.

važuje špinit ty slaupy velebné církve a víry Lutherán-ské a okrasy celého Křesťanstva, jenž nám tak jasně svítí z 16-ho století, když to zřetedlně ta hnusná slova v sobě obsahuje: „že kdyby reformátoři 16-ho a 17-ho století z mrtvých vstali, že by se nyní za to, co psali, styděť musili!“ Ja opravdu nevím, kam by takéto bludné duše bez víry v Boha a člověčenstvo jsauce lidské pokolení dovedli, kdyby genius lepší nevedl člověčenstvo, chrániíc je od proroků falešných, jenž obcházejí jako vlci v rauše ovčím hledajíce koholy sežrali! My sme té pevné víry a toho přešvědčení, že ten kdo psal před tři sty roky jen jedno slovo proti Křesťanstvu, proti jeho víře, svátostem, slovu božímu a t. d., ten také byl hoden potupy člověka křesťanského jako ten, kdo nyní vrtá do základů neyvyššího na světě jmění a klenotu ducha lidského-náboženstva. A kdo psal v duchu Augustýnů, Bernardů, Hussů, Lutherů k obraně Evanjelium a víry, nechť by byl Láni, nechť Krman, nechť Lethenyei, v každém času chválu u Křesťana vyznávajícího smělým srdcem i svědomím víru Apoštolskau zasluhuje, a ve vážnosti bez ohledu na čas, v němž slaužil církvi, státi má a musí. Komu jest víra duch času — to je zpotvořená časem figura, která z Židovstva, Pohanstva, a Muhamedánstva Křesťanstvem vytržená, z něho Manichejstvem vyhnaná jsauc chodí po místech pustých a suchých ani s Bohem ani se světem nesmířená.

Připomenuté sněmy a synody a shony unistické byli mezi jinými v Baji r. 1781. na Pile u Mikuláše Beleznayho, v rocích 1783 a 1784 na mnoha místech, honilo se na synod smíšaný, ale tento byl překažen, obzvláště chvalitebným učinkováním a svědectva víry své vyjevením Vel. Bratrstva Malo-Hontského. Slovem všecky ty staré přísery proti víře Lutheránské se shánějící, již či byly v knížkách a spiscích, či v sněmích, a synodách, či v tajných úkladech oblečeny, zahnány jsau otcův vírau bezauhonnau! A tu nám

vznášejí se postavy vírau oslávené velebných víry zvěstovatelů mučedlníka Nikolaje i s jeho věkem, Abrahamovicŭ, Melíkŭ, Láních, Pilecŭ, Lethenyeich; víry svědkŭ a zástupcŭ Peréních, Dragfích, Thurzŭ, Révayých, Sŭňogŭ, Nádaždých, Iléšházých. Kořímе se před stíny zapadlých těchto dávných Lutheránŭ, jenž ani ve své učenosti ani ve své slávě a bohatstvě nepoložili sobě toho za poškvrnu jísti těla a píti krve Kristovy a vyznávati před Bohem i světem to, co: My všickní věříme!

A my věku XIX-ho synové, v kterém i před saudem té neypřísnější myšlénky, té neyvyšší učenosti ospravedlněna, oslávena jest víra *) otcŭ a pradědŭ našich, my by sme těmi hlasy podlými měli býti od ní odveden k marným vysvětlivkám albigenské nevěry? Ne, to nenčiníme pro ospravedlnění věčné z víry, z které živi byli Otcové, z které živi jsme i my. Ale právě nyní jest ten hrozný čas, v němž ve víře, která mocné činí lidi, oslabli mnozí z našich spolubratrŭ, který jest ale spolu časem těch neymocnějších pokusŭ nevěry proti víře v Augšpursku osvědčené, té víře námi a církví křesťanskau vyznávané.

Tu mi přichází nyní mluviti o pokusech unistyckých v naších časech, v nichž osoby známé vystupují; a mnohý se domnívá, že jest to těžká úloha. Ovšem těžká z ohledu toho, že mluviti mi přichází o věci svaté; ale lehká tomu, kdo víru má živau a k obraně její svau slabau pomoc přináší. Což po osobách? Já a my všickni, jenž věříme v Evanjelium podle A. V. sme též osoby; jest tedy toto boj osob vztahujících se na naši víru a její Vyznání, s osobami brá-

*) Že se někteří synové církve naší odrodují od dogmŭ našich, jediná příčina jest, že nepoznali jiné jako formálného osobného rozumku skeptycké nálezy; a dogmatycko-theologických křesťanského učení hlubin nevystihli. O šťastných nás, jenž sme uvěřili a vírau i ke známosti svého spasení a Spasitele přišli.

nících víru svau a církve. I mé, ať s Lutherem dím, pomoci Kristus nepotřebuje, ale kdo jej prosil, aby i mne povolal za učitele evanjelium. Boha se bojím, víru zachoval jsem, meč slova božího nabrausil jsem, a tak mi Pán Bůh pomáhej!

50. V novějších časech se vyskytnul, jako bojovník té, námi již vystavené Unie osvícený hrabě pan Karel Zay, Lutheránský Generalní Inšpektor, syn onnoho pověstného, a až podnes oslavovaného horlivého Evanjelika Osv. P. Imricha Zayho. Jeho úřad, který jest v církvi evanjelicko-lutheránské velice důležitý, proto že jest založený na důvěře, sliboval celé straně Kalvínské a těch Evanjelíků, jenž šálenstvím synkretysmu uchváceni byli veliké naděje. Jak by ne, když k. p. po jeho vystaupení horlivém proti slovenským professorům a ustavům na lyceách evanjelických celé stolice mu buď přípisy chvalné, buď deputácie slavné posílaly, očekávájíce od tak vysoko v důvěře evanjelických Slováků postaveného muže veliké prospěchy v znamaďarčení jich. Co však tím se vykonalo, to sem nepřináleží, o tolik tedy větší prospěch čekali unitáři, o kolik o této věcí i oni svau pomocí přispěti moci sobě lichotili. Pan G. Inšpektor našeho vyznání tedy vystaupil mocným svým hlasem a výmluvností známau v službě tohoto budaucího zmíšaného náboženství. Vystaupil pak v časopisu onnom, v kterém se ta pohanská slova do dnes napsána nacházejí, „nebuďme prý ani židé ani křesťané, ani katolíci, ani starověrci, ani protestanti, ale Maďaři!“ v časopise politickém Társalkodó jmenovaném. Vystaupení toto, byloli s poradau něčí učiněno, čili ne, o tom nevíme; že však nebylo s církví evanjelickau ani se Superattendenty, ani se Senioraty a Seniory zděleno, o tom víme dostatečně a dokonále. O duchu pojednání onnoho jakož i o celém systematycky se vyvinujícím díle Unii této neynovější nebudeme zde rozjimat šetříce i laskavého čtenárstva i samé knihy mezí

vytknutých. Nechť jest celé toto dílko více jen podstatné doby tohoto novějšího zjevení nastínění: dialektyka unistycká novější i se všemi repraesentanty jejími musí zlášť ně býti pojata, aby celé toto stavení věže babelské v jeho kroku mohlo býti zachyceno, u mysli představeno. To pak učiníme, dáli Bůh zdraví a k dílu svého požehnání, v díle již zaslíbenem. Co vůbec v onnom prvním provolání k Unii říci již i zde musíme, jest, že z něho žádná vůně theologická nedýše, ovšem ani jednoho tahu péra dogmatyckého v sobě neobsahuje. S jakovau tedy taktykau počato jest dílo, již sobě představit můžeme. Mezi tím ale tento krok chybný nebyl pozorován a jmín za chybný — leda od těch, co v skrytosti srdce svého poklad víry zachovali; ti co slovo vedau na divadle nynějšího světa u v Uhersku, razem uderili na bubny a cimbaly a harmonii vylauditi chtěli z křiku razem se strhnuvšího. A pan G. Inšpektor viděl se býti otočena věrnými pomocníky. Pokračováno tedy na díle započatém. V tom se zřídil i církevní časopis, „Egyházi és iskolai lap," kterého Redactorem jest pan Sekáč, maďarsko-lutheranský kněz při církvi Pešťanské a horlivý Unictitel pan Török, tamž v Pešti kalvínský kazatel. Do toho časopisu se utekla všecka strana těchto neologů. Jmenovitě Professoři někteří počali mládež napájeti Kalvínskými prostřednictvými spojujícími ty dvoje rozpadliny, a tu zlášť v nově zvolený toho času (1841) professor theologie na prešporském ev. Lyceum p. Boleman s křídau po tabuli znázorňoval jednakost dogmů našich a Kalvínských. Pán Šimko, kněz a professor tamže, horlivě toto všecko podpíral. A k těmto bychom mohli napočítati i jiných některých kněžů a professorů; tak u nás v Nitransku jeden k. p. zrovna o Unii kázal, jiný (u nás první i poslední) ji jen připravoval, vystaupiv z kancle polemicky proti svaté Trojici, o níž řekl, že se musí vyhoditi z učení, aby se Unii cesta připraviti mohla; ale tímto by gallerie tato,

poněvadž by se každému dáti musila odpověd přiměřená toto přítomné pojednání rozšířila náramně. Stane se to potom na jednau. Nebudeme tedy zde bráti do povahy ani připomenutý Časopis, kde by nás jináče theologie professora p. Bolemana hluboko netheologicky jargon velice zaníinal, an právě od professora theologie učícího nejen mládež naši theologii se posvěcující, ale chtějícího i nás učiti o dogmů našich povaze, očekáváme theologické badání. Tím zanímavěji však se baviti budeme s ním badaucně. Dosti budiž nyní na tom, když podajíce všeobecný nástin těchto pokusů, vlastní saud počneme od Slova Božího kazatele a velebných Svátosti podle Augsp. Vyzn. přisluhovatele, míchajícího se do boje toho, v němž jde o to, čeho on šafárem jest, ne zástupně a ochranně, ale výbojně a zradně. My zajisté světským se nedivíme, že jsau klopotní k proměňování víry, oni se chějí vysvoboditi z panstva slova božího; ale divíme se kněžům, kteří o to nepracují, aby onnino byli osvobozeni ve víře své od jármа nesnesitelnosti, majíce rozkoš, blaho a spokojnost v náboženstvě svém. Jest nám zajisté ten vítaným bratrem v Kristu, který ošetřuje dostojně onny svátosti, v nichž jest znázorněné smìření se člověka se sebau i s Bohem. Ošetřování pak to, co že jest jiného, jako věrné ji přisluhování slovem, kterým nám jest zjeven Bůh, jí posvěcování a ve vyšším zápalu lásky Kristovy věčného evanjelium zvěstovaní.

Mimo tedy všeho již připomenutého a ještě připomenauti se mající napomáhají Uniu Konventy seniorálné, dištriktualné, generálné, sněmíky saukromné v Pešti, Deputacie pod Praesidium Grofa Telekyho Kalvína a t. d. Sám ale duch z německé školy tak zvaného rationalismu, vlastněji ale sebevole osoblivého rozumování a rozumu jednotlivého nad dogmy, církev, Krista se povyšování i mezi naše některé kněze přešlý, mnoho dopomáhá k indifferentysmu náboženskému u světských. Máme nyní knězů, kteří po-

lituj se nebe o nejsvětějších věcech nejpodleji smýšlejí, a zeptalli by se jich jeden, aby položíce pravici na srdce odpovídali, zdali věřejí v zjevení se Boha v Kristu, v přítomnost pravau těla Kristova při slovech: totoť jest tělo mé, krve jeho při slovech: totoť jest krev má, při velebné svátosti večeře Páně, zdáli věřejí v to všecko, což obsahují články víry naší? Tedy by mnohý z nich před pěkně oblečeným synem světa tohoto se zapálil, odpověd zapíravau anebo nejistau udělil. Ba právě na jedněch místech se stalo, že šlechetní, nábožní světského stavu pánové proti svému knězi svatých věcí brániti musili. V**** se skutečně stalo, že kněz znamení kříže s podobau Spasitele z oltáře schytil, a tak ním do zakristie mrštil, že se polámal; učitel pak jej obraňoval tím, že nač je toto znamení, při kterém jen to nám prey na mysel jde, že lotrů věšeli na takové kříže. I jiné pak znenctění stalo se s věcmi kostelními jako prý zevnitrnými. Ale tu pěkný, šlechetný duch panstva zemského uchopil se meče slova božího a povstal proti nehodnému knězovi. Podlý učitel pak arci ubrániť lotrovskými řečmi nevládal nehodníka. A na tom byli větší, aby kněze takového oddálili od úřadu a přisluhování svátostí, jako takového, jenž nemá víry a citu a vážností k věcem svatým. A jestli by mohl kněz v jakové případnosti skrze svau vlastní církev vyhnán býti, já jako kněz za to mám, aby hlavně tenkrát s ním to mohlo učiněno býti, když vztáhne neposvěcenau ruku na znamení svatá, nevěřícím slovem na dogmy víry, pohanskau řečí na podstatu tajemstva království božího. Každý zbor Lutheranský by měl nyní ta Melanchtonova slova za pravidlo vzíti: „si non adsentietur piorum judiciis, (píše toto o Kalvinisujícím u Lutherán Lautervaldovi), erit pietatis et gravitatis vestrae removere eum a ministerio evangelii!“. A biskupové naši měliby nehodným posvěcení udělené vzíti, aby neškvrnili nevěrau svátosti víry naší. Jináče se podobným bohorauhavostem nevyhneme, a zlá-

šte nyní, když se nám kážau tahy křižácké proti všemu jevícímu se v ceremonyech a zevnitrných věcech náboženstva může se snadně zakořeniti neznabožství. Nerádi a jen s velikau bolestí sme podotkli onen smutný příklad; ale dlužni sme to víře, sobě, řádu našemu a církvi svaté. Kdo nám to řekne, pakli si to sami nepovíme? Světští množí se z toho radují. A jest nyní čas, abychom od sebe saud počínali, když chceme vyčistiti nevěru se rozmáhající v světě. K tomu nás až k smrti skormucovati musí ta zezvěštělost mnoha naších kněží, kteří se již nestydějí s bohorauhavci Bohu a svátostem se rauhati, se zpěváky špatných, zlořečených písní zpívati a zlořečiti, o věcech víry buď nemluviti, buď zle mluviti, z knihoven svých dogmatyky vymítati, svátosti potupovati, a anebo ne anebo zle užívati, v kázněch dogmám křesťanským vyhýbati *), potupováním symbolických knih se chvastati, nad Luthera se vynášeti, písma sv. otců tupiti, a sta jiných bohorauhavých řečí i skutků roztrušovati! Čas jest pravím této hydře na hlavu staupiti, a jí v blíně a bahně jejím ničemném zašlápnauti, a prohnati mečem slova božího. Divíme ť se že světští, anebo i lid chrámy naše opaustějí; jakby také neopauštěli, když z úst mnoha nás vyšel duch svatý ohně pravého, a snížili sme se k tomu, co nám každá novella na konci praví, anebo sprostý sedlák říci může, anebo každý bídný sotva doctrinam religionis ovoněvší polouče-ný filister vysvětlovat v stavu jest, a oddálili sme světskými věcmi od sebe to svaté mluvení, jenž plyne z úst muže božího, jako moc maje a nó jako zákonníci. Za

*) O jednom knězi maďarsko-lutheránském, ve velkém jednom městě světští to samé mrzuté svědectví vydali, že jest podlý kněz, když jim vždy jen polityzuje; míní oni pravdivě, že se sami dost napolityzují a když do chrámu kdy přijdau, že chtějí křesťanství slyšet. O by jen více tak šlechetných hlasů ze stavu světského se povznesło.

chrbtem pokroků theologických, duchem svatým a ohnivými nových pokladů blesky obsypaných zůstáváme mnozí tak, že opravdu již ani odpovídat neumíme, když nám lecjaký neznábožný polityk řekne, že se on tak jako my do theologie rozumí. A jakbychom odpověditi mohli, jestli sme dál sami nepřisli, než jest konečný prokletého onnoho pseudo-rationalismu resultat, holá totiž nevěra a suché rukau hmotnau věcí nebeských makání!

Tu v tomto čase, kde právě někteří a jináče učení naši kněží a mužové slavnější žádnau jinau překážku Unie nevidějí, než jisté způsoby, osoby, okolnosti zevnitrné, kde tedy hluboce zasáhla nevěra v citu přezratém a duchu theologií neposvěceném; ach v tomto čase mdloby naší musilo přijíti pokušení na církev, jejíž život byl živá víra a živé požívání svátosti od jejího počátku Apostolského až po mužství její Lutheránské, ano až po oslavení jí theologií pobožnau!!

Toto hle jsau největší pomocníci k setření lutheránského víry života napomáhající; ale i těchto se nebojme, jsau ony ta mdloba, která první zavdává příležitost k životu, moci, a síle. Dejž Bůh všemohaucí, aby se brzi obživil duch víry oslavené křesťanské!

51. Nemaje do této chvíle známosti o žádné zvláštní knize od Lutherána v důležitosti Unie vyšlé, mimo těch pár ročníků časopisu Sekáčova a „Egyházi Unio“ Šimkové, a že o časopisu onom pro eklektyckau povahu jeho a roztrúšené sem a tam (sebrat se mající v jeden celek, jenžby názorně to unistycké hýbání vyrážel,) články jen rázem promluvit hodlám: obmezím se zde na udání toho pokusu unistyckého, kterým p. Šimko proti církvi své se postavil. Poměr můj k zpomenutému pánovi jest na tuto případnost naskrze žádný jiný, jako kněze Lutheránského, víry své jistotu a život branícího ke knězi rovněž Lutheránskému na víru tuto, na dogmy nedotklé, na život

tento církve ev. podle Aug. Vyzn. své ruce vztahujícího. Proto myslím, že žáden spisovatel svobodnejšího položení nemá, jako já v této službě postavený. A mám za své povolání teď žádného nemíti ohledu a meze, než jsau ohledy věci té samé, které slaužím, než jsau meze ty samé, které onen poměr mi naznačuje. Muž s mužem — a ne muž s babau, — to nechť jest mé s Učitelem mým někdejším na poli církevním se potkání.

Kniha již víckráte připomenutá jest psána maďarským jazykem pod názvem: Egyházi Unio a t. d. irta Simko Vilmos a t. d. Pozsonyban 1842. 8. str. 76.

Knížka tato obsahuje nesmírné množství křivých pochopů anebo nejápných reflexií, tak že na 76 stran řídkého tisku to opravdu až příliš mnoho jest. Do tohoto pojednání nepřináleží, aspoň pro ušetření čtěnáře to neučiním, pojednávání o její nedokonalosti dialektické; mně jde o samau věc, a co k této patří, bude mým předmětem. Stopovat budeme p. původce hned po samých jeho šlepějech.

V Předmluvě se chce p. Šimko ospravedlnit, že po maďarsku píše, ale toho prý nepotřebují ti, jenž žádost vlasti znají, a těm, kteří to za zlé budau mít, žeby krom toho za dost neodpověděl. Kterak to vlast žádat může, aby Lutheránsky kněz píšící o neysvětějších důležitostech církve Lutheranské — jejíž většina ve Slovenských zborech pozůstává, právě po Maďarsku psal, a kdeby ta její žádost vyjevena byla, to neoznámil. A to bylo potřeba snad, kdyby to pravda byla, i já bych jinák psat nemohl. Mimo toho pak objasňuje svůj poměr k těm, jejichž mínění prý vyvrací. To je na svém místě, nechť jen také i pravda jest.

Druhé místo zaujímá Úvod, v kterém slaví a požehnává toho, jenž prvý vyslovil „egyesűljünk“, a prorokuje blahoslavenstvo z Unie, dodávaje, ale neztvrzuje, že ty příčiny, které překážely prve Unii, již jsau odstraněný, a

že na otázku, zdažby nyní byla Unia možná? každý, kdo jen náboženstvo naše a ducha času zná, ovšem odpověděť musí!

Kým jsau ty překážky odstraněny — to p. Š. neřekl. Zdá se sice víra oslabovat u mnohých kříže lámajících a komže zhazujících, o dogmě kázati se hanbících, svátostem moc svátostnau a přítomnost Kristovu upírajících, Luthera i církev křesťanskau až dosud za bludivší vyhlašujících: ale to jsau jen odpadlci od církve. Církve naší dogmy ještě žáden nezfušoval, a i když nevěřící do chrámů našich zabloudí, zpívají s námi: „My všickni věříme!“ A v tom je a byla a bude na věky překážka Unie.

A že my své náboženství známe, kteří sme v jeho obsah ztělesněný, ve slovo tělem učiněné, v ducha svatého na církev Kristovu přenešeného, v Kristu nám vždy a nejvíce při večeři Páně skutečně tělem i krví, tedy celau podstatau jeho přítomného uvěřili, tuto svau víru i ospravedlnili, to nám neodepře žáden, leda ten, komu náboženstvím Kristovým sluje natahování písma svatého, podle rozumu osobného vykladání ducha božího, rúcání zevnitrných znaků, Evanjelistů, Apoštolů, Otců církevných, Luthera znižování, napravování, zřejmým slovům smyslu jiného podkladání a t. d. Ale takovéto bohorauhání my ne za naše náboženství, ale ani za náboženství nejplanší nepovažujeme.

Jeden spisovatel praví, že kdyby neměl být v Křesťanstvě Bůh v těle zjevený, že by měl ráději indické náboženství, nebo že tam je incarnacii aspoň 12-tero. Komu se tedy Bůh nezjevil v Kristu, ať nám nemluví o křesťanském náboženstvě. Že pak já sobě též to myslím že znám náboženství mé, budu muset — ještě i na samých p. Š-vých myšlénkách dokázati; ale předce ani teď ani potom nepovíni, že je Unia jinak možná než tak, když i Kalvíni uvěří tomu, čemu: my všickni věříme.

Co se pak ducha času týče, tu budeme skoro na jasnu. Duch času je duch světa, a duch světa duch lidí. Duch lidský ale a duch boží jsau rozdílní. Duchem však svatým puzení mluvějí svatí boží lidé. A co ti mluvějí s církví svau a pánem svým Ježíšem, to jest vznešenější, stálejší jako ten p. Š. kor szelleme. Tu hle máme to tajemství. A komu je víra duch času, ten se shlédni do zrcadla, které sem tobě představil ke konci 49. čísla.

Tak se přistupuje k oddělení I-mu (I. Szakasz.) od str. 7 – 11, v kterém se ukazuje, že se v Uhrách neyprv v smyslu Lutherovu reformovalo. Citácií hojnost. My sme o tom též mluvili, a proto zde nemáme se načem zastavit; jak to mělo sestavené být — do toho nás není nic.

II. oddělení od str. 12 — 22. uvádí synody v důležitosti držané, byťby ty nebyli všecky držané pro Uniu, ale jak sme dokázali, na mnochých právě se rozpadnutí církví jen více vyváralo. Pan Šimko ale nedodal nikde pravau příčinu nemožnosti spojení, to jest podstatu dogmů. A bez dokázání padá v náručí své fixirované myšlénce, že překážky jsau odstraněny. Ale byťby i byly, tedy zde předkládám mému professorovi v historii církevní tu otázku: Zdali syncretismus v historii světa nenarobil víc zlého než dobrého? Takéto otázky by se i na kandidatykách častěji měly předkládat Theologům, aby se naučili klopotnými býti k proměňování podle ducha času víry věčné! Nebo čas z ohledu víry, a tato z ohledu něho nemají se tak k sobě, jako párochna k počasí, kepeň k dešti anebo frak k horku.

III. oddělení od str. 23 — 28, ukazuje příčiny, pro které jen Maďaři se Kalvíny stali. A tu hlavní příčina jest ta uvedena, že se oni do Genevy táhli, a ne do Vittenberka. To je právě taková odpověd, jako kdyby někdo na otázku: proč jeden konec magnetové jehly k půlnoci se obrácí? odpověděl: proto, že protivný vždy k poledni se má. Měl tedy p. Šimko dokázat, proč maďarský natu-

rell Zwingel přitahoval? To by byla odpověd na jeho otázku. Ale my nechceme jeho spis doplňovat, proto se k druhé příčině ním udané přibíráme. Příčinu tuto klade v tom, že Maďaři žili v těch krajích, v nichž Turek panoval, anebo vývodové Sedmihradští vládu drželi, kde se tedy svobodně ve svém náboženství pohybovali, a pronásledování pro víry podstatu nesnášeli. Ale cože je to za příčinu toho, že Maďaři Kalvíny zůstali? Však právě že měli svobodu, a tauto svobodau Kalvínství za své uznali a zvolili, čeká na osvětlení, proč to tak bylo. Ani tím tedy nepotvrdil p. Š. svau otázku. Třetí jeho důvod se přibližuje trochu k pravdě, jen že pro svau plytkost a obecnau pospolitost zas nic nedokazuje. Když se však chce taká otázka rozluštit, jako je ta, proč jeden národ takto anneb jinak se v náboženstvě vyvinul, tu je potřebí hlubokého vnoření se jednak do podstaty náboženstva, jednak do povahy lidu. Vizmež tedy co to za důvod! Prvé však jednu prostořekost nastr. 26. bychom sobě přáli míti vyloženau! „A ki az emberi természetet esmeri, könnyen elhiteti magával, hogy igen gyakran vezéreltetik a legszentebb dolgokban is külső körülmények által“! Co rozumí pod přirozeností? Tělo? Ducha? Nápady? Náruživost, či co? a ta slove že člověk bývá veden zevnitrnými okolnostmi ve svých neysvětějších věcech, jak máme rozumět? Veříli p. Šimko onněm slovům: Bohem živi jsme, hýbeme se i trváme? Člověka ale vede to co mu je neysvětější i v zevnitrných věcech. Tak k. p. p. Šimkovi musí být neysvětější věc Unia, když právě své církve učení zavrhuje a celý tomu oddaný jest! Nebo nemyslím, žeby tak bez Boha byl, aby to z ohledů zemských činil. Mně zas n. př. jest neysvětější věc víra evanjelická, podle nezměněného Aug. Vyzn. u národu mého a k jeho spasení živá a vyznávaná, za to tato věc neysvětější řídí člověka i moje zevnitrné skutky, a svět mne nikdy z tohoto základu nevyvrátí. Avšak myslím, že rozuměl p. Šimko čle-

věka, který opravdu má něco svatého a neysvětějšího, a ne tu luzu Boha spuštěnau, která živa jest aby zdechla, jako Zafira s Annanyášem. Neysvětějšími věcmi určen bývá ten, kdo jich má. Jestli se p. Šimko zle snad jen vyjádřil, když v maďarčině velmi nuzně píše, a nebo ta prostořekost v celé té své nahotě jeho mysli náleží, nevíme. Rádi bychom vytrženi byli z nejistoty.

Teprv tedy po takovýchto jalovostech přichází na str. 27. k dovedení odpovědě na otázku v tomto oddělení vyloženau. A praví, že mimo vážných (fontos) těch předcházejících příčin, přijatí Kalvinismu od Maďarů se má i z jejího přirození odvozovat: „Ha ezen tekintetében nem egyes emberekre hanem a nemzetre általjában vetjük figyelmünket, könnyen meggyőződünk arról, hogy a törzsökös Magyar tekintetében, mozgalmában, beszédében és minden tetteiben komoly; inkább halgat, mintsem hogy sokat csevegne, a könnyelműség épen nem tulajdona és az érzikiségben olly kedvet korántsem talál, mint a Szláv, kinek víg énekeivel a mezők és az erdők telvék.“ K tomu za auktoritu cituje Kisfaludiho (Koszorús költő), jenž dí: o Maďarovi se v pravdě říci může, že plačmo tancuje. Toto potom přirovnává k maďarskému Kalvínstvu a slovenskému Evanjelictvu, a praví že Maďarům lepší přisluší prostá, vážná (?) služba boží, nežli evanjelických Slováků, jenž se slavnějším svým způsobem Katolíkům rovnají; proto že kalvínští Maďaři o zevniterní ceremonyi málo dbají, Slováci ale v ní sobě libují, Slováci že ceremonye neradi opauštějí (ba naskrze ne,— pravím já), na proti tomu Maďaři že ani slavnější raucho knězské nepřijali.

Jestli toto všecko před logiku ducha postavíme, tedy se to rozpadne na caparty a handry. Co o plačlivém tanci a „komoly-“nosti maďarské mluví p. Šimko, to jest všecko pravda. Ale či náboženský vývin, dogma přijaté neb zavrhnuté od toho visí, že někdo nerad štěboce (cseveg-

ni), není citedlný, není veselý, „komoly“ v pohybování, v řeči, v skutcích? Nejsaulí tyto věci samé následky a plody vlastní podstaty národů? A náboženství nezasahujeli na tu neypodstatnější podstatu člověka? Nechceme zde učit p. Šimku, proto jen pro spojení věci krátce podotýkáme, že víra u člověka křesťanského jest obsah jeho, s ním spojená, proniklá, s ním jednu podstatu činící, ji od ňeho a jej od ní nic rozervat nemůže. Víra naproti tomu u Kalvínů jest oddělená od člověka kalvínského, on o ní rozumuje tak jako o cizí, k němu nenáležející, staví sebe nad ní, a ukazuje čemu on věří, čemu nevěří; co chápe svým rozumem, o tom praví že to věří, co nechápe, že tomu neověří. Patrný důkaz, že je s vírau v rozdvojení. Odkud to pochází, že se neví s vírau ve vyšším citu a myšlénce spojit, tomu p. Šimko nerozumí, nebo by tu příčinu byl udal. Já sem na svém místě něco promluvil o tom, a zde poučovat nebudu p. Šimku o těch věcech. Jen to ale musím říci, že všecka nepotřeba ceremonye a zevnitrných výrazů vnitrného náboženstva u maďarských Kalvínů jest následek rozpadnutí onnoho se s vírau. Slovák křesťanský je jedno se svau vírau, proto co ona stvořila sobě za stánky zevnitrné, o těch nerozumuje, na ty ruce nevztahuje, právě tak, jako duše necíti těrchu bár dost hmotného těla a na něm mnoho centů povětří nese. Kdyby to možné bylo, vyhodit duši ven z těla tak, aby se na ni potom přivěsilo tělo, a ona s ním létati měla po výšech nebeských, jistě by ona skoro na ten rozum přisla, aby tělo odhodila, které jí těžké jest, že ale spolu s ním spojena jsauc skrze jeho službu zřijímá život svůj, pokrm a nápoj duchovný: nemá je za těrchu. I křesťanský Slovák proto se nerozdvojil s ceremonyí, že se nerozdvojil s vírau. Kdybych já zde chtěl básnířů citovat a saudy cizí o povahách národu, jmenovitě Slovenského dovádět, to by jináče sic pekné čtění bylo, ale k dogmatycké rozprávce to tak nepatří,

jako Lutheránskému knězovi nepřisluší života křesťanského vývin jistým zevnitrným věcem připisovat.

Ale byť by nebylo toho ohromného rozdílu v dogmách, zdali za tak plytkau má tu povahu Slováků s katolíky se srovnávajících, žeby se jedným jeho brožúry uděřením setřít dala a ke „komoly-"nosti maďarské se sklonila? Sám uznáva, že jest veliký rozdíl mezi službami božími našimi a kalvínskými, a předce neudává příčiny jakoby se již i toto zevnitrné rozdvojení spojilo? Aby upustili Slováci — to je věčná nota, ten věčný žid svůj zysk hledající. Co teprv o dogmách za myšlénky theologické by povstaly, kdyby se p. Šimko sám neklamal domnívaje se, že není rozdílu. Ani jen ceremonye spojit neví, jak by spojil rozdíl víry, když bezprostřední víru ztrativ k ospravedlnění její před forum theologie nedorostl! My ráz věříme co p. Šimko zapírá; a my víru svau i ceremonye své bránit víme, které on jen veselosti, citlivosti, stěbetavosti, zpěvavosti slovenské připisuje. Bídný theolog, jenž dogmy i ceremonye církve své jen těmi zjevy časnými ospravedlňuje! A co to za barbarstvo jest vytýkat Slovákům evanjelickým, že se přibližují ceremonyami svými ke Katolíkům, o tom jen to říci mohu, že takové opovrhování věcí svatých, jakovými millionové k pobožnému životu povzbuzováni bývají, ne jen že není evanjelické ani křesťanské, než ani jen muhamedanské a židovské, ale že jest to jedným slovem ničící, zapírající, ďábelský princip, v kterém nic nežije, než věčná na nebi i na zemi, v citu i slově, v ceremonyi i dogmě zůřící smrt.

IV. oddělení se prostírá od strany 29 — 39. a obsahuje v sobě příčiny, pro které se Němci a Slováci tak věrně k Lutherovi připojovali. V celém panuje nesauměrnost, která se odtud vidí, že Němcům sotva několik řádků, Slovákům pak celých devět listů obětoval. Ale způsob to tak děravý, že pro samé citacie a data k podstatě ne-

přichází. Aby totiž ukázal, kterak to se samau životnau podstatau Slováků spojeno bylo, že oni k Lutherovi přišli, k tomu chybuje p. Šimkovi náhled na náboženský život, jak vůbec, tak zvláště na život náboženský Slováků. O Němcích mluví, že proto přišli k Lutherovi, že byl jejich krajanem; od něho se odlaučit že by jim bylo tolik značilo, jako zapřít svůj původ, (hogy tőle elpartolását ugy tekintették volna, mint Német eredetőknek megtagadását). Ale Němci že byli: Nemzetségökre olly büszkék a t. d. str. 29. Jako u Maďarů jisté zevnitrní povaze připisoval jejich náboženstva příčinu; tak zde u Němců u národu celau historií tak zřetedlně o své mysle povaze, o zanoření se v podstatu křesťanstva duchem svým svědčícího, právě jedině osobě příčinu příznání se k víře podle Aug. Vyzn. připisuje. O tomto pletkářstvě mluvit je pro naše pojímání náboženstva a národů o mnoho nižší, než aby sme to zde vyvracet chtěli. Grammatysta by na to odpovědět musel, proč se ti Němci k Oekolampádovi, Karlstadtovi, Bucerovi, též Němcům nepřiznali. Němec Luther a Němec Ypsylon je před rozumem patriotyckým, nehledajícím víry z příčin hlubších, jedno a to samé. A kterak o té povaze Němců z ohledu národnosti smýšlí p. Š. je velmi naivní nápad; než to není tak velká chyba od theologa, ačkoly by aspoň zevrub ji znáti měl. Němci se v národnosti své mnohem jinák vyjevili, než aby se říci mohlo, že by se v náboženství svém ní byli kdy určit dali.

O Slovácích praví, že se proto přiznali k Lutherovi, že byli dříve Hussítové. A tu potom své historické známosti vyjevuje, aby dokázal, že zde byli Hussítové. Jsau to Aphorismy o Hussítech. Nic nového. Ale že se zápalem mluví, za to sme mu povděčni, aně sotva jiný Maďar by tak byl psal. Jen že i tu mnoho jest na útraty samé myšlénky o tom duchu lidu slovenského, jimž jak Hussitism tak Lutheranism, slovem náboženstvo přijímal, pobočné-

ho mluveno *). Na str. 37. sme nalezli myšlénku jeho o reformácii, tedy uvidíme co jak pan Šimko tak celá Unia chce a zamýšlí. Praví on; „Z knih Jana Husa větším dílem latinsky psaných se velmi nedokonale náboženstvo jeho poznat může, poněvadž on v těchto jen proti takovým nadužíváním povstal, s kterých odstraněním základ katolické víry pevně stojí.“

Pán Š. tedy chce naleznaut v Hussově víře takové učení, jenžby základ víry katolické podhrabávalo a vyvracovalo. To měl jít hledat k Manichejsko-Albigenským antikřesťanským sektám, ale ne k takovému muži, jakový byl Hus, plnému živé víry v tentýž základ, kterýž jest základem jak katolické tak každé pravokřesťanské církve. Husovo smýšlení sme my vyvstavili výše, a p. Šimko nikdy jiného v učení Husovu nenalezne. I Luther povstal jen proti takovým nadužíváním, s kterých odstraněním nijakž neletí do propasti „katolikus hit alapja.“ Základ víry katolické jest zjevení boží, a vše co s tímto spojeno jest a v písmích obsaženo i zřetedlně vysloveno, proti ostatnímu, jako nadužívání povstal i Luther. Oč tedy jde p. Šimkovi a všem unitářům jiného, jako o podvrátění toho základu svátostného učení dogmů křesťanských? O to jim jde — o nové náboženství jim jde, které bychom přijali z rukau jejich. Ale před tímto ne náboženstvím ale nabláznenstvím rozumů lidských se duši naší Bohem vtělenym vykaupené ošklivi! Pryč pryč od chrámů svatých, od svátostí chrámových křesťanstva s takovýmito obludami! A Vy, kterýmž se protiví víra v Kri-

*) My sme zde o této věci nemohli se vyjádřit; to co sem náleží, podotkli sme běžně na jiném místě. Odporaučíme mezi tím než naše studia v této důležitosti úplně dozrají — převýborný spis: Zrcadlo Slovenska.

sta, jestli ste počestní lidé a aspoň rozum svůj za svatý máte, již pro toto vystupte z církve křesťanské, zanechejte stav kněžský i svátosti naše raději, než máte se trápit. Nebo nevěřícímu jest ošklivost a břímě a těrcha nekonečná věřiti úplně tomu, co jest psáno v prorocích o Kristu, v evanjelijch o božstvu jeho, v božství zjevenému o spasení duší našich hříšných. Máteli tolik síly mravné v rozumích Vašich, tedy pro rozum to učiňte, nebo nikdy se Vám nepodaří církev křesťanskau podvrátiti, věčné základy její podrýti, Spasitele světa k pauhosti lidské zníziti, svátosti znesvětiti a zprofanovati. A jestli pro chléb to neučiníte, tedy znejte, že jest to znamení, že rozum Vaš, který nad písmo a zjevení a svátosti stavíte, jest světlonoš, který Vás jen po místech močarnatých vodí, a proti víře jest jen tolik, jako bludička proti slunci nebeskému. V tom povědomí pak skonávejte bez naděje vykaupení Kristova.

52. Páté oddělení od str. 40 — 57. vybíhající jest již vlastní ideál p. Šimky, jakový v něm duch času zplodil a jakový on na světlo bez bolestí porodu (nebo tak lehkomyslně odráží od toho, od čeho my bychom se nemohli ani za svět odtrhnaut) vydal. Porod přirozený jest následkem zákonů přírodních s bolestmi zplozený; ale duchové velicí na světě svědectví nám vydávají, že přerody duchů mnohem jsau bolestnější. U pana Šimky se ani jen ta bolest nejeví, která jest při dítěti patrná, že když jde z domu rodičovského jen na pár roků do cizého světa, úpěnlivě žalostí, nebo se mu míhají před očima mladistvé duše obrazy a výjevy radostí dětinských, ano ještě i když jako starec okolo domku zapadlého své kolébky jde, horaucí cit žalosti srdce jeho probíhá.! On sobě ani jen nezasteskl nad těmi chrámy života stavenými vírau živau Lutheránů oslavených, bojem o víru naši vedeným proslulých! Tak suchým okem láme palici (hůl) nad životy jejich a víru silnau Lutheranskau „slepo horlivým duchem“ (vak

buzgó szelleme) a „černau nocí“ (setét éjszaka) nestydatě nazývá *).

Ale upokoj se duše má; však Bůh ačkoliv prodlévá, předce nevystává ani s pomocí ani s pomstau nad těmi zavěšenau, jenž hřeší proti duchu svatému. Já již přistaupím hotový k snešení těch bolestí, jež mi způsobí obírání se s nevěrau: abych vyvolal na saud slov věčných Kristových nevěru po místech suchých se taulající, a i na stáda věřících ovec s nocí a tmau, mlhami a chumelicemi času vybíhající. Toto číslo sme jen samému tomuto ideálu Unie obětovali.

Na str. 43. uvádí v známost některé knížky, jako pokusy unistyckě, koncem minulého století nestvůrami časů zplozené. Že pak se to neuskutečnilo, připisuje p. Šimko vojnám (háborús idők), opět tedy zevnitrné světy jen vidí; kdo ví, kdyby vojen nebylo bývalo, čemu by byl připsal jisté nezdaření se převratu Lutheránstva? Nepomnějí tito lidé, že právě nebezpěčí obecné by bylo musilo spojit strany, kdyby zde nešlo o vyšší jmění, než jest statek, svoboda, život, čemu nebezpečí onno hrozilo. Ale tam Vás dovádí ta Vaše víra do sil časných a do ducha časů skládaná, vyvádí vás do zmatků, v kterých jen příšery zjevů zemských spatřujete a Boha a víry a svátostných věcí podstatu, všecko k cílům vyšším řídící neznamenáte.

Unia tedy jest dle p. Š. možná, v každém ohledu užitečná a proto i neysvětější naší povinností. K stvrzení toho, že je možná, dovádí tu nedokazatedlnau

*) Viziž laskavý čtenáři můj str. 41—42, kde o poctivém knězovi Lutheranském Lethenyeim mluví a str. 49. kde jej i v budaucích jemu rovných Lutheránech zatracuje, a do slepých nám nadává, aby si mé víry rozbaurení spravedlivé ospravedlniti sám ráčil!

suppositii, že mezi námi tak velkého rozdílu není, pro který bychom se nemohli spojit, nebo prý písmo svaté jest jediným pramenem náboženství našeho, a v základních článcích víry naší že sme vždy sjednoceni byli; ano že i Augšp. Vyznání bylo u Kalvínů ve vážnosti!

Na tyto ledadůvody bych musil opětovat všecko, co sem dosud mluvil. Laskavý čtenář vidí jejich plitkost. Zde jen následující upomenutí. Písmo svaté jest ovšem základem naší víry, ale víra naše ve vše což jest v písmě svatém zjeveno, rozdílná jest od víry té, která jen tomu věří, co rozum lidský vysvětluje. Proto máme svau víru poznamenanau Vyznáním onnym slavným v Augšpurku učiněným. Naše víra sestaupila se ve zvláštní církev, a této církve zevniterné základ jsau její symbolické knihy, na které přisahá duchem, slovem i životem pravý kněz Lutheránský. A jestli nepřisahá — zle činí, i nepřisahánim ale jest křivopřísežník, nebo vyznává s církví: My všickní věříme! a církev věřící jemu, že věří to, k čeho kázání jej volala, hrozně jest oklamána, jestli kněz její srdcem, ústy, slovy i životem s ní víru křesťanskau podle Augšp. Vyz. nevyznává. Kdo zavrhuje z církve to, co ona duchem svatým naplněná a vedená vystavila na světě, tedy učení její a knihy symbolické: ten nevěří, že byla přijala ducha svatého. A když to není pravda, a blud bylo dosud všecko, co církev od počátku svého vyznávala, co obnovovatelé v Augšpurku hlasem pronikavým opětovali: tedy zbořte chrámy samé zrovna a rcete lidu: Rozprchněte se, stádo naše — již máte písmo svaté, již jiného nepotřebujete, každý z Vás nech jest puštěný, církev naše nemajíc jiného základu odkazuje jednoho každého na sebe! Rozejděte se — církev Vám padá, my symbolických knih, katechismů, Augšpurské Confessí a t. d. již více nemáme, nemáme tedy potřebí držet se v společnosti církví jmenované, když sme přestali v svazky ty věřit.

Pan Šimko mluví, že augšpurské Vyznání bylo ve váž-nosti u Kalvínů. Co že nám je do lidské vážnosti při vě-cech duševního spasení se týkajících? Co to potvrzuje? U Muhamedánů jest Kristus, Pán náš ve vážnosti, takže jej Velikým prorokem jako Vy velikým člověkem, Sokra-tem a t. d. jmenují. Oni tedy jej aspoň za proroka mají, Vy ani za to: nebo i jeho předpovědění zkázy jeruzalem-ské ne proroctvu jeho, ale vypočtování lidskému připisu-jete: nu proč nejdete jednotit Křesťanstvo s Muhamedán-stvem! Ale snad by ste se Vy s těmi nesrovnali, nebo Vy v Kristu člověka pauhého, oni předce proroká vidějí. Váž-nost k Augšp. Vyznání i církev katolická často dokazova-la. Krištof Štadianus, biskup Augšpurský řekl o ní krás-nější svědectví hned při sněmě než Zwingel, řka: to což se četlo, jest pravda, samá čistá pra-vda, čehož tajiti nemůžeme! Matauš Lang arci-biskup Salcburský se o tomto Vyznání takto vyslovil: „Vinšovalbych, aby se mše napravila, a aby svoboda v jídlech a v jiných tradycích místo měla, i aby celý ten řád byl uveden; ale aby jeden mnich nás všecky reformoval, to se trpěti nemůže!“ Henrich Vývoda Brunšvický řekl k Melanchtonovi: „že nemůže tajiti článků o užíváni večeře Páně a t. d.; Císař Karel řekl: „že protestantští v článcich víry neblaudí.“ Hned po r. 1530. byla Augšp. Conf. do nesčíslných řečí pře-ložena, pápežovi a mnohým králům katolickým Císarem Karlem V-tým rozeslána. Dva arcibiskupové Kolínští Her-man a Gebhard podle ní se řídili a biskupy a arcibiskup-stvo reformovali. I biskup Tynyenský Ondřej Dudyť — i biskup Nitranský, František Turzo ji oslávili. A my sme i XVI-té století u nás připomenuli, v němž mnoho bylo uznání tohoto vyznání Augšp. od církve katolické vyjeveno! Až nás odcizil kalvínské nevěry i na nás padlý stín! Nebo co jeden katolický kněz v posledních časích

vysloviI, to jest věčné o Kalvinismu i naše vyslovení, totiž: Kalvinistae nec fidem habent nec religionem, sed confessionem tantum ejus, quod cuique ipsorum pro subjectivo cogitandi modulo persvasum est, atque e re ipsorum est, omnem religionem ad humana opinamenta degradari!" Což to tedy prospěje, že „Ágostai vallástételnek a Reformátusok közt mindenkor nagy volt tekintete," když v ní nevěřili. Pán Šimko je všude jako na trní, v ničem základu nemaje. Chce dokázat, že není rozdílu mezi námi, a o podstatném rozdílu Aug. Vyznání praví, že bylo jen ve vážnosti. Kristus je i u Muhamedánů v vážnosti, a předce to nic nepotvrzuje, že mezi námi a Muhamedány rozdílu není Potom na straně 44-té praví: „celý rozdíl mezi námi, jestli se to rozdílem jmenovati může, pozůstává 1. v smyslu o večeři Páně, 2. v učení o praedestinacii a 3. v zevnitrných ceremonyech!" A tu kde nám duše obněmi plápolají svátostí znicené, tak lehko se pohybuje p. Šimko, jakoby o hračku na fazulky šlo.

„Ačpráve sice Kalvíni více Zvingla následují než Kalvína*), předce to spojení mezi námi stávající neruší; nebo právě k tomu, jako nejprostějšímu množí z Evanjelíků se přilepují. Opravdu by se ani nemělo na takovéto fajnové rozdíly pozorovat, nebo večeře Páně cíl a užitek nežáleží v tom, jako vysvětlujeme slova Spasitele, ale v hodném užívání!"

---

*) Kalvín byl cosi mezi Lutherem a Zvinglem. O Augšp. Vyznání psal; „Aug. Vyz. jest fakta vašeho vzteku, k podpálení ohně, aby zhořela celá Francauzská zem!" A Vyznání Helvetské o večeři Páně dí: Sacramenta non solum tesseras quasdam societatis christianae sed et, gratiae divinae symbola esse! Belgické, Škotské, Francauzské, Uherské Vyznání, každé jinak tento článek vyslovují. Celý Galimatias tohoto rozumného vysvětlování povstal mezi Kalvíny.

Zde jest dostaupil nihilismus p. Šimky svého vrcholiště. A aby sme ho i viděli, i omakali, musíme jíti k tomu pramenu věčnému našeho spasení. Kolikrátkoli čtu evanjelium sv. Jána 6-tau kap. a duše má se pohříží v slovích Kristových od v. 53. do konce znějících; tolikrát slavím písní hlasnau Spasitele mého: že ačkoliv jinde nám mluvil u figure, tuto předce, kde jest centrum všeho našeho vykaupení tak zřetedlně pravil, že slova jeho nejsau jináče k rozumění, než tak, jak znějí, nejsauce žádnau pochybností a žádným obláčkem zastíněná.

Dí Spasitel: „Amen Amen pravím vám: nebudeteli jísti těla Syna člověka a píti krve jeho, nemáte života v sobě. Kdo jí mé tělo a pije mau krev, máť život věčný: a jáť jej vzkřísím v neyposlednější den. Nebo tělo mé právě jest pokrm a krev má právě jest nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mau krev, ve mně přebývá a já v něm!“ Co jest v těchto slovích temného tak, že p. Šimko vysvětlení potřebuje? Kdo uvěřil v Krista nejen že byl ono slovo věčné tělem učiněné, což ten nalezá zde temného? A kdo neuvěřil, ten coby kolik vysvětloval rozumem svým, předce nikdy nenalezne té jasnosti, kterau nachází ten, jevž jest duchem svatým a vírau bezauhonnau ozářený.

Ale již i toho času byli mezi posluchači jeho takoví, jimž tvrdá byla řeč tato toho slova věčného, k nám a všem nám na svět přišlého. „To vás uráží!“ řekl jim Kristus „Co pak kdybyste uzřeli syna člověka, an vstupuje, kdež prve byl? Duch jest kterýž obživuje, tělo nic neprospívá: slova, kteráž já mluvím vám, duch jsau a život jsau. Ale jsauť někteří z vás, ješto nevěří!“ Nemohli hmotní, tělesní, jak naši praví „rozumem zdravým obdaření“ slyšeti řeč tuto. Bojoval tedy Kristus proti nevěře jejich; ale spolu vysvětloval tu nevěru, řka, že k němu nemůže přijíti žádný, leč by jemu bylo dáno od otce nebeského.“ Viděltť Kristus, že zemský rozum k té neyvyšší

duchovnosti jinak přijíti nemuže, leč by byl osvětlen od Boha darem svatým ducha a víry. To zkormoutilo tělesné rozumy, a odešlo jich množství od Krista. Není pochyby že sobě zadrželi to, co chápati mohli, ale nemohauce se povznésti k víře — odešli od Krista. Byli-li Křesťané? Jak by byli bývali, když v nich Kristus, slovo věčné, a oni v něm nepřebývali! Zachovali rozumy k ztracení duší a svadnutí srdce — a nechodili s tím, jenž v slově svém, v sobě samém jest ta cesta i život. Zůstalo mu jen málo věrných, dvanácte jeho vyvolených stálo při něm. A když se i těch zeptal, zdali půjdau pryč, Šimon Petr žalostným ale daufanlivým hlasem řekl: „Pane! ke komu půjdeme? Slova věčného života máš! A my sme uvěřili a poznali, že jsi ty Kristus syn Boha živého!“

Srdce člověka roztápí se v rozkoši nekonečné, když tato slova čte, neb slyší, nebo na ně myslí: O Ježíši, Ty slova věčného života máš! Ale při těch slovích musilo býti teskno Jidášovi, který byl i mezi těmi dvanáctmi pozůstalými ještě nevěrným, o němž řekl Kristus odpovídaje Petrovi: „Však sem vás já dvanácte vyvolil, a jeden z vás ďabel jest!“

Eyhle výstupu věčného vždy se v církvi Kristově obnovujícího! V tomto celém praudu myšlení Kristova vrážícího se o skalu nevěry, a tvrdošíjného, prokletého srdce, kdo nenalezá sílu duši pronikající, moc k spasení věřících dostatečnau; ten stvrzuje sebau, že podnes jsau tvrdošíjní a neobřezaného srdce židé, jenž slovo Kristovo nepřijímají, jemu nevěří. Než již nyní přistupmež k samému knězi slova ta rauhavá napsavšímu.

Co praví o Kalvínech, že oni více Zvingla nez Kalvína následují, to jest jen znak jejich nekonečné nevěry, Kalvín byl bližší k Lutherovi, proto se ho nedržejí; tedy my by sme měli ke Kalvínům jít, kde ani v tak svaté věci, jako jest víra, stejnosti a pevnosti není! ba kde ani

sám Kalvín nemá platnosti celé! Ale říkati, že to nic neubírá, a jednotu neruší: převyšuje všecku lehkomyslnost, všecku nevěry nestydatost. Že prý k tomu Zvinglianismu, jako k nejprostějšímu mnozí z nás Evanjelikû se přilepují! To je lež: nebo kdo se k tomu přilepuje z Lutheránû, není Evanjelík! Evanjelík nehledá při večeři Páně věcí neyprostějších, ani víra jeho není věc neyprostější, Evanjelikovi jest Kristus s jeho věčným slovem: Kdo jí mé tělo a pije mau krev, ve mně přebývá a já v něm! řeč neysvětější, pravda, život, cesta. Věříme Sv. Janovi, jenž nám vypravil, že tato řeč byla tvrdá nevěře, a že mnozí odešli; ale i sám p. Šimko ji nám potvrzuje, když praví: „Sokan az Evangelikusok közzűl is ugyan ahhoz (k nevěře Zvingliho) ragaszkodnak!“, mnozí tedy z Evanjelikû! Ach věříme p. Šimkovi, že mnozí jsau jimž nechutnají zjevné řeči Kristovy, jimž jsau ony tvrdé, tak že je nemohau slyšeti, a jdau k rozumu Zvinglovu, aby jim je proměnil, a chodějí s Zvinglem a ne s Kristem. Bohužel tak jest; ale to všecko nám církev náši svatau, naši víru bezauhonnau, našeho živého, jasného, zřetelného Spasitele ani v neymenším neposkvrňuje. Avšak jen dvanácte vidíme zûstávati při Kristu, kteří kvas dobrý vyvedli na divadlo světa, z něhož i my sme se stali účastni k spasení duší našich. Nekormautí to víru živau. Sám Kristus se ještě i těch 12-ti ptal: zdaž i oni chtějí odejíti? Ale mezi tím když nevěra utíkala před slovem Kristovým: Amen amen pravím vám, nebudeteli jísti těla syna člověka a píti krve jeho, nemáte života v sobě: zûstala víra před zrakem nebeským Krista směle stát jako skála bezpečná, a ozval se hlas hluboký: „Pane, ke komu půjdeme? Ty slova života věčného máš! a my sme uvěřili a poznali, že Ty jsi Kristus, Syn Boha živého!“ Takto voláme k zběrbě té, jenž volá ne bohatá slova života ale neyprostější věci při večeři Kristové, jenž tedy utíká od víry té, že ten přebývá v Kristu, kde jeho tělo jí a krev

jeho pije, k této sektě voláme: kam půjdeme! Kristus nám slova života má. A my kněži s lidem naším zůstaneme sami při Lutherovi našem, jenž nás dovedl k slovům Kristovým! Co by všickni páni odpadli od víry, a Magnáši neuvěřili tomu: „kdo jí mé tělo a pije mau krev," tedy nás 12 te, to jest my, jenž sme uvěřili, zůstaneme stát mocně: nebo sme uvěřili a poznali, že ten, kterýž onna slova řekl, jest Kristus, Syn Boha živého!

Ale p. Šimko kněz lutheranský, jenž přísahu duchovnau i tělesnau složil na víru evanjelickau, praví o tom rozdílu nekonečném: Valóban nem is kellene az illyen finom különzésre ügyelni! Tedy je to jen fajnový rozdíl mezi vírau v slova Kristova: kdo jí mé tělo a pije mau krev, ve mně přebývá a já v něm, a těmi nevěrami a slov Kristových jinak překrucováním? P. Š. nás tedy učí nepozorovat na slov Kristových zřetedlný smysl: ale Kristus potvrzuje slova svá, nebo tělo mé právě jest pokrm a krev má právě jest nápoj! Ke komu tedy máme jíti? K pánu Šimkovi, jenž poručí nepozorovati na onna Kristova slova? či k Lutherovi, jenž volal: že slova Kristova: totoť jest tělo mé, ještě vždy mocně pevně stojí? Ke komu půjdeme Pane Ježíši? Však ty jediný slova života máš!

A co kdybychom předce šli k těm falešným prorokům, jenž všecko zevnitrní lámau, jenž tedy i Krista zevnitrného na novo křižují, v něm býti nechtějí, ani jej do sebe nepřijímají? co kdybychom šli k těm svátosti k živlům světa znižujicím, zjevení boží zapírajícím, službu zevnitrnau odhazujícím, kříže lámajícím, komže zhazujícím slovem všecku barvu časnau svatých věčných věcí stirajícím? co kdybychom k těmto od Krista utíkajícím šli? Ach, šli bychom od Krista, toho, jenž jest pravda, cesta, život, vzkříšení, i spasení naše! Ale nechť jdau nevěřící, však od samého Krista mnozí odešli, my stojíme při něm, stojíme při tobě Paně, jenž slova života máš! A my sme uvěřili i poznali, že jsi Ty Kristus, syn Boha živého!

Než i mezi dvanácti byl jeden Jidáš, jenž líbal Krista. Líbá i p. Šimko Krista, když dí, „že cíl a užitek*) večeře Páně nezáleží v tom, jako vysvětlujeme slova Spasitele, ale v hodném jí užívání!“ Víli asi pan Šimko co pověděl? My víme, že ve vysvětlování nic nezáleží, nebo to, co Kristus řekl, jest o moc jasnější, než aby jen slovo mohlo nerozuměno býti; ať mlčíme o tom: „že žádného proroctví písma výklad nezáleží na rozumu lidském 2, Petr. 1. 20; jde tu však o víru v ta slova! a tu jest všecken užitek, (když tak o užitcích jest řeč) neb neužitek. Víra nevysvětluje, nevěra vysvětlováním od Krista odchází. Což nám o vysvětlování mluví? Kalvín s Zvíglem si vysvetlují, proto že ani jeden nevěří, a proto rozdílné jsau jejich vysvětlování, jako ukazují Vyznání Belgická, Francauzská, Švejcarska, Uherská a jiná; Luther nevysvětluje, proto církev Lutheránská jedno má Vyznání Augšpurské, a to stojí u samého Krista mluvícího: kdo jí mé tělo, a pije mau krev, ve mně přebývá! Kterak se tedy může opovážit p. Šimko o nás a církvi naší takové řeči roztrušuvat? Nám jsau slova Kristova — slova života, nebo sme uvěřili a poznali, že on jest Kristus, Syn Boha živého! A jestli jsau takoví Evanjelíci — to jsau nevěřící, a o těch sme jinde mluvili. Ale tímto vším jen to dokázal P. Šimko, že i mezi těmi jenž jsau vyvoleni, se nachází takoví, kteří slovy mluví o užitcích večeře Páně a srdcem nevěří slovům Kristovým, líbá jej, mistrem a spasitelem jej nazývaje a tajně vede nevěřící biskupi a knížecí služebníky s kyjmi, aby rozváleli oltář, u něhož se kalich dobrořečení, jenž jest společnost krve Kristovy a

*) Co o cíli a užitku večeře Páně blauzní Oekolampad a Luther odpovídá, že to není věřící, kteryž se ptá k čemu a k jakému užitku ona jest a t. d., o tom viz 41. Číslo. Luther odpovída těm tělesným užitkářům, takže nevím, aby p. Šimkovi kdo jiný lépe tyto věci vysvětliti mohl.

chléb, kterýž jest společnost těla Kristova, věřícím uděluje k spasení! A aby k znakům snížili to, co jest podstata, na ceremonyi obrátili to, co jest život církve, a tak poněvadž na zevnitrní věci nic nedržejí, naposledy i je kyjmi svého rozumu zmlátili. Nebo ať dím s jedným Superattendentem, který však symbolické knihy neodvrhoval ani k Unii klopotný nebyl, a kterýby všem zavrhovatelům našich církevních základů za příklad slaužiti měl: „Was helfen alle christliche Worte, wo der christliche Glaube von seinen Wurzeln abgeschnitten ist.“

Takovými věcmi, jako jsau řeči p. Šimkovy, o hodném užívání večeře Páně, svědčí jen o plitkosti v myšlení a o lhostejnosti ve víře. Jako že je možné hodné požívání bez víry? S duchem víry Kristovy přistupující k stolu Páně jest naskrze jiný, než onen rozumu svému se svěřivší a jen chléb a víno požívající. Ach nevěřím, žeby i p. Šimko mysliti mohl, že jedno jest to, když člověk věřící a člověk nevěřící u oltáře stojí. A jestli by předce myslil, že pravdu má v rationalismu svém, jen poukáži na ty zápaly zástupů Hussitských, vírau onnau svátostnau za kalichem k neyvyššim vítězstvím se vznášejících, na onny zápaly bojů slovensko-lutheránských, a myslím, že sama duše jeho zbauří se před rozumem sklamaným! Kde najde věřící srdce těch postav ohromných, těch úkazů víry duši pronikajících na stranách nevěry a rozumování? Hodně požíva večeři Kristovu ten, kdo věří všemu, což slova a slibové boží nám zvěstují, slova onna, která sme dovedli, a slibové ti, že se tělo vydává a krev vylévá na odpuštění hříchů našich! kdo tomu jinak rozuměti chce, ten jen žuje a napájen jest, proto také ani hodně neužívá!

Nechť již nazve p. Šimko toto Lethenyejovskau slepau horlivostí (vak buzgóság.) nechť pojmenuje víru tuto černau nocí (setét éjszaka) bludů: já předce raději budu

od Šimkovského rozumu jmenován slepým a duchem času neosvíceným, než od celé církve a Pána Ježíše nevěřícím! Ty pak Bože trojjediný! popatři na mau víru, a najdešli ji kdy rozumu klamy blyskavými zprzněnau, tresci mne pokutami na nevěřících vyloženými.

Cože řekneme již na to povědění p. Š., že je Unia možná, když tomuto důvodu jeho z blízka Kristova chrámu se přizřeme? Nerozletíli se na tisícero? My sme mu opravdu větší vážnost prokázali, než zasluhuje mluvíce o něm obšírněji, nebo proti tomu dost by bylo bývalo říci, že to jest lež a blud, a ne víra církve evanjelicko Lutheránské.

Tak podobně vysvětluje p. Š, možnost Unie s praedestinacií, říkaje, že poněvadž někteří s Kalvíny a Kalvíni s Lutheríny o ní věří, ale podle jeho saudu se o tom v učení zmínka činiti nemá: tedy že mezi námi a nimi žádného rozdílu není, a tak že Unia jest možná. — Kdo ale takto zmýšlí o článcích víry a učení křesťanského, ten není hoden slauti šafářem tajemství království božího! ten sám musí býti plitkost a povrchnost pauhá ve věcech náboženských, který takto snadně jen chce odbaviti a jako bosorstvom zamachluvati pravdy podstatné. Někteří Lutheráni s Kalvíny a na opak s ní věří, a o tom mluvit netřeba — hotová Unia! Proč nemluvil raději z rovna o všem: „nač je všecko co nás dělí — zahoďme slepotu náboženstva, zaměňme kabáty kandidátské za togy togátské: a bude Unia!“

Takový kandidát, který by takto o článcích víry mluvil, neměl by býti k auřadu připuštěn: ale co s p. Šim. který se drží za světlo světa a chce být učitelem našich budaucích kněžů? Zle jest, že nyní církev naše nemá moc k vyplnění Melanchtonova onnoho rozkazu. Tedy p. Šimko chce klamati úřad, sebe, Boha, svědomí, církev? Proč nemá toto učení zpomínáno býti? Ptám se kneze

každého, ptám se Vás Vy Důstojní Superattendentové, jenž stojíte a také k tomu povoláni jste i vyvoleni Kristem, aby ste bděli nad vírau čistau, nad učením vším, mámeli si dáti rvát učení? A ptáme se všiskni p. Šimky, komu k vůli a jakým svědomím on odvádí od učení toho což napsáno jest k našemu naučení? odpověd čekáme.

Ale aby sme s bludy p. Šimkovými nezdali se spokojovati, a aby laskavý čtenář tu všecku lehkomyslnost náboženskau převyšující plitkost a obecnost rozumu rationalismem zpotvořeného aspoň poněkud sobě představiti mohl, v mírné krátkosti zde o té věci, o niž on mlčeti radí, promluvíme. A uvidí se, zdáli ten článek takový jest, aby se o něm mlčelo.

Známo jest, že se učení o praedestinácii čili předzřízení a praescientii čili předvěděním božím v spojení s vyvinováním se učení Augustínova, tohoto proroka velikého v Theologii o Svobodě a Milosti založilo. Boj veliký Augustýna proti Pelágovým bludům jest snad p. Šimkovi známý; však jest professor církevní historie. My tedy o těch věcech, kterak Augustyn to učení nalezl, kterak před jeho duchem a jeho působením se to všecko vyvinovalo, co potom sama církev s Augustynem jako pravověrné zachovala, my pravím zde o tom mluviti nemůžeme. Na resultat hotový ale nám každý Evanjelik přisvědčí. Jíti na kořeny těch bojů a pronásledovat dialektyku, s jakovau vedeny byly, k tomu by se knihy vyhledávaly. Pravá praedestinácie, pravé předzřízení boží, jako ono v písmích svatých jest vyvinuté, má své základy v Augustynovi. Arci že i tento později poněkud se od písem odlaučil, to však církev nepřijala. Ba dosti skoro nalezli odpor přetříbené ty sentencie o praedestynácii, jako Semipelagianů učení onno o dokonalém, odseknutém jedněch lidí k věčnému životu, jiných k věčnému zatracení odsauzení ve Faustovi silného nalezlo odpůrce. „Jestli jeden, jak

oni praví k životu, jiný k zatracení ustanoven jest, tak nerodíme se, abychom sauzeni byli, ale jako již odsauzení. Nemožno jest tedy aby byl saud boží spravedlivý. Nebo ješto Bůh služebníku svému ničeho nedal, kterak bude moci něco od něho požadovati?" a jmenuje to „pohanským ledajakým učením pod kuklí pobožností!" *)

Semipelaginů tříbení našlo v Erasmovi z Rotterodamu svého zástupce na úsvitu Reformacie, milost boží pak, níž sme to co jsme, v Lutherovi svého hrdinu. On zvěstoval tuto svobodnau boží milost proti římsko semipelagiánskému a obzláště Erasmovu učení, „v němž převahu mají lidské věci nad božskými" humana praevalent in eo plus quam divina. (List Lutherův k Langovi d. I. Břez. 1517.) Opřel se Luther proti té svobodné vůli ve věcech spasení. „Když Bůh v nás působí, a svatý duch naši vůli povbuzuje, není vůle tato násilenství, ale rozkoš a srdečné příchylenství, tu činím dobré radostně a s ochotností, byť by mi všickni ďáblové a brány pekelné překáželi!" Vůle člověka bez milosti boží jest nemoc — to dokazuje Luther proti Erasmovi a přisvědčuje mu k předzřízení k smrti nebo k životu na tolik, na kolik ovšem jen člověk jest účastník věčnosti, anebo totiž věčné smrti anebo věčného života. Nebo dřevo, hovado, kámen nemá toho. A o svobodné vůli: „A když jako křesťané to slovo svobodná vůle nemáme zavrci, tedy jest naše povinnost učiti, kterak by se mělo užívati, a sice, že se svoboda vůle naší nemá proti tomu postavovat, co nad ní jest, jako Bůh, ale pod to. S mým jměním, statky, domem, rolí, mohu robit a činit co chci, a jak chci sobodně."

Chtěli někteří i Lutherovi připsat, žeby učil to co Zvingel, že totiž našeho zlého příčina jest Bůh; ale to

*) Faustus de gratia et libero arbitrio. lib. I. c. 4. 9.

byly a jsaa lže a pomluvy. Zatvrdilosti, zlosti, nevěry, bezbožnosti, příčinu nehledá v Bohu ale ve vůli člověka, na kolik se ona nad Boha a proti Bohu postavuje. Tu se arci nevytvírá praescientia, to jest předznámost, předvědění. „Vědělt Bůh, že Fárao byl zlovolný — od něho odvrátěný, a nemohl přijat slovo boží, jenž bylo proti Němu.“ Ale aby nebyl zle rozuměn, praví v té samé knize*) „Ačkoli Bůh v zlých a skrze zlých působí, a tak se i zlé věci dějí, on předce nic zlého nečiní, poněvadž jest neydobrotivější, ale on zlého jen jako nástroje potřebuje podlé své moci a maudrosti!“ Učí Luther dle písem, že Bohu vše jest poddáno, dobré i zle, ačkoli od něho toho dárce všech dobrých dání jen dobré pochází. V hříšné vůli jest nejen mdloba, ale i tajná moc zlého, jakoby podpalování pekla. A to může každý zlý v sobě, každý dobrý na jiných vidět. Slovem Lutherovi se zpírá krev proti tomu — absolutum decretum — mocí kterého bychom byli Bohem odsauzeni k zatracení. Víra mu jest „zátka a plech, který se spustiti musí, když nás někdo s tak zaufalými zatracenostmi pokauší!“ Proto, když Pavel Apoštol učí, že Kristus „vydal sebe samého za hříchy naše, aby nás vytrhnul z tohoto přítomného věku zlého podle vůle Boha a otce našeho;“ jest to věřícím rukojemství, že Bůh nechce aby kdo zahynul, ale aby každý obrátil se a živ byl. A z toho musíme to potěšení míti proti zaufalcům Kalvínským, že ačkoli Bůh ví o všem dobrém i zlém, tedy předce nežli by byl ustanovil nás k poblauzení, ustanovil syna svého od věků s ním jsaucího, aby byl vydán za nás a za hříchy naše, a za všecky jenž podřídí vůli svau jeho vůli a jeho slovu ve víře bezauhonné. Proč že tedy, vzal podobu člověka Kristus, proč musil na chvíli opuštěn

*) Vom gefangenen Willen.

býti, ďábelským pokaušením vystaven, proč musil bořit se se světem, se smrtí, s peklem, proč prolít krev? Věřišli Lutheráne nevěrný Kristu, jenž dí, „a totoť jest vůle toho, kterýž mne poslal, aby každý kdož vidí syna a věří v něho měl život věčný, a ját jej vzkřísím v den neyposlednější!“ Veříšli tomu? Jestli kdo nevěří, s tím řeči nemáme! Ale u kněze Lutheránského nesmí být o tom řeči, máli aneb nemáli učit o těchto věcech, máli mlčet nebo nemlčet o praedestinácii: komu jest tvrdé to učení, ať odejde od Luthera učícího nás takto číst písma svatá a takto věřit zaslíbením božím.

Ale my by sme měli nechat toto svaté učení o předzřízení božím, jako ono jest i v písmích svatých i v knihách našich symbolických proto, že Zvingel a Kalvín je zle vykládali a z milosti boží učinili „dekret osudu, jenž se za milost boží skrývá“? Ne — to žáden Křesťan neučiní, leč ten, který živ jest pauhým chlebem, jehož Bůh břícho jest a sláva v mrzkostech světa, jenž pečuje o zemské věci! na kterého není vylít duch svatý víry!

Zvingel se napájel z pramenů nečistých, proto jako všecko jeho učení o podstatných článcích Křesťanstva jest odporné víře, tak i praedestinacii tu, která v skutku boží jest, předzřízení, v němž i jeho vůle i jeho milost i vůle člověka své ospravedlnění nachází, toto předzřízení jeho v písmích nám zjevené a milost jeho nikdy nezapírající natahuje a zpotvořuje Zvingel svým rozumem až k ustrnutí. Amalricha kdoby chtěl študovat a Albigenské rozumy anatomisovat, — našel by ty studně, z nichž on pil. Zvingel je syn dualistického pantheismu. Jemu z těch dvau principů všecko povstalo, z Boha a těla, čili materie, Bůh mu není nic jiného jako duše světa, jest jakási bytnost činná, a svět jí materia trpná; tak tvoří Zvingel světy — a zjevení boží mu jest jen jako nit jedna v pásmě, jako pásmo v přadeně stvoření božího! Bůh a mate-

ria se mu mísí jako kvas a těsto. Tento stoicky Pantheism pravda, že musil Zvingla dovésti i na to, že i hřích jest od Boha. „S pádem boží spravedlnosti prý světlo se zaskvělo praví Zvingel (lapsu enim divinae justitiae splendor illuxit). Kdo tomu věří, nech jde za Zvinglem; kdo ale nevěří, a předce mu někdo mluviti bude, že jednako věří s Zvinglem, nech křičí hlasem pronikavým proti tomu, aby sprosti odvedeni nebyli od víry k bludům Amalrichovským! „Bůh prý působí každé přestoupení; — on je počáteční základ a řídí ruku hříšníka a mordéře!“*) Kdo toto ví mluviti anebo při mluvení toho mlčeti; rozsaudiž laskavý čtenáři můj sám nad jménem, jakové mu naleží. Ale jakožeby to nemusil mluviti dualistycký pantheista, když mu jsau dva principy toliko jeden duše a druhý materia, jeden činný druhý trpný, to jest důslednost, nad kterau p. Šimko bez pochyby mnoho nemyslil, ačkoliv historii církevní přednáší. A Kalvín není též v ničem lepší v učení o praedestinacii. On se sice připravoval k tomu dlauho a lépe než Zvingel, ale když přistaupil k samému učení, opustil ho duch svatý a to co ze starších učení Sv. Otců, církevních učení, z písma svatého nasbíral, to ani ne jako rozvaliny z ustáleného učení od časů Augustyna o této vě-

*) „Quod enim Deus facit, libere facit, alienus ab omni affectu noxio, igitur et absque peccato: ut adulterium David, quod ad auctorem Deum pertinet, non magis Deo sit peccatum, quam cum taurus totum armentum inscendit et implet a t. d. Zvinglovo: Anemnema sermonis de providentia. A jinde opět: „Nec dicet quisquam innocens igitur est latro, Deo enim impulsore occidit. Nam contra legem peccavit. At inquies, coactus est ad peccandum. Permitto inquam, coactum esse! Učení — čítejte —, prostému lidu sem to nechtěl přeložit, nebo je to hrůza a strach a hřích proti duchu svatému, o jakém nech ani mluveno není! tím méně nám přilepováno takových bludů!

ci stávajícího ale jako naskrze nově přetvořené kamení k stavení svých bludů upotřebnil. Zdá se že tito dva všecky pohnútky milosti boží, tyto uhelní kameny celého duchovního stvoření obrátili na obmýtku búdy slepého osudu! A tu nám chtějí zvěstovat rozumem svým vysvětlené Evanjelium Kristovo! Ach slavný biskupe Lutheránský! Tvá slova zlatá jsau; „Was helfen alle christliche Worte, wo der christliche Glaube von seinen Wurzeln abgeschnitten ist!“

A kdoby nevěřil, že Kalvín s Zvínglem jedno jsau, viz.: Calvin Instit. III. 21, 5: Praedestinationem, qua Deus alios in spem vitae adoptat, alios adjudicat aeternae morti, nemo, qui velit pius censeri, simpliciter negare audet!“ My ale takovau „pietatem“, o nížby Kalvín chválu vydal, naskrze při sobě míti nechceme. Kterak dále o těchto věcech učí Luther viz onné konfessí Augšpurské, která jest naše symbolická kniha, článek XVIII. XIX. XX. a jiné. Kteří ale odvrhujete symbolické knihy, v nichž se poučujeme, kterak církev naše učení Kristovo přijala, kterak v ní duch svatý osvěcoval a působil: Vy pomněte, co by bylo z církve Kristovy bývalo, kdyby ona byla zavrhovala svědectví víry na zemi! Jakož že to jsau i naše symbolické knihy věříme! Kdyby zbory nebyli přijímali apoštolské učení odvolavajíce se na Evanjelium; kdyby zbory nebyli přijímali Apoštolské učení své odvolávajíc se na písmo svaté; kdyby Luther nebyl přijímal učení sv. Otců a nařízení církve, odvolávaje se na to samé, kdyby otcové naši nebyli přijímali nařízení církve obnovené, odvolávajice se jako Vy na biblí Páně, co by bylo z církve Kristovy? Považte toto a položte pravice na srdce svá, a nepomníteli na celau tu ohavnau nedůslednost, na to vytržení se z řetěze mocné církve, na to vyhodění se ze stavení Křesťanstva, tedy pomněte aspoň na prísahu, a přestaňte zůřit proti sym-

bolickým knihám, na kterých stojí církev vyznávající a věřící všecko to což jest napsáno k našemu naučení?

Kdo tedy srovná toto jen velice krátké, a pro obmezenost místa jen běžné uvážení s onnau lehkostí p. Šimky, jakovau chce propast mezi námi a Kalvíny skrze učení o praedestinacii otevřenau vyplnit: tedy nebude se moci jednak smíchu zdržeti, že tak chytrý jest p. Šimko, tak liščím rozumem obdařený, ale jednak i zhrození své utajiti nad tím, kterakých to theologů církev naše má! Arci, že takovíto theologové by svými kunšty chytro spojili Lusheránů s Kalvíny, kdyby v naší církvi nebylo hlubších hlubokostí víry a poznání. Oni s theologií nechtí nic míti, právě tak, jako kdyby voják odhodil zbraň, a běžel se spojiti s nepřítelem říkaje, že nač se budau vražditi, že jako živí více dobrého na světě budau moci učiniti. I oni slibují velikau blaženost ze spojení, ale nepomní, co Luther dí, a které jeho heslo hned na předku sme položili, nepomní, co dí onen Superattendent Lutheránský: Was helfen alle christliche Worte, wo der christliche Glaube von seinen Wurzeln abgeschnitten ist!

Že je možná Unia praví p. Šimko na str. 48. o Ceremonyech sice rozdílných, „de ezeket" povídá „csak a buta köz-nép megkülömlöztetés jegyének tarthatja!" Že rozdíl ceremonye naší a Kalvínské jen hlaupý sprostý lid za znamení rozdílnosti má! Tu již nevíme co říci o p. Šimkovi, sami se hanbíme za ty hrubé nekřesťanské výrazy! Pravda, že našich pánů a magnášů vyhnal z kostelů rationalismus, ale ne jen od ceremonye než i od kázání Evanjelium; a k ceremonyi jen za to nejdau, že nejdau k poslauchání slova božího! Ač jsau výminky též krásné i při této regule zkušenosti postavené. Zdali ale Revayovci, jenž celau nábožností i s familiami svými, Apponyovci, Moteššiczkovci *), ale co chci mluvit, vši-

*) Připomenul jsem zejména tyto slavné rodiny katolic-

cкní Katoličtí magnáši i zemané, tyto stavy, jimže se opravdu nemůže říci, že by byli zaslepení, zdaž tito, všickní, jenž ceremonyám svým přítomni jsau, nimi se neurážejí, je za jiné ceremonye nezameňují, „buta köznép,“ jsau? Či sme i my Evanjeličtí kněži s lidem naším pobožným, a těmi šlechetnými pány, jenž ještě drží víru otců, či sme my „buta köznép?“ Commentár na to písat nebudu. Co sem jinde o významu ceremonye řekl, to ať sobě připomene i laskavý čtenář i sám p. Šimko.

Ale kteraké Conclusie se mohau činit, na tak povrchná rozumování, připomínáme to, co p. Šimko zavírá! Ceremonye prey tedy nejsau na překážce Unii, nebo ač Slováci je milují, předce je za nevyhnutedlné nemají, Maďaři že s Kalvíny držejí, Němci že po postřední, cestě kráčejí: ergo že je Unia možná! Toto jsau hle následky, to jsau Consequentie rationalismu, jaký zaujal školy naše a našich professorů. A my kněži máme o této bezbožnosti mlčet?

Naposledy ještě praví p. Šimko, potom jakž byl dokázati chtěl, že lid nic nemůže bez magnašů učinit *), a

---

ké proto, že sám vím, kterak ceremonye své vysoce ctí a pravě na nich drží!

*) K zahanbení theologického svědomí všech, kteří ve věcech víry a náboženstva takto smýšlejí, nemohu nepřipomenauti zde řeči a myšlénky dvau spisovatelů světských a sice předně samého slavného pana Lamartina. Tento se ve svěstkém svém článku „o proletariech“ neynověji takto vyslovil o věcech těchto: „V každém člověku jest to, zač Bůh umřel a z mrtvých vstal, vedauc všech svým božským ramenem k nebi. Ježíš přišel k spasení všechněch lidí, obzvlástě tedy i pro malých, chudých, prostých, smutných, opuštěných; on přišel k ženě Samaritánské, aby ji k sobě povýšil, on přisel pro onnu hříšnici, pro všech padlých, láskau svau je posilňuje zmocnuje a povyšuje.“ Takto mluví pan Lamartin;

magnáši (Ország Nagyai) že Unia chtějí, tedy že oni jsau lid, praví: vox populi vox Dei, tedy že je Unia možná. My pravíme ale předně, že ve věcech víry je magnáš ten, kdo ji čistau zachoval v srdci svém, a na to vox populi pravíme, byť by opravdu i lid to chtěl, že to ještě není hlas boží, nebo „hlas lidu“ i Krista ukřižoval!

A tu musím ještě podotknaut, že p. Šimko i prorokuje; kdo ví mezi které proroky přináleží? Jedno však se mu již vyplnilo, prorokuje totiž, že se sice nemůže říci, žeby někdo povstal, jenž slepo-horlivým duchem Lethenyeiho nadšený by neysvětějším úmyslům unistyckým se protivit osmělil; ale u nás prý chvála Bohu není takových synů temnosti, jako v Germánii, kde slepo-horliví (zas vak buzgó) Mystyci velmi Unii překáželi! Egy két lelkész pedig ha találtatnék is szintannyi vizbuborék a hatalmas Duna hullámain! Ke konci se tedy p. Šimkovi již i vena poetica otvírá.

---

ale p. Šimko ne tak, on ponižuje ponížených na světě i v království víry a vyvolává moc magnášskau, aby mistrovala víru chudých a opuštěných, a nepomní že ani lid ani magnáši nemohau a nesmějí to prejinačovat, co jest jednau přislo z nebe, aby všech vedlo k nebi. Pravdu má v tom p. Š. když dí, že lid nemůže sám ve věcech víry ničeho takového jako jest Unia učiniti; jen že my to takto ještě doplňujeme: Lid to učinit nemůže proto, že spasení své jen blázen může šlapat, ale ani magnáši to učinit nemohau, nebo království boží víry není jedění a pití!

Ale mnohem více se musí p. Š. zapálit ve své tváři, jestli jináče od časů unistických theologem býti nepřestal, na následující pojímání křesťanstva onnoho Pařížského Dopisovatele (ve Všeob. Augšp. novinách r. 1845. číslo 77.), jenž píše: „Jetzt ist das Christenthum auf sich selber angewiesen, und das wird sein Ziel sein. Nicht auf die Mächtigen der Erde hat es sich zu stützen, nicht auf Gesetz und Gewalt, sondern auf den ihm inwohnenden tiefen gött-

Co se však onnoho proroctví dotýče, že povstanau noví Lethenyejovci, to je pravé, však sme to již i na jiném místě připomenauli. Žeby ale jen pár kněžů víru svau při čistotě zadrželo, to je proroctví falešné, nebo Bůh má v každém času hodné nástroje k bojování za víru. Že všickni spisovat nebudau, to je též pravda; a nač by to také bylo? Jeden toliko řekne, co stotisícové cítí, a takovéhoto jednotlivce řeč, mocnější jest a výrazu silnějšího, než kdyby všickni křičeli. Uvidíme, kterak nám p. Šimko tuto ospravedlněnau víru naši podvrátí. Taužebně čekáme dokázání toho, že sme my kněži Lutheránští přidržející se ještě pořád pevně a mocně víry své jen „egy két víz buborék." Jestli nám Dunay jeho nationalismu podmele víru naši na Kristu založenau a Jím k bublině připodobněnau: tenkrát ovšem jeho proroctví bude naplněno.

Žeby v Germanii byli synové temnosti, to nezapíráme, jen nám trochu v jiném smyslu, než p. Šimkovi stojí světlo a tma. Rationalismus — tak zle jmenovaný —

---

lichen und Menschen-Geist, auf seine handelnde Natur, welche den innern Menschen umschafft, während alles Andere Wissen ihn nur mit sich selbst ausstaffirt und im geistigen Dünkel aufbläht. Gezwungen werden die Christen eine verrauchte Polemik aufzugeben, sich wieder von neuem tief um Menschen zu bekümmern um Menschenglück und Menschenheil. Auf diesem Felde können sie getrost ihren erbittertsten Feinden die Spitze bieten, die rein unvermögend sind nur eine Thräne zu trocknen, nur ein Gemüth auf Tod und unsterblichkeit vorzubereiten."

Zlatá slova tato ať srovná laskavý čtenář s tím šermováním p. Šimkovým s „Ország Nagyai", a sám jmenovaný náš theolog nechať je sobě připustí k srdci — a přestane podstatu víry zrazovat a vydávat moci světské.

je tá temnost hrůzyplná, která v Germanii ze všech chrámů lid i pobožnost vyhnala, Německý národ do rozervanosti uvedla. P. Šimkovi jsau synové temnosti bez pochyby slavní: Thollukové, Rudelbachové, Marheinekové, Šleiermacherové, Hegelové, Daubové; proti těmto se nám postavuje on jako světlo a repraesentant ducha času. Onnino velicí mužové zasáhli mocnau pravicí ducha svého do zmatků sem a tam se křižujících marných domněnek, a náboženstvím v podstatě jeho pojatým obživili, nakolik se dalo, vypráhlau roli církve německé: nevíme co ukáže p. Šimko ze svého světla za příklady proti těmto synům temnosti!

P. Šimkovi jest Germania neyprv příkladem, nakolik totiž zle pojatá Pruská Unia i Uhershým Chimairám pokrmem marných nadějí jest, potom ale zemí, na níž mnoho synů temnosti přebývá. To je již jeho neštěstí, že nikde čistého pochopu o stavu věci nemá, že nikde ani pochopy neurčuje, ani slova dobře nevolí, ani příklady trefně nedovádí. Nezdařenau Unii Pruskau my dovádíme za svůj důvod proti nerozváženým tříbením Unistů, a myslíme, že větším právem. Kdo zajistě nevěří, nechať pohledne na nynější stav té jednoty; nalezne brzo, že téměr každy zbor jinak má sřízené služby boží, mnohé církve svá vlastní vyznání, ať mlčím o staro-lutheránech a staro-kalvínech, o novo-lutheránech, a novo-kalvínech, o nespojených! Spennerovo proroctví se bohatě plnilo, který prorokoval: „Ich habe in einer Vereinigung der Kirchen keine Hoffnung — ja ich sage, wenn die Sache solche zu Wege zu bringen versuchen wollte, sollten wir in kurzer Zeit anstatt der jetzigen zween gar drei oder vier Parteien haben. Daher es besser ist, dass wir im Übrigen von einander separirt bleiben a t. d.“ Ale Němci Spennera neposlechli: hinc illae lacrymae, že celá Germania se třese a zmítá od jedné saustavy lidských domněnek k druhé ji rušící, házená. A my ještěbychom tak

slepí byli lezauce dobrovolně do toho samého labyrinthu lidských nestejností, z jakového Němci snad již nikdy více nevyjdau. Již oslabnul hlas víry živé v dušech rozumověrstvím, pochybovačností a domněnek zmatkem zmýlených.

Toto hle jsau následkové, toto jest ovoce Unie té vychválené. Co tedy p. Šimko dokázal, jest to, že on na tyto strany a obraty života náboženského ne okem Spennerovým ani Rudelbachovým ani žádného muže náboženství nad klamy rozumu ctícího, ale svým vlastním tupým a obmezeným přízni lidské přísahavším hledí. Žeby Unia užitečná byla, dokazuje p. Šimko opět svým vlastním povrchním způsobem. Myslili bychom však, že když se nezdá jeho povoláním býti o věcech víry a náboženstva něco důkladného povědět neb napsat, aspoň by světské stávaní těchto dvau církví lépe poznati měl: než plitká mysl všude jen plitkau zůstává, do podstaty věcí a pochopů nepronikajíc. My bychom sice zde měli opět příkladem dokázat, kterak se historické stávání naší církve a Kalvínského Vyznání pojimat má. Avšak tomu by konce nebylo, kdybychom na každý příklad plitkosti p. Šimkovy hlubšího bádání výsledky spisovat měli. Toto dílo, by bylo za hranicí přítomného pojednání, tak že ačkoli i máme hojnost všelikých důkazů, dát a hojnost myšlének o těchto věcech, předce to zde činit nemůžeme. Dost jest na tom, že již i zevnitřním stavem naším nejsme slaučitedlnými s Kalvíny; a pro tento resultat našich študií zrovna zapíráme i užitek Unie. Páně Šimkovy důvody o užitcích pronešené tak jsau mlkvé, na obsah prázdné, že nám ani jen příležitosti nezavdávají k hledání důvodů proti nim. Kdo k. p. bude odpovídat, když p. Š. dí, že je Unia proto užitečná, an prý Slováci a Němci budau moci chodit na maďarskau řeč do Debrecína, Šáros-Pataku, Pápy „s más törzsökös helyekre“, to pak že samá vlasť žádá. P. Š. sice nedokazuje, či beneficia Kalvínská

i Lutheránům přistupitedlná budau: avšak předce aspoň ponížene prosí (str. 56.) Kalvínů, aby tak laskaví býti ráčili, a některým Evanjelickým mladíkům ze svých štipendií něco udělili. Nevíme jakový indorsat na tuto instancii dají školy Debrecinské, Potocké, Pápanské, „s más törzsökös helyek". Naše mínění jen jako pauhá reflexie jest, že Němci i Slováci dosavad maďarsky se učili i naučili bez toho, aby se byli pokalvínčili. Za užitek druhý z Unie plynaut mající dovádí p. Š. smíšané církve, v kterých skrze Uniu to dobré napomoženo bude, že na místo dvau kněžů a učitelů dvau škol a chrámů jeden kněz a učitel, jedna škola a jeden chrám bude moci býti. Pěkný to užitek, který počtuje na zmenšení škol a chrámů na subtrakcii kněžů a učitelů! Že světský užitek při tom bude, nezapíráme, nebo na místo zlatého prvé ochotně dávaného, budau dávat potom — jako kde, ale snad jestě ochotněji — půl: a p. Š. o pokrok duchovní nepečuje.

Pro tyto prý důvody: közvetetlen következik, hogy előmozdítása és végre-hajtása szent kötelesség is." A to prý ještě neysvětější povinnost! — Kdyby nám byl p. Šimko aspoň ty časné prospěchy v nějakovém slavnějším světle vystavil, tedy bychom se neměli co divit, že napomáhání Unie neysvětější povinností pojmenoval, nebo komu Bůh břicho jest, a čí sláva v mrzkostech světa záleží, tomu jest i prospěch časný a zisk zemský neysvětější povinnost: ale — Pane Bože — pro onny směšné conjektury člověk ani jen z chyže své nevyjde, netak aby z chrámu víry své sklepeného vycházel pod holé nebe nestálých větrů, domněnek a nápadů lidských! Nebo což prospěje člověku (a tak i církvi) byť všecken svět získal, své pak duši uškodil? Nebo jakau dá člověk odměnu za duši svau?!

Potom pak povzbuzuje ještě Lutheránstvo k ustaupení od svého Vyznání, mluví o duchu času, o hlasu vlasti, o

třech stoletích, v nichž sme každý víru svau drželi, a že nyní jest konec těch časů a počátek nových, v nichž se spojiti můžeme — sem i tam právě i sentimentalných kvítků výmluvnosti užívá. A však neyhlauběji vyznání vívy nové sepsatí a tak upřímně na svět vystaupiti od kroku tohoto proto, žeby tím způsobem rychle se dověděl lid, co se vlastně zamýšlí. Pochybuje p. Š., žeby takovau víru založiti mohli ti noví synkretistové, v kterauby všickni Lutheráni uvěřili. A jestli by se prý i podařilo tento přítomný svět o tom novém vyznání víry přesvědčiti, že jest otázka, zdali by takové budaucnost za své uznala. Eyhle tedy království toto nové jest v odporu se sebau samým, počínajíc se roditi s nadějí brzkého skonání, s povědomím mdloby, nejapností a netečností k budaucnosti života nepovolaného. Ale jestli má býti z Lutheranismu a Kalvinismu třetí nějakové náboženství, to musí i vysloveno býti, nechtějíli se vyznavačové jeho připodobniti k nemotornému zalíbencovi, jenž pod okny spanilé kněžny vzdychá, ale vystoviti lásku svau si netraufá.

Kdo tu politizuje, ten svědčí, že to jeho náboženství nemá onné krásné křesťanské cnosti, upřímnosti neošemetné, ale že jest založené na conjecturách, vyrátanostech a zemské maudrosti ohledech. I p. Š. odrází od sepsání toho upřímného nového vyznání víry, navrhuje opatrné, obezřetné a politicke s tauto důležitostí zacházení. Radí tedy tento Lutheránský kněz, aby se katechismy Lutherovy vyhodili a sepsali takové „v kterých by se nepodávala našich Theologů učení, synodů církevních ustanovení, anebo Sybolických knih navedení. Ale aby se toliko ty články přednášeli, které k cnostnému životu jsau nevyhnutedlné.“ *) P. Š. tedy myslí, že v zjeveném

*) Strana 54 — 55.

nám Evanjelium jsau některé články k životu cnostnému nepotřebné. Rádibychom zvedeli, které články p. Š. má za takové.

Toby byl menší katechismus, snad na místě dosavádního menšího Lutherova, ku kterému by se prý druhý větší pro dospělejší mládež sepsati měl, a jak k tomuto tak k onnomu má býti připojena historia reformácie z hlediště Unie složená, anebo ať s jeho slovy vlastními díme „ki indulván az egyesülés elvéből.“

Nejen náboženstvo naše Evanjelické chce p. Š. reformovat či deformovat, ale právě i historii nový způsob a princip vystavuje. Snad jako professor historii církevní vynalezl způsob zapírání filosofie a pravdy historie církevní. Kdo bude chtít z hlediště p. Šimkové Unie psát historii reformácie, pomniž, se musíš zapřít skutečné vyvinováví se toho, co v pravdě bylo, dogmů totiž, a sebrat důvody k dokázání že vlastního, rozdílu mezi Lutherovau reformací a Zvínglovým učením nikdy nebylo, ale jen tvrdošíjnost lidská zaslepená to neviděla, co již my nyní vidíme. A poněvadž p. Š. filosofii z historie jako ďabla vymítá, to se mu také snadně podaří. Že však p. Š. nám všecko to šlape, na čem sme posud tak mocně stáli, že nám to vidírá, čím sme duše své vykojili, za tři století lid věřící ke Kristu přiváděli, za toto prohřešení se proti duchu svatému v církvi naší působivšímu, uchystána musí býti ještě i jinde, než jest na poli literárném, pokuta zaslaužená.

S podobnau ukrutností navrhuje p. Š. ten zákon: (str. 56.) „aby i v jednotlivých rodinách všecky znaky náboženského rozdílu se setřely; má se žena se všemi dítkami svými k víře mužově tak dlauho přiznávát, až by se dokonalá jednota učinila.“ Přihlednime že se k této z brusu nové theorii Šimkovského Synkretismu: neyprv má žena svau víru zapřít, potom dítky převrátit a spolu s

nimi víru mužovu na sebe vzít, a teprv po čase již i s mužem k té nové unistycké se přihlásit. S kabátem anebo s parochní by to šlo, s vírau však by k tomu ani Číňan, ani Irokez, ani Groenlandčan a Eskimák věc nedovedl.

Co by na to teprv p. Š. odpovídal, kdyby se jej jedna křesťanská rodina zeptala; kdo mu takové právo na rodinu dal? Rodina je základ společenského života, v něm ona hlavní roli hrá. Proto nyní i krajinské sněmy jí dali svobodu, aby sama náboženstvím svým rozhodla nad náboženstvím domu svého. Před okem pána Šimky musí být jedna rodina a pochop její horší, než před okem samého onnoho ukrutného státu římského pod mohutnými imperatory, nebo ač byla ztracená v tom celku státném jakoby zagňávená ohromnau veřejností, tedy předce náboženstvo její bylo svobodné v sobě. Proto se i církev Kristová tak rychle po celém těle tohoto státu rozšířila. Že ale v skutku tak nízkau myšlénku o rodině p. Š. do světa pustil, an by to sotvy kdo i z přátel našich uvěřil, podáváme zde jeho vlastní slova: „hogy az egyet családokban is a vallási különségnek minden nyomai eltöröltessenek, az aszszony addig is míg tökéletes egyesülés leend, férje egyházához tartsa magát, minden gyermekeivel eggyütt.“ Takto prý naposledy bez násilí bude Unia radostně slavit den příchodu svého. Provolává také p. Š. některých „hatalmas Nagyokat“ t. j. mocných magnášů k napomožení vydaní unistyckého v maďarské řeči složit se mající zpěvníka. Ba ani jen to desatero božích přikázání nenechal při pokoji. Navrhuje nové jejich podle Kalvínského učinit se mající rozdělení. Tu hle při těchto hroznych a ukrutných horlivostech tohoto Lutheránského kněze můžeme připomenaut české onno přísloví; „když se káně zjestřabí, hůře drápe než rozený jestřáb!“

Toto jest obsah, duch a sláva dialektyky v knížce p. Šimkově „Egyházi Unio“ vyvinuté. Saud náš jest

již vysloven. Ostatně ačkoli sme přísně, jako svatá věc víry naší od něho posmívané a zprzňované toho na svědomí našem vymáhala, mluvili a psali: předce osobnosti páně Šimkovy sme se nedotkli, jsauce nad podobné podlosti povědomím svým vznešenějšího povolání povýšeni. Že však tam, kde jest osoba s věcí nerozlučitedlně spojená dotknutí se jí i na osobu se vztahaje, patrné jest, že sme pro bludy osoby ve věci svaté osoby samé nešetřili. Kromě pak toho jestli p. Š. přítomným pojednáním o podstatě víry své se přesvědčil a nevěru svau v „Egyházi Unio" tak zřetedlně vyjádřenau olituje: první já budu, jenž jej jako bratra ve víře Evanjelické podle Augšp. Vyz. na srdce přitisknu. Jináč ale, pakliby v tvrdošíjnosti nevěřicí setrval, a nevěru svau nálezy vtipu lidského i dále šperkovat se odvážil: stojím dnem i nocí hotový k bojování proti němu mečem slova božího, a víry mé Evanjelické podle Vyz. Augšp. Heslo mé bylo jest a bude, že theolog bez theologie jest neyšpatnější, neyopovrženější, neymizernější stvožení na světě, s kterým já jako theolog podle toho pokračovati a zacházeti budu.

53. Takovéto tedy jsau pomůcky i této novější Unie. Musíme však ještě připomenauti i učinkování horlivá nynějších některých professorů, a budaucí akademie čili snad university Pešťanské. Viděli sme takt, jakovým se dílo toto počalo a dosavád koná. A právě tento takt máme za pomůcku zapíravau církve a víry naší proti indifferentysmu unistyckému. Naše mládež probudila se právě v tomto prudkém indifferentných professorů tříbení k vyšší nábožnosti, emancipujíc se snadně z té auktority, která se před jejima očima nad auktoritu církve a dogmů křesťanských povýšit usilovala. Tu se rationalismus právě v té době roztříští, když ovoce své indifferentismu náboženského i do štěpu čerstvého nové generatie zaštípit se snažil. Má sice i tento fantom zklamaného rozumu lidského své pomníky, než duch svatý prodá je též času, v němž

znikli, a dobré jest to, že i nepravda své šlepeje má. Neveří již více mládež naše těm professorům, kteří křídau chtějí dogmů našich nicotu proukázat, neveří více v ty kostlivce šematické, mocí kterých setírá se rozdíl mezi dogmámi našimí a assertami Švajcarských, Francauzských, Belgických, Škotských, Uherských a t. d. jménem reformatské církve dost zle označených vyznání. To vytrhování ale přítomnosti z minulosti a zakládání jí bez ohledu na budaucnost, jest hotová hráze, kterau kopají sobě unistyčtí zelotové. Té samé abstraktno-neživotné taktyky užil p. Š. i k rozšíření nového Zpěvníka. Chtěje tomuto službu proukázat, nejen že sám sehnal co jen sehnati mohl, potupného na starý, ale právě i svým posluchačům pilné hledání zlých písní v starém nařídil, aby tak posměchem, zhanobením a zhnusením starého připravil cestu novému. Ale mládež měla ve svém bezprostředním citu více úcty před tímto velebným pomníkem pobožnosti, než aby lehkomyslně byla se opovažovala nad ty postavy živé věků dávno pominutých se povyšovat a tu ani normativa p. Šimky posluchačům ke kritice theologické vydaná žádaného při mládeži neměla působení. P. Š. potom obmezen byl jen na svau kritiku *), a tak vydal kázeň připojiv k ní hrozné osupení se na starý Zpěvník, takže nemaje mí-

*) k. p. Vytýká starému Zpěvníku mezi jinými, jináče opravdu velmi dogmatyckými balsamy a tinkturami pomazanými písněmi, některá místa, jako: „neb ďábel ušilnje divnau moc provozuje, pritohuje nás k sobě, bychom byli bez tebe“; bojuje i proti pelikánovi „že své ptáčky zhynulé svau krví obživuje“ „Ježíši můj bratříčku ctný a t. d., není mu po vůli: Bůh náš všemohaucí vstal z mrtvých žádaucí“ a t. d. dodávaje: „ale dosti buď toto, sic velikau částku kancionále musilbych vypsati.“ Co v takovýchto kritických řečech pravého neb malicherného jest, to zde odekrývat a ukazovat nebudeme. (Viz: Nábožné kázání a t. d. vydal F. V. Šimko r. 1812. str. 22.)

ry filosofie ani pravého náhledu do minulých časů té blasphemie se dopustil, kterau čteme na str. 26, kde takto blaudí: „že sobě mnozí náš starý kancionál tak velice oblibují, toho vlastní příčiny snad ani sami neznají. Obsahem svým a povahau veršů, jenž na větším díle bídné jsau — této moci provoditi nemůže: ale ovšem rozkošnými melodiámi svými. Ty pak i v novém zůstanau.“ Tedy p. Š. nevidí v starém zpěvníku naprosto žadné moci, jakovau sme viděli v minulosti a vidíme i nyní; jemu jest povaha veršů s obsahem jednak bídná a všecko připisuje melodiám. V novém tedy jen melodie zůstaly, s novými verši i nový obsah přišel. I theologové staří i lid všecken nebyli obsahem připautání k zpěvníku, než jen melodiami. Podle našeho zdání jest obsah starého zpěvníka jako i nového dvojí, dogmatycký totiž a mravní. Obnoveného tedy zpěvníka neyvyšší cena může býti ta, když ponese na sobě znamení vyššího povědomí dogmatickomorálného. Víme sice, že kdyby sl. výbor byl p. Š. dogmatyckých písní skládání svěřil, žeby z ohledu tohoto do nového zpěvníka ovšem jen melodie staré a ne obsah dogmatycký byly přešly. Kdo nové vyšší povědomí do života uvésti chce se shnusováním doby povědomí předchazejícího, ten upadá do nihilismu. Nebo brojí proti tomu co jest, a stavěti chce na tom co není. Nové vyšší povědomí má ospravedlnit staré, nižší strávíc jej sobě, a naleznauc v něm pokynutí k vyššímu pokroku. Bůh zajisté nikdy nezadřímál v běhu historie ducha lidského. Kdyby nový Zpěvník Evanjelický nebyl měl nábožnějších kněžů za původců a rozšiřovatelů jako jsau háncové a potupovatelé starého, sotva jedna neb dvě církve by ho byli přijaly. Jakové užitky i kázeň p. Š. s těmi potupami na starý Zpěvník vykydanými vydaná donesla: o tom kdoby se poučit chtěl, nechať se jen zeptá těch kněžů slovenských, k nímž ona poslána byla. Mně samému se při-

hodilo, že nechaje neopatrně kázeň p. Š. na stole ležet zavdal sem příležitost k nemilému pochybování o novém Zpěvníku jednomu z horlivých audů církve Březovské. „Teda ten nový Zpěvník skladaný bude v jiném duchu než ten starý“? Já sem dlauho měl co mluvit, než jsem nábožného muže jináče k přijatí nového Zpěvníka velmi nakloněného o tom přesvědčiti mohl, že není pravda co potupa na starý zpěvník vykydnutá a jen k zhanobení před očima věřícíma samého nového Zpěvníka služící v sobě obsahuje. Duch pravil sem víry naší podle Augšp. Vyz. zůstane celý, neujatý a nezmenšený i v novém; nýbrž rozhojněno bude svědectví víry otců našich duchem svatým i na nás přenešeným, a rozhojněná říše nových zavázaností a povinností potřeb duchovních i srdce potěšení. Toto jsem sliboval neviděv ještě Zpěvníka nového; vskádal sem ale naději do otců našich, že postup církevního života nebudau chtít vytrhnau z té země věčně živé víry a dogmů křesťanských. A hle naděje má silná nezavedla mne k nepravdě, tak že i k zdaření přivedeno bylo předsevzetí naše uvedení nového Zpěvníka do církve Brezovské. — Jen ospravedlnění starého jest pokrok k novému.

Že tedy takovýto takt, jakový někteří professoři užívají k napomožení Unie jen Unistů samých poráží, jest nám potěšením, že ani církev naše tím osočováním a blauzněním vyvrácena nebude. I naši professorové prvé nežby byli víru své církve ospravedlnili pred tribunalem theologie, již ji zavrhují: ale právě tu, zapletají se v nové zmatky, klamy a nestejné domněnky, z nichž nemohauce vybřednauti jistotně zpátkem odkud vyšli navrátit se budau přinuceni. Nebo kterak podkopaný majíce samými sebau základ stavěti budau stálé zámky pro útočiště duchů. Viděli sme též dokázanau tu pravdu, že slovíčko poráželo sta mlkvých řečí a prázdných deklamací. Moc slova božího a víry větší jest než hluky akademické a so-

šismy professorské. Byłby tedy i akademia Pešťanská do života naší církve výbojně zasahovat chtěla, ani církev ani my kněži, ani mládež naše auctoritu její nad auktoritu církve a dogmů našich neuznáme. Nýbrž pečovať budeme, aby to, nad čím sme postaveni, slovo boží, víra a svátosti ve své celosti zachovány byly. Jestli pak by svevole lidská hlasu pobožnosti a výrokům theologie ustaupit nechtěla; Bůh řídí i srdce králů zemských, a ti víru Apoštolskau ostříhat budau, nebo jsau králové Apoštolští.

Zpytování ale a studium pilné našich církevních výtvinů dodá nám více posily, než pyšné, tělesné a plitké ducha času oslavování a pramenů církevního života lehkomyslné zavrhování sobě jen pomysliti v stavě jest. Viděli sme již i v běhu tohoto pojednání, jak mdlá a slabá jest povrchnost, jak snadně odznívají i ty neyzvučnější a neynadutější výrazy z novin a slovníků povyhrabávané. Což prospějí slova, když není v nich obsahu vyššího. Jakkoli tedy se zdají býti tyto pomůcky unistycké mocnými a velikými; mdlé jsau a slabé, když se jim proti postaví síla víry a dogmů Křesťanských. Zardět by se měli sice ty Senioráty, které celau unistyckau důležitost za půl hodiny odbaviti chtěli a v skutku i odbavili přivolíce k ní bez hlubšího theologického obsahu jejího bádání a zpytování.

Naše Bratrstvo Nitranské učinilo výminku nechtějíc saudu svého kvapně vysloviti, ponechalo sobě čas o této věci hlauběji rozmyšlovati; ačkoli někteří mladíci světští jako pérko z dlaně celau rozdílnost dogmů našich sfauknauti by byli chtěli, bijíce silně na to, aby se aspoň sám princip Unie schválil, uznal a přijal. Ale nešlo to. V některých pak bratrstvech světských hlasů indifferentism přemohl hlas kněžský; ač víme dobře, že takovéto usurpácie světské na statcích theologie křesťanké činěné

ani stálosti míti, ani prospěchů vyžádaných donésti nemohau. Nebo takové decisa křikem politickým bez povšimnutí hlasu kněžského vysílene a vynuceně nemají pro církev a vyznáni moci zavazující.

Stav kněžský je v církvi naši velice ponížený; proto ve mnoha bratrstvech nejsau kněži dostateční víru svau před nevěrau a indifferentismem obhajovat. To je pravda, a tak nevěra více má pomoci než víra; ale tím vším víra nepřestává, nebo jazykové utichnau a učení takové v nic přijde, a zůstane víra! A přijde duch svatý, neli teď, tedy jistotně po větším ještě snížení víry a slova božího, který nalezne i mezi kněžstvem evanjelickým svých Pázmanů.

Unia jediná možná, která jest spolu i jediná, neysvětější povinností se nazvati mohaucí jest ta, která spojí všecky na základě učení Kristova, na dogmách věčně pevných neuchylných, nezklátěných stojící, ale ve věcech na těchto dogmách nezaložených se dělící církve. K tomuto sjednocení pracovati budeme, když víru svau zmenšovati nedovolíme, ale v ní se pořád rozhojnovati nepřestaneme; tato víra přenese hory na hory! Kdo upauští od tohoto obecného základu — házeje do moře lidských změn kotvu silnau, bez níž zahozen bude, na místa opuštěná a celé loďstvo rozptýleno bez naděje nesezbíra leč v hlubokostech morských anebo po ostrovech pustých. Pokud držíme kotvu víry, dotud jest naděje shledání se všemi těmi, jenž s ní se plaví na pobřeží vyjasněnějšího některého z budaucích století Toto jest naše pojímání a osvětlení Unie!

54. Ty pak milá církvi Evanjelická podle Augšpurského nezměněného Vyznání, pomniž v tomto tvém hlubokém před světa syny ponížení, v tomto úpěnlivém, žalostném stavu a položení svém, kdo jest ze synů Tvých Tobě

věrným, aby si hádě v lůně svém neobjímala, nebo uštkne razem srdce Tvé právě potom, když jed jeho byl dozrál. Nyní Tě mnozí opauštějí pro maudrost světa, které slovo kříže jest bláznovstvím, pro slávu, čest, přízeň panskau, které slovo víry Tvé jest řečí tvrdau, pro bázeň, strach a přílišné o zemské pečováni, s nimiž se svovnat nemůže napomenutí Kristovo k svátosti znovuzrození a s Bohem se smíření nás povzbuzující! Ale pohlédni na ty, které vyvolil Bůh k věření všemu, což napsáno jest k našemu naučení: a potěšíš se z nich. Oni v Tobě mají své potěšení a pokoj, jakového jím svět uděliti nechce a proto že jej sám nemá ani nemůže. Ty stojíš v slovu Kristovu věčném zakořeněná — věčná.

Způsob světa, jakovým Tvé věrné svázeny bývají, jest, že nás přesvědčují, jakoby mezi Tvým učením Apoštolským a učením marným rozumů lidských žádného rozdílu nebylo! Navštivil Tebe onen čas skrze Paula ap. k Tymoteovi v 1. listu 4-té kapitole předpověděný, v němž se zjevně dí: „Duch pak světle praví, že v posledních časích odvrátí se někteří od víry, poslauchajíce duchů bludných a učení ďábelských, v pokrytství lež mluvících a ceychované majících svědomé své!

Již natolik znížily moc Tvau, že říkají: „slabá jest církev Lutheránská, musíme ji sesiliti Kalvinismem.“ A tu bez ohledu na tvau víru od nás Tvých věrných služebníků vymáhají odstaupení od Tebe, mlčení, a připravování nového náboženství. Ta nevšeobecnější místa písma svatého vybírají z celku, aby na nich vtipu svého vysvětlování ukazovat mohli, ukazujíce slova křesťanská bez víry křesťanské; citují zákony, které maďarčinu požadují, a svým vysvětlováním dokazují, že jen skrze maďarské Kalvíny zlomí se řečí v Uhorsku nemaďarské; což prý jest požadování vlasti; odvolávají se a odsílají nás před

jakýsi saud ducha času, o němž však neříkají kde bývá, v Přešporku, či v Pešti, či o Debrecíně; svobodu náboženstva nám též na oči strkají důvodíce, že to můžeme učinit; vysoká jakási vzdělanost lidí má prý též k tomu slaužit a nás mocně napomínat k zapření Tebe církvi naše Lutheránská. Ba však již každý sprostý ve věcech theologie Lutheránské novopečený písář, jurát, advokat, křičí na nás: osvěta XIX-ho století. Sotva několik škol přešlý holobrádek, podlizmyska, člověk vypitý a vyhýralý, a v mladosti své na žekráka na duši i na těle obrátěný, staví naproti církvi, víře theologii, svau osvětu XIX-ho století. Již nic není tak nízkého před syny Tvými k vyšším stavům se přiznávajícími, jako mluvit o Tobě o Tvé víře, o Tvém vyznání a věku Tvé slávy, o životu Tvém v sile svátostí a náboženstva zůstávajícím! Větší cti zýská zpěvák oplzlých písní, hnusných řečí šířitel, než pobožně mluvící, víru bránící, Tebe církvi naše zvelebující Evanjelík. Tvá víra se utekla z domů velkých, z rodin slavných, z míst hlučných do tichých komůrek jednotlivých duší a srdcí, do chrámů lidem věřícím pospolitým a měšťanským naplněných. Sněmy církevní Tvé bez modliteb a ducha svatého konané zákony píší proti řečem a jazykům vyznávajícím Tobě a slavícím jméno Tvé. O nic tak nejde nyní synům Tvým nevěrným, jako o zrušení vyznání víry Tvé, v zrušení Tvého třemi stoletími zmocněného učení, o seslabení mocí slova božího, o potupení a snížení řádu církevního ostříhajícího svatostí Tvých. Tvé chrámy pustnau, slavnosti k shonům světským se snižují.

Zdali však dopustí Pán, aby umění to světského rozumu sobě samému tisícerako odporující panovalo v království Kristově a božím, aby Bůh dopustil na církev syna svého vlků hltajících ovce vykoupené; o tom dotud pochybovatí budeme, dokud státi budau slova Evanjelium:

Neopustímť Vás syrotků, přijdu k Vám, praví Kristus Pán.

Ubližují Tobě církvi naše svatá nepřátelé Tvoji, že si rozšířila nevěru, pochybování v slovo Pána Ježíše, že si otevřela sebevoli rozumu bránu k výstupkům rozumověrským a Boha spuštěným; ale mluvíš sama za sebe články svými nepohnutě stojícími. Ty jsi však věčná v Kristu bydlící na nebi, ty hlasem slyšeným a slovem psaným se neozýváš k pozemšťanům. My tvá slova přednášíme světu a nepřátelům.

Co vytýkají církvi naší někteří, jenž ji dobře neznají, žeby ona dogmy křesťanské narušila, to jest naskrze nepravá námitká. Z tohoto ohledu stojí církev naše důsledněji, než sama římsko-katolická. Tato poslední má svau theologii, kterau učí dogmy vysvětlovat; naše církev má dogmy silnější, nebo je nevysvěluje. Proto církev naše nepřijde se sebau nikdy do odporů marných; u nás žáden Convent žáden sněm, žáden biskup nemá moci určovat theologů církve naší. Reformácia tedy jest opravdové obnovení církve, nebo ona vytrhla církev z odporu se sebau samau. Co jednotliví lidé u nás píší, to jest jejích subjectů theologie, církev je za svau nemá, těch za věrných majíc, jenž sobě víru její buď skrze hluboké studia buď srdcem čistým ospravedlnit znají. Arci, že tu jednotlivcové povstávají, kteří právě i Atheismu do náručí upádají. To jest ale jejich věc. Církev stojí mocně nevedauc syny své do zmatků vysvětlování lidských. Tento ohled jest nevyvyšší positivnost naše. Bludy ty od theologie odpadlé, pádem svým se navrátí po cestě náboženského života opět odkad vyšli, do církve, která nepohnuta stojí v dogmách svých. Jest to doba nejpronikavější čistoty a stálosti v církvi naší. Ona dala lidem svobodu, aby mohli na čas odejíti k hledání jí, a když poblaudili, musí ji na-

leznaut, nebo všude jest ona, kde stojí kříže křesťanské, majíc ani sebau ani nikým základy nepodvrátěné.

Vy pak, kteří ubližujete církvi naší onným připisováním jí toho, čeho se ona nikdy nedopustila, ustaňte od utrhání a přihlédněte se k ní samé, k jejímu učení, a přesvědčíte se, že žádná církev tak mocné positivnosti nemá jako církev naše. Že i sama římsko katolická oslábla v positivnosti své, svědectvím jest reformácia. Ona vysvětlovala dogmy a nedovolovala to jednotlivcům činit, proto povstali jednotlivci a navrátili božímu slovu právo a založili církev, která si neosobuje právo na dogma. Naše církev nemůže přijít se sebau do odporu, a předce otevřela svobodu ducha synům svým, aby mohli oni na cestě poznání a vědění přijít k usvědomění v duchu svém všech těch pokladů v dogmách křesťanských uzavřených. Uzneyte Vy horliví tuto podstatu církve naší, a jestli ve své spravedlivé horlivosti mluvíte proti boborauhavým rozumověrcům, jenž nebeskau zbraní jdau proti nebi samému, proti těm mluvíme i my uvěřivší v Krista toho ukřižovaného bráníce víru naši osobnau; a však učiňte rozdíl vždy mezi církví naší a neznabohy našimi. Oni nepředstavují církev — jsau Mephistové jí slaužící zapíráním.

Toto mluvím o Tobě, církvi svatá Evanjelická, já nehodný Tvůj služebník, toto věřím o Tobě, za takovau, jaková skutečně jsi, Tě maje; Ty tedy neustaneš a nezměníš se, nebo jsi vzdělaná Kristem na skále nepohnuté a brány pekelné nepohnau Tebe!

Než, potěš se i v skormauceních: „Všakť nejsau rovná utrpení nynější oné budaucí slávě, kteráž se zjeviti má na nás i na Tobě, za kterau se vydal Kristus, aby Tě posvětil očistiv obmytím vody skrze slovo; aby Tě sobě postavil slavnau církev, nemající poškvrny ani vrásky, neb cokoli takového: ale abys byla svatá a bez auhony!

Svatá jsi církvi naše, nebo jsi uvěřila v slovo života, a nepřicházíš sama se sebau ani s učením Evanjelium věčného do odporů zemských. Jen setrvej dále a Bůh Tě zmocní i utvrdí, aby si byla zde hodně proti nevěře rytěřující, potom ale triumphující!

55. Cože tedy jest konec těchto mých myšlének tohoto snaženství mého? Cože může být zpytujícího důkladně život církve i dogmů křesťanských o Unii za saud jiný, jako že spojení jiné ani možné ani potřebné ani užitečné, ba ani jen myslitedlné není, jako onno v Centrum křesťanstva, v Kristu, v dogmách, v Apoštolské síle i víře záležející. Mezi námi ale a Kalvíny jen tenkrát možné, když anebo oni nevěřit anebo my věřit přestaneme. Než s velikau mocí se nyní na tom pracuje, aby sme my k nevěře byli přivedeni, jak sem toho dostatečně dokázal. K Vám tedy nyní Vy Šafáři tajemství království božího, k Vám přisluhovatelé velebných svátostí a kazatelé slova božího podle Augšpurského Vyznání, k Vám tedy Spolubratři na Vinnicí Páně semnau spolu pracujícím obrácí se naposledy hlas můj. Připusťtež jej sobě k srdci tak jako jde ze srdce; nýbrž připusťtež jej i k duchu, jakož z ducha jde pohříženého v hoři pro snížení církve, pro zapomenutí na dogmy, pro potlačení ducha pravo-knězského, pro zaniknutí hlasu svobody, síly a pohledů vyšších k Všeotci a Pánu nebes.

Vám jest dáno znáti tajemství království božího, kněži Kristova Evanjelium, Vy tedy nesmíte upadnaut do třídy těch rozumářských sebevolníků, jimž jest dogma a vůbec náboženské povědomí „jen strašidlem, které bloudí na poli náboženského života, jen mrtvolau v špirituse myšlénky na nás přechovanau, jejíž anatomií dogmatyka jest“; nebo v tomto pádu uvalili by ste na sebe znamení těch, jenž hřeší proti duchu, a kterým nemá ani v budaucím věku odpuštěno býti. Pro tu plitkost, s jakovau se u nás

študia odbavují, padáme do toho žalostného podezření, že i sama nábožnost nemá síly a indiffarentism jen tím snadněji podhryzuje kořen náboženstva. Pozorujte lidi a skušujte duchy, že již teměř jednau řečì mluví u nás neyvětší neznaboh s neypobožnějším knězem. Neznaboh s resultatem německého rationalismu, bár sotva dle jména některých spisovatelů zná, šermuje proti theologii křesťanské, mluvě, že není nic zjevení, ani zjevného náboženství, hledaje zvětlo v hrobu temnosti, hledaje život mezi mrtvými, a tu mu rozum jeho jako světlonoš bludný svítí! A mnohý jináč pobožný člověk sem a tam i kněz neví staupit šelmě na hlavu. Jakási falešná stydlivost vkradla se do povědomí naších theologů, jmenovitě ale některých mladších knězů *). Ale budemeli se divit tomu? Kdeže na-

*) Ano i některých, jenž právem k starším náležejí, čehož já příklady zkušenosti mám. Byv v Trenčíně roku 1837 jako Paedagog u Urozeného P. Bangyi, měl sem příležítost častěji se scházet s P. M. Wágnerem, usedlým měšťanem, vysoce zaslaužilým církve Ev. tamější kuratorem, mužem pobožným a silně k Evanjelium Kristovu a víře ev. podle A. V. přirostlým. A rozpomínám se jestě nyní na ty krásné hodiny, které sem s ním v považováních náboženských tak příjemně ztrávil s velikau ducha rozkoší. Tento Pán se mi jednau žalostně ztěžoval na bývalého svého duše pastýře ***, jenž přijda pro návstěvu do Trenčína jeho nábožnost pomýliti se usiloval. Strhla se prý mezi oběma nima hádka náboženská o pravdách Evanjelium Kristova. A poněvadž p. Wagner skrze víru svau živau i k známozti Evanjelium přišel, a kněze v jeho rationalistyckých vysvětlivkách hodně mátl slovy zjevnými Spasitele, odseknul mu školským jargonem onen: „Ja, Oni p. Wagner sú Orthodox, s nimi člověk nikam nepřijde.“ Ale pán Wagner velice trefně i na toto odpověděl řka: Co mne tam po Jejích všeljakých slovách, Orthodox sem, Orthodox tam! Dost na tom, že já a semnau každý dobrý

lezneme pořádné studium theologie? Kde se poděly dogmatyky z knihoven našich? My nyní právě tak vypadáme, jako marná děva, která jináč sice krásná jest, ale sprostá, tak že když ji vtipálek řekne, že je špatná, hanbí se jíti do společností. Resultaty rationalismu, jináče v Germánii již v posměch — až na jeho následky, jenž v lidu žijí a skutky neyvětších bludů i hříchů tvoří — uvedeného, resultaty jeho pravím uchytila plitká mysl některých filistrů, a šermuje s nimi v hluku společenského života, tak že cestau jako opilí se ubírají širokau a s bubny a traubami na bojázlivé bubny od zbraně rozeznať neumějící zajíce táhnau. Čas jest již, abychom ty ratiolalistycké bubny poznali, a jedním mečem theologických študií, tisíce z nich snadně porozpichovat v stavě byli. Že študium theologické u nás dále nepostaupilo, než ho nihilismus proti postavený dogmatysmu německému, i to sice jen v posledních jeho consequenciách zlých pomknul: to já se

---

křesťan více věří svatým Evanjelistům než jejich a všem lidským vysvětlivkám!“

Toto hle je ta víra jako zrno horčičné, které netoliko horu na horu přenáší, ale která právě samy Mephistopheleský posměch, tuto neyvyšší horu nepravostí, bohorauhání, hříchů proti duchu svatému ztřásá a k znížení přivodí. Tauto svau víran ohlušil šlechetný p. Wagner i toho mudrce světského v rauše křesťanského kněze oblečeného, tak že neopovážil se jej jako Farizeove Krista více tázati.

Eyhle tuto víru zachovejme, ey hle tauto silau bojujme: a jistě přivedeme k zahanbení Mephistů v křesťanstvě strašících a končitým nosem do dogmů bodajících.

Mně pak samému se přihodilo, že mluvě o sv. Trojici před jedným šlechetným a vysoko postaveným Pánem, Pán Bratr jeden posměšky své zatajiti nemohl. Ej Páni — odpovídejte v světle, v jasně, veřejně Kristu, a ne pod kepeny své nevěry; jsteli více

nebojím vyslovit, bár si některý pan bratr bude myslit, že Bretschneidra čítal, nebo v skutku dále sme nepřišli. Odkud pošlo, že každý světský poloučený snadně k onnomu absurdnému resultátu přišlý filister říci mohl, že i on ví co je theologie, a také k blasphemii rationalistycké řeč a dialektyku svau dovedl. Mně samému se opovážil jeden mízerny kandidat přešovský rationalismem školským celau smělostí zapírat podstatný vývin a samu podstatu křesťanstva, dogmů, Krista a t. d.*) Ostatně však on snad se bude znát rozpamatat na tu praelekcii mau, co od večera přes půlnoc trvala. Potom se taký chudák a mizerák stane někde kaplanem, potom knězem, tak se ožení a jest šafárem tajemství království božího, jest theologem právě i pošvěceným přisluhovatelem svátostí! Bratři v Kristu! nezapírejme si chyby v řádu našem; a k těm patři neyvíce tu naše rationalismem rafinovaná a soli i koření dogmatyckého zbavená vycibrenost.

Mluvím vůbec, a pro tuto pravdu všeobecně již historicky potvrděnau nejsem slepý, abych neviděl šlechetné výmínky církve naší v křesťanstvu k ozdobě slaužící; a takové výmínky jsau jak mezi neystaršími, tak mezi prostředními, tak i mezi neymladšími knězy Lutheranskými.

---

než On — uvěříme Vám. Dotud ale Vás jen za opuchlé a vypuchlé ledabylosti církev naše a my s ní považovat budeme.

I tomu slovu Orthodoxia nezdají se mnozí rozuměti; ale chtěje i o těchto věcech mluviti upadnul bych do dlauhé kapitoli. Do času budiž dost na tomto oznámení, mocí kterého pozdvihujeme hlas církve znající své nezdařence, a hotové k rytěřování proti vší světa a ďábla zlosti.

*) Nechť toto není na ujmu horlivého theologa našeho p. Munyayho v Prešově podotknuto; saudil i jej nepříznivě kandidat, než chválil rationalistu Vandráka. Odkud tedy potok kalný teče, neli z kalného pramene?

To sem připomenul, aby ti, jenž jsau ve vině, neběželi k demonstracii filisterské, alá: hle utrhá nám, není ten, ten onen, tamten znamenitý theolog?“ aby ukryli sami svau vinu. A však nemluvím, abych obtěžoval řád náš vinami, krom toho sme tisícerako sklíčeni; ale aby nám to služilo k povstání proti světa marnostem, a vneslo nás do povědomí té povinnosti, že církvi sme dlužni zachovat sebe bez úhony jako pravých theologů.

Vzhledem Unie ale rozvážmež dobře, že všecka ta svodná osídla, jako jsau řeči Unistů: že není rozdílu v dogmách našich a assertach Kalvínských, že osvěta a duch času to vymáhá a požaduje, že bezpečnost církve to radí a sto jiných těmto podobných ledabylostí — že tato osídla již a před tím prostírána byla na věřící srdce. Co se dotýče vnitrných rozdílů, o těch sem psal; ale pomněme tuto jen to, co proti těm hrdým světákům, jenž náboženstvo se svau tak zvanau osvětau spojiti nezn·li, minulého století Cyprian proti Tubingskému Kancléřovi Pfaffovi řekl, a sice: „Lieber will ich ein einfältiger Mann heissen, der in dieses aufgeklärte Jahrhundert sich wenig schickt, als aus der Gnade Christi fallen!“ Kladmež větší cenu na takovéhoto muže Kristovi addaného, jak na vypuchlé řeči „kor szelleme“ a „setétség éjszaka“ a těmto podobné na hrdinstvo víry šplihané slyny. Co se pak dotýče osvěty; hej veť kdo nám řekne že sme synové tmy, když otevřeme pravé prameny osvěty theologické? arci musejí být jiné, než Supernaturalism s jeho dogmatysmem, a rationalism s jeho nihilismem, z kteréhož posledního i Pan Šimko i sám pil i svým učedlníkům — i mně samému — píti dával a dává. Kam vede, že k nihilismu zprovází, jest snad dostatečně dokázáno.

Ej neměrejme víru svau podle kaputů a ozdob zevnitrných, a vyznejme Krista toho ukřižovaného všemi dog-

mami církve naší; veť jsau ony již ospravedlněny i před duchem i rozumem. Osmělme se i my nyní měřit ty affectované osvícenosti podle míry i proniknutí dyalektyckého a filosofického víry a dogmů našich: spatříme, že mnohý, jenž byl v Abdeře filosofem jmenovaný, demittet auriculos sicut inique mentis asellus!

Zdali my, kteří sme povoláni ku ochraňování toho svatého ohně víry a náboženstva, zdali mi kněži se máme tak z víry vyzvleci, že to co se přes 1845 roků pod zprávau boží vedlo a stavělo, co lidstvu potravu donášelo, aby neztrupělilo se věčně za márné vyhlásíme, a s duchem té pravé osvěty našeho věku spojiti v stavě nebudeme? Kdo neví spojit a ospravedlnit to duchem povědomosti, měl by aspoň tu víru v srdci neumenšenau zachovat, že Bůh ani jen na okamžení neodešel ze světa a běhu historie člověčenstva. Zdaž my zvěstovatelé lepších nadějí, krásnějších výhledů, požehnanějších věků, jasnějších století prví máme býti podporovatelé těch zaufalých myšlének, že jen zběrba a agregát nápadů a losů lepších jest lidstvo a historia? My máme býti pošlapávatelé toho, co milliony lidí k slávě vedlo, boje počínalo, vedlo i končilo k oslavě boží v slávě člověčenstva? Zdaž my kněží pomáhat chceme bořit svatý chrám církve, dogmů, víry, zjeveného náboženstva, aby na jeho rumích z lidských domněnek setkané rozvěšeli se přaděna nesmyslů, odporů, fantazií? Čili tedy i boj onen slavný reformácie budeme míti jen za škrupinkářstvo ze strany Luthera našeho? Nic nebudeme vidět v této bauři duchů pobožných, jako tvrdošíjnost? Tvrdošíjnost ovšem, nedadaucí se odervat od té školy pevné víry v Krista Ježíše a jeho Evanjelium věčné!

Ej ale neupadli sme ještě tak hluboce, abychom v boji tom o víru vedeném nic jiného neviděli okem ducha svého, nežli náruživosti, slova osobnosti; nechybít žád-

němu z nás onno vyšší nahlédání myslí, moci kterého prostředkem zemských zmatků vidíme kráčeti ducha i ideu božího řízení. Boj ten zevnitrný byl arci zevnitrně považovány bojem slov, osob, náruživostí, zápalů konečných; ale v pozadí jeho svítila idea, stál Pán církve své, blýskalo spasení světa. Jako Marya Magdalena a Marya Jakubova a Salome nakaupivše vonných věcí a nesauce je k pomazání Ježíše hleděli do hrobu temnosti, ale za nimi svítil jest Spasitel v Galilei; tak je to vždy s námi lidmi. My hledíme do hrobů, ale nesauce posvěcené hoře i radosti srdce i úmysly k pomazání Ježíše osvěcování bývame jim!

My sme nyní ti, k nimž církev naše ve svém sklíčení od nevěrných a nevěřících na ni uvaleném volá: Přisluhovatelé svátostí, bděte nad poklady věřících, nebo sem jako matka od dítek opuštěná! Máme tedy nyní živau víru brániti podstatau chrámů svých, těch pak šlechetných mužů, kteří ač i ze světského stavu jsauce předce svátostných těch základů sobě ctí a vysoce váží, svau důkladnau známostí jejích v tom duchů udržeti, ano přesvědčiti, že nejsme nehodní svatého učení, že nejsme sprostí a toliko mechaničtí úřadu kněžského zástupcové, k němužto by se jen neynuznější a k jinému nezpůsobní vybírali. Život ale náš ať jest svědectvím Unistům našim, že ještě nejsme tak zkaženi, abychom v podlém synkretismu posilnění hledali. Máme lámat jednau rukau okovy pověry, jinau žaláře nevěry!

Dogmatyka našich rationalistů jest nekřesťanská, proto žo nevěří v ducha věčně živého, ale jen jako minulého; proto z této školy vyšel vědecký i praktycký marasmus. Všecky dáta rabbulistycky vyčituje a do schemů skládá, až z bachantů stoárchových jedné živé my-

šlénky theologické na svět nepřichází. *) Celý člověk a duch už jen jako camera obscura paměti, v niž nahomolené jsau data a reminiscencie, vychází z té dressúry pseudo-rationalistycké. Ale víra naše vybředla již s toho klátění se mezi sebau samau a vědau; kdo chce naleznaut potěšení ve smíření ducha svého a známosti své s vírau a náboženstvím, může je naleznaut, jen když bude chtít. Arci nepřijde tak snadně ke konečnému resultatu pokoje a blahoslavenstva, jako přišel na cestě rationalismu k resultatu nihilismu, nevěry, rozervanosti a nepokoje; tím ale požehnanější bude jeho pot a namáhání.

My v prostředku bojů starých dávných víry bezprostředné s nevěrau falešnau — rozumností rafinovanau stojíce a žijíce, nesmíme menšího ducha a víry smělosti obmezenější dokázat, než to dědové dávní více jen citem vedení činili. O šťastných nás, že my se táhneme po straně Angustýnů, Herveů, Bernardů, Hussů, Lutherů, po nitì Nikolaích, Abrahamidesů, Melíků, Lánich, Pileců, Letenyeích, po stopách vítězných Peréňovců, Thurzů, Révayovců, Suňogovců, Nádašdých, Zayovců starých: nebo naše jest nyni toto krásné povolání bojovat za vívu, církev a náboženství tak s mečem vědy křesťanské, jako oni bojovali s mečem víry, naše jest slavná povinnost u-

---

*) Viz: Die Grundlehren der christlichen Dogmatik als Wissenschaft von Dr. Ph. Marheinecke. Předml. str. XXVI. a násld. „Eben auf diesem Wege der bloss historischen Notiznehmung nur Kundschaft noch von unzähligen Dingen, und nicht mehr Wissenschaft, ist die Theologie unserer Zeit so sehr unter sich selbst herunter gekommen, dass man z. B. wie Herr Gen. Sup. Bretshneider viele und dicke Bücher über Dogmatik und dogmatische Begriffe verfertiget haben kann, ohne auch nur eine Ahndung, oder gar einen Begriff von demjenigen zu haben, was eine Dogmatik unserer Zeit seyn und leisten soll. a t. d.

vádět tak oslavenau víru povědomostí do života, jako onnino uváděli tu samau víru citem horaucím nekonečného taužení po idealu dokonalosti. Náš boj jest a bude o tolik velebnější, o kolik více ve své čerstvosti nezkažené i víru živau v citu horaucím jejich zachovali sme, i s jasnau povědomostí osvícenosti křesťanské XIX-ho století ji do života již dokonalejšího uváděti budeme. Takto uznáme v předcházející době pokynutí vyšší k pokrokům života a slávy ducha dokonalejším.

Ach vítej ty živote požehnaný! Požehnaný bude řád náš, když se v církvi naší tento ideal aspoň poněkud uskuteční: a uskutečníme ho, Bratři v Kristu, pomocí ducha božího! A potom, potom jazykové umlknau, posměchy přestanau, a víra povýšená, oslávená, uskutečněná životem spasí nás i těch, jenž nás budau poslauchati.

Neslyšme falešných těch proroků aulisně slovy křesťanskými bez víry křesťanské se chvastajících a mluvících: co nás po symbolických knihách, my máme Biblí Páně! To jest jen řeč lidí ceychované majících svědomí své, ale ne věřících a kněžů pravých. Biblí Páně jest obsah věčného zjevení božího: tento obsah, tato idea vstaupila do světa a zjevovala se blesky svými na stranách časnosti; podstata církve křesťanské jest ta idea, ta Biblí Páně, a ty šlepěje, jakové ona v životě člověčenstva zůstavila. Komu jest svatá Biblí Páně, tomu musejí být svaté i ty šlepěje, které ona na stranách historie vytlačila. Podivnoť, že jejich rationalismus jest taková Camera obscura historických reminiscencií, a předce nemohau se ani k vážnosti a úctě těchto pomníků povznést, ať nedím v symbolických těchto knihách základ své včasu stávající církve spatřovat! Ale však oni i s Biblí Páně tak též činí, toliko to zrovna říci se ostýchajíce. My chodíme s Biblí Páně do chrámů církve té, jenž stojí na základu víry podle Augšpurgského Vyznání; co se od 300 roků na základu písem sva-

tých postavilo, to jest církev naše. Kdo chce vyhodit symbolické knihy z církve, ten se nemůže modlit, ten nemůže vyznání víry své říkat, ten nemůže říci kam, ku kterému stádu církve veliké křesťanské na světě přináleží. Právě tak činí jako ovce ztracená a svůj ovčinec zanechavší; ona z přirození ovčího sice nevyšla, ale předce jest ovce ztracená. A my bychom celau církev Lutheránskau takto vyhodili z ovčince jejího, mrštíce ji na to moře veliké národů Bibli Páně majících. Z Křesťanstva samého bychom mohli potom tím snadněji vyvrženi býti.

Duchu kněžký církve Lutheránské! na Tebe se odvolávám proti těmto návrhům sebevolným: přísaha se i má skládat i má zachovávat na knihy symbolické církve naší. Kdo z nás nedrží podstatu zevnitrné církve, boří i vnitrnost její.

Lákají nás k Unii i prospěchy a sliby zemskými. Ale o těchto sem se vyjádřil jinde: i ty největší zemské prospěchy nejsau dostatečné k svedení věřícího k tak velikým proměněním víry své, jakové Unia požaduje. Ale abychom po lidsku též mluvili, aspoň na chvíli poshovějte a sneste mne mluvícího.

Kde se ukázala církev Kalvínská tak mocnau, tak pružnau, tak prudce odpory od sebe odrážející, jako naše Evanjelická? O krypto-kalvinismu se mnoho může mluvit: mezi tím co církev naše rozpráví o mučedlnících pro víru svau. Nyní nám představují Unistové před oči milliony Kalvínů, an pokoj panuje a k udržení svobody i bezpečnosti mučedlnické krve a víry se nepotřebuje, nyní bijí na bubny a svolávají nás proti katolíkům když tito pokojně s námi žijí Boha trojjediného spolu s námi za lepší osvícenost křesťanskau oslavujíce! Ale když byli časové přežalostní pronásledování a silných bojů v církvi a krajině, tenkráte se ty milliony Pán Bůh sám ví kde ukrývali. Vyháněni byli Lutho-

ráni. Když pak Sakramentářů jako nekřesťanů stíhala krajina, byli všickni Evanjelíky A. W. Víra plodí sílu, skutky, moc a obranu: proto že jest naděj ných věcí podstata a důvod neviditelných. Kde se v náboženstvě všecko hltá, všecko maká, tak že mu nezbývá ani naděje, ani nic jiného, leč co žuje a obrábá rukau neb rozumem: ten se ani nepošine výše od země nikdy. V naší církvi vidíme i tuto sílu; pravda že klesati počíná od tedy, co se nevěra vkrádá do srdcí, co i Lutheráni k tomu makavému náboženství, k té nevěře, jenž nemá základu a podstaty naděj ných věcí, aniž pak jim jest důvodem neviditelných, klopotnými býti počínají. Ale tu stojíme zase my, kteří obživíme co bylo parnem vypráhlo, polejeme co vadlo, povzbudíme co hlukem věku a duchem času ohlušeno bylo. Když sme tedy ve věku bauřlivém nejen sebe, než i Kalvínů mocí víry své obránili: nemáme se čeho bát ve věku pokojném, kde se právě i stavy katolické na sněmích krajinských tak mocně za svobodu ucházejí.

Kde je jakový užitek při tom celém Kalvinisování? Celé vyvinutí historické naší církve a Kalvinismu stojí tak proti sobě, jako tma a světlo. Kalvinism ani kunštu pro svau suchotu v náboženstvě, ani vědy pro svau plitkost v Assertách svého Vyznání nevyvinul. Celá historia literatury v Uhorsku je svědectvím zapírajícím, co v říši věd učinil Kalvinism. Ani stát Uhorský neví o nich ničeho, pohřešujíc naskrze na stranách svého se vyvinování skutky jejího Vyznání. Kalvínská mládež chodící v novějších časích do Němec ani jen jazyku německému se neví naučit, tím méně jest v stavě vědám německy přednášeným srozuměť. Nedávno šel jeden togát z Berlína a střetnuv se s burši jinými a některými krajany svými radil těmto, aby jen do Berlína šli, že on prý nikdy nevěděl, co je za rozdíl mezi: Ich wünsche wohl zu speisen, a wohl gespeist zu haben; ale že se prý tomu tam naučil.

Katolická a Lutheránská církev jsau hlavní doby ve vyviňování se státu Uhorskéko; onna má zásluhu o vychovávání celé krajiny, o umění krásná a jest krajinskau; tato se stala zaslaužilau o vědy, o život literárný, o sbírky a dokumenty historické vyhrabané, ona byla nosičem západní vzdělanosti náboženské, filosofické, historické, a t. d. a štěpovatelkyní její u prostřed národů Uhorských. Co ví Kalvinism proukázat? Pan Šimko odpoví: zlato, kapitály, Debrecínské a Patacké školy. Ale zlato nemá váhy na váhách pokroků ducha a zásluh vyšších o společnost lidskau; a školy mají cenu jen ve vychovaných světu velikých lidí. Kdyby k. p. Patacké školy jen jednoho takového muže jako byl Reformator jejich Jan Amos Komenský byli Uhorské krajině vychovali; ani neyurputnější nepřítel jejich by jim zásluhu o obec Uhorskau neodepřel. V Kalvinismu není té kyslíkové k životu potřebné povětrnosti, není povětří, v kterém by věci hmotné váhu měly, jako v traubě sklenné, z niž povětří, v kterém by věci hmotné váhu měly, jako v traubě sklenné, z níž povětří vytaženo jest; dukát s pérem jednak padá. Tuto pravdu sme musili říci, bár snad nebude po vůli těm, kteří i historii z hlediště Unie psáti chtějí.

Slovem, nic ani zevnitrného ani vnitrného nás nevábí ke Kalvínismu. A jako bylo na districtualním Conventě vloni přednešeno, sami Kalvíni o té Unii mnoho, jedni pak právě nic nevědí. Ale na toto přednešení se nic nerěklo, vše se jen žene, aby se čím dřív spojení stalo. Co následovať bude, žáden z horlivců nepředvidí, aniž o tom myslet chce. Fixirovaná myšlénka, že to komusi pomůže, je péro ženoucí mašinářskau některých lidí horlivost k dopřadení vřetena; nit ale je už pozapletovaná, odmotávat ji by mnoho stálo, proto nejlépe bude, když se to tak nechá. Nuže nemysleme sobě, že to Páni, co tak ochotně chtějí ze dvau Vyznání víry třetí nějakové

učinit, mohau takového něco před krajinau jen tak lehko zmazat. Ne jen že jsau tu prekážly náboženské svědomí, ducha, víry, náboženstva se týkající; ale takové lehkomyslné s církvema zacházení uvedlo by obě do velikého nebezpečenství utratěni svobod evanjelických. Bár mnohý ze Syncretistů našich šablu nosí, předce on ještě nestojí nám za zlé následky. Pomněmež všickni, že svatost zákonů přísně vyhledává, ne jen aby ony zachovávány byly, ale též aby ti, k jejichž dobrému ony vydány jsau, v tom jistém stavu, v kterém jim zákony potřebny byly stále setrvávali a ze zákonodárstva a veřejné spravedlnosti posměch a šašky si netropili, hned toho, hned jiného jako svevolné děti se lapajíce. Víme kolik zlého natropila ta darebně proměněná Augšpurská Confessie (variata), víme též co zlého učinila i ta kniha, která pod sněmem šopronským r. 1681. vyšla a lživě na nás i Kalvínů, jako bychom byli od svých vyznání obapolně odstaupili žalovala. „Veritas toti mundo declarata" byla jistotně velkau pomocnicí těch pronásledování, která potom nastaupila. A zdaž by se to větším právem nemohlo státi budaucně, kdaž bychom totiž škutečně ochranu zákonní Augšpurského a Helvetského Vyznání samopašně pošlapali a čemusi třetímu v naručí letěli? Všecky zajistě pacifikacie, anobrž i Art. 26. r. 1790, jako též všecky Intimata až i neynovější zákony krajinské zřetedlně dávají přednosti zákonní vyslovně jen Augšpurskému a Helveskmu vyznání. Zákon, král, řád a zpráva nic nevědí ani o Z--vském, ani a Sze--vském, ani o B--vském ani o Š--vském budaucím tom novém vyznání. Jestli tito vydobudnau třebas i větší svobody tomu Unistickému vynání, my předce z příčin podstatných, náboženskodogmatyckých k němu přistaupiti nemůžeme. Že ale z ohledu politického raději máme stoletími ztvrzené, zákony krajinskými ubezpečené, uznalostí veřejnau udomácněné práva naší

církve, než jakovékoli sliby, to nám ani neyfantastičnější politikus za zlé míti nemůže. Politika je právě neybezpečnější tam, kde ji stvrzují století; a nic není nejistějšího pod sluncem, jako conjunctury a combinace politické.

Na tu novau, žádného poručenství z minulosti státu Uhorského nemající sektu bude moci každý každulinký advokátik ruce vstáhnauti, aniž se bude moci ona štítem constitucie bránit, právem ohradit. Nad to nemyslemež též, že by syncretyzm byl v stavu také obětě na oltář víry položit, jakové se vyhledávají k uzákonnění jednoho Vyznání! Jako žeby mohl ten za víru se obětovat, který nemaje ji v církevnosti své, toliko z mnohých knih ji stlauká a kunstuje? — Než toto bylo po lidsku praveno!

Nade vše ale Otcové duchovní lidu naší zprávě svěřeného, jest to věc svědomí, byť by i skutečně prospěchy v té míře šli, v jaké nemohau jít z Unie, — tu víru, která nás odkojila k životu a jak máme naději i k spasení věčnému, tu víru, za kterau mřeli dědové slavní, tu víru která ta sama jest, jenž obživovala církev a člověčenství přes 1845. let, tu víru, kterau hřímal do bauřlivého světa, blýskal v temné noci, požehnával v času hříšném svět otec náš duchovní Luther, tu víru, která má zásluhy o celau obec Uhorskau a proto jest pojistěna pro budaucnost i zevnitrně, konečně pravím, že věc svědomí jest, tu víru, kterau lid náš tak mocně drží a zachovává, lehkomyslně pro klamné bludičky lidských nápadů a nálezů opauštět, lid pochybnosti vystavovat, zmatky množit, křesťanství našemu v nás k pěkné povědomosti přišlému se zpronevěrovat! — My nesmíme tak velkau cenu klást na tu maudrost nynější světskau, na tu rafinovanau výmluvnost společenskau, na ty lektúrami novell vykrmené literárné renommisty; kteréžto direkcie našeho věku, více méně atheistické, alespoň proti-náboženské jsauce,

zlého ovšem natropiti mohau: ale aby stálosti měly, nenalezám. Povolání světského stavu se zaneprázdňuje s pochopy konečnými, s interessy zemskými, obmezenými, bár jináče jak politickými; ohledy světské jsau idol jejich a tak míra jediná i při samém pojímání věcí nebeských. I náboženstvo jen z politického stanoviště berau a uvažují. Jestli tedy jejich rafinovanost světsko-společensko-politická, živly světa vykrášlená a podepřená převahu vezme i nad vědami našimi theologickými a obvede firnajzem svým barvu pronikavau života náboženského; což jest za následek jiný budaucí, než celé vykořenění církve a náboženstva! Že však toto jen zníženo býti může u jednoho věku, nikoli vykořeněno, zmatky povstalé a bauře vzniknaut mající z toho podzemního budaucně přijít mající ducha prvých nás pohltí, jenž sme nechali přemoci se maudrosti proti-náboženské. Ideal theologa dosáhnauti, je prvá povinnost kněze. Vezme sobě vysvětlit direkciu nynějšího světského stavu, tak drastycky proti nábožen-stvu u nás Evanjelíků vystupující. Ne sice, jakobychom neměli mužů nábožných i v tomto stavu, ale že takovau převahu vzal indifferentizm, pro kterau sotva můžeme vidět ta srdce šlechetná, činím toto poznámenání.

Ze stavu panského ta starší generácia jest na všech stranách více nábožná a církev ve vážnosti mající, ale i tato za povoláním svým zchvacována bývá vírem novějšího pokolení, rationalismem odkojeného. K tomu pak přistupuje ta okolnost, že se nyní duch na polityku obrátil, tedy na venek, na obec, na svět. Už nyní nenajdeš juráta ani písára, co by po idealu Guizota, Thiera, Peela, O'Connella netaužil, co by o státě Francauzském, o Constitucii Anglické o Absolutyzmu Ruském, o polityce pentarchické a t. d. s velikým pathosem nerozprávěl. Pravda, že se tu mnohokráte jen novinárský Galimathias ukazuje; mezi tím pravda jest, že je toto neduh času, jináče „kor

szelleme“ jmenovaný. Takto dressirovaní mladíci neyméně indifferentiyzm, jestli ne samý Atheism, za okrasu této své dressúry považují, Kam se tedy podějí ti starší ba i mezi mladšími vyššími pohledy ducha obdaření — jestli my nebudeme ve stavu moc theologické vzdělanosti výše vyzdvihnaut, než jsau tance územské plitkosti? Ztratíme dûvěru a sami zatřeme a zamažeme nebeskau barvu náboženstva tím líčením firnajzu politycký vědomostí, na theologii křesťanskau. My máme nyní to krásné povolání, udržet duše pobožné i mezi vyššími stavy za náboženstvo planaucí v dûvěře té, že naše studia opravdu nejsau taká, aby k nim jen ten přistupoval, kdo k jinému způsobný není, a vystavit korauhev ducha pravé osvícenosti, která by úsilně přitahovala na sebe pohledy těch duchû na venek letících, polityzujících. Tu potřebu oni sami cítí, vytýkajíce knězûm jejich polityzování, v kázněch. My sme smírcové v tomto rozervaném pokoj a zadosti-učinění v conjectúrách svých politycký nenalezajícím věku, smírcové mezi duchem a světem, sme zvěstovatelé těch věcí nebeských, které svítí lidem v pozadí, an oni do temného hrobu je hledati jdau!

A když takové jest naše povolání, zkusivše tedy víru svau v srdcích čistých, ospravedlnivše ji před neyvyšším tribunalem ducha a pravé vědy theologie, a naleznuvše ji jako věčně se skvaucí zlato pravdy a spasení: rcemež těm, jenž nás od církve naší a víry Evanjelické podle Aug. Vyz. odlaučit, a či ke Kalvinismu, či ještě k čemusi druhému přivést se usilují, rcemež sněmûm a Magnášum, pánûm světa i bratrûm nevěrným, hřímajíce ve svatém za církev svau zanícení a zbožném nadšení s otcem Lutherem: Tu stojíme, jinák nemûžeme, Pán Bûh nám pomáhej, Amen!

O b s a h.

Čísla		Stránka
1—2.	Úvod do spisu	3
3—4.	Pochop Unie a cíl její	8
5.	Náboženství	11
6.	Rozdílové náboženští	13
7.—10.	Křesťanství, církev a povaha jejich vývinů	14
11.	Studia k pochopení Unie potřebná	26
12.	Stav církve Kristovy do časů Gregora VII.	—
13.	Gregor VII. a jeho věk	30
14—15.	Křižácké tahy a jejich následky	34
16.	Řády rozličné	36
17—18.	Přechod k vývinům učení křesťanského. Klaudius z Turinu	39
19.	Slovenská Liturgia	41
20—24.	Herveus — Anselm z Canterbury, — Abälard — Bernhard z Clairveaux — Péter Valdus a Valdenští	43
25—28.	Viklef, Předchůdcové Reformacie v Slovansku — Hus — Jeronym — vojny Husitské	49
29.	Pojímání Reformacie — Mephisto	57
30.	Vystupování církve proti kačírstvám	61
31.	Manichaeo-Albigenští — Brueys — Hanrich	63
32.	Křesťanská a kacířska strana spolu	69

33—35. Reformacia — Luther — Karlštadt — Švajcarsko 70
36. Zvinglův duch pseudo-reformátorský . . 77
37—41. Rozdílové velicí v učení Zvinglovu a Lutherovu 79
42—43. Úvod k pokusum unistyckým. Rozmluva Marburská 98
44. Vittenberská Concordia 102
45. Přehlédnutí jiných pokusů Unistyckých . . 108
46. Uherská krajina a církev 110
47. Rozšiřování se učení Lutherova sněmy a synody 114
48. Příčiny zmenšení se počtu Lutheránů-Pázmán. Proč Maďaři Kalvíni a t. d. . . . 120
49. Pokusy Unie v Uhřích-Samareus a Lethenyei-Synody a spisky 124
50. Pokusy Unie novější, její podpory a nedokonalosti 132
51—52. Kterak plítkost a nedůvodnost, nýbrž zrada církve Lutheránské za Uniu bojuje, dokázáno na knížce p. Šimkové „Egyházi Unio“, a t. d. 137
53. Taktika unistických Professorů . . . 175
54. Slovo k církvi 180
55. Slovo ku knězům 185

O m y l o v é.

Str.	3.	řád.	7.	zdola	stojí:	všechy,	čti:	všecky
„	7.	„	„	„	„	stovo	„	slovo
„	116.	„	2.	zd.	„	Kalvínský	„	Kalvínské
„	127.	„	14.	zh.	„	pohyby	„	pochyby
„	129.	„	19.	„	„	svátotech	„	svátostech
„	131.	„	13.	„	„	odveden	„	odvedeni
„	—	„	21.	„	„	přichazí	„	přichází
„	134.	„	16.	„	„	chějí	„	chtějí
„	—	„	9.	„	„	badaucně	„	budaucně
„	136.	„	9.	„	„	zezvětštělost	„	zesvětštilost
„	141.	„	13.	zd.	„	slove	„	slova
„	142.	„	3.	zh.	„	věčmi	„	věcmi
„	143.	„	6.	zd.	„	zřijímá	„	přijímá
„	154.	„	21.	zh.	„	neposkvrňuje	„	nepoškvrňuje

1002

Od spisovatele této Unie vyšli do teráz následující spisi za cenu přiloženau.

1. Cesta Slováka ku bratrům Slovanským a t. d. V Pešti 1841 . . . . . 24 kr. str.
2. Ňitra, Ročník 1-ní (1842) . . . 1 zl. „
3. Ňitra, Ročňík 2-hí (1844) . . . 1 zl. „
4. Ňitra, Ročňík 3-tí (1846) . . . 1 zl. „
5. Slovo o Spolkách mjernosti.

8004

BINDING SECT. NOV 6 1974

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BR
817
H8H83

Hurban, Jozef Miloslav
Unia

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 08 06 10 010 6